

# **NÉPRAJZ – NÉPTÁNC – REGIONALITÁS**

**A NÉPTÁNCKULTÚRA INTERDISZCIPLINÁRIS KUTATÁSÁNAK SAJÁTOSSÁGAI**

**HAJDÚSÁG, HORTOBÁGY ÉS BIHAR TÉRSÉGÉBEN**

Értekezés a doktori (PhD) fokozat megszerzése érdekében a néprajz  
tudományágban

Írta: **HORVÁTH PÉTER**

okleveles kulturális antropológus

Készült a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolája  
(Néprajz Doktori Programja) keretében

Témavezetők: Prof. Dr. Baranyi Béla és Prof. Dr. Keményfi Róbert

Debrecen, 2018

**NÉPRAJZ – NÉPTÁNC – REGIONALITÁS**  
**A NÉPTÁNCKULTÚRA INTERDISZCIPLINÁRIS KUTATÁSÁNAK SAJÁTOSSÁGAI**  
**HAJDÚSÁG, HORTOBÁGY ÉS BIHAR TÉRSÉGÉBEN**

*Értekezés a doktori (PhD) fokozat megszerzése érdekében  
a néprajz tudományágban*

Írta: Horváth Péter  
okleveles kulturális antropológus

Készült a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolája (Néprajz doktori  
programja) keretében

Témavezetők: Prof. Dr. Baranyi Béla és Prof. Dr. Keményfi Róbert

.....

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr. ....  
tagok: Dr. ....  
Dr. ....

A doktori szigorlat időpontja: 20... ..

Az értekezés bírálói:

Dr. ....  
Dr. ....  
Dr. ....

A bírálóbizottság:

elnök: Dr. ....  
tagok: Dr. ....  
Dr. ....  
Dr. ....  
Dr. ....

A nyilvános vita időpontja: 20... ..

## NYILATKOZAT

*Én, Horváth Péter teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés önálló munka, a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült, a benne található irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljeseek. Nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve 5 éven belül nem vontak vissza tőlem odaitélt doktori fokozatot. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.*

Debrecen, 2018. március 15.

Horváth Péter



# TARTALOMJEGYZÉK

<b>ELŐSZÓ</b> .....	<b>9</b>
<b>I. BEVEZETÉS</b> .....	<b>11</b>
Kutatási célok és módszerek .....	11
Térbeliség, mint diszciplínák közötti híd .....	17
<b>II. KOHÉZIÓS TENDENCIÁK AZ EURÓPAI UNIÓBAN A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELEM, A HAGYOMÁNYÁPOLÁS ÉS AZ IDENTITÁS KONSTRUKCIÓK VISZONYRENDSZERÉBEN</b> .....	<b>23</b>
A kultúra és kreativitás, mint az Európai Unió egyik kiemelt szegmense .....	23
Az Európai Unió és az épített kulturális örökség .....	27
A szellemi kulturális örökség védelmének fontossága az Európai Unió térségében .....	29
Kulturális kohéziót erősítő tényezők és az európai identitás kérdésköre .....	32
A néptánckultúra lehetséges identitásformáló és kohéziós szerepe .....	38
<i>A lokalitás, globalizáció és az identitás korrelációjáról</i> .....	38
<i>A néptánchagyományok identitásformáló szerepéről</i> .....	43
A néptánckultúra kohéziós szerepe az interregionális kapcsolatok erősítésében .....	47
<i>A téma fontosabb történeti és regionális viszonyáról</i> .....	47
<i>A megőrzött néptánckultúráról mint az interregionális kapcsolatokat             erősítő tényezőről Hajdú-Bihar–Bihar térségében</i> .....	53
<b>III. NÉPTÁNC DIALEKTUSOK INTERDISZCIPLINÁLIS KUTATÁSÁ- NAK SZEMPONTJAI HAJDÚ ÉS BIHAR VÁRMEGYÉBEN</b> .....	<b>59</b>
Átmeneti térségek Alföld és Erdély határán .....	59

Térségi történeti és kulturális meghatározottság .....	66
A népi kultúra regionális értelmezésének dilemmái Hajdú és Bihar vármegyékben .....	76
<i>A népi kultúra kistrégiói Hajdú vármegyében</i> .....	76
<i>Hajdúság</i> .....	77
<i>Hortobágy</i> .....	79
<i>A népi kultúra kistrégiói Bihar vármegyében</i> .....	80
<i>Érmellék</i> .....	83
<i>Sebes-Körös vidéke (Rézalja és Báródság)</i> .....	85
<i>Fekete-Körös vidéke</i> .....	86
<i>Kölesér (Bihari Mezőség)</i> .....	87
<i>A Körösök alföldi szakasza</i> .....	87
<i>Sárrét mente</i> .....	88
<i>Kulturális kölcsönhatások Hajdúság és Bihar peremterületein</i> <i>Érvidék</i> .....	89
<b>IV. KUTATÁSI EREDMÉNYEK .....</b>	<b>97</b>
Esettanulmány egy Hajdú és Bihar vármegyék határán fekvő településről .....	97
<i>Mikepércs régvolt táncéletéről és szokásairól</i> <i>néprajzi megközelítésben</i> .....	97
<i>Mikepércs kapcsolati hálózata az 1867-1906. közöttre datálható</i> <i>házassági anyakönyvek alapján</i> .....	128
<i>A Mikepércsi csárdás koreográfiájának és újra</i> <i>felfedezésének története</i> .....	139
<i>A Mikepércsi csárdás identitásformáló hatásának vizsgálata</i> .....	149
<i>Az elemzéshez felhasznált fogalmak meghatározása</i> .....	149
<i>Az autentikusság relatív jellegének megítélése</i> .....	158
<i>Mikepércsi csárdás a hagyományok tükrében</i> .....	168
<i>Mikepércsi csárdás a folklorizmus tükrében</i> .....	180
<i>Napjainkban</i> .....	192
Regionális néptánc-történeti adatbázis .....	201
<i>Néptáncgyűjtők adatbázisa</i> .....	201

<i>Archív filmekben rögzített néptáncgyűjtések</i> .....	218
<b>V. ÖSSZEGZÉS – KÖVETKEZTETÉSEK</b> .....	<b>255</b>
<b>VI. AZ ÉRTEKEZÉS ÖSSZEFOGLALÓI</b> .....	<b>265</b>
Az értekezés magyar nyelvű absztraktja .....	265
Az értekezés angol nyelvű absztraktja .....	266
<b>VII. HIVATKOZOTT IRODALOM</b> .....	<b>269</b>
Archívumokban őrzött dokumentumok forrása .....	269
A hivatkozott irodalom bibliográfiája .....	289
Az elektronikus források bibliográfiája .....	304
Szerzői publikációk az értekezés témaköréből .....	310
<b>VIII. MELLÉKLET</b> .....	<b>313</b>
Dr. Béres András életrajza és munkássága .....	313
Interjúalanyok/adatközlők .....	316
A 2016. július 29-én Mikepércsen készített interjú gépirata .....	317
Mikepércsi játékok .....	347
Mikepércsi népdalok, balladák, hallgatók és nóták .....	349
Sárándi népdalok balladák, hallgatók és nóták .....	364
Híres betyárok nyomában .....	366
Mikepércsi vőfélyszövegek .....	367
Az értekezésben szereplő táblázatok és képek jegyzéke .....	374



## ELŐSZÓ

PhD tanulmányaimat a Debreceni Egyetem Regionális Tudományok Doktori Iskolájában kezdtem meg és folytattam két éven át annak 2015-ös megszűnéséig. Témavezetőmmel, Prof. Dr. Baranyi Béla tanár úrral egyeztetve arra a szakmai következtetésre jutottunk, hogy az általam kutatót, erősen néprajzi, kulturális antropológiai és egyben térségi kérdéskörökkel is foglalkozó témával a Történelem és Néprajz Doktori Iskola keretein belül lenne a legcélravezetőbb folytatnom a további munkát. Kérésünk meghallgatásra talált, amelyet ezúton is megköszönök. Utolsó két szemeszteremet tehát néprajzusként tölthettem, ami újabb lehetőségeket és szempontokat nyitott meg kutatási programom előtt, köszönhetően Prof. Dr. Keményfi Róbert tanár úrnak, aki addigi eredményeimet megismerve újabb gondolatokat elültetve bennem ösztönzött a munka folytatására.

Természetesen Baranyi Béla Professor Úrral sem váltak el útjaink, hiszen Keményfi Róbert Professor Úrral közösen, ketten immár, mint társ-témavezetők irányításával haladhatott tovább a megkezdett munka. Maga a témaválasztás is indokolta a Néprajz, a Kulturális Antropológia és a Regionális Tudomány összetett, mégis különböző irányultságú megközelítésének és módszertanának alkalmazását, két jeles Professor és két Doktori Iskola segítségével. Az interdiszciplináris társtudományok tekintetében tehát egymást kölcsönösen kiegészítve végül is kísérletet tehattünk az adott témaspecifikus kutatás, voltaképpen a lokális-regionális néptánckultúra és területi összefüggések feltérképezésére és a feltárt jellegzetességek alaposabb rendszerezésére, illetve értelmezésére.

Köszönöm, hogy munkámat segítették szüleim, Prof. Dr. Baranyi Béla, Prof. Dr. Keményfi Róbert, Prof. Dr. Bartha Elek, Prof. Dr. Nagy János, Prof. Dr. Horváth Gyula, Dr. Kozma Gábor, Dr. Felföldi László, a Debreceni Egyetem Tudományos Igazgatósága, a PhD Iroda munkatársai, valamint Szakács Levente, Gál Zsolt, Sütő Róbert, Dr. Varga Sándor, Dr. Fügedi János, Kukár Barnabás Manó, Karácsony Zoltán, Törökné Csécs Lenke, Kálmán Péter Cucás, Gyönyörű Zsigmond, Békési András, Dankó Imre, Diós Bella, Diós Gergő, Gyönyörű József, Hodos Lajosné Lovász Róza, Papp Sándorné, Szendrei Sándor, Timár Zoltán, Török Gergő, Törökné Vajda Judit, Bak Istvánné, Bak Judit, Tar Eszter és Nagy László. Bízom abban, hogy kutatási eredményeim hasznosításával viszonyozhatom mindazok támogatását, akik segítettek munkámat.



# I. BEVEZETÉS

## Kutatási célok és módszerek

Doktoranduszi tanulmányaimat a Debreceni Egyetem Regionális Tudományok Doktori Iskolájában kezdtem meg a 2013/14-es tanévben. A népi kultúra regionális funkciói és lehetséges hatásai Hajdú-Bihar – Bihar Eurorégió társadalmában című kutatómunkám célja az volt, hogy a régió több településének mára már elfeledett hagyományait feltárva megvizsgáljam, milyen hatással lehetnek azok napjainkban a falvak imázsának építésére, turisztikai vonzerejének növelésére, a lakosság megtartására, vagyis az ott élők jövőjére.

Mindez hosszabb távon ugyanis feltételezhetően akár segítséget is nyújthat a kutatott területen élőknek ahhoz, hogy lakóhelyük adottságait kihasználva, hagyományaikat felélesztve, illetve újraértelmezve, új köntösbe öltöztetve, más irányvonalat adjanak saját településüknek. Jó példa erre Mikepércs, ahol a régvolt tánc hagyomány, illetve a Mikepércsi csárdás koreográfiájának (1955) felélesztése (2003) egyfajta új közösségi összefogást teremtett. A Guinness-rekordnak köszönhetően – amely során több százan, köztük jómagam is táncoltuk a legendás koreográfiát – felvetődött bennem: a megyei néptáncgyűjtések egykori színhelyein megmutatkozik-e bármiféle további igény és tenni akarás, amely a hagyományok újrafelfedezésére, ápolására, illetve esetleges „újrahasznosítására” vonatkozik?

Továbbá, hogy a feledésbe merült „helyi néptánc hagyományok újjáélesztése” – amennyiben az valóban kezdetét veszi egy település életében – milyen szerepet is játszhat a lokális közösség életében? Valamint, hogy napjainkban az újra felfedezett archaikus, illetve részint újraformált kulturális töredékek mégis mennyire tekinthetők saját hagyománynak és autentikusnak? Ezekből a szempontokból kiindulva természetesen nem elhanyagolható az sem, hogy milyen lehetőségeket tudnak egyáltalán biztosítani az adott községek a felkutatott örökség „kulturális kamatoztatására”, többek között akár művészeti iskola létrehozása, kulturális fesztivál, falunap rendezése, vagy határon átnyúló „testvértelepülési” kapcsolat kialakítása révén.

Másfelől felvetődött bennem az a kérdéskör is, hogy Bihar, vagy Hajdúság szülötte-e a szóban forgó táncanyag? Erre azonban akkor nem találtam meg a választ. Így jutottam el addig a következtetésig, miszerint érdemes lenne feltárni, mitől is mondhatjuk egy-egy

motívumfűzére, hogy az hajdúsági, hortobágyi, vagy éppenséggel bihari... Ez utóbbi elnevezés egyébként szinte nem is forgott közszájon. A mikepércsi példa is megerősítette bennem tehát, hogy az archív anyagok feltárása ezek szerint előmozdíthatja mind a táncstudomány, mind a táncsoportok munkáját, ezen túl pedig egy-egy település kulturális életét is, ezáltal pedig kapaszkodót és kapcsolatot biztosíthat a XXI. század és a régmúlt között. Így nem véletlen, hogy értekezésem témájaként a Hajdúság, Hortobágy és Bihar táncéleti kutatását választottam.

Munkám során így részint az a cél vezérelt, hogy hosszabb távon létrejöhessen egy olyan regionális adatbázis, amely az érintett kistérségek különböző dokumentumtárakban fellelhető megőrzött, néptáncműveléshez kötődő szokásait gyűjtené egy csokorba, lehetővé téve ezáltal annak további komplex felhasználását a táncművelés tudományos vizsgálatában, illetve a művészi reprezentálásban is, emellett adott településenként segítséget nyújtson – amennyiben arra igény mutatkozik – a hagyományok egyfajta ápolásában és újra felfedezésében. Ennek a tárnak a gerincét régióink különböző gyűjteményekben őrzött archív táncfilmjeinek lajstromba vétele, átmentése, digitalizálása és számítástechnikai restaurálása jelentheti, amely ezáltal elősegítheti a sokszor sérülékeny, egyedi kópiák tudományos elemzését, egyszersmind lokális-regionális, illetve országos közkinccsé tételét.<sup>1</sup>

A magyar táncanyagok mellett terveink szerint mind a román, mind pedig a cigány adatközlőket felsorakoztató filmeket össze akartuk gyűjteni, mindezek mellett azonban hosszabb távú céljaink között szerepelt az is, hogy a táncfilmekkel rendelkező települések kis-, közép-, és nagyrégiós besorolását elvégezzük. Feltételezéseink szerint mindez tehát a jövőben talán elősegítheti a térség holisztikus szemléletű néptáncművelésének továbbvitelét, illetve a lokális-regionális táncművelés megőrzésének előmozdítását. Kutatási területem kezdetben Ecsedi István fonográf hangfelvételeinek, kéziratok anyagainak megismerésére, Martin György, Béres András és Varga Gyula, később pedig Constantin

---

<sup>1</sup> Megjegyzés: Voltaképpen ezt a szakirodalomra és forrásbázisra vonatkozó áttekintést részletesen a Regionális néptáncművelés adatbázis című fejezetben taglaljuk. Lásd: 201-254. old. Mindazonáltal az értekezés során végig következetesen megjelenő kettős kutatói-módszertani attitűdöt tudatosan vállaltam, miután munkám alapjában véve is kettős célt szolgált: egyszerre igyekeztem ugyanis szem előtt tartani a disszertáció eredményeinek tudományos fenntarthatóságát, továbbá egyszersmind biztosítani az eredmények közérthető, a mindennapi gyakorlatban is felhasználható voltát. Ily módon kívántam elérni néprajz-kulturális antropológusként, illetve korábban gyakorló néptáncosként és a regionális (területi) tudomány művelőjeként, hogy kutatásaim hosszabb távon elősegítsék az elméleti eredmények mind szélesebb körű felhasználását.

Costea témához kapcsolódó kiadványaira, később kéziratokra, táncgyűjtéseire és filmfelvételeiknek tanulmányozására, illetve digitalizálására terjedt ki.

A Hajdúság, Hortobágy és kiváltképp Bihar táncéletének publikálásával viszont más kutatók – még ha meg is fordultak a szóban forgó térségben – vajmi keveset foglalkoztak. Idővel azonban az archívumokban őrzött kéziratok alaposabb feltárásával a gyűjtők és a kutatható települések sora is egyaránt gyarapodott. A papír alapú dokumentumok mellett – elsősorban az archív filmek digitális átmentésén és restaurálásán keresztül – igen sok falu táncanyagát ismerhettem meg, hol felületesebben, hol mélyrehatóbban.

Egy-egy kutatás során tény, hogy általában kiemelt jelentőséggel bír a terepen végzett empirikus feltárás, ehhez azonban először el kell végezni az adattári feltérképezést. A vizsgálatok helyszínei elsősorban a fővárosi Zenetudományi Intézet, a Hagyományok Háza, a Néprajzi Múzeum, a Bukaresti Folklórintézet, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára, a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, illetve a debreceni Déri Múzeum voltak. Következésképpen egyfelől tehát arra kerestük a választ, hogy Hajdú-Bihar – Bihar Eurorégió településeihez fűzhetően léteznek-e még felkutatható és/vagy valamilyen formában revitalizálható értékek a náptánckultúra köréből, mindezek mellett pedig megpróbáltuk elhelyezni a néptánckultúra múltjának és jelenének összefüggésrendszerét a táncstudomány, a néprajz, a kulturális antropológia, illetve a térségi összefüggéseket vizsgáló regionális tudományok határmezsgyéjén.

Feltételezéseink szerint másfelől a magyar táncstudomány a Kárpát-medencei dialektusok tekintetében az eddig feldolgozott adatok alapján jellemzően erőteljes és kategorikus csoportosításokra törekedett. Egyes területek határait a kutatott régióban azonban úgy tűnik, hogy igencsak nehéz feladat precízen megrajzolni. Többek között ezzel a dilemmával szembesülünk az Alföld és Erdély átmeneti zónájában fekvő egykori Hajdú és Bihar vármegyék néptánc-örökségének újabb, interdiszciplináris, etnográfiai-kulturális antropológiai és egyszersmind társadalomföldrajzi-regionális jellegű kategorizálásakor is. Elképzeléseink szerint azonban munkánk során a hagyományos osztályozási szemléletrendszerek mellett segítséget nyújthatnak a táncgyűjtések települési színtereinek még alaposabb, részletes történelmi, illetve szociokulturális változásainak vizsgálatai, továbbá a folyamatosan változó közigazgatási rendszerek, valamint a hajdanvolt kapcsolati hálózatok és a helyhez fűződő önazonosságtudat komplex interdiszciplináris tanulmányozása is. Mindezek egyaránt elősegíthetik a lokális, regionális, nemzeti és nemzetközi táncnyelv

múltjának, jelenének és jövőalternatíváinak pontosabb megismerését.

A Martin György által kidolgozott táncdialektusokat a napjainkban végzett kutatások tehát tovább pontosíthatják. A multietnikusnak tekinthető bihar-bihori térség egykori néptánc- és népzenei életének összetett holisztikus szemléletű kutatása, feltárása, illetve mind tudományos mind pedig reprezentációs feldolgozása azonban még előttünk áll. Összehasonlító vizsgálatokkal illetve egyes motívumok megegyezőségének és különbözőségének mélyrehatóbb elemzésével viszont feltételezhetően elősegíthetjük egy-egy kistérség illetve aldialektusterület egzaktabb meghatározását a Hajdúság, a Hortobágy és Bihar, illetve hosszabb távon akár a Kárpát-medence más térségeiben is. Mindehhez azonban elképzeléseink szerint nem lehet figyelmen kívül hagyni a szomszéd népek egykori és jövőbeli tánckutatási eredményeit sem.

A feltérképezés során következőképpen felmerült az a kérdéskör, hogy meg lehet-e adni a kutatott területeken egyfajta szűkebb és/vagy tágabb lehatárolást. A pontosabb nagy-, közép- és kistérségi mezsgyék megrajzolásához jelen esetben viszont a táncgyűjtéssel rendelkező települések alaposabb kontaktushálózatának kiterjedtségét és identitásképét is vizsgálat alá kell vonni, hogy holisztikus szemléletű következtetéseket vonhassunk le. A fellelhető hagyományok és kulturális örökségek összehasonlításával a kutatómunka célja hosszabb távon tehát több esettanulmány elkészítése Mikepércs, Derecske, Berettyóújfalu, Hajdúszoboszló, Hajdúhadház, Nádudvar, Kaba Nyíracád, Érsemjén, Bihardiószeg és Nagybáród példáján keresztül, amelyek kapcsán – többek között – a továbbiakban is részint arra keresnénk a választ, hogy a szóban forgó térségek a néptáncdialektusok viszonyrendszerében milyen kiterjedést és kapcsolati rendszereket mutatnak.

Az új szempontok alapján voltaképpen feltételezzük azt is, hogy a Nyírség, Érmellék, Nagyvárad, Sárrét, Debrecen és a Hortobágy illetve a Hajdúság között fekvő eddig jellegtelennek bélyegzett, viszont a korábbi kutatások által sehova nem sorolható kistérség, –amelyet értelmezési kerettől függően hol tágabb, hol szűkebb területként értelmezhetünk –, néprajzi és regionális szemszögek alapján is valóban részint elkülönül az egzaktabb módon már meghatározott és valamivel jobban feltárt kulturális környezetétől. Mindazonáltal a kutatott régióra vonatkozó behatóbb feltárás jelen esetben egy településre vonatkoztatható, de azt kellő részletességgel végeztük el. A disszertáció tehát Mikepércs esettanulmányát mutatja be, amely feltárást hosszabb távon természetesen ki kell terjeszteni más, környező települések átfogó, összehasonlító elemzésével is.

Lokális (települési) és kistérségi (Hajdúság-Hortobágy, Bihar – Bihor) szinten egyaránt

vizsgálat alá szándékozunk vonni az adott társadalom életében a népi kultúra, valamint a történelmi múlt és jelen lehetséges hatásait, illetve összefüggésrendszerét a kontaktushálózatok elemzése, a sajátosságok feltárása és az azonosságok – különbözőségek kimutatása mellett. Voltaképpen tehát jelen esetben azt a már korábban megfogalmazott elvet kezdjük el kibontani, amely településenként vizsgálná a néptáncos hagyományokkal rendelkező falvak kapcsolathálózatát és önazonosságtudatát, ezáltal vonva le következtetéseket a lokális kultúra és identitás regionális határmezsgyéinek pontosításához.

Nevezetesen Mikepércs történelmi kapcsolathálózatát vizsgáltuk meg először részletesebben, azonban arra a kérdésre, hogy a kutatott község a környező települések sorában mely falvakkal bírt erősebb, illetve gyengébb történelmi kapcsolatokkal, meglehetősen nehéz választ találni. A téma viszont nem elhanyagolható, hiszen a falvak egymáshoz viszonyítható kontaktushálózata, azok sűrűsödési pontjai, kiterjedtsége, vagy éppenséggel egyes viszonyok és összeköttetések teljes hiánya nyilvánvalóan pontosabban kirajzolhatja bizonyos kulturális javak, így például a néptáncmotívumok, és részben akár a népdalok áramlását, és megközelítőleg azok területi elterjedtségének voltát is.

A hajdani kulturális összeköttetések viszonyrendszerében viszont felmerült az a kérdéskör is, hogy a Hajdú-Bihar – Bihor Eurorégió területén kutatott települések közötti együttműködés kialakítása/bővítése révén lehetséges-e a határmenti és határon túli regionális kapcsolatrendszer erősítése, illetve hogy az európai integráció, a felerősödő globalizációs, modernizációs („civilizációs”) és egyéb további hatások, a népi kultúra ápolása közötti ellenérdekeltségek, valamint a lehetséges érdekezések felkutathatóak-e a társadalmi viszonyok alakulásában. A néptánc-hagyományok alaposabb vizsgálatával egyfelől etnográfiai – kulturális antropológiai, másfelől azonban társadalomföldrajzi – regionális dimenziókban próbáljuk meg elemezni a gazdasági-társadalmi és kulturális kohézió kérdéskörét, szoros összhangban az európai integrációs- és a Schengen-folyamat kiteljesedésével.

A tánc-hagyományok vizsgálatával azonban nem kifejezetten politikatörténelmi, sokkal inkább etnográfiai, kulturális antropológiai és regionális dimenziókban elemeztük a gazdasági, társadalmi és kulturális kohézió kérdéskörét, választ keresve arra is, hogy milyen módon menthető át és revitalizálható a kulturális örökség értékei, és hogyan fejleszthető tovább az interetnikus kulturális kapcsolatok.

A kutatási célokkal kapcsolatban felvetődött problémák és kérdések alapján tehát hipotéziseink a következők:

- A táji önazonosság tudatra, valamint az adott kultúra térbeli kiterjedésére és változatosságaira irányuló néprajzi kutatásokat, kiegészítve sajátos egyéni életutak feltárásával, interjúkkal, múzeumi és levéltári adatokkal, anyakönyvek vizsgálatával, voltaképpen tehát a lokális térre vonatkoztatható információkkal, tovább árnyalhatjuk a korábbi eredményeket, amelyek szintén azt támaszthatják alá, hogy a népi műveltség kiterjedése, egy-egy közösség identitáskonstrukciója nem mindig esik egybe sem tájféldrajzi, sem pedig közigazgatási területek határaival.
- A Nyírség, az Érmellék, illetve Nagyvárad, Sárrét, Hortobágy, Hajdúság és Debrecen között elterülő, eddig kulturálisan „jellegtelennek” titulált, és a korábbi kutatások által igazán „sehova nem sorolható” néprajzi kistáj, avagy kistrégió vizsgálataim nyomán mégis sajátos karaktert nyert, s megállapítható, hogy egyfajta entitással rendelkeznek az itt élők. Az összetartozás tudat, a sajátos táji jelleg körvonalaz egy önálló mikrotájat, amely a legkifejezőbben Érvidék névvel fedhető le.
- A népi kultúra – és azon belül a néptánc – ma is egyike azoknak a lehetséges kohéziós tényezőknél, amelyek átmenthetik, egyszersmind erősíthetik az interregionális kapcsolatokat a határmenti térségekben, köztük a Hajdú-Bihar – Bihar Eurorégió, voltaképpen az egykori Bihar vármegye területén is.

A Mikepércsi, és ezen túl más Hajdúsági, Hortobágyi, illetve Bihari táncfilmek digitális kópiái, illetve az összegyűjtött hangzóanyagok és kéziratok hisszük, hogy elősegíthetik azt a folyamatot, amely során egy-egy összeállítás visszakerülhet a néptáncstudomány, s így ezáltal napjaink néptáncos életébe. Mindezekon túl azonban a Hajdú és Bihar vármegye területén készített néptáncfilmek feltárása, digitalizálása, restaurálása, illetve rendszerezése csak egy hosszú út első állomása lehet, amelynek következtében új lendületet kaphat a lokális-regionális néptáncutató, és így részint napjaink néptáncélete is.

A munkát azonban – így tehát a kéziratok, hangzóanyagok és táncfilmek feltárását és rendszerezését a jelenkutatás mellett – folytatni kell, mindazonáltal pedig a házassági anyakönyvek kapcsolati hálózatokra vonatkozó vizsgálatait is tovább kell vinni, és ki kell terjeszteni más településekre, ezáltal pontosítva az eddig feltárt eredményeket. A felmerülő további kérdéseket széleskörű részletességgel azonban csakis egy alaposabb, átfogóbb, holisztikus kutatás képes megválaszolni a jövőben.

### **Térbeliség, mint diszciplínák közötti híd**

A többféle tudományág és megközelítés „elegyítésével” egy interdiszciplináris jellegű, komplex módszertan alapján a különböző kutatási területek fogalmi egyeztetését és a dolgozatban érvényes egységesített értelmezését megalapozni is már olyan óriási kihívás, illetve erőt meghaladó feladat, amelyet egyetlen, terjedelmileg korlátozott munka keretei között nehéz lett volna teljesíteni, főként úgy, hogy erre eddig csak kevesen vállalkoztak a siker reményében. Ám egyéni kutatási stratégiámban nem mondhattam le arról az eredeti tudományos célkitűzésről, amelyet a PhD képzés kezdetekor is már külön hangsúllyal kezeltem, és egyik legfontosabb törekvésemnek tekintettem: mégpedig azt az elvet, hogy a kutatott témát minél újszerűbb, egymást kölcsönösen kiegészítő, nagyobb volumenű, a néptánc- és néprajztudományt, továbbá a kulturális antropológiát, illetve a földrajz és regionális tudományok összetett interdiszciplináris módszertanát valamelyest kidolgozzam és alkalmazzam munkám során.

Tény, hogy az általános kulturális jellegzetességek megállapításának egyik segédeszköze a térkép, amelynek evidenciáit feltétlenül ki kell egészítenünk a helyi kutatások jellegzetességeivel, amelyek végül egységes eszközként adnak majd árnyalt képet.<sup>2</sup> A társadalomföldrajz pedig kisebb területegységek összehasonlító tudományaként az összhatást elemzi, amelynek kutatási alapegysége maga a táj, ahol az egyes kölcsönhatásokat vizsgálja.<sup>3</sup> Mivel azonban a kistérségek határait szeretnénk a legpontosabban megállapítani, így szükséges a néprajzi módszerek használata is.

Az etnográfiai kutatások szubjektív módon, az individuum felől közelítik meg a

---

<sup>2</sup> Mendöl 1999: 218., Mendöl 1999: 206., Novák 1997: 157., Hézszer 1929: 153–155., Hézszer 1930: 3–8., Cholnoky 1910: 1–11.

<sup>3</sup> Keményfi 2004: 12.

történeket, éppen ezért önállóan nem feltétlenül alkalmasak arra, hogy általános, kizárólagos következtetéseket lehessen levonni. A néprajzi és geológiai megállapításokat azonban közösen szemlélve remélhető, hogy korrekt interdiszciplináris következtetések vonhatók le.<sup>4</sup> Annál is inkább, mivel a népi kultúra hatása nem szorítkozik kizárólag a népművészetre és a hagyományokra. A táj arculatát a népi kultúra erőteljesen befolyásolja, mivel az emberi magatartás, szokások jelentősen módosíthatják a környezetet, akár földrajzi szempontból is.<sup>5</sup>

A kölcsönhatásnak köszönhetően viszont a földrajzi megközelítés a néprajzot is áthatja, mivel befolyásolja az életmód, a tárgyi kultúra nem egy szegmensét, így a település történetét feltárni igyekvő néprajzi kérdőívek is „alapozó ismeretökként” tartalmazták a földrajzi környezetre irányuló kérdéseket. A később megjelenő szociográfiai írásokban tehát nem véletlen, hogy egyre komolyabb hangsúlyt kapott a paraszti életmód átfogó elemzését célul tűző, az életvitelt alapjaiban meghatározó természeti környezet részletes bemutatása is. A szociográfia és az etnográfia tehát – német hatásra – a társadalomföldrajztól az objektivitást, az egzaktságot várta el, amellyel a finom terepmegfigyelések a gyakran szubjektív néprajzi leírások biztos tudományos alapját képezték. A vizsgálatok irányának megfelelően több esetben maga az etnográfia finomította, differenciálta az életteret és nevezett meg – jóllehet a társadalomföldrajzi egzaktságot nem mindig szem előtt tartva – táji altípusokat. A néprajz tehát segített a társadalomföldrajznak az adott közösség által alakított környezet egyéni vonásainak megrajzolásában.<sup>6</sup>

A néprajz és a társadalomföldrajz a huszadik század első évtizedeire fokozatosan körvonalazta saját kutatáskörét, így az elsőbbséget élvező (néprajzi-társadalomföldrajzi) felderítések és elemzések, az anyagi kultúra és életmód feltérképezésének területén is eltávolodtak egymástól. A két tudományág között egyre élesebben elkülönültek egymástól a határvonalak.

*„Az ethnológia [...] lélektani tudomány, amely kizárólag az emberrel foglalkozik s a rajta kívüli fizikai környezetet csak mint pszichológiailag magyarázható hatásoknak forrását veszi figyelembe [...] Más lesz tehát az embernek környezetébe való geográfiai*

---

<sup>4</sup> Teleki 1920., Keményfi 2004: 11.

<sup>5</sup> Hézser 1922: 27., Mendöl (A) 1947: 157.

<sup>6</sup> Keményfi 2004: 13.

*és más annak ethnológiai beállítása.”<sup>7</sup>*

Mindezek ellenére a népi kultúrát feltáró kutatásokból a korszakban nem hiányozhatott a paraszti kultúra és a környezet használatának leírása.<sup>8</sup> A néprajz a kultúra belső felépítésére és összefüggéseire, illetve mindezek változására figyelt fel, így kutatásának tárgya mind a mai napig az egyes kultúrák különbségeire, sajátosságaira irányul. A néprajztudomány egyik meghatározó módszere tehát az egyedi, eltérő jellegzetességek megragadása – tudományos megfogalmazással élve – a dedukció. Másfelől viszont a lejegyzett egyedi jellegzetességek összehasonlítása, amely az egyes kulturális elemeket azonos szempontok alapján feltárva, a kutatás alá vont területeken bekövetkezett változásokat figyelembe véve a népi műveltségre vonatkoztatható folyamatok összecsengését tárja fel. Így tehát nagyjából megegyező, vagy teljesen eltérő kulturális tendenciák írhatók le, mindezek azonban nem nevezhetők törvényszerűségeknek. Ebből következne, hogy elvileg nem is lenne levonható nagyobb volumenű, összefüggő következtetés.<sup>9</sup>

A társadalomföldrajzi megközelítés ezzel szemben már a korai időkben is az ember külső, környezeti (térbeli) kontaktushálózatát, a népesség történelmi változásai során folyamatosan formálódó rendszerét igyekezett feltárni, és a napjainkig is ható összefüggéseire irányult, még abban az esetben is, ha történelmi adatokat is felhasznált.<sup>10</sup> A regionális földrajzi szemlélet egyik fő módszere tehát az indukció, vagyis a feltárt összefüggések és különbözőségek összességéből arra irányuló kísérletet, hogy definiálható, párhuzamba állítható törvényszerűségeket vonjon le, és ezekből az adatokból fogalmazzon meg evidenciákat. Viszont mind a mai napig mindkét diszciplínában megkerülhetetlen szerepe van magának a térbeliségnek.<sup>11</sup>

Mind a társadalomföldrajzi, mind pedig a néprajzi kutatásoknak részét képezi tehát a térbeliség vizsgálata, azonban ha felvetjük azt a kérdést, hogy maga a tér – mint általános kategória – mely tudományterületekhez köthető, megállapítható, hogy a kérdés elsősorban nem ez, hanem inkább az, hogy van-e egyáltalán olyan szegmense a tudományoknak,

---

<sup>7</sup> Fitos 1917: 370., Keményfi 2004: 14.

<sup>8</sup> Keményfi 2004: 14.

<sup>9</sup> Keményfi (A) 2002: 9. Nemes Nagy 1998: 13.

<sup>10</sup> Enyedi 1983: 8.

<sup>11</sup> Keményfi (A) 2002: 8., Keményfi 2004: 15.

amelyhez nem kapcsolódik a tér vizsgálatának tematikája.<sup>12</sup> A földrajztudományban tehát a komplex kulturális vizsgálatokon van a hangsúly, amely így kulturális, térbeli, szociális, antropológiai és történeti egységben láttatja a településeket.<sup>13</sup>

*„[...] Ebből következik, hogy a településsel foglalkozó valamennyi tudomány egymásnak kölcsönösen segédtudománya [...] s ez a viszony [...] a nyersanyag kölcsönös kicserélésében nyilvánul.”<sup>14</sup>*

Tehát a néprajz nyitottá vált a társadalomföldrajzi- és más társtudományok szempontjaira is, így egy-egy kérdésfelvetés megválaszolásában napjainkban már gyakrabban alkalmazza más diszciplínák eszköztárát (1. táblázat).<sup>15</sup> A társadalomföldrajz azonban továbbra is „[...] szintetizálja mindazon eredményeket, amelyek az emberiséget körülvevő térrel kapcsolatosak, avagy térbeli adottságokkal jellemezhetők.”<sup>16</sup>

földrajz ⇒	⇐ néprajz
az általános	az egyedi értelmezése
(törvények megfogalmazása)	(tipologizálás)

**1. táblázat – A földrajz és néprajztudományok eltérő metódusrendszere a kutatás tárgyának viszonyában<sup>17</sup>**

Oly sok más tudományághoz hasonlóan a társadalomföldrajz művelői is felismerték, hogy napjaink primer térformáló tényezője maga az emberiség, következésképpen ennek a diszciplínának is fogékonyá kell válnia a társadalomtudományi vizsgálatok, kutatások

<sup>12</sup> Nemes Nagy 1998: 1.

<sup>13</sup> Keményfi 2004: 17-18.

<sup>14</sup> Mendöl 1999: 246. Keményfi 2004: 18.

<sup>15</sup> Keményfi 2004: 21-22.

<sup>16</sup> Paládi-Kovács 2000., Keményfi 2004: 22.

<sup>17</sup> Keményfi (A) 2002: 9.

eredményeire. A geográfia mindazonáltal az emberiséget sokkal inkább territoriális, mintsem szociális közösségként vonja górcső alá, és így figyelme elsősorban továbbra is az életforma területi megjelenéseire irányul, a néprajzi és kulturális antropológiai megközelítések pedig továbbra is egyes közösségek szociokulturális viszonyrendszerére helyezik a főbb hangsúlyt.<sup>18</sup> A társadalomföldrajz és a néprajz tehát hol erőteljesebben, hol pedig kevésbé meghatározó módon alkalmazza több tudományág eredményeit, viszont újra és újra felvetődik a közös módszertani metódusok szemléletbeli kölcsönhatása.

Mindezek ellenére sem lehet azonban éles határvonalakkal elkülöníteni a területi és a kulturális sajátosságokat, hiszen kiterjedt átmeneti zónákkal kell számolni, elsősorban azokon a területeken, ahol a természeti adottságok a történelem során nem zárták el élesen a sajátos kultúrákat egymástól. Tehát vegytiszta kulturális másságot nem definiálhatunk, azonban az egyes kulturális eltérésekből és azok elterjedéséből fakadóan tudományos következtetéseket vonhatunk le. Többek között az egyes közösségek identitáskonstrukciójára és kulturális készletére vonatkozóan egyaránt. Az összehasonlítások, elemzések alapján azonban mind mikro-, mezo- és makro-regionális szempontból egyezéseket és eltéréseket is tapasztalhatunk, amelyekből mégiscsak levonhatók akár egyedi, akár az adott területen általánosan jellemző megállapítások.<sup>19</sup>

A néprajz, a kulturális antropológia, a társadalomföldrajz és a regionális tudományok tárgyköre és módszertani készlete is több társtudományban gyökerezik, amelyek folyamatosan hatnak és visszahatnak egymás kutatási területeire, tehát a tudományos nézőpont megválasztása határozza meg, hogy a néprajzi-antropológiai vizsgálatok kapcsolati hálózatát mely oldalról közelítjük meg.<sup>20</sup>

Minden, a disszertációban felhasznált tudományág önálló keretek között mozog, mégsem lehet figyelmen kívül hagyni más megközelítési módszereket sem, bár a geográfia a társadalomelméletek szempontrendszerénél elsősorban továbbra is a térbeliség minél árnyaltabb felvetéseire, míg maga a szociológia, a politológia, a néprajz és a kulturális antropológia pedig továbbra is a kulturális diverzitások és aspektusok magas fokú eltéréseire keresi a választ a kutatott közösséget körülölelő térben.

Így tehát csakis a kutatási célok meghatározásának függvényében dönthetjük el,

---

<sup>18</sup> Ilyés (A) 1998: 11., Ilyés (B) 1998: 321–332., Olzak 1993: 163. Keményfi 2004: 22.

<sup>19</sup> Barabás 1980: 23–39., Greverus 1969: 11–26., Ilyés 1996: 63–71., Keményfi (A) 2002: 24–25., Kretschmer 1965., Paládi-Kovács 1984: 61–73., Vilkuňa 1975: 752–760., Voigt 1984: 75–87., Weber–Kellermann 1967: 218.,

<sup>20</sup> Neißer 1970, 116–118., Keményfi 2004: 32.

hogy elsősorban mely tudományágak fogalomkereteit és módszertani készletét alkalmazzuk vizsgálataink során, és ennek következtében mely metódusokkal tudjuk majd kielégítő módon leírni a kutatott területen élő közösségek hajdani, vagy napjainkig is ható társadalmi jelenségeit, illetve kis-, közép- és nagyrégiókra vonatkozó jellegzetességeit.<sup>21</sup> Az alkalmazott diszciplínák tudományos módszerei között tehát az adott disszertáció keretein belül mindezek ellenére lényegi különbségről a felhasznált módszerek területén nem beszélhetünk, ezért is alkalmazunk tudományos, interdiszciplináris aspektusokat kutatásaink során, mivel...

*„...a kultúrát a maga komplexitásában, az adott kultúra működési környezetével rendszerben...”*<sup>22</sup> elemezhetjük.

A különböző, azonban egymással rokonságban álló, egymást kölcsönösen kiegészítő tudományágak jellegükből adódóan tehát teljes egészükben mégsem lesznek képesek a maradéktalan és teljes együttműködésre még fogalmi szinten sem, hiszen akkor a szóban forgó diszciplínák fel is adhatnák különállóságukat, amelyek viszont éppen azért alakultak ki az idők során, mert sokszor ugyanazt a problémakört más és más szempontok alapján vizsgálták. Mindebből pedig az következik, hogy még ha azonos, vagy nagyban hasonló megfigyeléseket írtak is le, részint eltérő fogalom-meghatározások és elméletek születtek. Amíg a geográfia és a belőle kiváló regionális tudományok sokszor alapvetően kvantitatív adatbázisokra építenek s így javarészt kvantitatív folyamatokat is tárnak fel, addig a néprajz és kulturális antropológia inkább az egyedi fragmentumokra koncentrál.

Tehát míg például a geográfia mindig egzakt módszertan talaján állva próbál közelíteni kutatása tárgyához, addig a „lágyabb” eszközökkel dolgozó néprajz inkább egyedi jellegzetességekkel bíró, a lényegét viszont pontosan tükröző néprajzi és kulturális antropológiai megfigyelések alapján képes „élettel megtölteni” és közelebb hozni a szintén adekvát, viszont szikárabb és szárazabb megfogalmazású regionális, térbeli, társadalmi folyamatokat. A két diszciplína mindent összevetve tehát jól kiegészíti egymást, de eltérő metódussal bírnak.<sup>23</sup>

---

<sup>21</sup> Keményfi 2004: 22.

<sup>22</sup> Keményfi 2004: 24., Keményfi (B) 2002: 93–108.

<sup>23</sup> Keményfi 2004: 11-32., Keményfi (A) 2002: 8-9., 24-25., Keményfi (B) 2002: 93-108. Megjegyzés: A néprajz, a kulturális antropológia, illetve a földrajz és a regionális tudományok metódusrendszere jól kiegészíthetik egymást. Erre jó példa a szintén kulturális elemeket felsorakoztató magyar néprajzi atlaszok

## II. KOHÉZIÓS TENDENCIÁK AZ EURÓPAI UNIÓBAN A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELEM, A HAGYOMÁNYÁPOLÁS ÉS AZ IDENTITÁSKONSTRUKCIÓK VISZONYRENDSZERÉBEN

### A kultúra és kreativitás, mint az Európai Unió egyik kiemelt szegmense

Maga az öröklött kultúra és a hozzá fűzhető, megszerezhető tudáskészlet formál minket azzá, amik vagyunk, vagy éppenséggel azzá, amik lehetünk. Meghatározza életvitelünket, jövőképünket, szokásainkat, hagyományainkat, régvolt rítusainkat, ezáltal formálva önazonosság tudatunkat is. Mindezek mellett elősegíti azt is, hogy megkülönböztessük önmagunkat másoktól, így találva meg helyünket a világban. Szűkebb és tágabb környezetünkben nap, mint nap szembesülünk a minket meghatározó tárgyasult kultúrával, elég, ha csak múzeumainkra, köztéri szobrainkra, régi épületeinkre, vagy műemlékeinkre gondolunk. Mindenki benn él egyfajta vizuális, mentális térkép, amely meghatározza lokális, nemzeti, valamint kialakuló regionális, avagy talán közös európai identitásunkat is.<sup>24</sup>

Globalizált, multikulturalizált világunkban azonban számos kérdés vetődik fel, hiszen maga a szellemi kultúra is legalább annyira elválaszthatatlan létünkötől, mint tárgykészletünk. Gyorsan változó környezetünkben viszont ez a szegmens generációról-generációra sokkalta erősebb módosulásokon esik át, ezáltal segítve elő egyfelől magát a kulturális adaptációt, másfelől viszont megalapozva a hagyományvesztést is.

Mi határozza meg napjainkban lokálpatriotizmusunkat, nemzeti érzéseinket, vagy akár európaiságunkat? Zömében elsősorban a XVIII-XX. század során tudományosan összegyűjtött és lejegyzett tudáskészletünk, legyen itt szó akár az elitkultúra, akár a népi kultúra különböző szegmenseiről, amelyekre folyamatosan visszautalunk. Az Európai Unió egyik legnagyobb kihívása talán éppen az, hogy úgy teremtsen meg az együttélést és együttműködést, hogy az országok és népek autentikusnak tekintett „nemzeti”, illetve nemzetiségi hagyományvilága ne szenvedjen csorbát. De amint azt mondani szokás, csak akkor leszünk képesek elfogadni a kulturális másságot, ha azt képesek vagyunk

---

felhasználásával készült Borsos Balázs – Magyar Zoltán: A magyar népi kultúra régiói I-II. című átfogó munka is.

<sup>24</sup> Kulturális és Audiovizuális politika. Forrás: [http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture\\_audiovisual\\_hu.pdf](http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture_audiovisual_hu.pdf) 3 old. A letöltés ideje: 2015 januárja

megismerni, s így ezáltal némiképp magunkévá is tenni... Ez pedig mindenképpen egyfajta keveredést eredményezhet...

Tekintsük-e ezt egy természetes folyamatnak, és ne is foglalkozzunk vele? Nyilvánvalóan ennek is meglennének az előnyei. Nem lenne többé vita például arról, hogy a töltött káposzta tipikusan magyar, román, vagy szlovák étel-e, hiszen fogalmazhatnánk úgy is, hogy közép-európai. Vagy mennyivel könnyebb lenne a kommunikáció az életünkben, ha mindenki angolul beszélne Európában, feladva nemzeti nyelvét...

Kétségtől a két véglet között racionalizálni kell a felmerülő esetleges kérdéseket. De kik és milyen vonalak mentén határozzák meg, hogy mik kerüljenek be egy-egy védett szellemi, vagy tárgyi gyűjteménybe? Másfelől pedig miért és kiktől kell megvédeni Európában magát a kultúrát? Talán sokkalta jobb szó lenne a hagyományfenntartás. Mindez azonban zömében kisebb csoportok – ha úgy tetszik szubkultúrák –, és sok esetben alulfinanszírozott intézmények, múzeumok és iskolák vállalt feladata lett, amelyek azonban óriási hatást gyakorolhatnak mind lokális, mind pedig regionális, nemzeti, vagy akár európai szinten is.

Napjaink egyre erősebben uniformizált környezetében az országok és települések életében újfent fontossá váltak a szellemi javak, így tehát a régvolt hagyományok birtoklása egyfajta presztízskérdés, hiszen minden térség szeretne stabilabbnak, tradicionálisabbnak, vonzóbbnak mutatkozni a másikkal, legyen itt szó akár a lakosság megtartásáról, akár az olyannyira áhított, vagy akár meglévő turisztikai vonzerőről. Hogy mennyire fontos a helyi hagyományok szimbolikus birtoklása a rendszerváltás, az ezredforduló és uniós csatlakozásunk után, azt talán mi sem bizonyítja jobban, mintsem az a tény, hogy egyes települések esetében olykor még kitalált „hagyományokról” is beszélhetünk. Számos példát lehetne felsorolni arra is, amikor a még átmenthető és/vagy feleleveníthető szokások hiányában a falvak vezetői már elsősorban a gasztronómiára támaszkodnak. Talán elég a különféle halászlé- és dinnnyefesztiválokat említeni.<sup>25</sup>

Összességében Európa országaiban, régióiban és településein sem mind arany, ami fénylik – ahogy azt a közmondás tartja –, így az Európai Unión belül is szükség van bizonyos intézményekre, szervezetekre, amelyekben kvalitásos szakemberek döntenek a források elosztásáról, a kulturális örökség védelméről, vagy akár a szellemi kultúra prezentálásának lehetőségeiről. Mindezek mellett azonban a legnagyobb kérdés mégiscsak az lehet, mitől élő egy régvolt hagyomány, vagy legalábbis mitől marad fenn, hiszen ha

---

<sup>25</sup> Hobsbawm 1987: 176. és Markarjan 1987 32., 73., 80-81.

már nem képes rugalmasan változni, akkor halott tradíció marad csupán. Ha viszont túlságosan átalakul, az akár egyfajta maladaptációhoz is vezethet, amelyet azonban már valószínűleg nem fogadnának el sem a szub-kultúrák, sem pedig a többségi társadalom.

A modernizáció, az innováció, a digitalizált világ, vagyis maga a technológia hihetetlen mértékű fejlődése kapcsán – bár számos ponton nagy lehetőségeket rejt magában a hagyományos kultúrák szempontjából is – legtöbbször inkább a globalizáció negatív hatásmechanizmusai kerülnek szóba. Az Európai Unión belül a kulturális sokszínűség szinte az egyik legmeghatározóbb alapelv, ennek következtében pedig a tagállamok számos lehetőséget biztosítanak a helyi közösségeknek arra, hogy kulturális örökségüket gondozhassák, hiszen éppen a térségi, kulturális és nyelvi differenciáltság az egyik legfőbb olyan szegmens, amely egyrészt mozgatórugója, de ugyanakkor gátja is lehet az európai kohéziós politikának.<sup>26</sup>

A kulturális, kreatív ágazatnak az igencsak meghatározó szolgáltató szektor mellett szerepe lehet az innovációs előrehaladásban is, így fejtve ki hatását a gazdasági életre, a foglalkoztatásra, a műveltségre, s ezáltal az egységesebb társadalom kialakítására. Éppen ezért okozhat elhúzóó egyensúlyi problémát nagyobb gazdasági világválságok idején az, ha maga az oktatás, a szellemi és tárgyi örökségvédelem, vagy éppenséggel a hagyományörző csoportok és intézmények pályázati finanszírozása erőteljesen megcsappan, vagy háttérbe szorul. Ez pedig bizonyos esetekben meglehetősen sok családot érint. Bármilyen meglepő ugyanis, de maga a kulturális szektor termeli meg az Európai Unió GDP-jének mintegy 4,5%-át, amely az aktív keresőképes lakosságból csaknem 8,5 millió embert érint a munkaerőpiacon, a családokról már nem is beszélve.<sup>27</sup>

Mindezek mellett a közelmúltban ismét bebizonyosodott, hogy ez a szektor a nagyobb volumenű gazdasági visszaesés idején is rugalmasabban képes reagálni az erőteljesebb negatív hatásokra, és az azt generáló változásokra, amely részint annak is köszönhető, hogy képes impulzust gyakorolni és jelen lenni mind a szolgáltató, mind pedig a termelő ágazatokban. Ezáltal pedig maga a kulturális és kreatív ágazat újfent visszahathat mind az oktatásra, a készségfejlesztésre, vagy akár a városrészek és rozsdáövezetek

---

<sup>26</sup> Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe, 2014. július. A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és várospolitikai. Brüsszel-Luxembourg. Forrás: [http://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr\\_hu.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf). A letöltés ideje: 2015 januárja

<sup>27</sup> Kulturális és Audiovizuális politika. Forrás: [http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture\\_audiovisual\\_hu.pdf](http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture_audiovisual_hu.pdf) 3 old. A letöltés ideje: 2015 januárja

rehabilitációjára, az informatikára, vagy a kommunikációs technológiákra épp úgy, mint az idegenforgalomra, így részint az egész gazdaság innovatív voltára.<sup>28</sup>

Az Európai Unió regionális politikája során a kulturális és kreatív szektorban létrejövő stratégiai befektetések közül az audiovizuális ágazatnak kiemelkedő jelentőséget tulajdonít. Fontos szerepet játszik azonban a kulturális turizmus fejlesztését, vagy éppenséggel a jelentősebb történelmi és/vagy művészeti értékekkel bíró térségek rehabilitációját előmozdító, többé-kevésbé alulról szerveződő projektek finanszírozása is, amelynek során az Európai Unió mind a kulturális élet résztvevőivel, a szervezetekkel, mind pedig az adott régióval és tagállammal igyekszik kooperatív módon jól együttműködni. Jó példa lehet erre a miskolci nehézipari rozsdaovezet környékén fekvő diósgyőri vár rekonstrukciós munkálata is, amely 2012-15. között mintegy 2.7 milliárd forintból valósulhatott meg, számos munkahelyet megőrizve és teremtve is ezáltal, amely kétségkívül a térség hírnevét, illetve attraktív turisztikai vonzerejét is növelte.<sup>29</sup> Az ilyen jól sikerült, látványos projektek azonban csak nagyon nehezen és sok munka árán valósulhatnak meg, hiszen mind az Unió, mind pedig Magyarország bürokratikus berendezkedése igencsak megnehezíti a kivitelezések megvalósulását.<sup>30</sup>

A pályázati és kivitelezési munkálatokkal és magával az örökségvédelem gondozásával azonban több független civil szervezet is foglalkozik. A legkiemelkedőbb kezdeményezés ezek közül talán mégis maga az Europa Nostra páneurópai szervezet megvalósulása volt, amely az Európa Tanács és több regionális csoport kezdeményezésére jöhetett létre 1963-ban. Megalakulásuk óta nagy befolyást szereztek a nemzetközi és nemzeti szervezetek műemlékvédelmi tevékenységének területén. Mindezekon felül

---

<sup>28</sup> Kulturális és Audiovizuális politika. Forrás: [http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture\\_audiovisual\\_hu.pdf](http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture_audiovisual_hu.pdf) 3 old. A letöltés ideje: 2015 januárja

<sup>29</sup> Királynék vára és kertje, 2014. február. Diósgyőri várfelújítás képekben. Forrás: <http://diosgyor-lillafured.hu/diosgyori-varfelujitas-kepekben-2014-februar>. Diósgyőr-Lillafüred. A letöltés ideje: 2015 januárja és Diósgyőri vár - a felújítás látványterve, 2013. augusztus 8. Forrás: <http://www.kisalfold.hu/kepek/diosgyori-var-a-felujitas-latvanyterve/2034126/>. MTI Fotó. Miskolc polgármesteri hivatala. A letöltés ideje: 2015 januárja

<sup>30</sup> Kácsor Zsolt, Déri Múzeum: Újabb torzó? 2012. március 24. Forrás: [http://nol.hu/kultura/deri\\_muzeum\\_ujabb\\_torzo\\_-1303505](http://nol.hu/kultura/deri_muzeum_ujabb_torzo_-1303505). A letöltés ideje: 2015 januárja, és Iván Aurél, 70 millióba kerülhet a városnak a Déri Múzeum felújításának befejezése. 2014. január 30. Forrás: <http://www.dehir.hu/debrecen/70millioba-kerulhet-a-varosnak-a-deri-muzeum-felujitasanak-befejezese/2014/01/30/>. A letöltések ideje: 2015 januárja, illetve Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe, 2014. július. A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és városspolitika. Brüsszel-Luxembourg. Forrás: [http://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr\\_hu.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf). A letöltés ideje: 2015 januárja

mintegy 35 országban 250, kormányoktól független nonprofit szervezetet fog össze, s így 5 milliónál is nagyobb taglétszámmal kalkulálhatunk. A kétévente megrendezett Európai Kulturális Fórum pedig arra ad lehetőséget, hogy a civil szervezetek és a kultúrpolitika szereplői találkozhassanak, és így aktív párbeszédet folytathassanak egymással.<sup>31</sup>

A kulturális kifejezések sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló 2005. évi UNESCO egyezmény szerződő feleként az Európai Unió is kötelezettséget vállalt arra, hogy a más országokkal való kontaktusok során prioritást fog élvezni a kulturális sokféleség kérdésköre is, és ezáltal a nemzetközi kapcsolatokon belül újszerű és aktívabb kulturális szerepet alakít ki Európa számára. Így talán nem véletlen, hogy napjainkban a kultúrára már sokkal inkább úgy tekintünk, mint egyfajta „nagykövetre”, amely elősegítheti a más országokkal való társadalmi, gazdasági és politikai kapcsolatépítést és kapcsolattartást, hozzájárulva ezzel a stratégiai külpolitikai és nemzetközi célok megvalósulásához is.

### **Az Európai Unió és az épített kulturális örökség**

A szabadtéren látható és épített kulturális örökségek védelmében az első jelentős kezdeményezések az 1970-es évek közepére datálhatók, jelentősebb felmérések viszont csak a 1980-as évek közepétől valósulhattak meg. Az Európai Unió 1993-tól már azonban jogalapot is biztosított (EU Treaty 167. cikk) a tagállamok kulturális örökségeinek – úgymint városi és történelmi emlékhelyek, tengerbe merült, partmenti illetve szárazföldi régészeti lelőhelyek és kultúrtájuk – megóvására. Európa országaiban a kezdetektől egészen napjainkig mintegy 120 projekt valósulhatott meg csaknem 500 szervezet bevonásával.<sup>32</sup>

Ezáltal Európa számos egyedülálló építészeti műremeke részesülhetett évekig tartó rendszeres restaurálási finanszírozásban. Elegendő, ha csak az athéni Akropoliszra, vagy az Athosz hegyen fekvő kolostorokra gondolunk, de meg lehetne itt még említeni a

---

<sup>31</sup> Europa Nostra. 2010. november 29 – december 16. Az épített örökség védelméről. Forrás: <http://www.e-epites.hu/epített-orokseg-vedelme/intezmenyek/europa-nostra>. A letöltés ideje: 2015 januárja. Illetve Európai Kulturális Fórum, 2013. március 20. Forrás: [http://nonprofit.hu/civil\\_kalendarium/europai-kulturalis-forum-2013](http://nonprofit.hu/civil_kalendarium/europai-kulturalis-forum-2013). 3. old. A letöltés ideje: 2015 januárja

<sup>32</sup> Kulturális örökség, 2014 Research & Innovation. Environment. Forrás: [http://ec.europa.eu/research/environment/index\\_en.cfm?pg=cultural](http://ec.europa.eu/research/environment/index_en.cfm?pg=cultural). A letöltés ideje: 2015 januárja

Compostella környékén található kolostorokat Spanyolországban, vagy a liszaboni Chiado negyed, vagy éppenséggel a coimbrai Szentháromság Kollégiumot, amelyek Portugáliában fekszenek.<sup>33</sup>

Talán nem is gondolnánk, de régi műtárgyaink és épületeink számbavétele, illetve azok esetleges műemlékvédelmi felterjesztése szorosan összefügg a környezetvédelmi kutatásokkal és felmérésekkel is. Köztereken álló történelmi értékeink – pl.: szekók, freskók, szobrok, templomok, várak, kastélyok, lakóházak stb. – főképp az egyre drasztikusabb klimatikus változásoknak – savas eső, ónos eső, hőmérsékletingadozás – vannak kitéve, az egyéb emberi tényezőkről, természeti katasztrófákról – úgymint földrengés, tűzvész, vihar stb. – és balesetekről már nem is beszélve.<sup>34</sup> A természeti csapások során megrongálódott, azonban kiemelkedő történelmi és művészeti értékkel bíró épületek esetében gyorssegélyeket is átutalnak a válsághelyzetek kezelésére és a károsodások helyreállítására. Részint ennek köszönhetően restaurálhatták a rennes-i Parlament de Bretagne-t, a barcelonai Liceo és a velencei Fenice színházakat, vagy éppenséggel a firenzei Uffizi Palotát.

A helyreállítási munkálatokhoz kapcsolódóan utazó kiállításokat, szemináriumokat, konferenciákat és kiadványokat is terveznek, ezáltal informálva a projektek megvalósulásáról többek között az unió tagállamainak polgárait, lehetőséget biztosítva arra, hogy az érdeklődők megismerkedhessenek magukkal a szakemberekkel is. Ezekhez a programokhoz fűzhetők az Európai Örökség Napok (European Heritage Days), amelyet ma már az Unió több országában is megrendeznek. Maga az ötlet egyébként eredetileg az Európai Tanács kezdeményezése volt, és azzal a céllal valósulhatott meg, hogy közelebb hozza egymáshoz a kulturális örökség védelmét és a fiatalságot.<sup>35</sup>

Az Európai Unió műemlékvédelmi felmérései és projektjei során mindig igyekszik megtalálni a legjobb megoldásokat, és kiemelten támogatja azoknak az innovatív eszközöknek, módszereknek és technológiáknak a tervezését, kivitelezését, illetve megvalósítását, amelyek jó példával szolgálhatnak, és széles körben alkalmazhatók más nemzeti, vagy éppenséggel nemzetközi műemlékvédelmi projektek esetében is. Egyes kivitelezéseknek még gazdaságélénkítő hatásmechanizmusa is van, mivel bizonyos esetekben a történelmi épületek energiateljesítményének hatékonyságát is javítják, és ezek

---

<sup>33</sup> Zongor 2008: 141.

<sup>34</sup> Kulturális örökség, 2014 Research & Innovation. Environment. Forrás: [http://ec.europa.eu/research/environment/index\\_en.cfm?pg=cultural](http://ec.europa.eu/research/environment/index_en.cfm?pg=cultural). A letöltés ideje: 2015 januárja

<sup>35</sup> Zongor 2008: 141.

a nem egyszer igencsak kreatív megoldások előbb vagy utóbb részint helyet kaphatnak hétköznapijainkban is. Az ERA-NET és a NET ÖRÖKSÉG projekt széles körben igyekszik biztosítani a tagállamok és társult országok műemléki katasztereinek összehangolt, teljes áttekintést is, amely Európa-szerte elősegítheti az épített kulturális örökségek kutatásának széles körű vizsgálatát is.<sup>36</sup>

A már előzőekben említett Europa Nostra szervezet 1978 óta folyamatosan díjazza a kiváló és követendő műemlékvédelmi renoválásokat, 1980-tól pedig már azok a megrendelők, tervezők, építészek és üzemeltetők is részesülhetnek Europa Nostra kitüntetésben, akik nagymértékben előmozdították az európai természeti és kulturális örökség megmentését és megóvását. A díjak odaítélése egyébként hat szekcióra osztható, amelyek felölelik az egyes kultúrtájak, műtárggyűjtemények, archeológiai feltárások és épített örökségek kiemelkedő helyreállításait, mindezek mellett pedig érintik a szellemi tevékenységeket is, hiszen elismerik a figyelemre méltó tanulmányokat, illetve az egyéni és közösségi munkát. Évente azonban maximum csak 30 oklevelet és 6 plakettet adnak át. Ennél azonban jóval több, általában mintegy 150 elbírálendő pályamunka érkezik a szervezethez. Magyarországon eddig többek között a siklói dzsámi, a szennai falumúzeum, a fertődi Esterházy kastély kápolnája, a Budapesti Uránia Nemzeti Filmszínház és a New York palota részesülhetett Europa Nostra díjban a rekonstrukciós munkálatok után. Az elismerésre a falakon elhelyezett bronzplakettek emlékeztetnek.<sup>37</sup>

### **A szellemi kulturális örökség védelmének fontossága az Európai Unió térségében**

Ha kulturális örökségről beszélünk, akkor általában elsődlegesen épített környezetünk és műemlékeink jutnak az eszünkbe. Szellemi hagyományvilágunk és tudáskészletünk azonban az élet szinte minden egyes területéről – így például szokásaink, szakértelmünk, képességeink, amelyek javarészt népi műveltségünk keretei között őrződhettek meg – legalább ugyanolyan kiemelkedő fontossággal bírnak, mint kézzelfogható értékeink, ugyanis egyes régiók és települések identitását javarészt éppen szellemi-kulturális örökségük eszenciája biztosítja. Hiszen maga a kulturális másság az, amely mind endogén,

---

<sup>36</sup> Kulturális örökség, 2014 Research & Innovation. Environment. Forrás: [http://ec.europa.eu/research/environment/index\\_en.cfm?pg=cultural](http://ec.europa.eu/research/environment/index_en.cfm?pg=cultural). A letöltés ideje: 2015 januárja

<sup>37</sup> Europa Nostra. 2010. november 29 – december 16. Az épített örökség védelméről. Forrás: <http://www.e-epites.hu/epített-orokseg-vedelme/intezmenyek/europa-nostra>. A letöltés ideje: 2015 januárja

mind pedig exogén módon meghatározhatja az adott térségben élők önazonosság tudatát, ez pedig, ha úgy tetszik, az adott térség és az ott élő csoportok közösségi lelke, amely azonban időről időre átalakul, hiszen megfoghatatlan, illékony és folyamatosan változik.<sup>38</sup>

Hogy miért is kell a még élő, vagy a már elhalt szellemi kulturális örökségünket fokozottan ápolni és/vagy feleleveníteni? Mert globalizált, multikulturalizált világunkban szinte már csak ez ad kapaszkodót ahhoz, hogy megtaláljuk a választ arra a kérdésünkre, kik is vagyunk valójában. Múltunk megismerése pedig segíthet sikeres jövőképünk kialakításában. Talán ugyanez igaz a szomszéd népek esetében is, hiszen ha nem ismerjük meg a környező országok műveltségét – igaz ez mindegyik félre –, akkor sajnos nem, vagy csak nagyon nehezen érthetjük meg és fogadhatjuk el egymás társadalmi és gazdasági törekvéseit.

Éppen ezért bír kiemelkedő fontossággal a leszakadó határmenti térségekben az a törekvés, hogy együttműködve építsünk saját szellemi örökségünkre, megismerve ezáltal magunk és más népek kultúráját is. Mindez pedig a későbbiekben talán előmozdíthat más egyéb társadalmi, gazdasági és innovatív együttműködések is, amelyek hosszabb távon a leszakadó régiók fejlődését is részint magukkal hozhatják, hiszen maga a tudás, a tapasztalatszerzés, illetve a megszerzett ismeretek megosztása (tudástranszfer), tehát maga a társadalmi érintkezés jelenti az egyik legértékesebb erőforrást, amely előmozdíthatja bizonyos térségek fejlődését.

Jó néhány régióban azonban már maguk az ott élők sincsenek tisztában azzal, hogy településük milyen egyedi hagyományvilággal is rendelkezett. Sok esetben a modernizáció szinte teljes egészében felszámolta a kisebb falvak, de akár egész térségek folklórkeretét, így csak alapos kutatás és feltárás után lehet rehabilitálni, revitalizálni a már feledésbe merült hagyományvilágot, illetve annak bizonyos szegmenseit. Ezek a törekvések azonban – bár sok időt és energiát emésztenek fel – ha sikerrel járnak, óriási hatást gyakorolhatnak mind a helyi lakosságra, mind pedig az odalátogatókra, hiszen egy térség részint kultúrájának megismerése és reprezentálása által válhat egyedivé, és/vagy vonzóbbá, amely a helyi lakosságnak is egyfajta tartást és büszkeséget adhat, ezáltal is elősegítve a települések népességmegtartó funkcióját. Azonban nem csak a lakosság elvándorlását állíthatja meg egy-egy olyan projekt, amely arra hivatott, hogy megerősítse az emberekben

---

<sup>38</sup> Szellemi kulturális örökség nemzetközi project, 2011. Forrás: [Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt](#). Oszkó 2011-2014. Vasi Hegyhát kistérség. Forrás: <http://www.oszko.hu/hegypasztor-kor/orokseg/>. A letöltés ideje: 2015. január. 9.

a lokálpatriotizmust, hiszen ezek a programok növelhetik egyfelől a régió turisztikai kisugárzását is, másfelől pedig befektetőket is vonzhatnak, amely versenyképesebbé teheti az adott térségek településeit.<sup>39</sup>

Az Európai Unión belül a kulturális sokszínűség szinte az egyik legmeghatározóbb alapelv, ezért a tagállamoknak számos lehetőségük van arra, hogy kulturális örökségüket ápolhassák és gondozhassák. Az unió egyik legnagyobb kihívása azonban talán éppen az, hogy úgy teremtené meg a békés együttélést és együttműködést, hogy az országok és népek autentikusnak tekintett „nemzeti”, illetve nemzetiségi hagyományvilága ne szenvedjen csorbát. Fontos kérdés azonban az is, hogy folyamatos változások közepette mitől, milyen formában és milyen okok következtében maradhat élő és/vagy átörökíthető egy-egy régivolt hagyomány?

Napjainkban szinte már csak épített és szellemi kulturális örökségünk ápolása adhat kapaszkodót ahhoz, hogy megtaláljuk a választ arra a kérdésre, kik is vagyunk valójában? A hagyományok ápolása napjainkban már javarészt intézményesült keretek közé szorult, és mivel a tagállamok nagyjából maguk kezelik a kulturális és oktatási ágazatokat, így jellemzően ebben a „szektorban” sem teljes az összhang az elosztás és újraelosztás szempontjából. Az Európai Unió így jobbra csak adatokat, kiegészítéseket és javaslatokat prezentál a jó példák és bevált módszerek mellett, hogy mindezek megkönnyítsék a tagországok vezetőinek döntéshozatalait. Az EU éppen ennek érdekében hoz létre különféle rövid és hosszabb távra szóló időszakos programokat. A tagállamok a kulturális szektor bővítésére a 2014-2020. közötti időszakban az összevont Kreatív Európa program révén mintegy 1.46 milliárd euróhoz juthatnak, amely összeg mintegy 9 %-kal több, mint az előző költségvetési időszakban.

A kohézió előmozdításának érdekében ebben a projektben is elsődleges, hogy határokon átívelő közös együttműködések és hálózatok alakuljanak ki, mivel számos alkalommal bebizonyosodott már, hogy egy-egy, a kultúrát is érintő együttműködés hozzájárulhat az adott periférikus térségek stabilabb életviteléhez, többek között munkahelyeket hozva létre, amelyek hozzájárulhatnak a leszakadó régiók felzárkózásához és gazdasági versenyképességük növekedéséhez is.<sup>40</sup> A kérdés azonban az, hogy ezt a

---

<sup>39</sup> Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt, 2011. Forrás: [Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt](#). Oszkó 2011-2014. Vasi Hegyhát kistérség. Forrás: <http://www.oszko.hu/hegyasztor-kor/orokseg/>. A letöltés ideje: 2015. január. 9.

<sup>40</sup> Baranyi Béla: 2014. Adalékok a határ mentiség újraértelmezéséhez Magyarországon. Forrás: [http://www.deturope.eu/img/upload/content\\_13226437.pdf](http://www.deturope.eu/img/upload/content_13226437.pdf). A letöltés ideje: 2015 januárja

rendelkezésre álló összeget valóban arra használják-e fel, ami segít megismerni mások kultúráját, illetve megőrizni saját hagyományainkat, vagyis mindazt, amitől az egységes Európában mégiscsak megóvhatja kulturális identitását egy-egy tagállam...

### **Kulturális kohéziót erősítő tényezők, és az európai identitás kérdésköre**

A II. világháború után a vasfüggöny létrejöttével jellemzően egyfajta bipoláris térszerkezet alakult ki Európában, amely a Szovjetunió megszűnésével ugyan ismét a hármas modell – nyugat, közép és kelet – kialakulását eredményezte, mindazonáltal a majd fél évszázados gazdasági és politikai „kényszerpálya” mind a mai napig, és valószínűleg még hosszú ideig éreztetni fogja negatív hatásmechanizmusát a középső és keleti térségekben egyaránt.

A rendszerváltozás után újra megjelent az az igény, hogy Európa szerves részeként kezeljék az itt található országokat és népeket, ennek a törekvésnek azonban jellemzően nem igazán volt más alternatívája, mint maga az Európai Unió. Azonban egyfajta kettősség alakult ki ebben a korábban erősen izolált térségben, hiszen az integrációs törekvések mellett megjelent a renacionalizáció folyamata is, amely igencsak megnehezíti az Unión belüli egységes Európa képének kialakítását.

Ez a kettősség azonban nem véletlenül jöhetett létre az 1990-es években, hiszen az ezt megelőző időszakban, tehát a szocializmus idején a pártpolitika jellemzően megpróbálta eltörölni a régebbi polgári világ emlékeit, mindezek mellett pedig igyekezett felszámolni a nemzeti identitást, ezáltal kialakítva egyfajta osztályalapú internacionalizmust is. A társadalmilag, politikailag és gazdaságilag is újra formálódó „europizált” modern nyugathoz való felzárkózást vizionalizáló térségben tehát az 1990-es évektől kezdve nem véletlenül jelenhetett meg egyszerre, illetve egymás mellett a szuverenitás, a nemzeti identitás és az integráció megerősödő képe. Mivel ez a kettősség az egész Közép-Európai régióra jellemző, ezért ebben a térségben már csak a történelmi különállás miatt is máshogy kezelik és értelmezik az európai identitás kérdéskörét, mint ahogy az tőlünk nyugatabbra szokás. Kérdéses tehát, hogy milyen módon, és hogy mennyire lehet a nemzeti szuverenitást, illetve identitást összeegyeztetni az integrációs folyamatokkal, és az

eltérő európai identitásképpel egyaránt.<sup>41</sup>

Az egyik legfőbb kérdés talán éppen az, hogy létezik-e egyáltalán napjainkban közös európai identitástudat, és hogy miként lehet azt mégis kialakítani, erősíteni és/vagy megtartani. Az Unión belül egyébként részint igyekeznek tudatosan formálni az európaiságunkhoz való hozzáállásunkat, és annak külső megítélésére is nagy figyelmet fordítanak. Mindehhez pedig zömében a nemzetállamoknál már jól bevált, alapjaiban véve a kulturális hagyományokon nyugvó szimbólumkereteket használják.

Elég, ha csak az egységes Európa egyik legkézenfekvőbb jelképére, magára a zászlóra gondolunk.<sup>42</sup> Ehhez hasonló, direkt identitásformáló eszköznek tekinthetjük magát az Európai Unió himnuszát is, amelyet 1785-ben Friedrich von Schiller vetett papírra, 1823-ban pedig Beethoven zenésített meg.<sup>43</sup> Május 9-e pedig „Európa napja” amely az 1951 áprilisában aláírt Robert Schuman francia külügyminiszter által ajánlott Európai Szén és Acélközösséget kialakító Párizsi Szerződésre emlékeztet, ami talán az első fontos lépés volt az egységes Európa megvalósulásában.<sup>44</sup>

Ezeket az identitásformáló és kohéziót elősegítő jelképeket, a zászlót, a himnuszt, Beethoven IX. szimfóniáját, az Örömodát és Európa napját, mint ünnepnapot mind 1985-től fogadták el egységes szimbólumokként, amelyeket 1986-tól önmagát reprezentálva rendszeresen használ is az Európai Unió. A legkézzelfoghatóbb – a legtöbb országban már bevezetett – napi használatban lévő, a kohéziós egységre rávilágító mechanizmus azonban mégiscsak maga a pénz, vagyis a 2002-től rendszeresített euro, amelynek fémpenzein a tagországok nemzeti, s ezáltal egyszersmind már európai kulturális szimbólumai láthatóak, amit jelenleg mintegy 337.5 millió uniós polgár használ nap, mint nap.<sup>45</sup>

Léteznek azonban kevésbé direkt módszerek is a kulturális összetartozás megalapozására. Többek között a már említett Europa Nostra céljai között is elsődleges szerepet játszik az a törekvés, hogy a politikai határokon átívelő, változatos kulturális

---

<sup>41</sup> Olasz 2009: 51-52.

<sup>42</sup> Az Európai Unió zászlója, 2015. Forrás: <http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/flag/index.hu.htm>. A letöltés ideje: 2015. január. 12.

<sup>43</sup> Az Európai Unió himnusza, 2015. Forrás: <http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/anthem/index.hu.htm>. A letöltés ideje: 2015. január. 12.

<sup>44</sup> Európa Napja, 2015. Az Európai Unió ünnepe. Forrás: [http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/europa\\_nap\\_az\\_europai\\_unio\\_unnepe](http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/europa_nap_az_europai_unio_unnepe). A letöltés ideje: 2015. január 12.

<sup>45</sup> Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe, 2014. július. A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és várospolitikai. Brüsszel-Luxembourg. Forrás: [http://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr\\_hu.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf). A letöltés ideje: 2015 januárja.

értékeken alapuló, de mégis egy egységes európai identitáskonstrukció kiépítéséhez és megerősödéséhez hozzájáruljon, mindezt elsősorban azonban „közös” európai épített értékeink műemlékvédelmi munkálataiban igyekszik előmozdítani, a vidék- és várostervezéssel, fejlesztéssel és rehabilitációval foglalkozó civil szervezetekkel és egyesületekkel együttműködve.<sup>46</sup>

Az egyik legismertebb rendezvénysorozat azonban mégiscsak az Európa Kulturális Fővárosa projekt, amely 1985 óta nyújt lehetőséget arra, hogy a tagállamok kiemelkedő hagyományokkal bíró városai régiójukkal és esetleg más térségekkel és országokkal is együttműködve bemutathassák kulturális programjaikat, amelyek képesek rávilágítani Európa gazdag és változatos hagyományvilágára, s mindezek mellett, vagy ezzel együtt közös örökségünkre is. Ez a programsorozat az egyik, ha nem a legsikeresebb valamennyi között, hiszen mindazokon túl, hogy az egész Unió térségében nagy hírértéke van, sikerül felkeltenie a polgárok érdeklődését is.

Mindazonáltal maga a résztvevő adott települések szellemi kulturális presztízse, örökségvédelmi, turisztikai, valamint gazdasági potenciálja is megnő, s a lokálpatriotizmust is erősíti nem csak a város, de akár az adott régió egész térségében is. A programsorozat elsődleges és legfőbb célja azonban az, hogy a közösségi rendezvények előmozdítsák a kohéziót, s magát az egységes európai identitás kialakítását azáltal, hogy lehetőséget biztosít arra, hogy megismerhessük a közösség, vagyis a tagországok kulturális sokszínűségét. Az Európa Kulturális Fővárosa programsorozat utal a közös kulturális jegyekre is, amelyek elősegíthetik az európai polgárok egymás iránti nagyobb fokú együttérzését, toleranciáját, és így talán egymás megértését is.<sup>47</sup>

A jól működő projektek és programok, illetve a többé-kevésbé jól funkcionáló szimbólumok mellett azonban legalább két-három olyan hátráltató tényezővel is számolnunk kell, amelyek erőteljesen lassíthatják a közös összetartozás, és az európai identitáskonstrukció kialakulását. Az egyik legfőbb probléma a bürokrácia burjánzása, ami miatt sok esetben maga az Európai Unió pozitívumai nem, vagy csak nagyon lassan és

---

<sup>46</sup> Europa Nostra. 2010. november 29. – december 16. Az épített örökség védelméről. Forrás: <http://www.e-epites.hu/epített-orokseg-vedelme/intezmenyek/europa-nostra>. A letöltés ideje: 2015 januárja.

<sup>47</sup> Európa kulturális fővárosa, 2006. október 24. – november 3. Forrás: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1622HYPERLINK>"<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1622&from=HU>"&HYPERLINK"<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1622&from=HU>"from=HU. és [http://europa.eu/legislation\\_summaries/culture/129014\\_hu.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/culture/129014_hu.htm). A letöltés ideje 2015. január 12.

nehézkésen épülhetnek be a lakosság mindennapjaiba. A másik főbb probléma pedig az, hogy még manapság sem tudjuk igazán összeegyeztetni azt, hogy miképpen lesz képes bennünk együtt élni és működni mind közösségi, mind pedig nemzeti önazonosságtudatunk. Napjainkban ugyanis jellemzően nem igazán vagyunk képesek összeegyeztetni és kombinálni a kettőt, így mintegy egymás mellett él bennünk az európaiság és a nemzettudatunk, tehát maga a kulturális örökségünk és vágyaink képe, amelyekre büszkék vagyunk, és amelyekre majdan büszkék lehetünk...

Az európai identitás jelenleg másodlagos funkciót tölt be az Unión belül, hiszen valamennyi tagország és minden népcsoport számára saját nemzeti identitása élvez prioritást. A renacionalizációt jellemzően eddig inkább a közép-kelet európai térségre tartották jellemzőnek, napjaink gazdasági válságokkal tarkított világában azonban a tőlünk nyugatabbra fekvő jóléti térségben is erőteljesebben felütötte fejét, elsősorban olyan multietnikus és multikulturális régiókban, ahol jobb gazdasági adottságokkal rendelkező övezetekben eltérő nemzetek és nemzetiségek élnek. Jó példa erre a spanyolországi katalán, baszk, vagy a belga flamand, vallon történelmi érdekellentét, vagy éppenséggel a skót autonóm törekvések.<sup>48</sup>

Az Európai Unió, bár a területi és kulturális autonómia kérdéskörével is élénken foglalkozik, mégis azokat jellemzően igyekszik a tagországok belső ügyeként kezelni, és kimaradni annak döntéshozatali mechanizmusából. A válságok által keletkezett új gazdasági krízisek nemhogy az uniós térség redisztribúciós folyamatát, de még a multikulturális, multietnikus tagországok egységességét is erőteljesen veszélyeztetik, ami többek között azért is hordoz magában kohéziót akadályozó tényezőket, mivel egy új országnak, vagy nagyobb területi autonómiával rendelkező térségnek újra jeleznie kellene társulási szándékát az Unióhoz, amely újabb elhúzódó bürokratikus folyamatokat indítana el. A tagországokon végigsöprő láncreakciós folyamatokról már nem is beszélve.<sup>49</sup>

Az európai kultúra eszenciája elsősorban a nemzeti kultúrák változatosságán alapul. Ennek következtében csakis akkor alakulhat ki egységesebb európai identitás, ha a nemzeti kultúrák sokszínűségét képesek leszünk elfogadni. Azonban éppen az adhatja és erősítheti

---

<sup>48</sup> Autonómia vagy elszakadás, 2013. szeptember 16. Forrás: <http://www.parameter.sk/rovat/kulfold/2013/09/16/autonomia-vagy-elszakadas-szakadar-mozgalmak-europaban> A letöltés ideje: 2015. január. 14.

<sup>49</sup> Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe, 2014. július. A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és várospolitikai. Brüsszel-Luxembourg. Forrás: [http://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/doc\\_offic/official/reports/cohesion6/6cr\\_hu.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/doc_offic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf). A letöltés ideje: 2015 januárja.

meg az Unió életképességét, ami egyszerre mind veszélyezteti is: maga az a tény, hogy a kontinens nem homogén, így ennek következtében a különböző társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális változásokra régióként is máshogy fog reagálni, mindazonáltal akkor is, ha igen nagy az egymásra utaltság. Európát két világháború is megosztotta és romba döntötte, mind a kultúra, mind a gazdaság, mind pedig a politikai élet területén, amelynek mind a mai napig vannak negatív hatásai az egész kontinens területén. Nem engedhetjük meg tehát magunknak azt – bármilyen probléma is vetődjön fel a tagországok között –, hogy még egyszer ilyen helyzet alakuljon ki, hiszen a globalizáció világában az európai kis nemzetek már nem képesek egyedül jelentős gazdasági versenyképességre szert tenni. A lemorzsolódás pedig csak újabb kulturális és gazdasági kríziseket eredményezne.<sup>50</sup>

Valószínűleg már maga az Unión belüli endogám európaiság meghatározás is csak más makro-identitásokkal való exogám összevetésben határozhatná meg önmagát, így például Kínával, az Amerikai Egyesült Államokkal, vagy éppen a még kontinentálisan is részint az európai kultúrkörhöz kapcsolható Oroszországgal való eltéréseket összevetve. Napjainkban azonban főként az egységes európai külpolitikai fellépés, a piac, és a nemzeti, illetve európai kultúra védelme, megőrzése és átörökítése az, amely az erőteljesebb kohéziót, és magát az európai identitást is előmozdíthatja, még ha sohasem lesz teljesen egységes a kialakult kép.

Maga az integrációs folyamatok előmozdítása, vagyis a „régiók Európájának” kialakítása is meghatározó szerepet játszhat abban a törekvésben, amely elősegítheti Nyugat-, Közép- és Kelet-Európa nemzeti és nemzetiségi kultúrájának védelmét, mindazonáltal megakadályozva a nemzetállamok túlzott renacionalizálódását is. Napjainkban mindezt elősegíthetik többek között a határokon átívelő kulturális és gazdasági együttműködések, kihatva ezáltal a sokszínű etnokulturális identitások, és a szellemi kulturális örökség Európán belüli megőrzésére és elfogadására is.<sup>51</sup>

Még számos ponton kell a tagállamoknak és magának a lakosságnak is kiegyezniük egymással ahhoz, hogy történelmi múltunkat, nemzeti identitástudatunkat és közös jövőképünket képesek legyünk összeegyeztetni. Ehhez kompromisszumok sorára lesz még

---

<sup>50</sup> Olasz 2009: 59-60.

<sup>51</sup> Olasz 2009: 59-60., illetve Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe, 2014. július. A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és várospolitika. Brüsszel-Luxembourg. Forrás: [http://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr\\_hu.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf). A letöltés ideje: 2015 januárja.

szükség, amely valószínűleg csak azzal a generációval valósulhat meg a maga teljességében, amely már az Unió polgáraként születik meg, hiszen nekik talán már nem fog akkora nehézséget okozni az, hogy együtt éljen bennük nemzeti és európai önazonosságtudatuk.

Be lehet-e olvadni az egységes Európába úgy, hogy közben megtartjuk kulturális értékeinket, nemzeti identitástudatunkat? Veszteséget jelentenek-e azok a változások, amelyek Magyarországot is érintik, amikor az uniós normáknak megfelelő változások bekövetkeznek? Gazdagodik, gyarapodik-e az Európai Unió azáltal, hogy a magyarság magával hozott értékeit beolvasztja a nagy, közös európai kultúrába?

Az Európai Unió egyik legnagyobb kihívása talán éppen az, hogy úgy szeretné megteremteni a régóta áhított békés együttélést és együttműködést, hogy az országok és népek autentikusnak tekintett „nemzeti”, illetve nemzetiségi hagyományvilága ne szenvedjen csorbát. Nekünk magyaroknak pedig el kellene fogadni a többi tagállam kulturális másságát, meg kellene ismerni a határainkon túl létező értékeket, hogy el tudjuk fogadni azokat, ugyanakkor meg kell mutatni saját, magunkkal hozott örökségünket is, hogy minket is be és el tudjanak fogadni. Ez a kettősség jellemzi leginkább az uniót, amely – az új tagországok belépésével folyamatosan gyarapodva – állandó változásban van.

Az egységes jelképrendszer valamennyi tagországban elfogadott, és nem csorbítja a nemzeti hagyományokat. A közös pénz, az euró ugyancsak az egységesség jelképe, bár Magyarországon még várat magára a bevezetése. Mindezek mellett azonban a tagországok megőrizhetik kulturális sokszínűségüket, gondozva, ápolva és időnként „közzszemlére” téve örökségüket. Az egyik legfontosabb feladat úgy változni, hogy közben megőrizzük hagyományainkat, ami gyarapítja az Unió kulturális sokszínűségét, hiszen az öröklött kultúra és a hozzá fűzhető, megszerzhető tudáskészlet formál minket azzá, amik vagyunk, vagy éppenséggel azzá, amik lehetünk. Meghatározza életvitelünket, jövőképünket, szokásainkat, hagyományainkat, régvolt rítusainkat, ezáltal formálva önazonosságtudatunkat, mindezek mellett azonban elősegíti azt is, hogy megkülönböztessük önmagunkat másoktól, így találva meg helyünket a világban.

## A néptánckultúra lehetséges identitásformáló és kohéziós szerepe

### *A lokalitás, globalizáció és az identitás korrelációjáról*

A lokalitás fogalma meglehetősen relatívnak tűnhet, főleg ha különböző diszciplínák felől próbáljuk megközelíteni az adott kifejezést.<sup>52</sup> Azonban még nehezebb az értelmezési keretek lehatárolása, ha a globalitás gondolatát is bevonjuk az elemzésbe és értelmezésbe, amely azért elkerülhetetlen, mivel a két fogalomkör elválaszthatatlan egymástól. A lokalitás és globalizáció elméletét napjainkban már nem tekinthetjük egymást kizáró elméleteknek, sőt, sokkal inkább egymást feltételező és folyamatosan egymásra ható teóriákról kell hogy beszéljünk. Elég, ha csak a távközlési hálózatokra, a rádiók és a televíziók élő közvetítéseire, vagy az internetre gondolunk, és máris láthatjuk, hogy a globalizáció a legszűkebb magánszféránkba is képes behatolni. Manapság már nagyobb erőfeszítés nélkül érintkezésbe léphetünk olyan emberekkel és helyszínekkel, akikkel, illetve amelyekkel néhány évtizeddel ezelőtt szinte elképzelhetetlen lett volna az azonnali kapcsolatteremtés.<sup>53</sup>

A lokalitás – hasonlóan az identitásformáló tényezőkhez – mindig valami mással szembehelyezkedve képes meghatározni önnön magát. Éppen emiatt helyinek tekinthető a szűkebb életterünk, az utcánk ahol élünk, azonban a településünkön, a megyénkben, de – mi magyarok szeretjük hangoztatni – még a Kárpát-medencében is „ittthon vagyunk”. Mindezeknek a „lokalitásoknak” a térségi, területi és kulturális meghatározását az egymásra ható szomszédságok – a másság, amelyekkel szemben meghatározzuk önmagunkat – segítik elő. A globalizáció azonban behálózza mindennapjainkat, így medializált világunkban ma már számos interetnikus, szub- és transznacionális hatásról is beszélhetünk, amelyek mind-mind befolyásolhatják, így részint át is alakíthatják, és bizonyos esetekben erősíthetik is a mi és a miénk élményt, így hatva a helyi identitásra is. Mít jelenthet a lokalitás napjainkban, és milyen szintjei lehetnek akár a néptánckultúra tekintetében is, amikor a térbeli meghatározottság, a szokásos hétköznapi kontaktusok és a társadalmi rendszerek mára már visszavonhatatlanul megváltoztak?<sup>54</sup> Éppen ezért tűnhet célszerűnek az adott téma elemzési keretein belül a glocalitás fogalmával dolgoznunk.<sup>55</sup>

---

<sup>52</sup> Nagy 2014: 3.

<sup>53</sup> Meyrowitz 2005: 30-31.

<sup>54</sup> Appadurai 2001: 4.

<sup>55</sup> Meyrowitz 2005: 30.

Ma már egyre fontosabbá és meghatározóbbá kezdenek válni azok a régvolt szokások és hagyománykeretek – így a néptánckultúra is –, amelyek helyi értéknek tekinthetők. Mindezek a sokszor felelevenített, jobb esetben tényleges történetiséggel és tradícióval rendelkező elemek azonban térségi, területi, kulturális tekintetben is szintekre tagolhatók, amelyekben azonban – többek között a technikai fejlődés és a társadalmi átalakulások miatt – kezdenek elmosódni a határok. Általában makro-, mezo- és mikro-terekről esik szó, de számos elméletnél megjelenik a négy részre osztott tagolódás is.

Fontos kérdésnek tűnhet azonban az is, hogy a különböző térszintekhez milyen hagyományos kulturális kötődések fűznek minket, illetve hogy ezek mennyire tekinthetők stabilnak, illetve instabilnak. A makrotérben az ismert világunk – tehát maga a Föld – közös örökségünknek tekinthető. Bizonyos történelmi, nemzetközi integrációkhoz – így például az Osztrák-Magyar Monarchiához – már meghatározóbb kulturális kötelékek fűződhetnek, amelyek a nemzetállamok és a többnemzetiségű országok tekintetében még erősebbekké válnak, hiszen minden nemzetnek megvan a maga mitológiája és históriája, amelyet jobb esetben állami szinten oktatnak is, így erősítve ezzel a hazához kötődő kulturális hovatartozást és identitást, amelyeket úgyszólván már az „anyatejjel” kaptunk.

<b>Makroterek</b>	világ (Föld) országcsoport (nemzetközi integráció) ország
<b>Regionális terék</b>	nagytérség (ország rész) mezzokörzet (gazdasági körzet, megye) kistérség (kistáj, városi vonzáskörzet)
<b>Lokális terék</b>	település (helyi önkormányzat) lakókörzet (település rész, körzet) ..... ..... szomszédság
<b>Mikroterek</b>	család (háztartás) – munkahely egyén

2. táblázat – Térségi szintek a társadalomban. Megjegyzés: A pontozott vonal a közvetlen érzékszervi észlelések határát jelzi <sup>56</sup>

<sup>56</sup> Nemes Nagy 1998: 125.

<p><b>Makroglokális kultúra és identitás</b></p>	<p><b>A makro- térben</b></p> <p>világ (Föld), országcsoport (nemzetközi integráció), ország</p> <p><i>+ nemzetek, nemzetiségek illetve a hozzájuk kötődő csoportok közötti határokon átnyúló kultúrát befolyásoló kontaktushálózatok</i></p>
<p><b>Mezzoglokális kultúra és identitás</b></p>	<p><b>A mezzo- térben</b> <i>(az előző táblázatnál regionális tér)</i></p> <p>nagytérség (országgrész) <i>(természeti/történeti)</i> + <i>a régiók</i> (történeti vagy modern közigazgatási) mezzokörzet (gazdasági körzet, megye) kistérség (kistáj, városi vonzáskörzet)</p>
<p><b>Mikroglokális kultúra és identitás</b></p> <p>.....</p> <p>..</p>	<p><b>A mikro- térben</b> <i>(az előző táblázatnál lokális tér)</i></p> <p>település (helyi önkormányzat) lakókörzet (településrész, körzet)</p> <p>.....</p> <p>szomszédság</p>
<p><b>Nanoglokális kultúra és identitás</b></p>	<p><b>A nano- térben</b> <i>(az előző táblázatnál mikro tér)</i></p> <p>család (háztartás) – munkahely egyén</p> <p><i>+ elemi szinten meghatározó még a baráti kör és egyéb kisközösségek megléte is</i></p>

3. táblázat – A globális kultúra és a hozzájuk kötődő identitás általános térségi szintjei <sup>57</sup>

A makro-térben és a hozzá köthető „makroglokális” kultúrában jelentős szempont a nemzetek, nemzetiségek, illetve azon belül a hozzájuk kapcsolódó csoportok határokon átnyúló, kultúrát befolyásoló egymásra kölcsönösen ható kontaktushálózata is – legalábbis a több nemzetiségű Kárpát-medencében mindenképpen –, amelyről általában már kevesebb

<sup>57</sup> Meyrowitz 2005: 29-36., Nemes Nagy 1998: 125. Megjegyzés: Joshua Meyrowitz (2005) és Nemes Nagy József (1998) munkája alapján készült táblázat saját szerkesztésben. A szerzők globális kultúrával és a hozzájuk kötődő identitás térségi szintjeivel kapcsolatos témaspecifikus kiegészítései dőlt betűvel szedve.

szót ejtünk (2. táblázat).<sup>58</sup> Ahol kielégítően működnek a szociális hálózatok, és normalizált keretek között képesek együtt élni különböző népcsoportok, ott viszonylag stabilnak, illetve lassabban formálódó történelmi folyamatnak tekinthető az adott területekhez kötődő makroglokális kultúra és identitás.

A mezzo- és mikro-terekhez, így a nagytájakhoz, régiókhoz, megyékhez, településekhez köthető globális kultúra és identitás azonban már valamelyest instabilabbnak, tehát rugalmasabban és gyorsabban változónak tekinthető, igaz, más-más okok miatt (3. táblázat). Ha megkérdeznénk egy német, vagy egy olasz nyelvű családot, hogy honnan érkeztek, szinte bizonyosnak tekinthető, hogy előbb a települését, majd pedig a tartományát nevezné meg, mivel ezekben a térségekben meghatározóbbak a történelmi régiókhoz kötődő érzések. A Kárpát-medencében azonban a mezzo-terekhez fűződő emóciók – így a hozzájuk kapcsolódó kultúra és identitás is – instabilabbnak, ennek következtében pedig lazábban formálódónak tűnik, mivel történelmi szempontból – bizonyos területektől eltekintve – nem olyan mélyen beágyazottak a földrajzi nagytérségekhez fűződő kötődések. Ugyanez elmondható az újonnan kialakított, modern közigazgatási régiókról és kistérségekről is, hiszen ezek sem rendelkeznek hozzájuk köthető nagy hagyományokkal, másfelől pedig folyamatosan átszervezik azokat.<sup>59</sup>

A megyék, bár mély történetiséggel rendelkeznek, mégsem képesek olyan erővel hatni az ott élőkre, mint a településekhez kapcsolódó hagyománykeretek. A települési térszintekhez már jobban kötődnek az emberek, azonban a hozzá fűzhető mikro-glokális kultúra és identitás képtelen megfelelően funkcionálni, és akár működésképtelenné is válhat, ha a stabil, lassabban formálódó nano-glokális elemi térszinthez tartozó, tenni akaró egyének, családok, baráti körök és kis közösségek motiváltsága hiányzik.

A mikro-glokális kultúra és identitás többek között azért is sorolható még mindig az instabilabb, tehát rugalmasabban formálódó struktúrák közé, mert az identitást hordozó kulturális szokástöredékek alkotóelemei sok esetben csak a községekben élők, illetve a helyi közösségek aktív tagjai által válhatnak napjainkban reprezentálhatóvá.<sup>60</sup> Ezek a közösségek pedig a sajátjuknak tekintett hagyományaikat mindig a korszellem ízlésének és elvárásainak megfelelően újraértelmezik, és/vagy részint átalakítják, illetve aktualizálják azokat, bár sok esetben újra fel kell fedezni a már szinte teljesen feledésbe merült

---

<sup>58</sup> Baranyi: 2004: 13-37.

<sup>59</sup> Baranyi 2008: 51-131.

<sup>60</sup> Baranyi 2011: 809-819.

szokástöredékeket is. Elég csak egy-egy gyűjtés, vagy koreográfia, így például a Derecskei verbunk történetére gondolnunk, amely a Gyöngyösbokréta mozgalom idején válhatott színpadi alkotássá, de a későbbiekben helyi szinten majdhogynem teljesen a feledés homályába merült, egészen 1998-ig, amikor is a település táncsoportja újra elsajátította ezt az anyagot és bemutatta a helyi közösségnek. Ezek után a Derecskei Verbunktalálkozó megszervezése volt a következő lépés, amelyet 2000 óta minden évben megrendeznek.<sup>61</sup>

Már A. Gergely András és Nagy Éva is megállapították Szirmai Viktória értekezései nyomán, hogy a helyi közösség és a helyi társadalom fogalmai nem tekinthetők egymás szinonímáinak.<sup>62</sup> A helyi közösségek életében az adott hagyománykeretek, tehát maga az autentikusnak tekintett élő folklór teljes egészében nem öröklődött tovább, részint, vagy egészében feledésbe merült, de ettől még a helyi társadalom egy település életében megmaradt. A mikro-terek és a nano-glokális kultúra összevetésénél tehát figyelembe kell venni a baráti és egyéb kisközösségeket is, hiszen ezeknek a csoportoknak igen meghatározó identitásformáló szerepük van azáltal, hogy részint átalakítják, illetve aktualizálják kulturális sajátosságaikat, amelyre oly sokszor utalnak vissza a települések önazonosságtudatuk formálásakor, azonban nem elhanyagolható az sem, hogy a hagyományok kialakításán túl annak fenntartásában is igen meghatározó szerepük van.

Egy közösség életében tehát meglehetősen sok mindennek lehet identitásformáló ereje – legyen szó akár a nyelvről, a gasztronómiáról, a népi kultúráról, vagy a zenéről és táncról –, de mindegyik csak egy szegmense lehet az egésznek. Magával a táblázattal – amely nyilvánulón még formálódhat az újabb inter- és multidiszciplináris elméletek bevonásával – megpróbáltam egy olyan általánosítható struktúrát szemléltetni, amely figyelembe vesz más teóriákat és koncepciókat, így remélhetőleg további kulturális és identitáskonstrukciók elemzéséhez, illetve értelmezéséhez is felhasználható lehet a jövőben (3. táblázat).

---

<sup>61</sup> Békési 2006: 14-17., 46-47. Derecskére vonatkozóan lásd még: Az értekezés regionális néptánc-történeti adatbázisának 202., 206., 207., 211., 212., 223., 224. oldalát.

<sup>62</sup> Nagy 2014: 5.

## *A néptánchagyományok identitásformáló szerepéről*

Önnön magukat kereső, hátrányos helyzetű települések sokaságát lehetne felsorolni, ahol a tradicionalitás táptalaját már régen elvesztették, azonban a modern világ pozitív hatásmechanizmusai sem gyűrűztek be „kellőképpen”. Ennek pedig számos oka lehet. Legtöbb esetben az elzártság, a nehéz megközelíthetőség, vagy éppen az elöregedő társadalom kerül szóba, de a mi volt előbb: „a tyúk vagy a tojás” kérdéskörre választ találni, és az ok-okozati összefüggések kibogozására vállalkozni végeláthatatlan feladatnak tűnhet. Az azonban bizonyosnak tekinthető, hogy a XX. és XXI. század fordulóján az aktív, tenni akaró helyi közösségek egyfajta megerősödő hagyománykereséséről beszélhetünk, mivel a tradíciók ápolása – legyen az akár fiktív hagyomány is – a stabil, élhetőbb települések képét biztosíthatja.<sup>63</sup>

Napjainkban úgy tűnik, szinte bárminek lehet identitásformáló szerepe egy adott közösség életében, ha az a „bármi” már egy kicsit is a helyi hagyományok köntösébe képes bújni. Gondoljunk csak ismét a gasztronómiára, és máris végeláthatatlanul sorolhatnánk a különböző, egymást érő dinnye-, halászlé- és töltött káposzta fesztiválokat, főzőversenyeket, illetve vásárokat. Szerencsére azonban a kulináris élmények mellett a történelmi Hajdú és Bihar vármegyéhez tartozó települések közül több esetben igen meghatározó a néptánckultúra ápolása is, elég csak Mikepércset, Derecskét, vagy éppenséggel a közismertebb román nemzetiségi tánctradíciókat ápoló Méhkeréket megemlíteni. Ezek a községek szerencsésnek mondhatók, mivel voltak korai táncgyűjtések, amelynek következtében idővel helyi táncsoportok alakulhattak, ennek köszönhetően pedig a sajátnak tekintett kultúrájukat mind helyi szinten, mind pedig a szomszédos településeknek reprezentálhatják. Számos község van azonban Biharban, ahol nem volt táncgyűjtés, vagy ha volt is, valamilyen ok folytán az nem ágyazódott be olyan mélyen a lokális közösségek életébe és „mindennapjaiba”, így más lett a meghatározóbb a néptánc helyett.

Létavértes esete például – csak egy községet kiragadva a számtalan közül – igen érdekesnek tekinthető, mivel ezen a településen volt ugyan táncgyűjtés, az azonban mégsem épült be ezidáig a közösség kulturális életébe. Ez nagyobb részt valószínűleg annak köszönhető, hogy a korai időkben nem készült az adott anyagból koreográfia, illetve a filmanyagok eddig csak igen nehézkesen voltak lejátszhatók, mivel egyedi kópiákról van

---

<sup>63</sup> Bausinger 1995:1., Hobsbawm 1987:172., Shils 1987:53.

szó, amelyeknek digitalizálása mostanáig váratott magára. <sup>64</sup> Mégis meghatározóvá kezd válni a néptánckultúra ápolása ezen a településen is, hiszen Létavértes és Székelyhíd közösen rendezte meg 2013-ban az I. Érmelléki Néptánc Találkozót, amelynek a határmenti kapcsolatok erősítése is egyik célja volt. <sup>65</sup> Mindezek mellett a szóban forgó térségben nem elhanyagolható a Szeged Táncegyüttes munkássága sem, hiszen 2003 óta több Bihar megyei település – így többek között Nagyvárad, Biharszentjános, Élesd, Körösrév, Köröstárkány, Magyarremete, Margita, Mezőtelegd, Micske, Pósalaka és Pusztaják – néptáncsoportjaival is tartós kapcsolatokat alakítottak ki. <sup>66</sup>

Meg kell jegyezni azonban, hogy a hajdanvolt történeti Bihar vármegye területén relatíve csak igen kevesen végeztek néptáncgyűjtéseket, illetve a román folkloristák munkásságáról is keveset tudunk, ennek következtében pedig ismereteink meglehetősen hiányosak az adott térségben. Bizonyos települések életében a határmenti kulturális együttműködések újabb lendületet kaphatnak, illetve számos község életében meghatározóvá válhat a néptánckultúra ápolása is, ehhez azonban a koreográfusoknak és a települések öntevékeny csoportjainak a határ mindkét oldalán alaposabban meg kellene ismerniük a fellelhető dokumentumokat. Mindez azonban újabb kérdéseket vethet fel. A települések identitásának formálásában – érkezzon ez a hatásmechanizmus kívülről, vagy belülről – egyáltalán van-e létjogosultsága azoknak a felelevenített hagyományoknak, amelyeket önnön maguk hagytak feledésbe merülni, illetve azért, hogy csak bizonyos tradicionális elemeket használnak fel és aktualizálják azokat, mennyiben sérül az autentikusnak tekintett hagyomány?

Fontos, bár gyakran elhanyagolt kérdéskörnek tűnhet az is, hogy mi kerül időről-időre a „veszteséglistára” és milyen mértékben, hiszen az adott lokális térben élők önazonosságtudatukat a történelem során mindig a közvetett, vagy közvetlen szomszédságaikhoz viszonyítva tudták csak meghatározni, így tehát, ha valami identitásformáló erővel bírt, sok esetben szembehelyezkedett valami mással. <sup>67</sup> Elég csak a magyar nyelv példájára gondolnunk. A nagyjából száz évig tartó nyelvújítási folyamatnak

---

<sup>64</sup> ZTI. Fjk.: 1231.

<sup>65</sup> Pap 2013: 7., és I. Érmelléki Néptánc Találkozó Létavértesen 2013. Forrás: [http://www.culturabihor.ro/index.php?s=2&lang=hu&a=2&id\\_ev=40](http://www.culturabihor.ro/index.php?s=2&lang=hu&a=2&id_ev=40). A letöltés ideje: 2014. április 30.

<sup>66</sup> A Szeged Táncegyüttes hagyományápoló tevékenysége a romániai Temes és Bihar megyében, 2013. Forrás: [http://szegedtancegyuttes.hu/index.php?option=com\\_content&view=article&id=5&Itemid=24](http://szegedtancegyuttes.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=24). A letöltés ideje: 2014. április 30.

<sup>67</sup> Appadurai 2001: 10.

– amely Kazinczy Ferenc idejében teljesebben ki – hazánkban kettős célja volt. Az egyik, hogy a magyar nyelv alkalmassá váljon a korszak irodalmi és tudományos műveltségének befogadására és átadására. A másik ok, hogy a közigazgatásban használatos hivatalos német államnyelvvvel és az osztrák műveltséggel szembehelyezkedjen, és így a nemzeti ellenállást a kultúra területére vezérelje.<sup>68</sup>

A történelem viharainak és többek között a magyar nyelvújításnak is köszönhetően napjainkban már igen kevesen vannak a Kárpát-medencében azok, akik a németet anyanyelvi szinten művelnék. Ha feltesszük magunkban a kérdést, hogy hasznos munkát végzett-e a nyelvújítók köre, akkor valószínűleg vitán felül áll a válasz, hogy igen, hiszen ha nem dolgoztak volna a magyar nyelvért, akkor már talán el is tűnt volna a népek színes palettájáról. Azonban ha felvetjük azt a kérdést is, hogy a Kárpát-medencében élők napjainkban profitálhatnak-e abból, hogy beszéljenek anyanyelvükön kívül pl. németül, akkor valószínűleg erre is igenlő választ kapnánk...

A néptánc – éppen úgy, ahogy az anyanyelv is – tökéletesen alkalmas az eltérő nemzeti kultúrák reprezentálására, azonban nem csak elválasztó szereppel képes feltöltődni, hanem közös kapcsolatok kialakítására is lehetőségeket nyújthat, ahogy ezt a nemzetközi fesztiválok sokasága is mutatja. Talán éppen ennek a kettősségnek köszönhető, hogy a néptánc nem csak elválaszt és megkülönböztet, hanem össze is köthet népeket és nemzeteket, a jövőben talán elősegítve egymás kultúrájának mélyrehatóbb megismerését és egyben elfogadását is.

Mindezek mellett azonban egy-egy település életében a már régóta működő, vagy az esetleg újonnan kialakuló kisközösségek és szubkultúrák – így például a néptáncsoportok is – visszahathatnak a helyi társadalom egészére is, a régvolt helyi szokások felelevenítésével, vagy életben tartásával, illetve más térségek táncanyagának bemutatásával, hiszen maga a néptánc-kultúra az egyik legkönnyebben prezentálható identitásformáló és kohéziót is erősítő tényezőnek tekinthető, amely már meghatározó történetiséggel is rendelkezik. Ha csak Mikepércsre, Derecskére, Méhkerékre, Kőröstárkányra, vagy magára a Gyöngyösbokréta mozgalomra gondolunk, mindez a Kárpát-medence magyarságának életében igen meghatározónak tekinthető. Maga a néptánc-kultúra azonban nem csak a magyarság, hanem más népcsoportok, így a román és a szerb társadalom életében is legalább ugyanolyan, ha nem dominánsabb identitásformáló

---

<sup>68</sup> A nyelvújítás hatásai és legfurcsább szavai, 2014. *Érdekes világ*. Forrás: <http://www.erdekesvilag.hu/a-nyelvujitas-hatasai-es-legfurcsabb-szavai/> A letöltés ideje: 2014. április 30.

elem, és így talán van valami közös kulturális önazonosságtudatot generáló, formáló tényező, amely közel hasonló hatásmechanizmussal működhet.

Mikrolokális, tehát a helyi társadalmakhoz közelebb álló települési térszinteken jellemzően fogékonyabbak az új struktúrák iránt, így akár bővíthetik, helyettesíthetik, sőt, le is cserélhetik a feltételezett eredetihez hasonló építőelemeket. Az átmenthető, régvolt hagyománykeret bizonyos részeinek újra felfedezése, vagy életben tartása, illetve azok korszakhoz való igazítása, helyettesítése és/vagy lecserélése, egyéb, autentikusnak nem tekinthető, de a régvolt szokásokhoz illeszkedő új komponensek beemelésével esetleg idővel új hagyománykeretek kialakításához is vezethetnek, jobb esetben a régiek mentén, ezáltal elősegítve azt, hogy a községekben élők rugalmasan találják meg helyüket napjaink gyorsan változó világban is.

Felmerülhet azonban bennünk a kérdés: elegendőek-e a még meglévő, megőrzött, feltárható és feleleveníthető mikro- és nanoglokális kulturális elemek a helyi társadalmak kulturális életének és identitásának formálásához? Nagy valószínűséggel sajnos kijelenthető, hogy nem, mivel végérvényesen és visszavonhatatlanul megváltozott a minket körülölelő világ. Az életmód és a társadalmi berendezkedés teljesen átalakult, a technika folyamatosan fejlődik, jelentős a migráció, átalakultak a kulturális igények és a szabadidő eltöltése, a szórakozás keretei is. Ennek következtében a különböző szintekhez kötődő globális kulturális identitást, az egyének és a közösségek az igényeiknek és a korszaknak megfelelően formálják újra a saját életterükben, jobb esetben a töredezett formában még fennmaradt saját hagyományelemeiket is figyelembe véve, amely azért fontos, mert a rugalmasabban változó mikrolokális kulturális identitás a településhez köthető hagyományokra építve elősegítheti a makroszinthez való visszacsatolást, így járulva hozzá a nemzethez kötődő önazonosságtudat megtartásához és megerősítéséhez is.

Általános tény, szinte már közhelynek tekinthető, hogy amit nem ismerünk, azt fenntartással fogadjuk. Nem elhanyagolható tehát az sem, hogy maga a néptánckultúra nem csak az identitáskonstrukciók erősítésében, hanem a népek és nemzetek folyamatosan egymásra ható kultúrájának és történelmének megismerésében is fontos szerepet játszhat itt a Kárpát-medencében, ezáltal elősegítve talán egymás mélyebb megismerését, a történelmi együttélés közös értelmezésének, illetve az együttműködés új alapjainak megteremtését, leküzdve ezáltal az egymás között feszülő bizalmatlanság egy részét is. Természetesen mindez nem történik meg máról holnapra, egyik napról a másikra, hiszen népek és nemzetek között éppen a stabilabb makro- és nanoglokális

szinteknek kell megváltozniuk és valahol közelíteniük egymáshoz, és ez csak lassan érlelődő folyamat lehet. Hosszú ideje élünk együtt, illetve egymás mellett több nemzetiségű országokban, ennek következtében múltunkat, de még jelenünket is részint közösen éljük meg. Az értelmezési keret megváltozott az idők során, amely azonban maga is folyamatos, állandó, lassú átalakuláson mehet keresztül. Nem mindegy tehát, hogy milyen irányban formáljuk életünket és jövőnket.

Az identitáskonstrukciók különböző szintereken és országokban történő megőrzése, formálása és pozitív visszacsatolása az adott korszaknak megfelelően, a feltételezett autentikusság, és a közösségek igényeihez mérten fontos tényező, azonban a nemzetekhez kötődő jó érzések fenntartása, a negatív sztereotípiák leküzdése, a diaszpórák kulturális identitásának megmaradása és a határmenti kohéziós kapcsolatok erősítése lehet a jövőben is a legfőbb közös célunk. Lényeges, hogy európai világpolgárként sokszínű kulturális értékinket képesek legyünk fentartani, és egymást megismerve, illetve elfogadva maradjunk meg többpólusú világunkban, bármely népcsoporthoz is tartozunk itt a Kárpát-medencében.

## **A néptánckultúra kohéziós szerepe az interregionális kapcsolatok erősítésében**

### *A téma fontosabb történeti és regionális viszonyáról*<sup>69</sup>

Magyarország a trianoni döntések miatt több szempontból is hátrányos helyzetbe került, hiszen a békediktátum következtében történelmileg egybetartozó, egységes területeket szakítottak szét, illetve jól működő infrastrukturális és gazdasági rendszereket bontottak meg. Az 1920-ban bekövetkezett események mind a mai napig – nem csak a magyarságra nézve – kifejtik negatív hatásukat, mivel a Kárpát-medencében hajdanán együtt élő és egymás kultúrájára építően ható szomszédos népcsoportok között hosszú távon kiható bizalmatlanságot eredményezett, amely generációról generációra újfent visszahathat a napjainkban és a jövőben kialakítható kulturális és gazdasági együttműködésekre is. Ennek következtében a Kárpát-medence területén élő népek történelmét az I. világháborút lezáró paktum mind a mai napig negatívan befolyásolhatja.

---

<sup>69</sup> A néptáncokra vonatkoztatható szakirodalom néprajzi és kulturális antropológiai szemszögből való értelmezésének aspektusával foglalkozó művet lásd bővebben: Kavecsánszky Máté 2015-ben megjelent *Tánc és közösség* című munkájában, ahol a kulturális antropológiai és néprajzi szemléletet a mű írója már elméleti síkon együtt használta tánc kutatásai során.

A trianoni határmegvonás következményei nagyságrendileg legsúlyosabban a történelmi Magyarország keleti térségét érintették, azonban a második világháborút követő szocialista korszak is tovább nehezítette a szomszédos országok közötti gazdasági, társadalmi és kulturális kapcsolattartást. Ebben a Trianon utáni kialakult helyzetben a népi kultúra – és azon belül a néptánc – ma is egyike azoknak a lehetséges kohéziós tényezőknek, amelyek átmenthetik, egyszersmind erősíthetik az interregionális kapcsolatokat a magyar-román határmenti térségekben, köztük a Hajdú-Bihar – Bihar Eurorégió, voltaképpen az egykori Bihar vármegye területén is.

Egy adott közösség folklórhagyományaiban automatizált, tehát ösztönösen működő az élő néptánc, amelynek motívumait a közösség tagjai szabadon használják és alakítják. A néptánckultúrában azonban generációkon átívelve is folyamatos változások következnek be, mivel mindig az adott helyi társadalom igényeihez és rétegeihez mérten új elemekkel bővül, míg más motívumok az idő múltával teljesen kikopnak. Ennek megfelelően így ez a hagyománykeret is – valamilyen szinten – képet alkot az adott társadalom működéséről történelmi dimenziókban, mivel a folklorizáció folyamata időről időre, újra és újra végbement, mindaddig, amíg az adott lokális társadalom hagyományos keretei teljesen fel nem bomlottak.

Ez azonban mindenhol elhúzódó jelenség volt, és más-más formában ment végbe. A magyar néptánchoz kötődő, folyamatosan átalakuló és változó nézőpontok társadalmi okát jórészt a történelmünkben kell keresnünk, amelynek elbeszélését akár a régi stílusú ugrós és körtáncok, illetve a később megjelenő új stílusú csárdás és verbunk táncokkal is el lehetne indítani, azonban kézenfekvő a Reformkortól kezdenünk ezt az elemzést, hiszen ekkoriban fedezik fel többek között a néptánckultúra reprezentációs funkcióját, amikor is az újkori nemzetté válás útjára léptünk.

A XIX. század első felétől tehát hazánkban is megjelent az összetartozás és a nemzetté válás igénye a haladó szellemiségű nemességnek és a polgári értelmiségnek köszönhetően, amely szimbolikusan többek között a magyaros táncok terjedésében és divatjában is megmutatkozott. Ekkor jelenik meg a táncmesterek repertoárjában, illetve különféle bálokon koreográfiákba zárva palotás formájában a néptánc is, az abban a korban kedvelt társastáncok mintáira. Az 1848-49-es szabadságharc bukása után a kiemelt nemzeti sajátosságokat mutató jelképeink – így a néptáncból merítő nemzeti társastáncok is, mintegy az osztrák kultúrával és érdekekkel jelképesen, de még erőteljesebben szembehelyezkedve – többek között az identitásformáló ellenkultúra részeként őrződhettek

meg. Ennek következtében az 1867-es kiegyezés utáni társasági életben új lendületet kapva ismét megjelenhetett a magyaros tánc, ekkor azonban már legitim formában.<sup>70</sup>

A XIX. század utolsó harmadában bekövetkező politikai fordulat és az ezzel járó gazdasági fellendülés következtében egy, már régen érlelődő újabb társadalmi változás vehette kezdetét a Kárpát-medencében: a paraszt-polgárosodás, amely a falvak folklóréletében először virágzó, majd a későbbiekben visszafordíthatatlan, felbomló, erős akkulturációs hatással jelentkezett, ami kihatott a városiakok életvitelére és kultúrájára is. Ennek következtében a XIX. és a XX. század fordulóján már megkezdődtek a tudatos népzenei gyűjtőmunkák. Kodály Zoltán és Bartók Béla munkássága ebben az időszakban kiemelkedő. Bartók Béla Bihar vármegyében 16, döntően román nemzetiségű településen több mint 350 népdalt gyűjtött. Ekkoriban tehát kijelenthető, hogy talán még nem élvez kizárólagos privilégiumot a magyar népi kultúra a magyar kutatók szemében.<sup>71</sup>

Az ipari innováció és az addig ismert életvitel átalakulása természetesen megjelent a fiatalok tánckultúrájában is. Ebben az időben már városi mintára hajdúsági és bihari falvakban is igény mutatkozott az akkor divatos társastáncok elsajátítására. Nem elhanyagolható azonban, hogy az erős kulturális egymásra hatás következtében – így például Debrecenben is – divatba jöttek a néptáncok alapján készített nemzeti társastánc koreográfiák. Ezt bizonyítják a Déri Múzeum Néprajzi Adattárában őrzött fennmaradt leírások és kották is, amelyek említést tesznek 1875 és 1902 között különféle gazdász, jogász és kereskedő csárdásokról, amelyeket valószínűleg a társaságok által megrendezett bálokon játszhattak, illetve táncolhattak.<sup>72</sup>

Újabb társadalmi változást eredményezett az I. világháború és az utána bekövetkező trianoni békeszerződés, amelyet tovább súlyosbítottak az emberveszteségek, a Tanácsköztársaság zavaros politikai időszaka és a gazdaság visszaeső teljesítménye, amelyek elnéptelenedési hullámmal sújtottak bizonyos helységeket, míg más településeken óriásira duzzadt a lélekszám a menekültek érkezése és a lakosságcsere által. A háború

---

<sup>70</sup> Kavecsánszki Máté: 2010. Társastáncok a magyar paraszti közösségekben, Forrás: [http://www.folk-radio.hu/folkszemle/kavecsanszki\\_tarsastancok/index.php](http://www.folk-radio.hu/folkszemle/kavecsanszki_tarsastancok/index.php) A letöltés ideje: 2014 márciusa Megjegyzés: A verbunk terjedésében, fejlődésében és elemeinek keveredésében ezen felül nagy szerepe lehetett az 1848-49-es szabadságharcnak is, mivel a verbunkos táncokat toborzások alkalmával járták.

<sup>71</sup> Bartók 1913.

<sup>72</sup> Déri Múzeum Néprajzi Adattára. (továbbiakban DMNA. rövidítéssel jelezve) 1875. Gazdász csárdás. Adattári szám: DMNA. V. 465., 1888. Jogász csárdás. Adattári szám: DMNA. V. 464., 1897. Gazdász csárdás. Szerző: Magyar Kálmán. Adattári szám: DMNA. V. 469., 1902. Kereskedő csárdás. Adattári szám: DMNA. V. 463.

viharai után újabb társadalmi és politikai változáson esett át az ország, és így a falvak és városok lokális kultúrája is átalakult. Ennek következtében a hagyományos kultúrának elsősorban a születéshez, a házassághoz és a halálhoz, vagyis az emberi élet nagy fordulópontjaihoz köthető elemei maradhattak fent legtovább. Erre az időszakra datálható az is, hogy vidéken – eltérő intenzitással ugyan – a régvolt folklórkeretek maradéktalanul felbomlottak és a népszokások nagyobb része teljes mértékben megváltozott, vagy elhalt.

Egyes településeken viszont – bár Magyarországon az 1920-30-as évek nem nevezhetőek kiemelkedően kedvezőnek a kulturális élet tekintetében sem – elvértve már színpadra vitt népszokásokról is beszélhetünk. Egy-egy ünnepség alkalmával néha néptáncokat és más hagyományokat, illetve színpadra vitt rítusokat is előadtak. Ezek közül kiemelkedő az 1925-ben Sopronban megrendezett népviselet és népszokás bemutató. A „hűség városa” ezzel a megmozdulással is reprezentálta magyarságtudatát a velencei jegyzőkönyv alapján az 1921. december 14-e és 16-a között lezajlott népszavazást követően, amikor Sopron és környékének lakossága eldönthette, hogy a terület Magyarországhoz, vagy Ausztriához tartozzon-e? De meg lehet még említeni az 1990-ben felelevenített Domokos Pál Péter által először 1931-ben Csíksomlyón megrendezett „Ezer székely lányok napját” is.

A zártkörű bálok és kisebb rendezvények passzív ellenálló, vagy idővel éppen legitim köréből kikerült a néptánckultúra, és ezáltal újfent, de minden eddiginél szélesebb reprezentációs, egyszersmind identitásformáló, illetve kohéziót erősítő megnyilvánulási lehetőséget kaphatott. A két világháború közötti megerősödésében a következő lendületet éppen az adta, hogy az ország vezetése a magyarság kulturális fölényét hangoztatta, emiatt pedig a kultúra támogatása elsődleges szerepet kaphatott. Nem véletlen tehát, hogy a Gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter nevével fémjelzett időszakban és utána is addig elképzelhetetlen kulturális sikereket érhetett el az ország. Ennek következtében a néptánc is kultúrpolitikai támogatásra talált 1931 és 1944 között, amely óriási hatást gyakorolt nemcsak az anyaországban élő, hanem a határainkon kívül rekedt magyarság életére is.

Trianon következményeként a korábbiakhoz képest azonban ezen a területen is nagyot fordult a világ, amely a gyűjtőmunkák esetében is tetten érhető. Az új határmegvonások, a bizalmatlanság, az elzárkózás, és a kiélezett politikai légkör mind megnehezítették a kutatók munkáját, mindez pedig hátrányosan hathatott az addig interetnikusnak tekinthető néptáncgyűjtések valamennyi szegmensére is. Jellemzően ebben

az időben már nagyobb hangsúlyt fektettek a Kárpát-medencében élő magyarság kultúrájának feltérképezésére, illetve megőrzésére. Ezt segítette elő részben a Gyöngyösbokréta mozgalom is, amelynek céljai között szerepelt a magyar népművészet valamennyi megnyilvánulásának, így például a különféle szokásoknak, viseleteknek, népdaloknak, táncoknak országos megóvása, felélesztése és felvirágoztatása, amivel a nép magyar öntudatát erősíthette és a magyarság lelki egybeolvadását is szolgálhatta.<sup>73</sup>

Egyre több településen alakultak öntevékeny csoportok, amelyek számára nagyrészt lelkes helyi amatőr koreográfusok készítették el a falu szabadon járt néptáncai alapján saját, színpadi bemutatásra is alkalmas, kötött formátumú műveiket. Egy-egy falu életében meghatározó élményt jelentett az évenkénti fővárosi találkozón való részvétel, azonban ezeket az alkotásokat már nemcsak Budapesten, hanem ország-világ előtt bárhol bemutathatták, mint ahogy az a derecskei bokrétás csoport életében is történt. Ez a társaság többek között Bulgáriában, Ausztriában, Bécsben, illetve az 1936-os Berlini Nyári Olimpiai játékok idején Hamburgban is bemutathatta verbunkos táncát.<sup>74</sup>

A mozgalom – ellenőrző bizottsága révén – folyamatosan törekedett az „autentikusság”, az eredeti formák megőrzésére, ennek ellenére elkerülhetetlen volt, hogy a táncelemek – köszönhetően elsősorban a mobilitásnak és a helyi koreográfusok esztétizálási törekvéseinek – újra és újra változáson essenek át és keveredjenek egymással. Mindezek a külső hatások egyfelől ápolták, másrészt viszont részben át is alakították a települések még fellelhető, addig eredetinek tekinthető értékeit. Az azonban bizonyos, hogy a mozgalom nélkül napjainkra jóval kevesebb táncanyag maradt volna fenn.<sup>75</sup>

A néptáncmozgalom lendületes és sikeres időszakának a második világháború, illetve az államszocializmus kiépülésének korszaka vetett véget, amelynek idején egyfajta mesterséges társadalmi változás zajlott le. A nemesség és a régi tőkésosztály helyett az akkor még kevés múlttal rendelkező munkásság lett a preferált, azonban az akkori Magyarországon ezeknek a közösségeknek még nem volt nagy múltja, így ez a rendszer is a paraszti műveltségre kellett, hogy támaszkodjon. A politikai vezetés ekkor is – akárcsak a második világháborút megelőzően a Gyöngyösbokréta mozgalom segítségével – a népi kultúra összetartó erejére épített, mivel az új rendszer sem tudott jobbat kitalálni. Így az

---

<sup>73</sup> Pálfi 1970: 115-161. illetve Bokrétások Lapja (1938. IV–VI.)

<sup>74</sup> Békési 2006: 16.

<sup>75</sup> Megjegyzés: A néptánc történetének tekintetében is egy folyamatos átalakulásról beszélhetünk a gyűjtésre érdemesnek tartott terület zártságától függetlenül, mivel olyan közösség nem létezik, amelyet adott koronként ne ért volna el előbb vagy utóbb valamiféle társadalmi változás.

állam szempontjából tekintve amolyan „kényszerlegalizált” kultúra lett a néptáncmozgalom, amelyet saját igényeiknek és a kor ízlésének megfelelően megpróbáltak ismét átformálni és ideologizálni.

Közben lezajlott a falvakban a termelősövetkezetek megalakítása, ennek következtében pedig irreverzibilisen megváltoztak a szórakozási formák, az ismerkedési alkalmak, így sok helyen lassan teljesen feledésbe merült az eredeti hagyományként addig még meglévő élő néptáncművelés is. A szocializmus idején a falusi emberek városba költözésével, az ipari nagyvállalatoknál történő munkavállalásával egyre többen szakítottak addigi életformájukkal. A politikai vezetésnek pedig kezelnie kellett ezt a helyzetet, így kézenfekvő megoldásnak ígérkezett a parasztsággal együtt a paraszti hagyományok urbanizálása is. Többek között ennek is köszönhető, hogy több néptáncgyűjtés – így például a Debreceni Népi Együttes 1950-ben, vagy az Állami Népi Együttes 1951-ben – alakulhatott meg ebben az időben, és gyűjtéseket is folytathattak.

A táncanyagokból a korszak szokásainak megfelelően a szovjet Mojszejev mintájára formálták sok esetben igen látványos színpadi alkotásá a koreográfiákat, amelyekből jó néhányat mind a mai napig nagyon kedvel a közönség. Jó példa erre az 1950-es években Dr. Béres András által színpadra állított Mikepércsi csárdás is. A táncok színpadi adaptációja mellett azonban megváltozott a kísérő zene is, amelyet – a kellő hangzás és hatás elérése miatt – kissé archaizáltak, kihagyva a zenekari összeállításból pl. a tangóharmonikát és más, nem autentikusnak tekintett hangszereket, amelyekkel a gyűjtések alkalmával sok esetben még találkoztak.

A bihari térség viszonyában a legutolsó, Mojszejev stílusában színpadra állított mű valószínűleg a Rábai Miklós által koreografált Derecskei verbunk lehetett 1970-ben, amely egy újabb korszak váltásának határán készült. Az 1968-as Prágai tavasz ugyanis később nagy hatást gyakorolt a szocialista blokk országaira. Ennek következtében számos kedvezményt biztosítottak Magyarországon is, amelyek főként a kulturális élet területén mutatkoztak meg. Nem véletlen tehát, hogy a táncmozgalom éppen ebben az időben kelhetett életre, zömében a városi fiatal értelmiség törekvéseként. A mozgalom újfent szimbolikus közösséget vállalt a határainkon kívül rekedt erdélyi magyarsággal, ennek következtében pedig meghatározó szerepe volt a magyarság identitásépítésében, valamint annak reprezentációjában is. Megfigyelhető tendencia, hogy elsősorban Erdély került az érdeklődés középpontjába, azonban néhány Bihari terület – így például a Körös-mente, Nagybáród és Méhkerék – is a gyűjtésre érdemes térségek közé került.

## *A megőrzött néptánc kultúráról mint az interregionális kapcsolatokat erősítő tényezőről Hajdú-Bihar – Bihar térségében*

Az 1989-es rendszerváltoztató év után ismét teljesen legitimé válhatott a néptánc kultúra. A tánc házmozgalomnak is köszönhetően a néptánc részben visszanyerhette eredeti funkcióját a párválasztás, szórakozás és a szabad, kötetlen időtöltés tekintetében. Ez azonban csakhamar visszahatott a színpadi reprezentációra is, hiszen a csoport elit rétege „autentikusabbnak” tekintett formában megint csak pódiumra vitte a népszokásokat, amely ismételt hatást gyakorolt a falvakban működő csoportokra, közösségekre és szubkultúrákra is.<sup>76</sup>

Az újabb változást talán az ezredforduló közeledte és az 1996-ban megrendezett Millecentenáriumi ünnepségsorozat hozhatta magával, amely az Európai Unióhoz való csatlakozás idején teljessé válhatott ki. Kezdetét vehette az Utolsó Óra program, amelynek keretében 1997 és 2001 között a legnagyobb volumenű Kárpát-medencei népzene és néptáncgyűjtést valósíthatták meg Kelemen László, Lukács József és Zsidei János vezetésével. Az Erdélyre, Felvidékre, Kárpátaljára, Partiumra, Délvidékre és Magyarországra kiterjedő átfogó munka következtében 240 faluból 112 zenekar 1250 órányi anyagát rögzítették, amely mintegy 1271 CD-t és 23.000 dallamot jelent.<sup>77</sup>

A programtól függetlenül megfigyelhető, hogy több település is hajdanvolt lokális néptánc kultúrája felé fordult. A túlnyomórészt román nemzetiség által lakott határmenti Méhkeréken már igen régóta meghatározó a néptánc kultúra ápolása, a csaknem elfeledett Derecskei verbunk azonban csak 1998-ban tért vissza a település életébe.<sup>78</sup> Ekkor mutatták be Békési András koreográfiáját, amely eredeti gyűjtéseken, és az akkor még élő adatközlőkkel készített interjúkon alapult. Újabb minden évben megrendezik a Derecskei Verbunktalálkozót is. A Mikepércsi csárdást 2003-ban elevenítették fel a helyi művészeti iskola diákjai. Ezek a színpadra vitt „hagyományok” azóta szinte a települések

---

<sup>76</sup> Pozsony: 2014:1 72-175. Megjegyzés: Már maga az adott táncanyag gyűjtése, annak elemzése és rendszerezése is egyfajta folklorizmus jelenség. Amint a táncot és a hozzá tartozó zeneanyagot papírra, magnetofonra, illetve filmszalagra rögzítették, és abban a pillanatban, ahogy szakemberek kezdtek el vele foglalkozni, kikerült szokványos ősi autentikus közegéből, már akkor azonnal megkezdte útját a folklorizmus rögzítő útján. A néptánc kultúra színpadra állítása tehát csak a megkezdett út folytatása volt.

<sup>77</sup> Utolsó óra program, 1997-2001. Forrás: <http://old.fono.hu/?action=new&newid=37>. A letöltés ideje: 2016. november 15.

<sup>78</sup> Derecskére vonatkozóan lásd még: Az értekezés regionális néptánc történeti adatbázisának 202., 206., 207., 211., 212., 223., 224. oldalát.

jelképeivé váltak, hiszen nincs olyan ünnepség, rendezvény, ahol el ne járnak a mikepércsi, a derecskei, vagy éppen a méhkeréki táncokat.

Hazánk uniós csatlakozásának évében, 2004-ben Mikepércsen, Derecskén és a történetileg 1949. évi közigazgatási átszervezés előtt Bihar vármegyéhez tartozó Méhkeréken is a községek nevével fémjelzett táncanyagokat ítélték többek között arra méltónak, hogy a lokális értéket európai kulturális örökségként felajánlják és reprezentálják. Szimbolikus jelentőséggel bír, hogy az esemény kapcsán a román nemzetiségű település megőrzött táncanyaga is a derecskeihez és a mikepércsihez hasonlóan kiérdemelte ezáltal akkoriban a Hungarikum megjelölést.<sup>79</sup>

Napjainkban már modern formában éli életét a népi műveltség, ennek következtében pedig reprezentációs identitásformáló és kohéziós keretei is megváltoztak, illetve kibővültek. Jó példa erre a manapság igen kedvelt „Fölszállott a páva” című műsor is. Valószínűnek tűnik, hogy a jövőben is fontos szerepet fog játszani a népzenei és néptánc kultúra, mivel történetét tekintve sok esetben ez volt az egyetlen legitim kapocs, amely megadhatta – többek között – a magyar-román államhatár mindkét oldalán az összetartozás érzését. Ennek következtében pedig mind a mai napig erősítheti a határokon átívelő magyar, és ezen felül most már az interetnikus kapcsolatokat is.

A korszak, a környezet és a generációk változásával mindig átalakul a néptánc kultúra, azonban a reprezentációs funkciója folyamatosan előtérben maradhatott, ennek következtében pedig időről időre – korszakonként eltérő intenzitással ugyan – többletjelentéssel tölthető fel. A trianoni határmegvonásoknak romboló hatása volt, nem csak gazdasági, hanem kultúrtörténeti, regionális, interetnikus magyar-magyar és magyar-román viszonyrendszerben is, azonban a települések nevéhez kötődő táncanyagok ápolása a kiemelkedő kulturális javakkal bíró községek képét biztosíthatja határaink mindkét oldalán.

---

<sup>79</sup> Megjegyzés: A Mikepércsi csárdás a jelenlegi értelmezési keretek között még nem képezi részét a magyarországi hungarikumok listájának, bár a helyi értéktárban megtalálható. A történethez hozzátartozik viszont, hogy Magyarország 2004. május 1-én lett az Európai Unió tagja, amikor a miniszterelnökség felhívást tett közzé: minden település nevezze meg, milyen kulturális „hozományt” visz magával az unióba. Mikepércs esetében a faszindelyes templomot, illetve a Mikepércsi csárdást találták erre méltónak, amelyeket aztán a szóban forgó település esetében automatikusan elkezdtek jellegzetes helyi magyar értéknek kezelni, tehát „hungarikumnak” nevezni, mint ahogy gyakorta más esetekben: csikós, gulyás, gulyásleves, paprika halászlé stb. is megtörtént ez, az ország más területeihez hasonlóan. Akkoriban tehát ez a kifejezés nem volt még jogilag szabályozott, csupán köznyelvi szófordulatként használták. Az úgynevezett Hungarikum törvény, amely mindezt adekvát módon meghatározta, majd csak egy évtized múltán, a 2012. XXX. törvényben vált szabályozottá, aminek a végrehajtási rendelete 2013. IV. 17-től lépett érvénybe. Így tehát a Mikepércsi csárdás valóban „csupán” helyi érték, de ettől még nemzeti érték is egyben, ami a jövőben akár megkaphatja a legmagasabb besorolást is.

Sok esetben csakis a kívülről érkező befolyásoló hatásoknak, így például a Gyöngyösbokréta mozgalomnak, vagy a későbbi gyűjtéseknek és koreográfiáknak köszönhetően maradhatott fent valami az eredeti táncanyagokból. Azonban úgy tűnik, maga a hagyomány is állandó változásban van az egymást követő lokális generációk behatásai révén. Talán éppen ennek a rugalmasságnak köszönhető, hogy a néptánc kultúra korszakonként újult erővel képes táplálni az identitást és megadhatja az összetartozás érzését? Az 1989-es kelet-európai rendszerváltozás, majd a későbbiekben egyre inkább kiteljesedő európai integrációs folyamat a magyar-román kapcsolatok építését is jótékonyan elősegíthette, többek között a kulturális együttműködés területén is. Azonban ez még csak a megkezdett út eleje. Vannak még fel nem kutatott, különféle archívumokban található anyagok, amelyek feltárva újabb támaszt biztosíthatnak a lokális közösségeknek.

Igaz ugyan, hogy a határmenti kapcsolatok és együttműködések az ország keleti térségében eddig meglehetősen esetlegesek voltak, azonban a Hajdú-Bihar – Bihar Eurorégiót alkotó két szomszédos megyében is – bár néptánc tekintetében a kevésbé feltárt területek közé sorolható – számos magyar és román néptáncsoport, illetve népzenező él és dolgozik. Ebben a térségben is van talán elég rejtett tartalék ahhoz, hogy a még fellelhető anyagok összegyűjtésével újabb lendületet kapjon a tájegységre jellemző néptánc kultúra és annak identitásformáló kohéziós és interetnikus kapcsolatokat is erősítő szerepe a régió életében, amennyiben arra a települések lakói is affinitást mutatnak.

Hajdú-Bihar – Bihar és a keleti határsáv más területein is számos néptánc kultúrához is kötődő kezdeményezés láthatott napvilágot az ezredfordulót követően. Így a kutatott térségben napjainkban már lassan hagyománnyá vált Földesen a Kárpát-medencei Vőfélytalálkozó, vagy a Derecskei Verbunktalálkozó. Természetesen újabb kapcsolatok és együttműködések is folyamatosan kialakulhatnak. Jó példával szolgál erre a már említett Létavértes-Székelyhíd által közösen megrendezett Érmelléki Néptánc Találkozó, vagy éppenséggel a már említett Szeged Táncgyűttes, amely 2003 óta folyamatosan kapcsolatban áll több Bihar megyei néptáncsoporttal, a Temes megyei együttesekkel kialakított kooperációk mellett. A sokszor határokon átívelő összeköttetések azt bizonyítják, hogy mindkét oldalon egyfajta hagyománykeresésről, illetve -teremtésről beszélhetünk.<sup>80</sup>

---

<sup>80</sup> Baranyi 2007: 49-76., illetve A Szeged Táncgyűttes hagyományápoló tevékenysége a romániai Temes és Bihar megyében, 2013. Forrás: [http://szegedtanegyuttes.hu/index.php?option=com\\_content&view=article&id=5&Itemid=24](http://szegedtanegyuttes.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=24). A letöltés ideje: 2014. április. 30.

A bihari térség az új megyék kialakítása és Nagyvárad vonzáskörzetének elvesztése miatt megsínylette a trianoni határmegvonás következményeit. Az új körülmények között ezekben a községekben általában nem volt olyan alternatíva, ami azonnal helyettesíthette volna a régi történelmi kapcsolatrendszereket, így az idő előrehaladtával egyfajta kulturális regresszió jött létre, amely mind a mai napig érezteti a határmenti térségben a negatív hatását.<sup>81</sup> Románia uniós csatlakozását követően azonban napjaink perifériális községei újra lendületet kaphatnak és rugalmasabbá válhatnak, így felerősödhetnek a régi, történelmileg kialakult kapcsolatrendszerek is. Így remélhetőleg a valamikor oly jellemző lokális szokástöredékeket ismét fel lehet tární, amelyek aztán vissza is kerülhetnek egy-egy település vérkeringésébe, még ha modernizált, vagy megváltozott, aktualizált formában is.

A néptánckultúra regionális szemléletű megközelítésének hosszabb távú hatása lehet az is, hogy magával hozhatja a települési, térségi, határon, illetve nemzeteken is átívelő kulturális kapcsolatrendszerek kiépítését, amelyeknek a későbbiekben a gazdasági kapcsolatok erősítésében is fontos szerepe lehet a kulturális dimenziókon túlmenően. Mindezek mellett pedig létrejöhetnek újabb fesztiválok és találkozók, aminek köszönhetően bizonyos településeken – hosszabb távon – akár a turisztikai vonzerő növekedésére is számíthatnának.

Az, hogy az 1970-es évektől erőteljesebb érdeklődés mutatkozott az autentikusabbnak tekintett kalotaszegi, mezőségi, gyimesi, moldvai néptánra és népzeneire, mind a mai napig érezteti hatását. Ezt az autentikus elzártsgot a XX. században gyakran pozitívumként emelte ki a magyarországi politika. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy Erdély több települése is csak azért nem hagyta el szokásait, mert az állandóan oda látogató kutatók és csoportok miatt megérte életben tartani mindazt, amit a modernizáció máshol már szinte teljesen elmosott. Talán úgy tűnhet, sohasem szakadt meg a hagyomány szála, azonban a felszín alatt ott is végbemennek, vagy már végbe is mentek a társadalmi változások. Napjainkban már mesterségesen tartják fenn értékeiket ott is, éppen azért, hogy a kutatók, gyűjtők, néptáncosok, népzéneszek igényeit kielégítsék. Ez is a turisztikai vonzerő növelésének egyik formájának tekinthető, akár „megélhetési autentikusságnak” is nevezhetnénk. Mindez természetesen az eredmény szempontjából jószerivel mellékes, hiszen az értékek megőrzésének, vagy éppen aktualizálásának ez is az egyik lehetséges formája.

---

<sup>81</sup> Baranyi 2013: 251-255.

A népi kultúra kutatásában és reprezentálásában eddig marginalizálódott területek kerülhetnek vissza a vérkeringésbe, azonban a táncművelésnek és a kutatások keletre tolódásának, illetve az erdélyi néptáncanyagok erős túlreprezentálásának napjainkra az lett a következménye, hogy a nyugati, más néven dunai, középső, illetve tiszai, más néven keleti dialektusban helyenként megőrzött és fellelhető ismeretanyag nehezebben képes érvényesülni, legyen szó akár színpadi produkciókról, akár szabad improvizatív táncműveletről. Ezt a folyamatot erősítheti az is, hogy nem, vagy csak igen szórványosan ismerjük a bihori térségben végzett román gyűjtők kutatásait, illetve sok feldolgozatlan anyag van a magyar archívumokban is, így tudásunk az adott területen részlegesnek mondható.

Még ha a határokon átívelő (Hajdú-Bihar – Bihor) inter- és euroregionális kapcsolatok szempontjából ez a probléma kevésbé is tűnik relevánsnak, mégis meg kell jegyezni, hogy ez a folyamat erőteljesen visszahathat más táncanyagok újra felfedezésére, és így egyszersmind identitásformáló és kohéziós lehetőségeire egyaránt, amely többek között megnehezítheti az adott területre jellemző autentikusnak tekintett táncanyagok visszatanulását is. Tény, hogy van esély a történelmi múlt, a jelen és a jövő szorosabb társítására, mivel a néptáncművelés – bár koronként és tájanként eltérő képet mutat – még így is, mind a mai napig az együvé tartozást szimbolizálja. Mindezek mellett a jövőben pedig – éppen úgy, mint a nem is oly távoli múltban – a másik fél kultúrájának megismerése elősegítheti az egymás melletti hosszabb távú hasznos együttélés lehetőségeit, határainkon túl, népek és nemzetek között is.



### III. NÉPTÁNCDIALEKTUSOK INTERDISZCIPLINÁRIS KUTATÁSÁNAK SZEMPONTJAI HAJDÚ ÉS BIHAR VÁRMEGYÉBEN

#### Átmeneti térségek Alföld és Erdély határán

A néprajztudomány már a XIX. század folyamán is törekedett arra, hogy a jellegzetes népcsoportokat – kultúrájuk felgyűjtése és tanulmányozása mellett – térségi, területi szempontok alapján is behatárolja. Ez a tendencia ekkor már a néptáncstudomány keretei között is részint megjelenhetett, ebben a korai időszakban azonban a szakemberek jellemzően még csak egyes falvak bizonyos táncait vizsgálták. Tehát maga a kutatás nem terjedhetett ki a települések komplex táncanyagának, illetve az azokhoz fűződő szokások és hagyományok kereteinek teljes körű tanulmányozására.

A XIX. század végén és a XX. század első felében jellemzően az is megnehezítette a táncfolklorisztikai vizsgálatokat, hogy a technikai fejlődés rendszerint gyorsabban söpörte el bizonyos területeken a folklór még szervesen működő egységes kereteit, mintsem hogy a technika vívmányai – így a kevésbé korlátozott, illetve megfizethető hang és képrögzítés – a szakemberek kezébe kerülhettek volna. A zenei gyűjtések tekintetében ezt az anomáliát jól kiküszöbölhették a kották, azonban a mozdulatok tér- és időbeli megjelenéseinek egyöntetű dokumentálását, tehát magát az egységes tánclejegyzést csak az 1920-30-as évek fordulóján vetette papírra a magyar származású Lábán Rudolf.

Az alkotó munkatársa A. Knust és tanítványaik tovább is fejlesztették ezt a módszert, figyelembe véve bizonyos regionális és kulturális eltéréseket is, amelyek országonként és népcsoportonként jelentkezhetnek. Az egységes rögzítési módszer elterjedéséhez azonban időre volt szükség, így jellemzően a XX. század első felében – éppen akkor, amikor a felbomló folklórkeretek táncra vonatkozó szegmensei jobbra még felgyűjthetők voltak – csak kevés gyűjtő ismerte ezt a pontos és egységes nemzetközi archiválási módszert.<sup>82</sup> Mindennek következtében ebben a korai időszakban a falvak tánckészletének összehasonlítására még nem volt elegendő az összegyűjtött anyag, így ekkor még a nagy-, közép- és kiségiós besorolás alapvető meghatározása sem volt

---

<sup>82</sup> Lányi 1982: 178.

lehetséges. A néptáncdialektusok táji tagolódásának felvázolása így csak az intézményesült néptánc kutatás keretei között valósulhatott meg, jóval a második világháború után. A kiválasztott kutatópontokról azonban csak a hatvanas évekre gyűlt össze olyan mennyiségű, illetve minőségű film- és hangfelvétel – a gyűjtésekhez kapcsolódó interjúk és lejegyzések mellett –, amelyek a Kárpát-medence néptáncdialektusainak alapvető térségi lehatárolását lehetővé tették. Ebben a munkában pedig elvülhetetlen érdeme van Martin Györgynek, aki ezt az óriási feladatot magára vállalta.

A néptáncdialektusok meghatározásához többek között figyelembe vették az adott települések tágabb térségeinek tájféldrajzi jellegzetességeit, mindezek mellett azonban kiemelkedő jelentőséggel bírtak a tánchoz kapcsolódó megnevezések, maga a terminológia, az azokhoz fűződő tudáskészlet, a táncalkalmak és zenei anyagok, a motívumok, a táncok felépítése illetve szerkezete, a térbeli mozgások, az összefogódzási módok és az eszközök használati módjai is.<sup>83</sup>

Mindezek mellett azonban igencsak releváns az adott vidék történelmi és társadalmi önmeghatározása is. Az ország folyamatosan változó, hol elszeparált, hol pedig egységesülő centrum és periféria térségei miatt ugyanis sajátos kulturális egyenlőtlenségek, s így egyszersmind fáziseltolódások alakultak ki az idők során, amelyek nyilvánvalóan részint tetten érhetőek a Kárpát-medence néptánc- és népzenei kincsének eltérő, jellegzetes vonásaiban is, amelyekre erős befolyást gyakorolhatott mind a tánc, mind pedig a zenei divathullámok mellett az egyes térségekre olyannyira jellemző interetnikus együttélés is.<sup>84</sup>

A magyar táncstudomány a Kárpát-medencei dialektusok tekintetében az eddig feldolgozott adatok alapján jellemzően erőteljes és kategorikus csoportosításokra törekszik, az egyes területek határait azonban igencsak nehéz precízen megrajzolni. Többek között ezzel a dilemmával szembesül a térkutatás az Alföld és Erdély átmeneti zónájában fekvő egykori Hajdú és Bihar vármegyék néptáncörökségének regionális jellegű kategorizálásakor is. A hagyományos osztályozási szemléletrendszerek mellett ugyanakkor segítséget nyújthat a táncgyűjtések települési színtereinek még alaposabb – részletes társadalomföldrajzi, történelmi, szociokulturális változásainak – vizsgálata, továbbá a folyamatosan változó közigazgatási rendszerek, illetve a hajdanvolt kapcsolati hálózatok és a helyhez fűződő önazonosságtudat komplex interdiszciplináris tanulmányozása is, amely

---

<sup>83</sup> Martin 1970., Martin 1980., Martin 1995., Martin 1997: 209-212.

<sup>84</sup> Baranyi 2007., illetve Baranyi Béla: 2014. Adalékok a határ mentiség újraértelmezéséhez Magyarországon. 26-45. Forrás: [http://www.deturope.eu/img/upload/content\\_13226437.pdf](http://www.deturope.eu/img/upload/content_13226437.pdf). A letöltés ideje: 2015 januárja.

egyaránt elősegítheti a lokális, regionális, nemzeti és nemzetközi táncnyelv múltjának, jelenének és jövőalternatíváinak pontosabb megismerését is.<sup>85</sup>

Martin György a Kárpát-medencei néptáncdialektusok besorolásakor arra a következtetésre jutott, hogy azok jellemzően egybeeshetnek a már Bartók Béla által meghatározott négy nagyobb – dunántúli, felvidéki, alföldi és erdélyi – népzenei területtel. Később azonban a rendelkezésére álló információk alapján mégiscsak három nagyobb térséget különített el, s így a nyugati, más néven dunai, a középső, avagy tiszai, illetve a keleti, erdélyi dialektusokat határolta el egymástól.<sup>86</sup> (1. ábra). Az általánosan elterjedt nagytáji hármastérbeli tagolódásából számunkra jelenleg az utóbbi kettő az, amely kiemelkedő fontossággal bír, ha a néptánc kultúra szempontjából pontosabban megszeretnénk határozni a régvolt Hajdú és Bihar vármegyék térségi behatárolását.

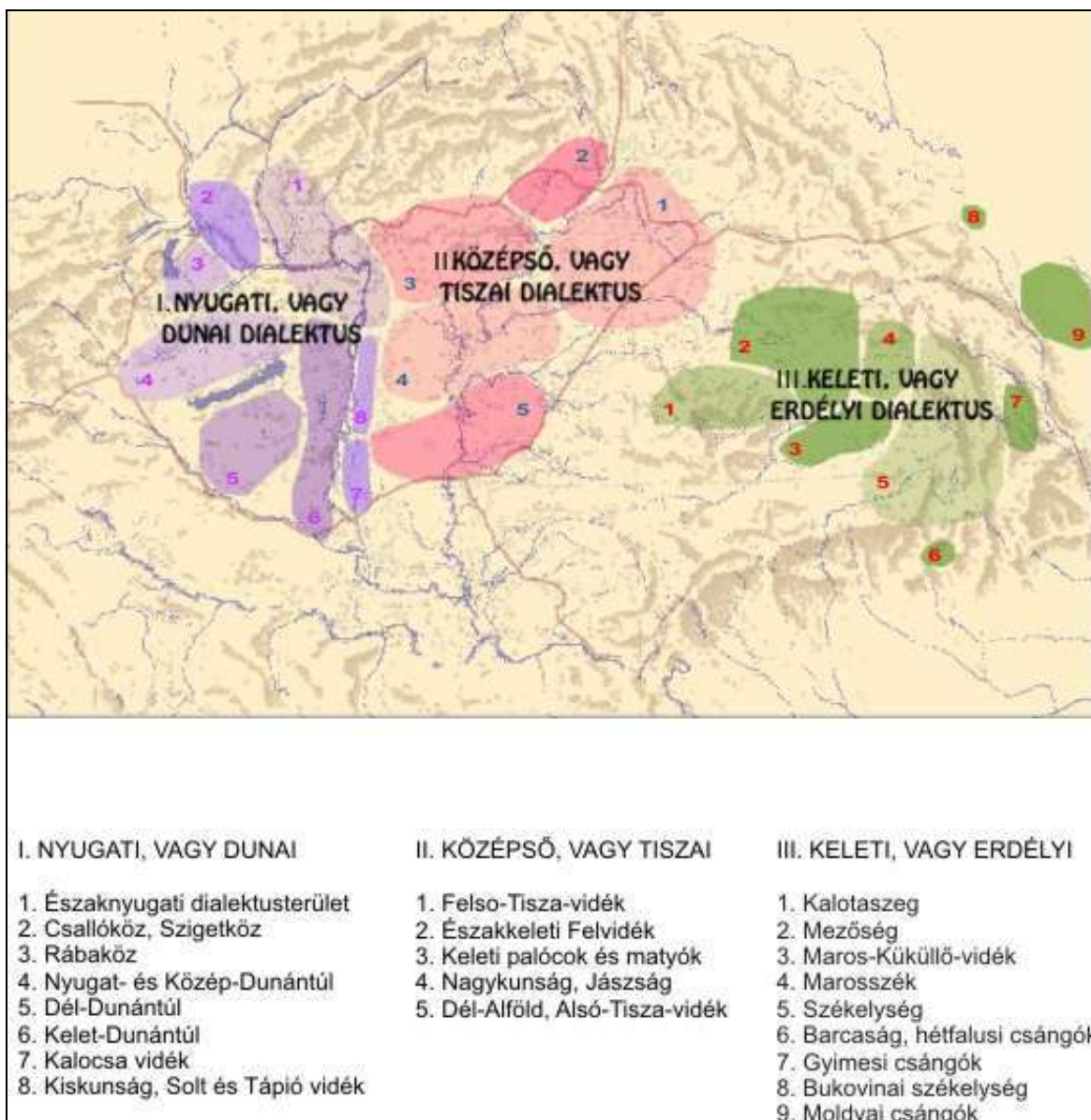


1. ábra – A magyar néptáncok három nagy dialektusterülete<sup>87</sup>

<sup>85</sup> Kavecsánszky 2010: 237.

<sup>86</sup> Matin 1970., Martin 1979., Martin 1980.

<sup>87</sup> Magyar táncdialektusok I. <http://www.borokas.hu/szaki/jegyzet1d.html> Az oldal utolsó megtekintése: 2018. I. 25.



2. ábra – A magyar néptáncok táji tagolódásának vázlata – alldialektusterületek <sup>88</sup>

A szóban forgó területek kisebb táncdialektusokra is bonthatók. (2. ábra). Varga Gyula – a Tiszántúl egyik kiemelkedő néprajzkutatója – Martin György munkásságát alapul véve a Hajdúságot (Hajdúhát) és a Hortobágyot a középső dialektus Felső-Tisza vidéki területéhez sorolta. Bihar vármegye egészét – így többek között a Berettyó-Körösök vidékétől a Bihari síkságon át, a Nagy- és Kis-Sárréten keresztül egészen az Érmellék és

<sup>88</sup> Magyar táncdialektusok. II. <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/tanc-es-drama/a-magyar-nep-tanchagyomanya/magyar-tancdialektusok/a-magyar-tancdialektusok-bevezeto> Az oldal utolsó megtekintése: 2018. I. 25.

Körösök vidékéig – azonban már ugyanazon nagytérség Dél-Alföldi, vagy más néven Alsó-Tisza vidéki zónájához osztotta.<sup>89</sup> Martin György munkájában Bihar vármegye egészét úgyszintén a Középső nagyrégió Alsó-Tisza vidéki térségéhez, más néven a Dél-Alföldre sorolta, ennek azonban már szembeűnően ellentmond az, hogy ugyanabban a tanulmányában a Felső-Tisza vidéknél is megemlítette Bihar egyes részeit a Hajdúság és Hortobágy mellett, mivel a Sárrét környékét már egyfajta kulturális átmeneti zónaként jelölte meg. Egy másik művében pedig, amely az erdélyi körtáncokkal foglalkozik, Bihar is fel van tüntetve egy adattal.<sup>90</sup>

Az utóbbi szempontrendszerek valószínűleg már pontosabbnak tekinthetők, mindazonáltal az adott térségre vonatkoztatható népzenei és táncadatok még napjainkban is meglehetősen hiányosak, mivel a hajdan összegyűjtött információk Magyarország és Románia különböző közgyűjteményeibe kerültek. Némelyik hangzóanyag még napjainkban sincs lejegyezve, illetve digitalizálva, egyes táncfilmek pedig sajnálatos módon elkallódtak az idők során, ezzel is megnehezítve azok összehasonlítását, s így magát a pontosabb térségi behatárolást is.<sup>91</sup> Az 1960-70-es évektől kezdődően azonban újabb tudományos eredmények is napvilágot láttak, amelyek részint revideálhatják, illetve pontosíthatják a néptáncdialógusok területi tagolódását, a későbbiekben talán kiegészítve mindezeket a közgyűjteményekben őrzött adatok – filmek, fotográfiák és lejegyzések – összegyűjtésével, illetve elemzésével.<sup>92</sup>

Legutóbb éppen Borsos Balázs vállalta magára azt a hatalmas feladatot, hogy a Magyar Néprajzi Atlaszok igencsak sokrétű adatainak számítógépes feldolgozása alapján pontosabban megrajzolja a Kárpát-medence népi kultúrájának nagy-, közép- és kisérségi

---

<sup>89</sup> Martin 1970., Martin 1979., 1980., felhasználásával idézi Varga 1990: 50., 56-57.

<sup>90</sup> Martin 1979., Martin 1997: 233–251., Pávai 2006: 193-216.

<sup>91</sup> Almási 1984: 235-236., Faragó – Jagamas 1954: 49-50., Faragó – Jagamas 1974: 356-358., Jagamas 1956: 469-501., Jagamas 1957: 459-491., Jagamas 1977: 25-51., Pávai 2006 193-216.

<sup>92</sup> Megjegyzés: Martin György óriási horderejű, máig ható munkát végzett a néptáncdialektusok tudományos meghatározásával. Nem lehetett céлом azonban a disszertáció szűk, rendkívül korlátozott terjedelmi keretei között az általa megállapított tézisek teljes felülvizsgálata sem. Legfeljebb most csak arra szorítkozhattam, hogy megállapítsam a munkám megkezdése óta eltelt idő alatt a Hajdúságra, Hortobágyra és Biharra vonatkoztatható területi térségi sajátosságokat. A további tervezett kutatások, az időközben feltárt gyűjtések azonban minden bizonnyal tovább pontosíthatják egy-egy kisebb régió, vagy alldialektus meghatározását, jelen esetben Hajdúság, Hortobágy és Bihar tekintetében, természetesen ezzel mintegy kiegészítve Martin György örök érvényű megállapításait, amelyek regionális sajátosságainak feltárását folytatni kívánom. Értekezésemben nem volt céлом azonban a néptáncutalásokban, valamint a koreográfiákban, szólótáncversenyeken és táncházakban a lokális táncanyagokhoz viszonyítva amúgy is túlréprezentált erdélyi dialektus táncaira kitérni, így az ezzel a tájegységgel részletesebben foglalkozó szakirodalom feldolgozásától jelenleg emiatt tekintettem el.

besorolását. Maguk a tényanyagok meglehetősen szerteágazóak – még a bizonyos helyszínek hiányos információi mellett is –, azonban a kirajzolódó kulturális régiók részint a néptáncra és a népzeneire is vonatkozathatók.<sup>93</sup> A Magyar Néprajzi Atlaszok vizsgálatai során többek között fény derült arra, hogy az Alföld térsége és Erdély között fekszik egy Átmeneti kulturális nagyrégió, amelynek választóvonala észak-déli irányban éppen a hajdani Bihar vármegye térségén húzódik keresztül, de részint még érinti magát a hajdúsági kulturális zónát is. Az Alföld keleti határvidékének centrumában pedig az Alsó-Tisza vidéktől északra kirajzolódott egy Közép-Tiszántúli kulturális középrégió, amelyhez részint hozzákapcsolható maga a Hajdúság, de Bihar vármegye síkvidéki térsége is.

Az Átmeneti nagyrégió érdekes módon már az északkeleti Alföld térségét is felöleli, alkotóelemei pedig a következők: a Nyírség és tágabb környezete (Nyugati középrégió), a Felső-Tiszavidék (Északi középrégió), illetve maga az Alföld keleti peremvidéke a Partiummal egyetemben (Keleti középrégió), amelynek szerves részét képezi Bihar vármegye hegyvidéki térsége és maga a Szilágyság is. A Felső-Tisza vidék és a Nyírség Átmeneti nagyrégióhoz sorolását a néprajzi vizsgálatokon túlmenően többek között a hagyományos népi tájszemlélet is alátámaszthatja, hiszen a Szamos és Tisza között élők önmagukat már nem tekintették alföldi embereknek, szerintük az ugyanis csak a Nyírségen túl veszi kezdetét.<sup>94</sup>

Interdiszciplináris megközelítésben annyi bizonyosan tetten érhető, hogy maga a régvolt Hajdú kerület és tágabb térsége déli irányában már jóval ritkább településszerkezettel rendelkezik, és a hortobágyi pusztaság nagyállattartó alföldi életmódja sem feleltethető meg teljes mértékben Nyírség és Szatmár kultúrájával. Ezek az életvitelt befolyásoló mechanizmusok pedig részint hatással voltak az egyes nagy-, közép- és kisrégiók lakosságára, identitásképzésre, talán éppen úgy, mint akár tánc kultúrájukra. Valószínűleg többek között éppen ezért sem tekinthető véletlennek, hogy nemcsak a táj és önazonosság tudat szempontjából különböztethető meg a Nyírség és Szatmár a Hortobágytól, Hajdúságtól, vagy éppenséggel Bihartól, hanem minden bizonnyal részint a néptáncok szempontjából is.<sup>95</sup>

Borsos Balázs munkája nyomán fény derült arra is, hogy az adott térségben

---

<sup>93</sup> Borsos (A) 2011: 25., 28., 56. Borsos (B): 2011., Magyar 2011.

<sup>94</sup> Borsos (A) 2011: 198., 265-367.

<sup>95</sup> Bihari-Horváth 2010: 6-7., 8-9. 2012: 23-24. Megjegyzés: A néptánc-terminológia legalábbis markánsan megkülönbözteti egymástól a nyírségi vagy a szatmári táncokat...

számos kistrégió található, azok azonban éppen úgy, mint a közép- és nagyrégiós besorolás esetén, kulturális értelemben részint fedik egymást, ennek következtében pedig számos átmeneti zónával számolhatunk, amelynek során egyes falvak esetében többpólusú identitáskép is kialakulhatott az idők során. Mindennek következtében tehát, amíg nem végezzük el a települések néptánca és a népzeneire vonatkozatható archív anyagainak összegyűjtését és elemzését, kiegészítve mindezt a falvak hajdani házasságkötésekre vonatkozatható anyakönyvi adatainak feldolgozásával – amelyek egyszerre mind fényt deríthetnének a régvolt, azonban valószínűleg még részint napjainkban is kitapintható kapcsolati hálózatokra –, képtelenek leszünk pontosabban meghatározni, hogy a kutatott térségek mezsgyezónájában fekvő települések mely kulturális kis- vagy középrégióba is sorolhatók valójában.

A kérdéskör mélyebb vizsgálatát a továbbiakban elősegíthetné egy kérdőíves felmérés is, amely pontosabb képet rajzolna ki a falvak lokális, regionális szemléletéről. Feltétlenül meg kell jegyeznünk azonban, hogy napjaink önazonoságtudatra vonatkozó információi már nem feltétlenül esnek pontosan egybe a múlt századi, vagy az azt megelőző korszak identitásképével, így ennek következtében számos történelmi és közigazgatási kapcsolódási pontot is figyelembe kell vennünk, hogy a néptánca vonatkoztatva kistrégiós szempontból pontosabb kijelentéseket tegyünk. Itt szükséges megjegyezni, hogy egy igencsak erős interetnikus, magyar-román kulturális egymásra hatással is számolnunk kell Bihar vármegye területén, így a felmerült térségi dilemmákra – mindezt a néptánckultúrához is kapcsolva – kizárólagosan a Magyar Néprajzi Atlaszokból nem kaphatunk átfogó választ, hiszen ezek az adatok jellemzően éppen a más nemzetekre vonatkoztatva nem szolgáltathatnak elegendő információt.

A kutatott térségben mindezeket túlmenően azonban esetleg számos kérdésre választ kaphatunk és talán pontosíthatjuk is a néptánca vonatkozatható regionális ismereteinket, ha megpróbáljuk összevetni a már meglévő tudásunkat a Borsos Balázs által elvégzett – számos egyéb információt is feldolgozó – Néprajzi Atlaszok számítógépes elemzésével. A későbbiekben mindezt kiegészítve más egyéb, interdiszciplináris kutatási lehetőségekkel is, újabb dilemmákat is felvethetünk az adott tárgykörhöz fűzhető nyitott kérdések és reménybeli válaszok mellett.

## Térségi történeti és kulturális meghatározottság

Mivel a „hajdú tudat” jelenléte a kutatott régió északi térségében kulturális szempontból mind a mai napig igen meghatározó, éppen ezért történelmük rövid bemutatása megkerülhetetlen. Debrecen térségében már a XVI-XVII. század környékén megjelentek azok az erősen heterogénnek tekinthető népelemek, amelyek a török hódoltság területéről érkeztek, és akik a korai időkben jellemzően marhahajtással keresték kenyerüket. Később azonban nemesi privilégiumokkal rendelkező katonai renddé formálódtak, és ennek fejében mentesültek a földesúri terhektől. Körükben jellemzően a későbbiek során sem vált meghatározóvá az etnikai származás és hovatartozás kérdése, bár az is igaz, hogy eredetüket tekintve sohasem voltak egységesek, és a nemzeti érzések erősebb, meghatározó fellángolása is csak a XIX. századra datálható. Letelepítésük főként Bocskai István nevéhez köthető, aki saját területein biztosított szállást számukra, ugyanakkor még Báthori Gábor fejedelemségének idején is nagy adományokban részesültek, többek között Bihar vármegye vidékein is.<sup>96</sup>

Felmerülhet a kérdés, hogy a hajdúk miért éppen ebben a régióban találtak otthonra? Ennek számos oka lehetett. Egyfelől az 1600-as években a török betörések miatt több falu lakossága megcsappant, az ott élők többsége elmenekült, vagy meghalt. Sok település szinte teljes egészében megsemmisült, így nagy földterületek váltak parlagon heverő pusztasággá. Másfelől a katonai szolgálattal tartozó hajdúk ütöképes védőzónát képezhettek mind a török betörések, mind pedig a császári seregek ellen az épségben maradt Debrecen, illetve a környező aprófalvas nyírségi, érmelléki és sárréti alföldi helységek között, egy ideig megvédve ezzel Nagyváradot, Erdély kapuját is.<sup>97</sup>

Még a XVIII. században is jóval nagyobb környéket öleltek fel, mint a régvolt Hajdú kerület, vagy a későbbiekben részint abból kialakított, jobbára szabolcsi településekkel „bővített” vármegye. Elmondható azonban az is, hogy már a korai időkben sem lehetett kiterjedt, egységes övezetről beszélni, mivel többször előfordult, hogy a nagy számban újonnan letelepített, közös kiváltságokkal rendelkező, már amúgy is heterogén félkatonai szervezet csak részbirtokokra tett szert egyes falvakban. Az is megesett, hogy a tisztek saját vegyes lakosságú településükön a már meglévő

---

<sup>96</sup> Szendrey István A bihari – berettyóújfalusi Hajdúk. Forrás: [http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepu/lesek\\_ertekei/Berettyoujfalu/pages/009\\_berettyoujfalui\\_hajduk](http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepu/lesek_ertekei/Berettyoujfalu/pages/009_berettyoujfalui_hajduk). A letöltés ideje: 2014. december 17.

<sup>97</sup> Mendöl 1938: 40-41.

magánjavaikra szereztek kiváltságokat, illetve a kapitányok is sok esetben olyan falvakat kaptak adományul vitézségükért, ahol részint, vagy teljes egészében privilégiumokkal nem rendelkező jobbágyok éltek.<sup>98</sup>

A Habsburg uralkodóház ezeket a kiváltságokat azonban nem ismerte el, és csak hosszas pereskedések és birtokcserék által sikerült 6 településnek – Hajdúböszörménynek, Hajdúnánásnak, Hajdúdorognak, Hajdúhadháznak, Vámospércsnek és a Debrecenhez tartozó hortobágyi puszták miatt némiképp különálló Hajdúszoboszlónak – megőriznie privilegizációját, amelyek együtt, 1790-től külön hajdú kerületet alkottak.<sup>99</sup> Így a zömében kis hajdú településekkel tarkított bihari térségekben értelemszerűen nem, vagy csak nagyon nehezen alakulhatott ki tartós, egységes identitás, nem úgy, mint a későbbi nagy, vagy más néven öreg hajdúvárosok esetében. A szóban forgó csoport jelenléte azonban a Berettyótól északra fekvő „Bihar-alföldi” települések történetében sem elhanyagolható. Jól tükrözik mindezt a térségi vizsgálatok és a Néprajzi Atlaszok alapján felvázolt kistrégiós besorolások is (3. ábra).

A Berettyó mentétől északra elterülő falvak esetében voltaképpen – amely térség Debrecen vonzáskörzetének is tekinthető – részint még tetten érhető a hajdúsági jelleg. Bár azt is meg kell említeni, hogy az 1870-es években – tehát éppen akkor, amikor a népi kultúra és azon belül a népzene és néptánc is az utolsó nagy virágkorát élte – Kaba, Hosszúpályi, vagy a bizonyítottan egykori kis Hajdú települések, úgymint Mikepércs, Derecske, Berettyóújfalu stb. jellemzően még – vagy már ismét – bihari identitással bírtak, amely talán nem elhanyagolható a táncanyagok térségi behatárolásának esetében sem.<sup>100</sup>

Igaz, hogy a táncfilmek összehasonlítása nélkül igencsak nehézkes megmondani, hogy milyen jelleget is hordozott magában a térség hajdani mozgáskultúrája, azonban még az is erősen kérdéses, hogy egyáltalán elegendőnek tekinthető-e az a törekvés, hogy csak és kizárólag a táncanyagokra, és nem interdiszciplináris kutatási módszerekre építve kijelentsük, hogy melyik település mely közép- vagy kistrégiós térséghez sorolható.<sup>101</sup> Másképpen megközelítve a táncokra vonatkozatható jelenlegi regionális ismereteinket Bihari, Hajdúsági, Felső-, vagy Alsó Tisza vidéki, esetleg Erdélyi, netán Középső dialektushoz sorolhatók, vagy bizonyos esetekben amolyan átmeneti jellegűek-e.

---

<sup>98</sup> Szendrey István A bihari – berettyóújfalusi Hajdúk. Forrás: [http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepu/lesek\\_ertekei/Berettyoujfalu/pages/009\\_berettyoujfalui\\_hajduk](http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepu/lesek_ertekei/Berettyoujfalu/pages/009_berettyoujfalui_hajduk). A letöltés ideje: 2014. december 17.

<sup>99</sup> Borsos (A): 2011: 292-293.

<sup>100</sup> Paládi-Kovács 1980: 57-75., Béres – Süli-Zakar 1990: 20., Balcsók 2002: 11-25.

<sup>101</sup> Fügedi – Varga 2014: 131-132.



**3. ábra – Bihar vármegye kulturális kistérségei a Magyar Néprajzi Atlaszok tükrében  
Borsos Balázs 2011-ben megjelent műve alapján**

*Az Alföld területén északról déli irányba haladva terül el: 1. A Dél-Nyírség (sötétzöld vonallal jelölve), amely már az Átmeneti nagyrégió Nyugati középrégiójának a része. 2. Debrecen és vonzáskörzete (piros vonallal jelölve). 3. A Hajdúság (világoskék vonallal jelölve). 4. A Sárrét mente (sárga vonallal jelölve). 5. A Körösök alföldi szakasza (világoszöld vonallal jelölve). 6. A Kölesér vagy más néven Bihari Mezőség (sötétkék vonallal jelölve). Bihar vármegye keleti térségében (Átmeneti nagyrégió Keleti középrégiója, Partium) fekszik északról dél felé haladva: 7. Az Érmellék és Berettyó mente (sötétkék vonallal jelölve). 8. A Sebes-Körös völgyében a Bihari Hegyköz és Rézalja (világoszöld vonallal jelölve). 9. A Sebes-Körös völgyében a Báródság (piros vonallal jelölve). 10. Illetve a Fekete-Körös völgye (világoskék vonallal jelölve).<sup>102</sup>*

<sup>102</sup> Az alaptérkép forrása: [http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/kepek/big\\_varmpic\\_Biharterk.jpg](http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/kepek/big_varmpic_Biharterk.jpg). A letöltés ideje: 2014. november 26. A feltüntetett hipotetikus határvonalak rajza saját szerkesztés, Borsos Balázs és Magyar Zoltán A magyar népi kultúra régiói I-II. résztérképei alapján. A könyvben szereplő térképmelléketeket Nagy Béla készítette.

Bihar vármegye északnyugati, vagy ha úgy tetszik Hajdú vármegye keleti mezsgyéjére vonatkozóan tehát meglehetősen nehéz pontos kijelentéseket tenni. Mindazonáltal Mikepércs, Derecske, Kaba, Földes és Berettyóújfalu vonalában kitapintható egyfajta átmeneti zóna, ahol az 1870-es évek táján jobbára a bihari önazonosságtudat élt. Alaposabb vizsgálódás után egyébként valószínűleg hasonló regionális problémákat vethetünk fel Hajdú vármegye déli térségében is. Ez részint talán annak is betudható, hogy maga a vármegye igencsak kései eredetű, hiszen csak 1876-ban alakították ki magából a Hajdú kerületből, összevonva azt más bihari és szabolcsi településekkel.<sup>103</sup>

A szóban forgó közigazgatási egység déli zónájában, így Balmazújváros, Nádudvar és Püspökladány vonalában az 1870-es évek környékén még meghatározó volt a hajdani dél-szabolcsi identitás, amely újfent egyfajta értelmezési dilemmát vet fel a népi kultúra, és azon belül a néptáncdialektusok kis- illetve mikrorégiós besorolásának szempontjából.<sup>104</sup> Nádudvar, Balmazújváros és Püspökladány térsége, bár valamennyire el volt rekesztve a többi szabolcsi településtől, mégsem kapcsolódott szervesen a régvolt Hajdú kerülethez, illetve teljes mértékben – részint Balmazújváros kivételével – már Debrecen külső területéhez sem (4. ábra).

A szóban forgó három község közül is csak Püspökladánynak lehetett valamelyest erősebb kapcsolata a Sárréttel.<sup>105</sup> Ezek a községek a XIX. században – bár kulturális tekintetben számos ponton a Hajdú kerülethez és Debrecenhez is kötődhetnek – mégis kimutathatóan szabolcsi identitással bírtak. Ez a megyei önazonosságtudat azonban már az elmúlt mintegy 140 év során erőteljesen megkopott, sőt nagyjából feledésbe is merült.<sup>106</sup>

Ennek következtében pedig a zömében közigazgatási átalakítások által okozott – a kulturális kötődések hálózatát is befolyásoló – hovatartozási űr ebben a térségben egyfajta stabilabbnak tekinthető hortobágyi – illetve Püspökladány esetében részint inkább a Sárréthez fűzhető – táji mentalitással tölthetett fel, amely azért valószínűsíthetően már a hajdani rendszerekhez kapcsolható szabolcsi identitáskonstrukció mellett is létezhetett.

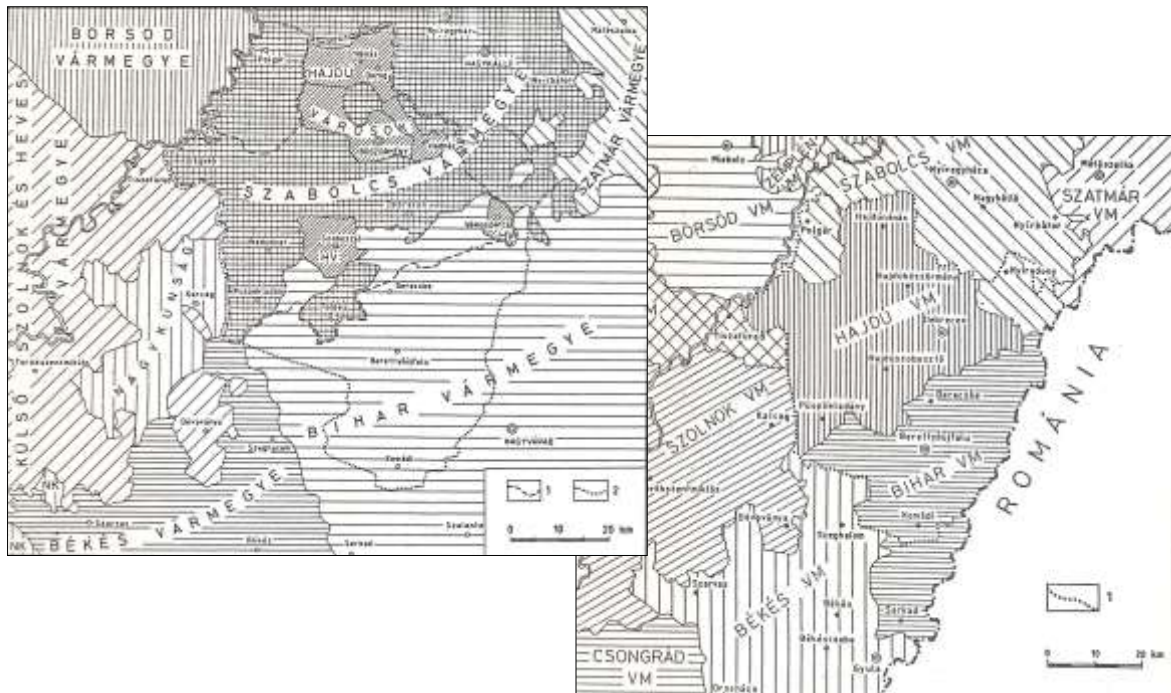
---

<sup>103</sup> Bihari-Horváth 2010: 6-7., 8-9. 2012: 23-24.

<sup>104</sup> Megjegyzés: Az észak bihari térségben számos régvolt kis-hajdú község sorakozik. Elég ha csak Hajdúbagosra, Mikepércsre, Berettyóújfalura, vagy Derecskére gondolunk, amelyek közül utóbbi kettő egészen a jobbágyfelszabadításig, tehát 1848-ig küzdött az elvesztett hajdú kiváltságokért. Többek között ez is mutatja, hogy ebben az átmeneti zónában – legalábbis Derecske és Berettyóújfalu esetében szinte biztosan – nem lehetett stabil, egypólusú az identitásképp.

<sup>105</sup> Bakó 1999: 38-50.

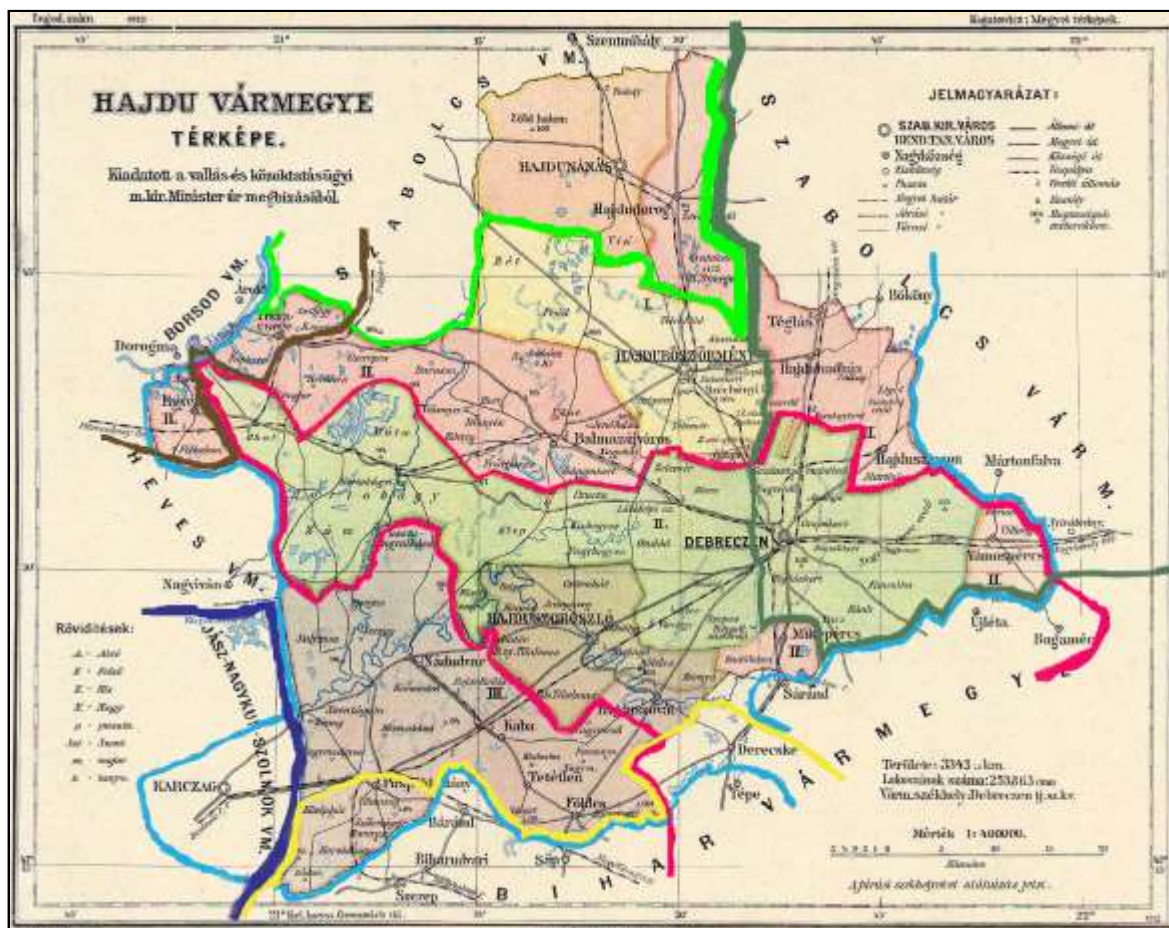
<sup>106</sup> Béres – Süli-Zakar 1990: 20.



4. ábra – A Közép-Tiszántúl közigazgatási térképe Hajdú vármegye 1876-os kialakítása előtt és után <sup>107</sup>

Felmerülhet tehát bennünk a kérdés, hogy ezek után mit tekintünk Átmeneti, Hajdúsági, Bihari, Hortobágyi, vagy ha nagyon sarkítanánk esetleg „Alsó-szabolcsi” táncoknak? Az a Hortobágyi, amely térség hajdanán nagyobb részt éppen Szabolcs vármegyéhez, illetve Debrecenhez tartozott, és részint régebbi stílusú táncrétegeket őrzött meg talán éppen a fegyveres hajdútáncokból is? De hát a Hortobágyon is ismerték az új stílusú táncokat, nem mind archaikus motívumelem, ami rögzítésre került és ránk maradt. Vagy azt tekintjük Hortobágyinak, amely települések napjainkban – és részint némi nem elhanyagolható szabolcsi jelleggel is kiegészülve –, vagy talán már régebben is annak vallják, illetve vallották magukat, hiszen ez sem elhanyagolható szempont? Vagy kizárólag a stabilabb közigazgatási determináltságot vegyük figyelembe? (5. ábra). Ennek következtében pedig csak azt tekintjük hajdúságinak, amely táncra vonatkozatható adatok a Hajdú kerületen belül maradhattak fent, hiszen hosszabb távon a stabilabb hajdúsági identitás – amelybe azonban előszeretettel kapaszkodunk ha táncainkról beszélünk – dominánsan csak ebben a kerületben élt tovább...

<sup>107</sup> Béres – Süli-Zakar 1990: 21., 23. Megjegyzés: A térképek Görög Demeter, Magyar Atlasz azaz a magyar-, horvát,- és tótországi megyék és szabad kerületek földképei, 1860-ban kiadott műve alapján készültek.



5. ábra – Hajdú vármegye kulturális kistérségei a Magyar Néprajzi Atlaszok tükrében  
Borsos Balázs 2011-ben megjelent műve alapján

Északról déli irányba haladva kerül el: 1. Borsod-hevesi Tisza mente (barna vonallal jelölve). 2. A Nyíri-Mezőség és Taktaköz (világoszöld vonallal jelölve) 2. Dél-Nyírség (sötétzöld vonallal jelölve). A 2-3 számmal jelzett terület már az Átmeneti nagyrégió Nyugati középrégiójának részét is képezi. 3. Debrecen és vonzáskörzete (piros vonallal jelölve). 4. A Sárrett mente (sárga vonallal jelölve). 5. A Hajdúság (világoskék vonallal jelölve). 6. Nagykunság (sötétkék vonallal jelölve).<sup>108</sup>

Több szempontból erős átmeneti zónának tekinthető a meghatározó önazonosságtudattal rendelkező Hajdú kerület északi peremterülete is, mivel Hajdúhadház és Vámpércs részint már a sűrűbb településhálózattal rendelkező Dél-Nyírséggel is összefüggésbe hozható, éppen úgy, ahogyan Hajdúnánás és Hajdúdorog a Nyíri-Mezőség

<sup>108</sup> Az alaptérkép forrása: <http://64varmegye.szalaykonyvek.hu/terkepek/hajdu.jpg> A letöltés ideje: 2014. december 17. Megjegyzés: A feltüntetett hipotetikus határvonalak rajza saját szerkesztés. Borsos Balázs A magyar népi kultúra régiói I. térképei alapján. A könyvben szereplő térképmelléleteket Nagy Béla készítette.

déli részével, amelyek azonban a Magyar Néprajzi Atlaszok számítógépes elemzése alapján már mind a kulturálisan lehatárolt Észak-kelet alföldi Átmeneti nagyrégió Nyugati középrégiójával, így tehát a Nyírséggel és annak tágabb környezetével is rokoníthatók. (5. ábra) Ezt a meglévő kapcsolatot talán mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a stabil önazonosságtudattal rendelkező Hajdúdorog már jellegzetes görög katolikus többséggel bíró község. Ebben a térségben található még a régi kis hajdú település Polgár is, amely három kistrégió metszéspontjában – a Hajdúság, a Nyíri-Mezőség és a Borsod-hevesi Tisza mentének kapujában – terül el.<sup>109</sup>

Így, amíg nem végezzük el a néptánca és népzeneire vonatkozó adataink összegyűjtését és interdiszciplináris összehasonlító elemzését, addig csak erősen megalapozott feltételezéseink lehetnek, amelyek az idő előrehaladtával válhatnak csak pontosabbá... Csak remélhetjük, hogy nem marad parttalan próbálkozás Hajdú-Bihar – Bihar néptáncokra vonatkoztatott térségi lehatárolása? Napjainkban figyelembe véve a rendelkezésünkre álló néptánca és népzeneire vonatkozatható tudásunkat – legyen az ebben a térségben bármennyire is részleges ismeret – meglehet, hogy már nem is az a kérdés, létezik-e egy átmeneti zóna a középső és erdélyi dialektus, vagy éppenséggel a Felső-Tiszavidék és Dél-alföld között. Talán sokkal inkább az a dilemma, hogy alapos, részletes tanulmányozás után – figyelembe véve mindent, amit csak lehet a néptánc, népzene, az önazonosságtudat, a történelmi, földrajzi, közigazgatási determináltság alapján – hol vonjuk meg a határokat, revideálva, és talán bővítve is ezáltal eddigi ismereteinket és szempontrendszerünket.

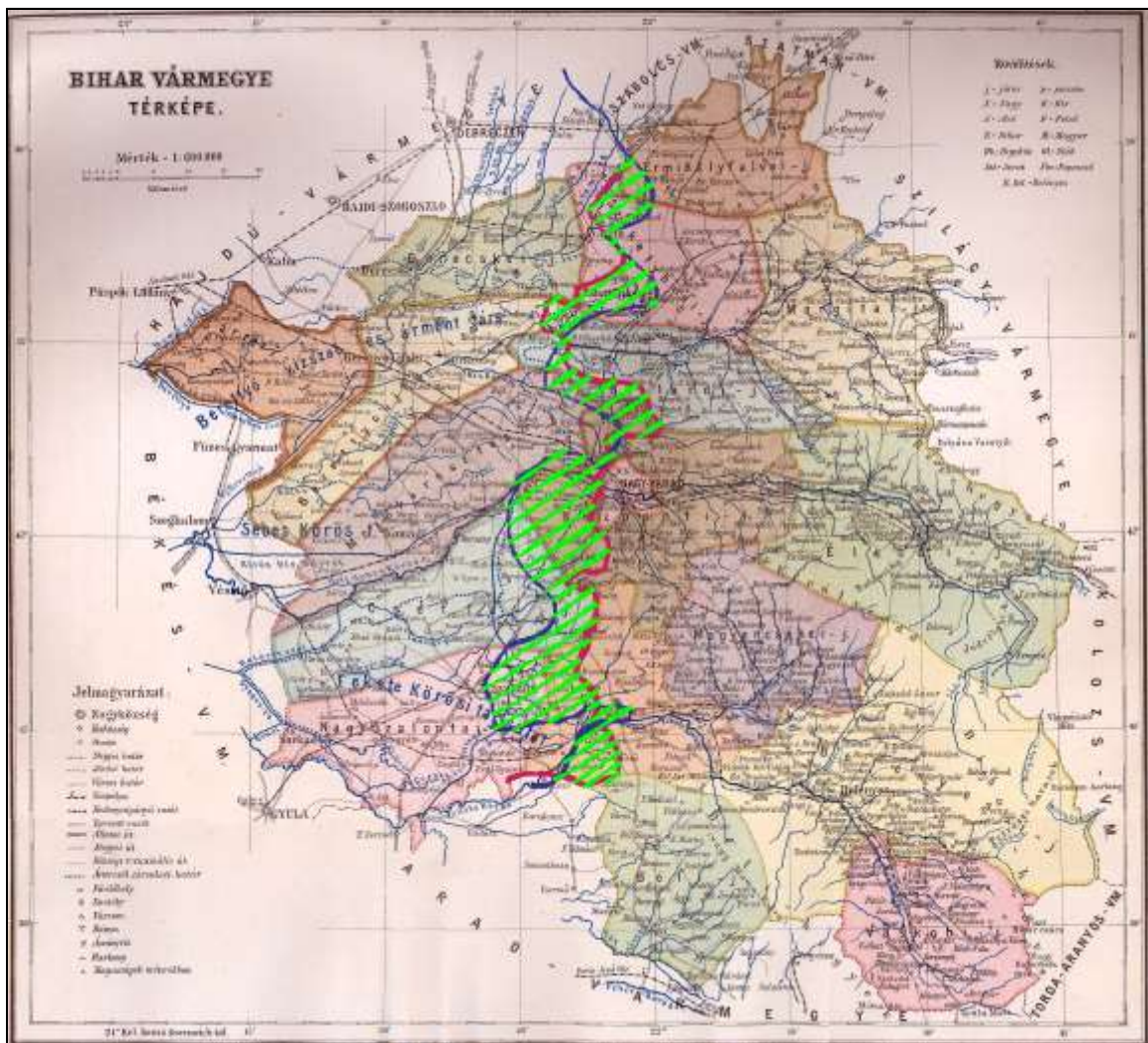
Martin György középső dialektusra vonatkozatható térségi besorolása alapján – ha pusztán csak és kizárólag a Tisza és mellékfolyóinak árterületét vennénk figyelembe – logikusnak tűnne, hogy a Szilágyságot és Bihar egészét is egyszersmind ehhez a területhez kössük. Ellenben ez kevés, hiszen figyelembe kell vennünk a települések tágabb térségeinek tájféldrajzi jellegzetességeit, a tánchoz fűződő megnevezéseket, a terminológiát, az azokhoz kapcsolódó tudáskészletet, a táncalkalmakat és zenei anyagokat, a motívumkészletet, a táncok felépítését, illetve szerkezetét, a térbeli mozgásokat, az összefogódzási módokat és az eszközök használati módjait is az adott vidék történelmi és társadalmi meghatározottsága, illetve önmeghatározása mellett.

Ha ezeknek a szempontoknak már csak egyes szegmenseit is figyelembe vesszük, dilemmák sorát vethetjük fel. Talán nem véletlen, hogy éppen Szilágyság kapcsán –

---

<sup>109</sup> Borsos (A) 2011: 286-297., 324-326.

amely jelenleg a Tiszai dialektus részét képezi – maga a besorolás folyamatos vitákra ad okot, hiszen ez a térség sem volt egységes az idők során. Mindezek mellett pedig egy igencsak erős és meghatározó átmenetet képez – mind a tánc, mind pedig a zenei kíséret szempontjából – Szatmár-Nyírség és Kalotaszeg között. Talán nincs ez másképp a kevésbé feltárt bihari térség keleti részében sem. Legalábbis ezt az elméletet támasztja alá – többek között – az a tény, hogy ebben a zónában már egy igencsak erős interetnikus egymásra hatásról beszélhetünk. (6. ábra)



6. ábra – Az Alföld és Partium hipotetikus kulturális határvidéke <sup>110</sup>

<sup>110</sup> Az alaptérkép forrása: [http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/kepek/big\\_varmpic\\_Biharterk.jpg](http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/kepek/big_varmpic_Biharterk.jpg). A letöltés ideje: 2014. november 26. Megjegyzés: A feltüntetett hipotetikus határvonalak rajza saját szerkesztés, részben Sipos Orbán Bihar vármegye. A népesedési, vallási, nemzetiségi és közoktatási statisztika szempontjából. Nagyváradon 1903-ban kiadott népességföldrajzi adatai, illetve Borsos Balázs és Magyar Zoltán, A magyar népi kultúra régiói I-II. térképei alapján készültek. A könyvben szereplő

Így, bár lehet, hogy a völgyeségi területek magyarulakta vidékei részint kapcsolatba hozhatók az Alföld zenei- és tánckultúrájával, azonban ugyanez már nem mondható el a keletről nyugat irányába áramló román lakosság zenei- és tánckultúrájáról. Talán elég, ha csak a Báródságra gondolunk, ahol mind a viselet, mind pedig a tánckészlet részlegesen ugyan, de egyfajta interetnikus magyar-román együttélést tükröz.<sup>111</sup> Talán el kell gondolkodnunk egy átmeneti, partiumi nagyrégiós terület megalapozott fölvetéséről, vagy a Tiszai dialektus térségi besorolását kell revideálnunk és kibővítenünk egy erős keleti átmeneti zónával?! (6. ábra)

A középső dialektus középrégiós besorolásának szempontjából már maga Martin György is megemlítette a bihari Alföld Sárrét-menti térségét, mintegy amolyan átmeneti zónát észak és dél között, az már azonban kérdéses, hogy Bihar ezen térségén túlmenően mit is tekintünk Közép-tiszántúli dialektusnak, már ha egyáltalán elfogadjuk annak fölvetését. Annyi bizonyosnak tekinthető, hogy a Magyar Néprajzi Atlaszok számítógépes elemzése alapján kirajzolódik ez a kulturális zóna, amelyhez hozzásorolják magát a Hajdúság tágabb térségét is. Ez pedig, ha interdiszciplináris szempontból tekintünk a térségre, részint megalapozottnak látszik, hiszen a népi tájszemlélet alapján valahol a Nyírség tájéka után veszi csak kezdetét az Alföld, amely kulturálisan már erős eltéréseket mutat a Nyírségtől, vagy éppenséggel Szatmártól.<sup>112</sup>

Nagyjából a XIX. század utolsó felében, éppen Hajdú vármegye közigazgatási kialakításának idején élte a népi kultúra utolsó nagy virágkorát. A modernizáció előrehaladtával azonban maguk a folklórkeretek is felbomlottak, ennek következtében pedig a XX. század közepére régvolt, élő mivoltukban nagyobb részt elhaltak, így tehát azok teljes egészükben már nem voltak továbbörökíthetők, vagy éppenséggel felgyűjthetők. Ebben az esetben is felmerülhet az a kérdés: vajon elég volt-e ez a rövid idő ahhoz, hogy az új vármegye kialakításának idején zömében más identitást hordozó falvak, így például Balmazújváros, Nádudvar, Püspökladány stb. – kulturális kapcsolataikat is figyelembe véve – teljes mértékben magukra ölték a hajdúsági jelleget? Vagy a régi Hajdú kerületnek volt-e már a korábbi századok során is annyi

---

térképmelléleteket Nagy Béla készítette.

<sup>111</sup> Béres 1992: 118-119., 121. Megjegyzés: Béres András családjával 1973-74. között Nagybáródon végzett néptáncgyűjtéseket. A kutatás kiterjedt a helyi viseletmintákra is, melyekről a rajzok mellett egy teljes női öltözet maradt ránk, a táncfolyamatok és viseletek alaposabb rögzítéséhez színes diákat és fekete-fehér fotókat is készítettek. Nagybáródra vonatkozóan lásd még: Az értekezés regionális néptánc történeti adatbázisának 203., 204., 240. oldalát.

<sup>112</sup> Borsos (A) 2011: 292-297., 323-358.

kulturális tartaléka, kereskedelmi és rokonsági kapcsolatrendszere, hogy mentalitása és műveltsége akár Hajdú vármegye déli térségeiben, akár Bihar vármegye északnyugati részén is erőteljes és domináns hatást gyakoroljon, részint megalapozva ezzel a Közép-tiszántúli dialektushoz való tartozás felvetését is?

Azt kell valószínűsíteniünk, hogy maga a Hajdú kerület nyilvánvalóan hatással volt a környező településekre – így Mikepércsre, Derecskére, Berettyóújfalura stb. –, azonban az mégsem lehetett kizárólagos, hiszen ezek a falvak 1790 után ugyanazzal a privilégiummal a történelem során már nem rendelkeztek, így fejlődésük alatt részint más utat jártak be. Mindezek mellett azonban azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a térségben zárkózottnak tartott, különálló cívis mentalitással rendelkező Debrecen is – kiváltképp nagy vásáraival – igen meghatározó, impulzív hatást gyakorolhatott a szóban forgó falvak tánckultúrájának keveredésére.

Az előbbieken említett két nagyobb horderővel bíró térség kulturális tekintetben Hajdú vármegye esetében északról valamelyest elrekesztette társaitól a hajdani dél szabolcsi községeket, amelyek a századfordulóig részint még képesek voltak megőrizni egykori hovatartozás-tudatukat. Mindazonáltal annyi kulturális eltérés már lehetett a többi szabolcsi településtől, hogy ebben a zónában erőteljes jelenléttel bírt az alföldi jelleg. Ezt mi sem bizonyítja talán jobban, mint az, hogy az 1800-as évek utolsó harmadában egy-két generáció múltával változásba lendült az identitáskonstrukció, hiszen ebben a zónában, napjainkban már nem igazán meghatározó a szabolcsi öntudat, sokkal inkább felváltotta azt a Hortobágyhoz fűződő erősebb táji kötődés.

Bihar északnyugati térségében sem lehetett azonban kizárólagos a megyéhez köthető közigazgatási hovatartozás önazonosságtudatra ható tényezője, mivel hajdan itt is számos kis hajdú település helyezkedett el, amely nyilvánvalóan hatást gyakorolt a lokális kultúrára, s így azon belül talán a néptáncra is. Mindezek következtében pedig remélhetőleg nem rugaszkodunk el nagyon a tudomány talajától, ha elgondolkodunk a Közép-Tiszántúli középrégió, vagy az Átmeneti nagy/középrégió (Partium) mivoltáról és meglétéről...

## **A népi kultúra regionális értelmezésének dilemmái Hajdú és Bihar vármegyékben**

### ***A népi kultúra kistrégiói Hajdú vármegyében***

A néprajztudomány már a XIX. század végén törekedett arra, hogy a különböző kulturális jellegzetességekkel bíró csoportokat – így például a matyókat, a palócokat, vagy éppenséggel a hajdúkat, vagy a cíviseket jellegzetes szellemi műveltségük és tárgykészleteik gyűjtésén és feldolgozásán túlmenően – területi-térségi szempontok alapján is meghatározza. Ennek eredményeképpen ugyan számos kutatási elmélet és szempont született, azonban mind a mai napig nem alakult ki egységesnek tekinthető megközelítési módszer, amely a népi kultúra kis-, közép- és nagyrégiós besorolásának lehetőségeit pontos keretek közé szorítaná.<sup>113</sup>

Ezt a problémakört nem is lehet azonban az adott diszciplína rovására írni, hiszen egy-egy kulturális zóna tekintetében számos szegmenst lehet, és kell figyelembe venni, amelyek sok esetben területenként is eltérhetnek egymástól. Elég, ha többek között csak a táji, természeti feltételekre, a történelemre, a régvolt közigazgatási határokra, vagy éppenséggel az eredettudatra gondolunk, amelyek mind-mind egyszerre formálhatják jellegzetes egységekké a népcsoportokat, és így egyszersmind meghatározhatják a kulturális hovatartozást és az identitáskonstrukciót is, amelyek sok esetben mind a mai napig részint hatással lehetnek az emberek mindennapjaira.

Legújabban Borsos Balázs próbálta pontosabban meghatározni a Kárpát-medence népi kultúrájának nagy-, közép- és kistrégióit a Magyar Néprajzi Atlaszok adatainak számítógépes feldolgozása alapján, amelyek közül a legkidolgozottabb egységek éppen az építészetre, a néptáncra és a népzeneire vonatkoznak. A területenként váltakozó, sajátosságos képet hordozó magyar népi kultúra térbeli lehatárolásának ötlete azonban már az 1920-30-as évek folyamán fölmerült, a megkezdett munkát viszont a II. világháború megszakította. Az óriási feladatot csak az 1950-es évek közepétől folytathatták a szakemberek.

Kezdetben kizárólag Magyarországon zajlott a feltérképezés, a későbbiekben azonban mindezt kiterjesztették az egész Kárpát-medencére is.<sup>114</sup> A kutatási terület

---

<sup>113</sup> Borsos (B) 2011: 21., 37-58., 314-318., 356-362., 394-406., 413-419., 422-424., 428-429., 437-438., 439-448.

<sup>114</sup> Borsos (B) 2011: 21., 37-58., 314-318., 356-362., 394-406., 413-419., 422-424., 428-429., 437-438., 439-448.

kibővítése az 1950-es években azonban igencsak nehézkes feladatnak bizonyulhatott, mivel már az I. világháborút követően erőteljesen megromlott a kölcsönös kapcsolat az újonnan kialakított határok között elterülő szomszédos nemzetállamokkal, ami a XX. század folyamán szüntelen érezte negatív hatását. Mindez erőteljesen megtörte, egy-szersmind akadályozta is a szomszédsági viszonyrendszerek természetes alakulását, amely így erőteljes negatív hatást gyakorolt mind a magyar – magyar, mind pedig az interetnikus kötelékek kontakthálózatára, kihatva ezzel többek között a Magyar Néprajzi Atlasz teljes körű felmérésére és elkészítésére is.<sup>115</sup>

A teljes atlasz kiadása 1987-1992. között valósulhatott meg, a 9 kötet összesen 634 térképlapot tartalmaz, a hozzájuk tartozó magyarázó kötetek azonban sajnálatos módon nem készültek el. Bár az összegyűjtött adatok minősége és mennyisége igencsak heterogén képet mutat, mindentől függetlenül gazdag adatbázisnak tekinthető, ezek alapján pedig nagyjából meg is lehet rajzolni a népi kultúra XIX-XX. század fordulójára vonatkoztatható sajátosságos térbeli szerkezetét, amely azonban Hajdú vármegye alföldi területén számos átmeneti zónával rendelkezik, és azok így több esetben részint már fedik is egymást.<sup>116</sup>

### ***Hajdúság***

A Hajdúság a magyar népi kultúra szempontjából a Keleti középrégió, más néven a Közép-Tiszántúl egyik kisebb részeként is értelmezhető. A hajdúkat elsősorban Bocskai István telepítette le a Dél-Bihartól a Sajó torkolatáig terjedő félholdban, de mivel kiváltságaikat a

---

<sup>115</sup> Baranyi, 2014: 26-45.

<sup>116</sup> Megjegyzés: Jelen fejezetben nem térek ki mindenre, a 71. oldalon szereplő – 5. ábra – Hajdú vármegye kulturális kistérségei a Magyar Néprajzi Atlaszok tükrében – térképen ábrázolt kistérségeire, ugyanis azok Borsos Balázs: A magyar népi kultúra régiói I. munkájában feldolgozott adatok alapján lettek egybeszerkesztve. Az általa végzett munka pedig a Magyar Néprajzi Atlaszok számítógépes összevetésére épült, amely éppen azt bizonyította, hogy az Alföldön kulturális szempontból átmeneti zónák is találhatóak. Azok közül viszont csak igen kevés az a térség, amely identitásformáló szereppel is bír az adott térségben, éppen ezért kizárólag csakis a disszertáció témájához szorosan kapcsolódó önazonosságalkító régiókat vettem figyelembe az elemzés során. Tény, hogy a szóban forgó térképen nincs feltüntetve a Hortobágy, mivel Borsos Balázs azt nem is jelölte, vizsgálata alapján ugyanis kulturális megközelítésben a Hajdúság és a Hortobágy nem válik el konzekvensen egymástól. Az identitáskonstrukciók tükrében viszont gyakran ugyanazon kulturális elemeket egyes térségek lakói sajátjukként aposztrofálnak, éppen ezért nem zárható ki az érintett tájegységen élők individuális hozzáállása az adott és nagyrészt megegyező kulturális elemek sajátként való kezelésében. Tehát bár a kulturális elemek jobbára egyezők, azokat az adott tájegységen élők mégis kizárólag sajátjukként kezelik, így tehát bár kulturális tekintetben nem, identitásukat tekintve viszont mégis elválnak egymástól, főként azokon a területeken, ahol a települések sosem rendelkeztek Hajdú kiváltságokkal, s így történeti Hajdú tudatuk sem lehet.

Habsburgok nem ismerték el, így privilégiumaikat a későbbiekben csak az úgynevezett Öreg Hajdúvárosoknak, úgymint Hajdúböszörménynek, Hajdúhadháznak, Hajdúnánásnak, Hajdúdorognak, Hajdúszoboszlónak és Vámospércsnek sikerült megőrizni.<sup>117</sup>

Meg kell említeni, hogy a csoport jelenléte ebben a térségben olyan meghatározó, hogy az erőteljesebben elkülöníthető földrajzi kistájakat – így például a Hajdúhátat és a Dél-Hajdúságot – is magáról a közösségről nevezték el.<sup>118</sup> Mindazonáltal fontos leszögezni, hogy a hajdúsági kultúra és mentalitás kiterjedtsége nem mindig esik egybe Hajdú vármegye területi határaival, amelyet csak az 1876-os megyerendezéskor alakítottak ki, így tehát hol szűkebb, hol pedig jóval tágabb kiterjedésről beszélhetünk. A szóban forgó területen például Tiszacsege, bár részint már a Borsod-Heves környéki Tisza-menti kultúrához is kapcsolódik, mégis inkább Hortobágyhoz kötődik, semmint hogy hajdúságinak aposztrofálnák magukat az ott élők, illetve szintúgy Balmazújváros és Nádudvar lakossága is jellemzően hortobágyi településként nevezi meg önmagát. Polgár községet is, amely sosem tartozott Hajdú vármegyéhez, mégis hajdani kis hajdú településként főként a néptáncfeldolgozások szempontjából szeretik hajdúságinak nevezni, ezer szállal kötődik a Hortobágyhoz, illetve a tiszai és a nyírségi kultúrához is.<sup>119</sup>

A hajdúsági kulturális elemeket ettől függetlenül voltaképpen nem, vagy csak nagyon nehezen szűkíthetnénk kizárólag a régvolt Hajdú kerületre, hiszen műveltségük, életvitelük nyilvánvalóan kiterjedt annak tágabb környezetére, de még párhuzamba hozható magával a Nagykunsággal is. A későbbi, 1876-os közigazgatási reform során egyéb hajdani szabolcsi, nyírségi és bihari településekkel bővített, immáron Hajdú vármegyének nevezett területre viszont – ahogy látjuk – ugyancsak ez a dilemma vonatkozatható, főként, ha a már említett különálló, jellemzően cívis mentalitással bíró Debrecenre és annak nagyjából a Nyírség és Sebes-Körös közé eső Hajdúsági és Bihari vonzáskörzetére is gondolunk, hiszen maga a cívisváros is óriási kulturális hatást gyakorolhatott ebben a térségben.

A Hajdúságot a népzene és a néptánc szempontjából jellemzően a Nyírséggel és a Rétközszel szokták párhuzamba állítani. Számtalan régi stílusú rabéneket és pásztordalt gyűjtöttek ezen a vidéken, amely a helyi új stílusú zenei anyagra is rányomta bélyegét. Néptáncok szempontjából a Felső-Tiszavidéken jellemző kettősség szintén kimutatható,

---

<sup>117</sup> Borsos (A) 2011: 292-293.

<sup>118</sup> Dövényi 2010: 9-22, 222-269.

<sup>119</sup> Lásd még: Solymos 2016.

miszerint fennmaradhattak a régi stílusú pásztortáncok és botolók, amelyek mellett azonban már jelen volt az új stílushoz köthető csárdás és verbunk, illetve idővel más egyéb polgári társastáncok is megjelentek. A dél- és kelet-alföldi területen elterjedt oláhos ebben a térségben csak ritkán fordult elő. Lakodalmak alkalmával viszont szokás volt a tréfás verbuválás, amely a Debrecentől keletre és a Berettyótól északra fekvő területeken egyaránt ismert volt Érmellék és Dél-Nyírség mellett.<sup>120</sup>

Egyértelmű, hogy ezen a területen is erőteljes egymásra hatásról beszélhetünk, és bizonyos megegyező, vagy nagyon hasonló kulturális elemeket hol hajdúságinak, hol biharinak, hol pedig hortobágyinak neveztek meg az itt élők, ahhoz viszonyítva, hogy településenként éppen mikor melyik identitás volt a meghatározóbb. A kulturális javak transzfere és redisztribúciója például a debreceni nagyvásárok idején, vagy lakodalmak alkalmával, illetve a különböző településekről felfogadott pásztorok között a Hortobágyon is végbemehetett számtalan alkalommal az idők során.

### ***Hortobágy***

Bár igaz, hogy a Hortobágy, mint táj, egységesnek tekinthető, azonban mint összefüggő közigazgatási egység a vidék szűkebb és tágabb lakosságának tudatában valójában soha sem létezett, hiszen mindig csak a pusztá adott részeit nevezték meg, úgymint Angyalházát, Ohatot, Zámot, Mátát, Darassát, Hortot, Papegyházát, vagy éppenséggel Faluvíghalmát, vagy Vókonyát. Egységesebb szemlélet kialakulása, és így megnevezése is főként a XX. század elejére datálható, amikor is a Debrecenhez tartozó részeket Nagyhortobágyként, míg a Balmazújvároshoz tartozó legelőket Kishortobágyként kezdték el emlegetni.

Debrecen az oszmán kor vége felé a török dúlások idején elnéptelenedett vidéket igyekezett zálogba venni, s ennek következtében szerezte meg a kincstártól a későbbiekben 1671-ben Zámot, majd pedig 1680-ban Ohatot, amely részeket 1854-ben örök áron meg is váltott. A város irataiban először 1701-ben nevezik ezt a vidéket Hortobágy-pusztának. A cívisváros Ohat, Mátá és Zám területével együtt birtokolta a mintegy 48.651 katasztrális holdnyi, Tiszáig tartó pusztát, ahol a város lakóinak földközössége a külső legelőkön egészen a II. világháború végéig fennmaradt.

---

<sup>120</sup> Borsos (A) 2011: 292-297.

A pusztából jelentős birtokokat tudhattak magukénak a környező települések is, amelyek közül főként a már említett Balmazújváros, illetve az Öreg Hajdú városok terjeszkedése volt jelentős. Böszörményhez már a török idők előtt beolvadt Bodagyakra, Cseke, Hetvenegyház, Salamon, Sárkuta, Szilegyház, Móregyház, Kajántelke és Süldő, a török idők folyamán pedig Pród, Zelemér és Vid. Polgár települése is a török korban kebelezte be a pusztává lett Szentmargitát, Szoboszló pedig Angyalházát.<sup>121</sup>

Így ez a vidék ezer szállal köthető a Hajdúsághoz és Debrecenhez, illetve a cívisváros tágabb környezetéhez is, bár mind a mai napig vannak települések, mint például Balmazújváros, Tiszacsege és Nádudvar, ahol önálló hortobágyi identitással is rendelkeznek. A Hortobágy olvasztótégelyként ötvözte össze a környező falvakból felfogadott hajdúsági és hortobágyi települések csikósainak, gulyásainak, juhászáinak és kondásainak archaikus kultúráját az őket felfogadó cívis gazdák és egyéb hajdúsági és hortobágyi falvak és városok módosabb lakosságának világával. Mindezek mellett az ezen a vidéken átutazó nemesek, a vásárookra siető árusok, kalmárok és helyi kereskedők is mind-mind megfordultak a csárdákban, elősegítve ezzel is a kulturális elemek keveredését.

A sokszor „üresnek” titulált, nagyobb részt Debrecenhez tartozó pusztá, amely kelet-nyugati irányban hol elválasztotta egymástól az északon fekvő Hajdúvárosokat Szoboszlótól, és a délebbre, illetve nyugatabbra fekvő más egyéb, hajdúsági identitással nem rendelkező falvaktól, hol pedig összekötötte őket, hiszen éppen a pásztorok jóvoltából a hortobágyi pusztán őrződhetek meg a vidék településeinek legarchaikusabb kulturális elemei, amelyek a környező falvakban és városokban a módosabb parasztok és polgárok között már javarészt feledésbe merülhettek az idők során.

### ***A népi kultúra kisrégiói Bihar vármegyében***

A lakóhelyhez fűződő identitást – legyen szó annak szűkebb vagy tágabban értelmezéséről – egyfelől a lassabban formálódó, tehát emberi léptékben konstansnak tekinthető táji, természeti, másfelől viszont az életünk folyamán generációról-generációra erőteljesebben módosuló kulturális, közigazgatási és történelmi tényezők alakították, illetve alakítják napjainkban is. A hajdani Bihar és Hajdú vármegyék térségében jellemzően mindkét

---

<sup>121</sup> A Hortobágy pusztá tájegységé alakulása. Forrás: <http://www.hnp.hu/hu/szervezeti-egyseg/turizmus/oldal/a-hortobagy-pusztata-tajegysegge-alakulasa> A letöltés ideje 2016. december 5.

összetevő markáns jelenléte kimutatható, azonban számos zónában mostanság is a vidékhez való kötődés a meghatározóbb. Ez talán egyfelől annak is betudható, hogy a kutatott területen olyan jellegzetes nagy tájak találhatók, mint a már említett hortobágyi puszták, vagy az egykor vízjárta, mocsaras Sárrét-mente Biharban, amelyek az idők során minden bizonnyal erőteljes befolyásoló tényezőként jelenhettek meg az emberek mindennapjaiban, mindennek következtében pedig alapjaiban határozhatták meg magát az életmódot, és ezzel együtt a vármegyék lakóinak mentalitását is.

Másfelől azonban az adott régió esetében fontos megemlíteni, hogy még a XIX-XX. század folyamán is többször módosították a kistérségi, járási és megyei határokat, ennek következtében pedig a nagyobb történelmi habitussal bíró egységek perifériáján élő népesség körében nehezebben alakulhatott ki stabilabbnak tekinthető, dominánsabb jelenléttel bíró, kulturális, közigazgatási és történelmi tényezőkre alapozható kötődés. Mindezek a hatások valószínűleg még számos esetben napjainkban is kimutathatók, mind a Hajdúság, mind pedig a területileg és történelmileg egységesebbnek tekintett, azonban erős magyar-román kulturális együttéléssel tarkított Bihar térségében is.<sup>122</sup>

Bihar területén húzódik az az interetnikus, történelmi és egyszersmind természetföldrajzi átmeneti zóna, amely az alföldi kultúrát elhatárolja Erdélytől. Ennek következtében pedig ez a vidék egyfajta átmeneti nagytérségnek tekinthető, amely nyilvánvalóan napjainkban is – éppúgy, mint történelmünk során már számtalan alkalommal – erős befolyásoló hatást gyakorol mind az egyének, mind pedig a kisközösségek kulturális öntudatára. Az itt élők identitáskonstrukciója azonban nem feltétlenül esik mindig egybe a sokszor amúgy is eltérő álláspontot képviselő földrajz-, néprajz- és történelemtudományok értelmezési keretei között megvont kistajak határaival, így ennek megfelelően manapság is számos átmeneti zónával számolhatunk, amelyeket már egy országhatár is kettészel. A térségi lehatárolásokat nyilvánvalóan ezek a tényezők sem könnyítették meg az idők során.

A Bihar vármegyében fekvő településeket már a századforduló idején is öt nagyobb csoportba sorolták, ebben pedig főként a jellegzetes táj- és népességföldrajzi szempontokat – így például a kiterjedtebb folyókat és azok völgyeit – vehették figyelembe, talán éppen azért, mert ebben a térségben is jellemzően a dúsabb vizű folyamok mentén vehette kezdetét a történelem során a tartós megtelepedés.<sup>123</sup> A

---

<sup>122</sup> Baranyi 2008: 47-50.

<sup>123</sup> Sipos 1903: 33-52.

meghatározó természeti jellegzetességeket figyelembe véve így mind a mai napig markánsan elkülöníthetjük az Érmellék és a Berettyó mentét a Sebes-, illetve Fekete-Körösök völgyétől, amelyek számos esetben nemcsak természeti, hanem részint kulturális értelemben vett különállást is eredményezhettek az idő múlásával.

Az alföldi táj viszont természeti tagoltság szempontjából egységesebbnek tekinthető, így ennek következtében kis- és középrégiókra vonatkoztatva már nehezebben tagolható, mint például a karakteres hegyekkel és völgyekkel tarkított térségek nagyobb része. Az Alföldön tehát csak és kizárólag a vízválasztó vonalak figyelembe vételével – éppen a jellemző erős kiemelkedések hiányában – nehezebb pontosan meghatározni, hogy mely községek hová is sorolhatók természetföldrajzi szempontból. Ennek pedig nyilvánvalóan kulturális aspektusok tekintetében is lehetnek hatásai, hiszen a kevésbé tagolt síkvidék természetföldrajzi kistájai és a népi műveltség kistrégióinak határai már kevésbé esnek egybe.

Már maga Bihar vármegye egésze is több szempontból átmeneti zónának tekinthető, hiszen keleti térsége Erdéllyel is kulturális kapcsolatba hozható. Ennek történelmi szempontból is vannak kitapintható jegyei, hiszen többek között ez a térség is része volt a Partiumnak, amely önmagában is különálló területnek számított. A román lakosság már a középkorban megjelent a vármegye kevésbé lakott, Erdéllyel határos hegyvidéki területein, a későbbiekben pedig az alföldi térség mintegy 15-20 km-es sávjában is, ahol a XVIII. század végére jellemzően többségbe kerültek. A magyar-román közösségek – néhol kiegészülve néhány szlovák és német ajkú település tarkította zónával – hol együtt, hol pedig egymás mellett éltek és élnek napjainkban is.

Mindennek következtében hol kulturális egymásra hatásról, hol pedig részint egymástól elszigetelt kulturális zárványokról beszélhetünk, amely a hajdani Bihar vármegye határmenti térségében, egyszersmind kelet felé haladva mindinkább egyre erősebb hatást gyakorolhatott a terület kulturális sokszínűségére. Részint ennek is köszönhető, hogy a keletebbre fekvő átmeneti zónában, így a jellegzetes természeti adottságok révén erőteljesebben elkülönülő Sebes- és Fekete-Körösök völgyében, vagy éppenséggel az Érmelléken és a Berettyó folyó mentén hosszabb ideig megőrződhettek a népi kultúra archaikusabbnak tekinthető rétegei.<sup>124</sup> Számos meghatározó kulturális kistrégió sorakozik azonban Biharország alföldi területein is, amelyek kulturális szempontból már nehezebben tagolhatóak, hiszen szinte elválaszthatatlanul fonódnak egymásba.

---

<sup>124</sup> Magyar 2011: 115-135.

## *Érmellék*

E táj esetében kulturális kiterjedését és kapcsolatait tekintve a legújabb kutatások alapján kissé nagyobb területet kell értenünk az általában megszokottnál, ugyanis a Magyar Néprajzi Atlaszok adatainak elemzése után fény derült arra, hogy erős kapcsolat mutatható ki a Berettyó völgyének településeivel, éppen ezért nem is tárgyalják külön ezt a térséget.<sup>125</sup> Mindazonáltal, miután a Magyar Néprajzi Atlasz forrásaira támaszkodtak a kutatók, az adatok a magyarságra vonatkoztathatók, s így nem veszik, nem is vehetik alapul az interetnikus térben az itt élő románság kulturális attitűdjét. Mindezekben túlmenően pedig azt csakis egy, a Berettyó völgyében lévő településekre kiterjedő komplex identitáskutatás mutathatná ki, hogy ugyanolyan, vagy közel hasonló kulturális elemeket miként neveznek meg, ha azt a sajátjuknak vélik, vagy ha úgy tetszik berettyó-vidékinek, vagy esetleg berettyó-völgyinek nevezik meg magukat az ott élők, és ha nem, akkor milyen identitáskonstrukciók mutathatók ki ezen a vidéken. Tánckutatás szempontjából kiváltképp Cigányfalva és Tataros hovatarozásának kutatása lenne érdekes, amely települések éppen a Berettyó felső folyásánál fekszenek.

Érmellék kulturális értelemben még kapcsolatban áll a Sebes-Körös völgyének hegylábi részeivel is, tehát a Réz hegység délnyugati lankáin található magyarlakta települések közül Rézaljával és a Bihari hegyközzel. A vidék nyelvjárását is figyelembe véve azonban egyértelműen kimutatható a terület kettőssége, mivel a déli részeken inkább a Közép-Tiszántúl nyelvjárása terjedt el, Érmellék északi részei viszont a hajdúsági és a bihari dialektushoz húznak. Sőt, az itt oly sokáig fennmaradó halászó életmód is számos hasonlóságot mutat az Ecsedi láp és a bihari Sárrét halászó életmódjával, nem beszélve Dobos Gábor betyár mondáiról, akiről Érmellék mellett Sárréten, de még Sárádon és Mikepércsen is sokat beszéltek. További kettősséget mutat, hogy Érmellék nyugati részén jellemzőbb a kisebb, közepes településhálózat, míg a hegyvidékhez közelebb eső részek már ezer fő alatti lélekszámú aprófalvas térségnek tekinthetők.

A tájegység peremterületein a török időkben csappant meg a magyarok számaránya, ebben a térségben tehát a XVI. század folyamán már megjelent a román lakosság, akik a XX. század kezdetére a Szilágysághoz és a Rézhegységhez közelebb eső részeken többségbe is kerültek. Ennek a vidéknek Nagyvárad és Nagykaroly között jellegzetes központi települése nincs, e két meghatározó helység vonzása mellett azonban még részint

---

<sup>125</sup> Magyar 2011: 132.

kihatott Debrecen és vonzáskörzete is, mivel számos civisnek volt az itteni borvidéken szőlője. Érmelléken a hajdani járási székhelyek, úgymint Érmihályfalva, Székelyhíd, Szalárd és Margitta voltak a jelentősebb községek.<sup>126</sup> Kulturális viszonyrendszerben azonban meghatározó még a már részint Szilágysághoz is sorolható Tasnád, és az Érmellék nyugati mezsgyéjén fekvő Bihardiószeg, ahonnan táncgyűjtésekkel is rendelkezünk.

Érmellék átmeneti jellege néptáncaiban és népzenejében is megmutatkozik. Északi területein gyakrabban fordultak elő az ugrós táncok, és ismert a dramatikus lakodalmi tréfás verbuválás, amelyet a térségtől nyugatabbra Pocsajról, Kismarjáról, Hosszúpályiból, Hajdúbagosról, Sárándról, Konyárról, Berettyóújfaluról, de még Váncsodról és Hajdúszovátról is felgyűjtöttek. A vidék délebbi területein pedig már jellemzőbb a csárdás, a verbunk és a botoló (7. ábra). Érdekes párhuzam, hogy Kismarján az egyik rögzített táncfilm – amelyiken kétbotost láthatunk – meglepő hasonlóságot mutat az Érsemjénben gyűjtött anyaggal.<sup>127</sup>



7. ábra – Kismarjai kétbotos tánc 1951., illetve kétbotos tánc Érsemjénből 1991.

<sup>126</sup> Magyar 2011: 132-135.

<sup>127</sup> Kismarja 1951. ZTI. Ft. 113. illetve Érsemjén HH. VHS. 298. Lásd még: Az értekezés regionális néptánc történeti adatbázisának 207., 211., 214., 216., 224., 230. oldalát

Zenei tekintetben ez a térség jobbra a Középföld körösvidéki dialektusához sorolható, azonban a Szilágysághoz és Szatmárhoz közelebb fekvő területeit részint a Felső-Tiszavidékhez, részint pedig már Erdélyhez sorolják. Bihar vármegye ezen vidékének átmeneti Partiumi-nagyrégiós jellege tehát abszolút tetten érhető, éppen úgy ahogy a későbbiekben felvázolt Sebes- és Fekete-Körös völgyében egyaránt.<sup>128</sup>

### ***A Sebes-Körös vidéke (Rézség és Báródság)***

A Sebes-Körös völgyének Nagyvárad és Királyhágó között elterülő bihari szakasza történelmileg és néprajzi értelemben is gazdag tájegységnek tekinthető. Ezt a területet már a középkorban is megkülönböztették az Erdélyhez tartozó Kalotaszegtől, és Középkalota néven emlegették. A magyar lakosság számaránya ezen a vidéken főként Nagyvárad török kézre kerülése (1660) után csappant meg, így tehát a Sebes-Körös völgye a XVIII. századtól kezdve vegyes etnikumú térségnek tekinthető, ahol Élesdről keletre mindinkább csak nyelvszigeteket alkot a bihari magyarság. Révtől nyugatra Pusztáújlakon, Tinódon, Örvénden és Magyarkakucson át egészen Mezőtelegd vidékéig – bár a terület összekötő szerepet játszott Nagyvárad és Kalotaszeg között – éppen a magyarság nyugati irányba mindinkább tömörszerűbb kulturális elszigetelődése miatt egyedi megjelenéssel bíró területté válhatott az idők során, amelyet Rézaljaként is emlegetnek, ennek ellenére azonban mégsem alakulhatott ki egységes különálló tájhoz kötődő identitás. Ez a terület a megfigyelések szerint több tekintetben a Belényes környéki nyelvjárással és viselettel is kulturális hasonlóságot mutat a Fekete-Körös környékének más, magyar lakta vidékeivel egyetemben, tehát bizonyára a meghatározóbb kelet-nyugati kulturális kapcsolatok mellett kimutatható egy észak-déli összeköttetés is.<sup>129</sup>

Biharban a Sebes-Körös völgy keleti részének jobb partján található az erősebb, egységesebb táji identitással bíró Báródság, amely már a kora középkorban is kiváltságos területnek számított. Az egyik kiemelkedő fontosságú útvonal is éppen itt haladt, és voltaképpen összekötötte Erdélyt a Magyar Királyság központi területeivel, valahol tehát a Báródság keleti pereme és a Királyhágó nyugati lankái között terül el Erdély és a bihari Partium „határmezsgyéje”. A románság ezen a területen tehát már viszonylag korán,

---

<sup>128</sup> Magyar 2011: 134.

<sup>129</sup> Magyar 2011: 127-129.

Mátyás király idejében megtelepedett, amit egy, a Venter nemzetség báródsági területekre vonatkozó adománylevele is megerősít. Nagybáród, Kisbáród, Cséklye, Nagypatak, Kornicel, Beznye, Köröstopa és Brátka vidéken azonban csak a kiváltságok elvesztése után a XVIII. század folyamán kerül túlsúlyba a román lakosság, itt tehát a népi kultúra számos szegmensében továbbélhetett az egymásra ható magyar és román hagyományvilág, amelyek a báródsági néptáncok és a viseletek tekintetében tetten is érhetők.<sup>130</sup>

### *A Fekete-Körös vidéke*

Bihar vármegye délkeleti területein található Fekete-Körös völgyben az egybefüggő magyarság szintén a török hódoltság idején ritkult meg, s majd a XVIII. század folyamán főként a térség hegyvidéki magasabb pontjain fokozatosan telepedett meg a román nyelvű lakosság. A szóban forgó vidék két kisebb egységre tagolható. A „Felső völgy” lényegében a Belényesi medence településeit foglalja magában, úgymint Belényest, Belényessonkolyost, Belényesújlakot, Várasfenest, Körösjánosfalvát, Kisnyéregfalvát és Köröstárkányt, ahonnan népzenei és néptáncos anyagot is gyűjtöttek.<sup>131</sup> Részint még ehhez a térséghez sorolható a Biharrózsai patak völgyében fekvő Magyarremete is, amely község napjainkra viszont már nyelvszigetévé vált.

A Fekete-Körös völgy felső szakasza az az elzárt vidék, ahol a legtávolabb megmaradhatott a bihari magyarság archaikus népi kultúrája, amely részint az alföldi műveltséggel is mutatott párhuzamot, mindezek mellett azonban már érezte hatását Erdély és a Havasok világa is, a kelet felől érkező, itt letelepedett románság hagyományaival együtt. Ezt az átmenetet jól tükrözi az itt feltárt alföldi és erdélyi hatásokat is magába foglaló hiedelemvilág, az archaikus férfi viseletek alföldi jellege és maga a nyelvjárás, a díszítőművészet, illetve a mindennapok világának rítusai, amelyek azonban már inkább Erdélyt idézik.<sup>132</sup> A Fekete-Körös Tenkénél éri el az Alföldet, előtte fekszik azonban még az úgynevezett „Alsó völgy”, Gyanta, Bélfenyér, Kisháza, Tenkeszéplak és Tenke településekkel.

---

<sup>130</sup> Béres 1992: 117-121., Magyar 2011: 130.

<sup>131</sup> Köröstárkány ZTI. M. 5., HH. CD. GL. Mg. 14. b., 15. b. Köröstárkányra vonatkozóan lásd még: Az értekezés regionális néptánc történeti adatbázisának 204., 210., 213., 217., 231. oldalát

<sup>132</sup> Gyórfy 1913:451-552., Gyórfy 1915: 257-293.

### ***Kölesér (Bihari Mezőség)***

Dél felől északra haladva az első alföldi kulturális kistérség maga a Bihari mezőség, vagy ismertebb nevén Kölesér, amelyet részint a zónát átszelő kisebb folyóról, illetve a hajdanán itt fekvő, később elnéptelenedett faluról neveztek el. A térség két települése, Sarkad és Nagyszalonta hajdú kiváltságokkal is rendelkezett, szabadalmaikat megőrizni a későbbiekben azonban nem tudták, és mivel a Hajdú kerülettől igencsak nagy távolságra feküdtek, ilyen irányú kulturális kapcsolataik valószínűleg hamarabb el is sikkadhattak. A kistérség keleti részében némi székely szórvány is fellelhető volt, a népi műveltség tekintetében azonban sokkal inkább meghatározó a román lakosság jelenléte.<sup>133</sup> A mai magyarországi románság egyik legmeghatározóbb települése is részint éppen ebben a zónában található.

Méhkeréken mind a mai napig igen erősen megmaradhatott a román önazonosságtudat, hagyományaik bizonyos szegmenseit pedig sikeresen mentették át. Ez nem lehetett azonban mindig olyan egyszerű, hiszen ezt a kulturális kistérséget igen erőteljesen érintették az I. világháború után meghúzott határok, amelyek szinte kettészelték ezt a térséget. Régebben Nagyvárad és Nagyszalonta vonzáskörzete igencsak meghatározó volt, így ez a zóna 1920 után jellemzően erős centrumtérség nélkül maradt és perifériára szorult. A későbbiekben az sem segítette a helyi identitáskonstrukciók stabilitását, hogy a Cséffai és Nagyszalontai járást – amelyek nagyjából lefedték a még hazánkhoz tartozó kistérség maradványait – az 1950-es megyerendezés során Békés megyéhez csatolták, így egyfajta kettős törést élhetett át az itteni vegyes etnikumú lakosság.<sup>134</sup>

### ***A Körösök alföldi szakasza***

A Kölesértől, vagy más néven Bihari mezőségtől kicsit északabbra található a Kettős- és Hármas-Körösök vidéke. Kölesér kistérsége és a Körösök alföldi szakasza azonban jobbra fedi egymást a régvolt vármegye déli területén, sőt szórványosan még a Sárrét-menti kulturális attitűd is kifejtheti hatását, amelynek délkeleti határvonala elnyúlhat nagyjából Nagyszalonta térségéig. Mindez pedig igencsak megnehezíti ebben a térségben az

---

<sup>133</sup> Magyar 2011: 115-135.

<sup>134</sup> Baranyi 2004: 19-25., 32-35.

egyértelmű kistérségi besorolást, így tehát az Alföldön már erősen kérdéses, hogy mely településeken éppen melyik kötődés lehetett a meghatározóbb, illetve hogy melyek hatnak mind a mai napig, és hogy melyek vannak kiveszőben a köztudatból. Ezeket a kérdéseket hosszabb távon csakis egy átfogó, identitáskonstrukciókra vonatkozó kérdőívvezés pontosíthatná... Feltételezhető azonban, hogy a szóban forgó térség Körös előnevű helységeiben és azok közvetlen környezetében, ahol még ritkább a településhálózat, mint a Sárreéten, meghatározóbb a körösi identitás.

### *Sárreét mente*

Bihar síkvidéki térségében – tájfeldrajzi és néprajzi tekintetben egyaránt – az egyik legismertebb kistérség talán maga a Sárreét, amely kulturális értelemben felöleli mind a Kissárreét, mind a Nagysárreét, mind pedig a közöttük elterülő Bihari sík vidékét. Az itt élők szintén sokat szenvedtek a történelmi és természeti körülmények miatt, mindezek ellenére azonban mégsem hagyták el otthonaikat, hiszen a mocsaras vidék egyfelől védelmet nyújthatott, másrészt viszont a kisebb lélekszámú lakosságnak a megélhetést is biztosítani tudta.<sup>135</sup> Maga a településhálózat többek között éppen ezért is sűrűbb, mint a délen fekvő Kölesér (Bihari Mezőség) és a Körösök vidékén. Ugyanerre a megállapításra juthatunk, ha a Sárreétől nyugatra fekvő szomszédos Hortobágyhoz hasonlítjuk ezt a tájat. Következésképpen ebben a térségben már értelemszerűen óriási kiterjedésű, parlagon hagyott, a történelem viharai során elnéptelenedett lakatlan pusztákról nem beszélhetünk. Mindezek ellenére azonban a Sárreét környékén is jellemző volt az archaikus pásztorkultúra. Ez azonban a táji, természeti, történelmi, közigazgatási, és így egyszerismind kulturális különállás miatt sem feleltethető meg teljes mértékben a Hortobágy nagyállattartó pásztorkultúrájával.<sup>136</sup>

Maga a táj és a történelem tehát meghatározza az emberek életét, így ennek következtében a településhálózatot is. Jellemzően azonban napjainkban sem nevezhető erősnek a határmenti, periférikus, rurális területek lakosság megtartó képessége, amely nyilvánvalóan óriási hatást gyakorol a térség településeinek arculatára mind a mai napig.

---

<sup>135</sup> Bakó 1999: 13-31.

<sup>136</sup> Magyar 2011: 115-135.

<sup>137</sup> Igaz ugyan, hogy az itt található falvak lélekszáma, és így kiterjedése is növekedést mutat az Alföld nyugati részén – amely egyfajta átmenetnek is tekinthető a pusztákon fekvő nagyobb lélekszámú, azonban egymástól távolabb fekvő települések irányába –, zömében azonban mégiscsak kisebb községek fekszenek itt. Nagyobb mezővárosok is csak a térség nyugati részének peremterületein találhatók.

Meg kell jegyezni viszont, hogy a Sárrét nyugati térsége kulturális szempontból már igen erős átmenetet mutat, hiszen Berettyóújfalu kishajdú városként részint már Debrecen kulturális vonzaskörzetének határához is sorolható, és bár a Nagyvárad felé orientálódó kereskedelmi útvonalon feküdt, mégiscsak a későbbiekben éppen a csonka Bihar székhelyeként emelkedhetett ki erőteljesebben a térség többi települése közül. Püspökladány pedig teljesen más utat járt be történelmi fejlődése során, hiába sorolhatjuk kulturális értelemben egyrészt magához a Sárréthez is, hiszen ez a helység hajdanán délszabolcsi település volt, amelyet csak az 1876-os közigazgatási reform következtében soroltak át, mégpedig Hajdú vármegyéhez, és nem is Biharhoz. <sup>138</sup>

### ***Kulturális kölcsönhatások Hajdúság és Bihar peremterületein. Érvidek***

A néprajztudomány, amikor a jellegzetesnek tekinthető kistájakat és az azokhoz kapcsolódó kulturális elemeket vizsgálja, a regionális, földrajzi felosztás, illetve a közigazgatási és történelmi allokációk mellett figyelembe veszi magát az eredettudatot is. Ez, mint láttuk, a Hajdúság esetében kiemelkedően fontos szereppel bír, ki kell térni azonban arra is, hogy a földrajzi értelemben vett területek ebben az esetben sem fedik le teljes mértékben magát a kulturális zónát. Jellemzően ugyanezzel a dilemmával szembesülünk, ha néprajzi, történelmi és közigazgatási kritériumok tekintetében vizsgáljuk a Debrecentől keletre fekvő vidék településeit, amelyet az erős önazonosságtudattal bíró Nyírség, Érmellék, Sárrét, Hortobágy, Hajdúság és maga a cívisváros fog közre.

Egyfelől Debrecen, másfelől pedig a terület keleti mezsgyéje, a maga magyar-román interetnikus zónájával, s mindezek mellett a hajdúsági kultúra is részint olyan domináns, meghatározó elem az adott térségben, hogy az egyértelműen nem, vagy csak nagyon nehezen határolható le. Jó példa erre, hogy a cívisváros közvetlen vonzásában is számos régvolt kis-

---

<sup>137</sup> Baranyi 2004: 19-25, 32-35.

<sup>138</sup> Magyar 2011: 115-135.

hajdú település sorakozik Mikepércessel, Sáránddal és Hajdúbagossal egyetemben, a kicsit távolabb eső, de már a Sárret mocsarasabb mezsgyéjéhez közelebb fekvő Konyárral, Tépével, Derecskével és Berettyóújfaluval együtt, amelyek közül utóbbi kettő egészen a jobbágyfelszabadításig, tehát 1848-ig küzdött elvesztett hajdú kiváltságaiért, a későbbiekben azonban mégsem került át a XIX. század utolsó harmadában újonnan kialakított Hajdú vármegyéhez. Régebben azonban hajdúk lakták Nagylétát és Pocsajt(!) is, ahol viszont napjainkban már meghatározóbbnak tekinthető az interetnikus kultúra.<sup>139</sup>

Bihar vármegye hajdani alföldi térségének ezen részén is a népi műveltség kistrégiós besorolásának szempontjából halmozott átmeneti zónákkal kell tehát számolnunk, amelyekhez az adott térség népessége jóllehet még napjainkban is kötődhet. Az viszont már erőteljesen kérdéses, hogy melyek lehetnek azok a szegmensek, amelyeknek dominánsabb jelenlétével és hatásmechanizmusával napjainkban is számolhatunk, meghatározva ezáltal a lokális önazonosságtudat esetleg jelenleg is kitapintható voltát, amely egyszersmind összekapcsolhatja a térség lakosságának jelenét és jövőjét saját múltjával. Mindennek meghatározását megnehezíti, hogy az identitáskonstrukció is időről-időre folyamatos változásokon esik át, hiszen a lakosságot állandó közigazgatási, történelmi és kulturális hatások érték-érik az idők során.

Bihar vármegye alföldi térségében sincs ez másképp, hiszen az itt élő népesség egy igen erőteljes közigazgatási átalakításon esett át mind északi, mind keleti, mind pedig déli térségét tekintve, amely hol ésszerűbb megyeservezési, hol pedig kényszerű, az ország egészére kiható határmegvonások keretei között zajlott. Ez a folyamat a XIX. század második felétől a XX. század közepéig igen meghatározó kulturális változásokat és történelmi megrázkódtatásokat generált, amelyek jelentősen megnehezítik a mai kulturális kötődések pontosabb kitapinthatóságát is. A mai önazonosságtudat gyökereit, legyen az erőteljesebb táji, természeti, vagy éppenséggel történelmi, közigazgatási determináltságú, a népi kultúra kistrégiós besorolásának köszönhetően valamelyest mégiscsak kitapinthatjuk.

A történelem során az ezen a területen fekvő kis-hajdú községek, elhelyezkedésüket tekintve hiába is feküdtek közel a kiváltságaikat hosszabb távon megőrző kerülethez – így Vámspércshez és/vagy Szoboszlóhoz –, privilégiumaikat mégsem sikerült megőrizniük, illetve visszaszerezniük. Ez esetben elég csak Berettyóújfalut, illetve Derecskét említenünk. Napjainkra már zömében ott is megkopott az erőteljesebb hajdúsági identitás, ahol az a XIX. század közepén részint még fellelhető volt. Az 1870-es évekre Nagyléta,

---

<sup>139</sup> Magyar 2011: 132-136.

Hosszúpályi, Sáránd és Mikepércs lakosai mellett már a Derecskén élők is jellemzően bihari embereknek aposztrofálták önmagukat. E térség számos településén az 1990-es évekre – így például Derecskén, Nagylétán és Hosszúpályiban is – kimutatták azonban, hogy az ott lakók nem igazán tudják meghatározni községük hovatarozását. Mindezek fényében pedig talán nem tűnik véletlennek, hogy ettől a zónától kezdve – így tehát nagyjából a Berettyó folyótól délre – napjainkban is mindinkább erősebben él a bihariság öntudata, míg attól északra már nem feltétlenül ilyen egyértelmű a kép.<sup>140</sup>

Egyfajta kulturális apátiáról beszélhetünk, vagy ismét változóban volt az identitás-konstrukció, mint már oly sokszor a történelem során? Valószínűleg nem véletlen, hogy éppen ezekben a térségekben észlelhető ez a szindróma, hiszen az említett hajdani falvak az újkori történelem során hol hajdúsági, hol pedig bihari kulturális elemekkel töltődhetek fel, a térség keleti mezsgyéjén interetnikus szegmensekkel is gyarapítva a kulturális sokszínűséget, ráadásul két autonómnak tekinthető vásártartó nagyváros, Debrecen és Nagyvárad vonzáskörzetében.

Az önazonosság-tudat is folyamatosan változik az idők során. Ez a történelmi múlt valahol a felszín alatti mély rétegekben azonban mégiscsak meghatározhatja egy-egy község helyzetét mind a mai napig. Hol szűkül, hol pedig bővül egymás rovására-előnyére a hajdúsági és bihari identitás a tájhoz köthető, stabilabbnak tekinthető önazonosságtudat mellett, már ahol az létezik. Úgy tűnik tehát, hogy az igen változatos történelmünk alakítja, hogy éppen mikor melyik erősödik, vagy gyengül meg bizonyos települések életében. Nem csoda hát, hogy ebben a térségben igencsak nehéz az ismert földrajzi tájakat pontosabban lehatárolt kulturális zónákra osztani, és a még esetleg napjainkban is hozzájuk kapcsolható kulturális hatásokat feltérképezni, azonban mindez talán mégsem lehetetlen feladat. Megjegyzendő viszont, hogy a helyi identitáskonstrukciók stabilitásának tekintetében valószínűleg nincs jobb helyzetben Bihar vármegye hajdani déli részeinek jó néhány települése sem, hiszen ezt a területet az 1950-es megyerendezés során Békés megyéhez csatolták, így újabb változást generálva a lokális önazonosságtudatról kialakított képben. Mindezen hatások együttes következménye, hogy a széttöredezett kulturális térségeket interdiszciplináris módszerekkel is regionalizálni még a történelminek tekinthető népi műveltség szempontjából sem tűnik egyszerű feladatnak.

A kulturális kis-, közép- és nagyrégiók térségi elhelyezkedéséről napjainkban már pontosabb ismeretekkel rendelkezünk az adott vidék tekintetében, azok viszont

---

<sup>140</sup> Bérés – Süli-Zakar, 1990: 19-44.

nagyobbrészt fedik egymást, így tehát megannyi átmeneti zónával kell számolnunk, ennek megfelelően pedig jelenleg sem tudjuk meghatározni egzakt módon, hogy Bihar alföldi részének teljes vidékén bizonyos települések milyen identitást is hordoznak napjainkban, és hogy mindezeknek mennyi köze lehet a hajdani önazonosságtudathoz. Erre vonatkozóan a magyar néprajzi atlaszokból – amelynek feldolgozásából készülhetett el a magyar népi kultúra strukturális elemzése Borsos Balázs jóvoltából – nem kaphatunk teljes választ, többek között azért sem, mert a Kárpát-medence más nemzeteire, illetve nemzetiségeire vonatkozóan – akikkel huzamos ideig együtt is éltünk, és így ennek megfelelően kulturális egymásra hatással is számolhatunk a szóban forgó térség keleti mezsgyéjén – csak töredékes információval szolgálhatnak. Bihar vármegye térségében azonban éppen a román népcsoportok kulturális jelenléte is igen mérvadó, amelynek hatását főként a keleti országhatár térségében máig érezhetjük. Elég, ha csak a délebbi térségekben fekvő Méhkerékre, vagy Bedőre, vagy éppenséggel a szóban forgó vidék két településére, Pocsajra és Létavértesre gondolnunk.

Bár igaz, hogy ezek a térképlapok a magyarságra vonatkoztatva mind a nyilvánvaló kulturális eltéréseket, mind pedig az identitást befolyásoló szegmensek zömét tartalmazhatják, a nagyszámú és kiterjedt átmeneti zónák miatt egy-egy közösség identitáskonstrukciójáról csak feltételezéseink lehetnek mindaddig, amíg nem végezzük el a falvak régvolt házassági anyakönyveinek feltérképezését, amelyek fényt deríthetnek a hajdani – azonban még napjainkban is esetleg ható, illetve kikutatható – kapcsolati hálózatokra. Feltétlenül meg kell jegyezzük azonban, hogy a mai önazonosságtudat nem feltétlenül esik pontosan egybe a múlt századi, vagy az azt megelőző korszak identitásával, mégis azonban valamilyen formában lehatárolható a szóban forgó kistérség is.

Mi az a terület, amely nem tartozik Debrecenhez és Nagyváradhoz, nem tekinthetjük sem Nyírségnek, sem Sáráértnek, az ott lakók nem vallják magukat sem érmellékinek, sem pedig hortobágyinak, és ha még hajdú múlttal is rendelkeznek a vidék községei, sohasem tartoztak a hajdani öreg Hajdúvárosok által alkotott Hajdú kerülethez?

Nagyjából ez a terület egyfelől a Debrecentől keletre fekvő, a város zöldség- és gyümölcs piacait ellátó falvak vonzáskörzete, amely a Nyírségtől, és az öreg Hajdú városnak számító Vámspércstől délre található Mikepércssel, Sáránddal, Hajdúbagossal, Hosszúpályival és Monostorpályival egyetemben, amelyek közül az első három kis-hajdú településnek is nevezhető, Mikepércs és Bagos tekintetében pedig biztosan máig kitapintható hajdúsági tudattal rendelkeznek.

Másfelől ehhez a térséghez sorolhatók a Berettyó mentéig elterülő kis-hajdú telepek a hajdani Kálló ér, és Kálló-köz mocsaras vidékén elterülő Konyárral, Tépével és Derecskével, illetve a halmozottan összetett, az idők során folyamatosan módosuló bihari-hajdúsági identitással bíró Berettyóújfaluuval együtt. Bővebb értelmezés esetén déli irányban részint még akár ide sorolhatjuk azokat a községeket is, amelyek a Berettyó folyó jobb partján találhatók, úgymint Szentpéterszeg, Hencida és Gáborján, amelyek közül utóbbi egyes források szerint nem tartozhatott teljesen a bihari kis-hajdú városok sorába, viszont mégis szabadalmas helynek számított, és így szintén hasonló kiváltságokkal bírt egy ideig, éppen úgy, mint a hajdúvárosok. Más források viszont azt állítják, hogy az idők viharait az eredeti lakosság egy része ugyan átvészelte, azonban a telepítések során ez a falu is kis-hajdú településsé vált.<sup>141</sup>

A vidék keleti peremterületén a magyar tömböt színesíti magyar-román vegyes lakosságával és kultúrájával két hajdani kis-hajdú település, Nagyléta és Pocsaj, így alakítva ki itt ezáltal egy összetett interetnikus zónát, amelyhez Újléta, Vértes, Esztár és Kismarja sorolható még. A közelmúlt és a jelenkutatások tekintetében, kényszeredetten, részint a térség keleti peremterületéhez sorolható még a Trianoni diktátum után Magyarországon maradt három Érmelléki település, Bagamér, Kokad és Álmosd is, illetve már szintén az Érmellékhez köthető különálló sziget, Bihardiószeg, amely községek remélhetőleg talán az Európai Unió átjárható határaival és a Schengen folyamatok kiteljesedésével újraépíthetik hajdani kapcsolataikat a többi határmenti közösséggel.

A fent leírt összetett népi kultúrával és identitásképpel rendelkező térség – bár bővebb értelmezésben ugyan, de – magában foglalja a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke által 2010-ben Bihari Horváth László szervezésében megkezdett Észak-Bihari Kutatási Program által meghatározott területet is, ahol mindennek köszönhetően kezdetét vehette a környező vidékekhez képest eddig jellegtelennek titulált kiserégió összetett, átfogó feltárása. Nyilvánvalóan már azonban az őket megelőző kutatók is érezték azt, hogy ez a térség valamilyen szinten különálló entitással bír a környezetéhez viszonyítva.<sup>142</sup>

Mostanában ezt a térséget néprajzi szempontból – jobb nem lévén – Észak-Biharnak titulálják, amelynek némi történelmi előképe is kitapintható ugyan, hiszen a

---

<sup>141</sup> Gáborján község. Forrás: <http://www.nemzetijelkepek.hu/onkormanyzat-gaborjan.shtml>. A letöltés ideje: 2016. november 29., Szendrey István: Bihari – Berettyóújfaluu Hajdúk. [http://www.sulinet.hu/orokseg-tar/data/telepulesek\\_ertekei/Berettyoujfaluu/pages/009\\_berettyoujfaluu\\_hajduk.htm](http://www.sulinet.hu/orokseg-tar/data/telepulesek_ertekei/Berettyoujfaluu/pages/009_berettyoujfaluu_hajduk.htm) A letöltés ideje: 2014. december 17.

<sup>142</sup> Bihari Horváth 2014: 13-21.

Bach-korszak idején az 1850-60-as években Bihar vármegyét nagyjából a Berettyó mentén kettéosztották egy Debrecen központú Alsó, vagy más néven Észak-Biharra, valamint Nagyvárad központtal egy úgynevezett Felső, illetve Dél-Biharra. Mindez azonban az 1872-es vármegyerendezéssel alig néhány év elteltével megszűnt. Nem mellesleg a hajdani, igencsak rövid életű „Alsó, vagy más néven Észak-Bihar” akkoriban nagyobb területet foglalt magában, mint amit ma értenek alatta.<sup>143</sup>

A kistérségi néprajzi megnevezésével kapcsolatban tehát kritikai véleménnyel kell hogy éljünk! Ezt a területet jelenleg, ha Biharnak nevezzük, pontosabban csak Csonka-Bihar északi részeként értelmezhetnénk. A Csonka-Bihar viszont meglehetősen rövid ideig állt fent, 4 éves megszakítással, Észak-Erdély 1940-44. közötti visszatérésével 1918-1950. között. Ez a 23-29 év pedig – bár nyilvánvalóan befolyásolta a térség történeti, kulturális, közigazgatási, kontaktus- és identitáskonstrukciós rendszerét – mégsem tekinthető elegendőnek ahhoz, hogy ezt a néprajzi területet ezzel a névvel illessük, már csak azért sem, mert már mintegy 66 éve meg is szűnt, és az elnevezést a néprajztudomány sem igazán alkalmazza Bihar térségének alföldi szakaszára. Általában sokkal inkább a Sárrét, Körösök-mente, Kölesér, vagy éppenséggel a Bihari Mezőség elnevezés kerül előtérbe, amelyek általában mindinkább a tartósabb táji-természeti tagolódásokat, semmint a gyakrabban változó közigazgatási viszonyokat veszik alapul.

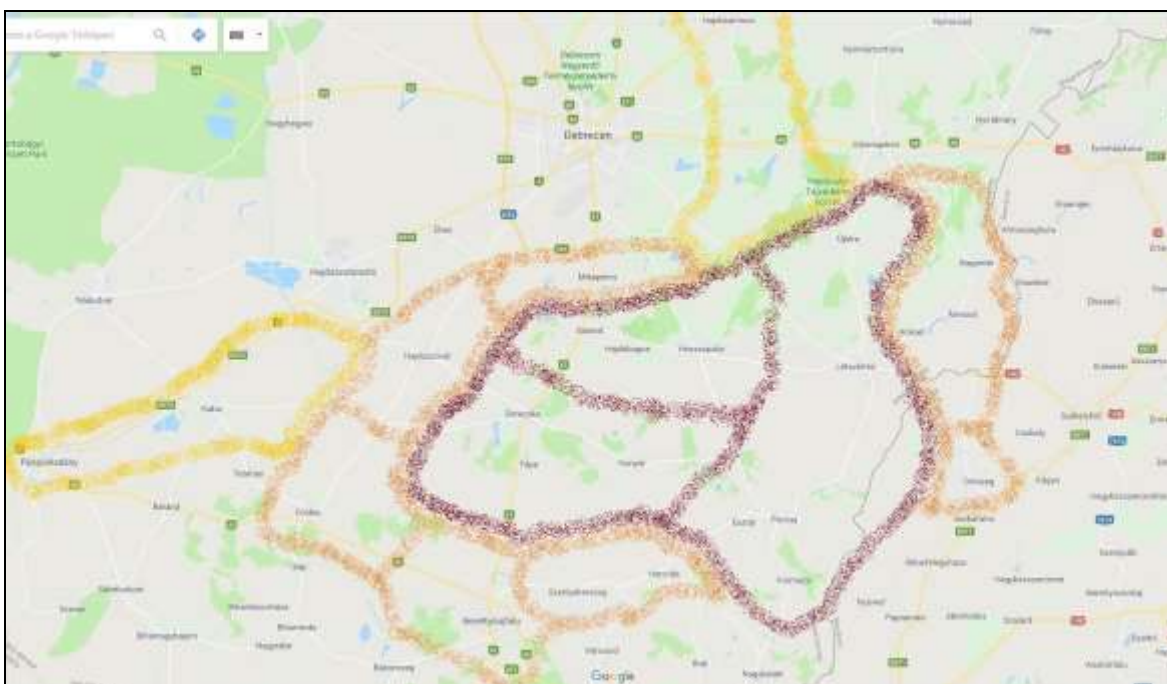
Megnyugtató módon azonban Hajdú-Bihar megye északkeleti területeként sem aposztrofálhatnánk a szóban forgó vidéket, hiszen ez csak a közelmúlt és a jelenkutatások viszonyrendszerében lenne igaz, márpedig a néprajztudomány – és így a néprajzi gyűjtemények is, amelyek általában a Kárpát-medence teljes területével foglalkoznak – az 1870-es években kialakított és a Monarchia fennállásáig meglévő vármegyék rendszerét alkalmazza. Ha pedig ebben a viszonyrendszerben nevezzük meg Észak-Bihart, máris képzavarba kerülünk, hiszen Bihar legészakibb területeit így Érmellék foglalja magába.

Érmellék elnevezését általában csak egy patakhoz, a már szabályozott Érhez kötik, és nevét onnan eredeztetik. Mindazonáltal ennél azért összetettebb a kép, hiszen Érmelléket az erek vidéke mellett elterülő tájként is értelmezhetjük! Jelen esetben pedig az erek vidéke, amihez viszonyíthatjuk az erek melletti területeket, az éppen a szóban forgó kistérség! Talán elég, ha csak a térképre nézünk, és láthatjuk, hogy a Nyírség, Érmellék, Nagyvárad, Sárrét és a Berettyó folyó, Hajdúság, Hortobágy és Debrecen között elterülő térségét átjárják a kisebb csermelyek, erek és patakok, úgymint a Pocsaji ér, Fehértói ér,

---

<sup>143</sup> Süli Zakar – Péntes János 2004: 44

Konyári és Derecskei Kálló, Tépei ér, Köseley ér, Bodzás ér, Szárcsás ér, Pályi és Kis Pályi ér, Létai ér, Monostori ér, a Villongó ér és részint még a Bagaméri ér is, amelyet nagyobb kitekintéssel még kiegészíthetünk akár a Vámosi, Cserei, Kondorosi erekkel, illetve az Ūrmös érrel és a Tóció patakkaal is, hiszen az utóbb felsorolt vizek igaz, hogy már inkább Debrecenhez, a Hortobágyhoz, illetve a Hajdúsághoz kapcsolhatóak, mégis ezer szállaal kötődnek ehhez a vízjárta területhez is. Mi más ez az Érmelléktől nyugatra fekvő térség, ha nem maga az erek vidéke, avagy Érvidek!



**8. ábra – Az Érvidek hipotetikus lehatárolása**

Jobbára maga a magterület is 3 részre osztható, amelyet vörös színel jelöltünk. (8. ábra) Megállapításunk szerint a térség északi feléhez tartozik a hajdúsági és bihari átmeneti jelleget magán viselő Sáránd, Hajdúbagos, Hosszúpályi és Monostorpályi vidéke, déli szegmense pedig a szintén vegyes hajdúsági és bihari átmeneti jelleggel bíró Derecske Tépe és Konyár területe. A táj keleti magja, így Újléta, Létavértes!, Esztár, Pocsaj! és Kismarja igaz már erősebb bihari jelleget mutatnak, mivel azonban Pocsajon és Létavértesen egykor megjelent a román lakosság is, ez a vidék már vegyes etnikumúnak tekinthető, így megintcsak egyfajta átmeneti térségként aposztrofálható.

Narancssárga színel jelöltük a még Érvidekhez tartozó távolabb fekvő, illetve a

szóban forgó térséggel erős kapcsolatban álló településeket. (8. ábra) Így, véleményünk szerint mindenféleképpen Érvidekhez sorolható még a Debrecen határában fekvő Mikepércs, és a Hajdúszoboszlóhoz közel eső Hajdúszovát is, továbbá a Sárrét mellett található Földes, valamint egyaránt ide vehető részint még a már említett vegyes történelmi hajdúsági és bihari kultúrával rendelkező Berettyóújfalú is.

Tágabb értelmezési keretek között tekintve Érvidek térségével mindenféleképpen erős kapcsolatot ápol a szóban forgó kistájjal a sokszor már Sárréthez sorolt, azonban a Berettyó folyó jobb partján elterülő Hencida és Szentpéterszeg, valamint az egykoron Érmellékhez tartozó Bagamér, Álmosd és Kokad, amely falvak azonban a Trianoni diktátum következtében elszakadtak eredeti magterületüktől, így ezáltal szintén egyfajta kényszeredett átmeneti helyzetbe kerültek. Bihardiószeg pedig – bár az Érmellékhez sorolható – Debrecen „szőlőskertjeként” mégis ezer szállal kötődhetett a cívisváros és a közte elterülő vidék községeihez, voltaképpen tehát magához az Érvidekhez is.

Még tágabb értelmezési keretek között amolyan gyengén kapcsolódó átmeneti területnek tekinthető még a Sárrét és Hortobágy peremterületén található Kaba és Püspökladány, illetve a Debrecen és Nyírség között fekvő, azonban a Hajdú városokhoz nem tartozó Hajdúsámson is.

Igaz ugyan, hogy a szóban forgó térségben élők jelenleg nem hívják már – vagy éppenséggel még – így magukat, sőt, az is lehet, hogy olyan természetesnek vették a vízenyős tájat, hogy sosem kellett megnevezniük ebben a formában a tájegységet, mindazonáltal az is biztos, hogy észak-biharinak sem vallották, illetve vallanák hovatarozásukat. Az ármentesítés és szabályozások után részint megváltozott ez a vízjárta vidék is, mégis számtalan megregulázott csermely bizonyítja, hogy ez a kistáj az erek vidéke. Ha pedig párhuzammal kell is élnünk, azt kell hogy mondjuk, hogy a Sárrétet is lecsapolták, megszűntek a lápok és mocsarak, s így megváltozott részint az életmód is, a Sárrét azonban ettől függetlenül – vagy éppen emiatt – Sárrét maradt... Ezzel a gondolatmenettel párhuzamba állítva mind összetett kulturális, mind pedig táji természeti vonásaival alátámasztható tehát az Érvidek, mint néprajzi kistáj léte és jövőbeni megnevezése.

## VI. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

### Esettanulmány egy Hajdú és Bihar vármegyék határán fekvő településről

#### *Mikepércs régvolt táncéletéről és szokásairól néprajzi megközelítésben*

Az előző főfejezetből kitűnik, hogy a néptánc szempontjából még ezen a kevésbé feltárt, kevésbé kutatott térségben is több gyűjtő tevékenykedett, és Bihar-Bihar viszonyában figyelembe véve az eddig még kisebb volumenben feltérképezett határon túli területeket is, számos településen történt hol mélyrehatóbb, hol felületesebb néptáncgyűjtés. Kutatómunkánk során jó néhány község hajdani táncanyaga és jelenlegi néptánckultúrájának vizsgálati lehetősége került a látóterünkbe Mikepércs mellett így például Derecske, Berettyóújfalu, Hajdúszoboszló, Hajdúhadház, Kaba, Bihardiószeg, Érsemjén és Nyíracsad, vagy éppenséggel Nagybáród, amely helységek mind érdeklődésre tartottak, illetve tartanak számot, akár egy összehasonlító kutatás-elemzés során is. Mindez azonban már egy nagyobb lélegzetvételű, terjedelmesebb munkát igényelne.<sup>144</sup>

Ennek következtében választottam a cívisváros, a Hajdúság és Bihar találkozásánál fekvő Mikepércset, és vállalkoztam arra, hogy egy település hajdani táncéletének és jelenlegi néptánckultúrájának alaposabb feltárását és elemzését elvégezzem. Mindazonáltal a kutatómunka szélesebb merítésű, így ahol arra lehetőség adódik, más, szomszédos települések táncéletére is érintőlegesen kitérek és utalást teszek.

„Mikepércs, Debrecentől 4 kilométerre fekvő község. Az Árpád-korban (XI-XII. század) a Nyírnek nevezett táj Bihar vármegyéhez tartozó részén alakult ki a Pércs nevű település, amelyet a XIV. század közepe után kezdtek Mikepércsnek nevezni, hogy megkülönböztessék a másik Pércs, Belpércs nevű falutól, amely később az ott szedett vám után a Vámospércs nevet kapta.”<sup>145</sup> A falu első fellelhető írásos emléke a Váradi püspökség XIII. század végére keltezhető tizedjegyzéke. A település nevének eredetét – nem egyedi módon – homály fedí. Egyes feltételezések szerint a falu egykori földesura

---

<sup>144</sup> Lásd még: Az értekezés regionális néptánc történeti adatbázisának 202., 203., 204., 205., 206., 207., 211., 212., 213., 214., 216., 220., 221., 223., 224., 227., 228., 230., 240., 243., oldalát

<sup>145</sup> Településtörténet. Forrás: <http://www.mikepercs.hu/hu/telepules>. A letöltés ideje: 2016. XI. 17.

miatt lett Pércs, de később a Mike keresztnév is szóba került. Mások szerint azonban egy Mika nevű főispánról kaphatta nevét a község, amely – talán Debrecen közelségének köszönhetően – az országban másodikként lett reformátussá.

A török hódoltság idején a falu elnéptelenedett, majd Bethlen Gábor és Báthory Gábor fejedelem idejében mintegy nyolcvan református hajdút telepítettek ide. Az 1700-as években 150-200 fő közé tehető a település lélekszáma. Az 1800-as, 1900-as években jellemzően a földművelés és állattenyésztés volt az itt élők fő foglalkozása, jobbára uborkatermesztésből éltek, de fontos keresetkiegészítő tevékenység volt a debreceni piacozás is. A gazdaságok jól működtek, hiszen még a környező falvakból is átjártak idénymunkákra.

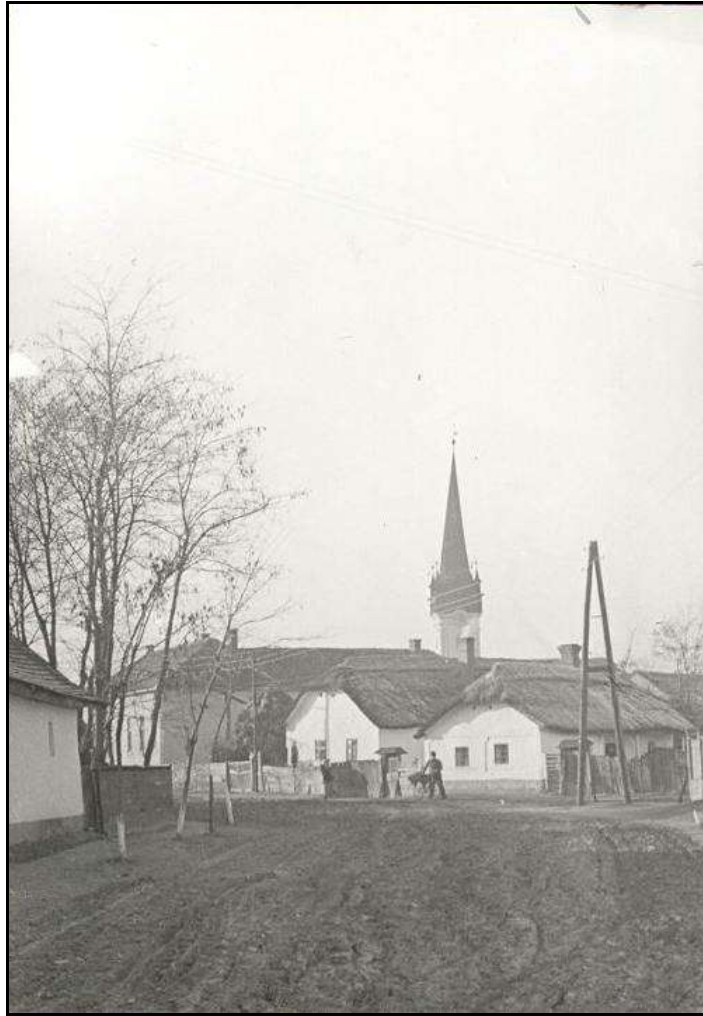
Mikepércsel kapcsolatosan igen részletes feljegyzések maradtak ránk egy XIX-XX. század fordulóján megtörtént esetről. Akkoriban néhány mendemonda látott napvilágot a környék híres betyárjáról, Dobos Gáborról. Az 1800-as évek második felének egyik nyarán, Lőrinc vásár idején, augusztus 10-e táján Dobos Gábor Katona Gábor társával együtt kirabolta Nemes László mikepércsi lakost. Addig szorongatták harapófogóval a gazda orrát, amíg el nem árulta, hová rejtette el a pénzt? Kötéllel a nyakában vezették ki a rejtekhelyre, majd pedig vissza a házba, miközben a debreceni nagyvásárba igyekvő juhászok a nyájakkal Nemes László birtoka előtt vertek tanyát.<sup>146</sup> Több más elkövetett bűncselekmény után 1875 áprilisában fogták el. Bizonyítékok hiányában azonban a bihari betyár elkerülte a kötelet. Helyette hosszú éveket töltött börtönben, így megadatott neki az, ami oly sok társának nem: az időskori „természetes” halál. A századforduló táján Nagyváradon még látták az öreg mogorva haramiát. Kupecnek állt, mint fiatal korában. Egyik jó ismerőse meg is kérdezte tőle, hogy mostanában már miért nem betyárkodik: „Nem lehet” – hangzott a válasz – „mer’ sok drótok vannak.” (Telefon.)<sup>147</sup>

Mikepércsen is szigorúan büntették azt, ha valaki valamiféle bűnbe esett. Így például ha egy férfit lopáson, vagy más kirívó, helyi erkölcsöt sértő dolgon kaptak, vasárnap kiállították a „paróchia” előtti szégyenkőre, hogy templomból jövet mindenki lássa a bűnöst. Amennyiben megoldható volt, az ellopott tárgyakat is kivitték, hogy még

---

<sup>146</sup> Mikepércs. ZTI. Akt. 548: 34.

<sup>147</sup> Megjegyzés: Debreceni Déri Múzeum Néprajzi osztály, Béres András hagyatékának 46-49. dobozában Híres betyárok nyomában kézírata, Dobos Gábor névjegyzéke alatt. Lásd még: Disszertáció melléklete 366. oldal.



**9. ábra – Mikepércs az 1950-es években** <sup>148</sup>

nagyobb legyen a bűnös szegényérzete. <sup>149</sup> A világháborúk idejét – az ország nagy részéhez hasonlóan – szintén megsínylette a település (9. ábra). Az 1960-as évektől kezdődően a községben élők egy része már a debreceni gyárakban dolgozott. Országosan jellemző volt a kisparaszti rétegek nagyvárosba kényszerülése, a megnövekedett munkaerőigények kielégítése és az autarchia jegyében zajló iparosítás miatt. Emellett ideológiai magyarázatot is kreáltak mindennek leplezésére, hiszen a Rákosi-éra alatt a kisparaszti termelés eltörlését szükségszerűnek vélték, mivel az, véleményük szerint újratermelte

---

<sup>148</sup> A debreceni Déry Múzeum digitális fotótárából. Leltári szám: DM. F. 11284. A felvételt Dr. Béres András készítette Mikepércsen 1956. februárjában. Lásd még: Disszertáció fotómelléklete 370. oldal 37., 39-es ábra.

<sup>149</sup> Mikepércs. ZTI. Akt. 548: 34.

volna a kapitalista struktúrát. A megyeszékhely közelsége meghatározóvá vált az itt élők számára, és Debrecen egyik „alvóvárosaként” lassan feledésbe is merült a falusi lét. A község állandó lélekszáma ennek megfelelően csak 2011-ben lépte át a 4 ezer fő feletti népességszámot.<sup>150</sup>

A település és Dr. Béres András kapcsolatának kezdete mindenképpen az 50-es évekre datálható, hiszen a kutató ekkor végezte itteni néprajzi gyűjtőmunkáját, amely során szöveges feljegyzések, film- és fotófelvételek is készültek. Majd ezt követően lassan – ahogy az adatközlők eltávoztak az élők sorából – megszűnt az aktív kapcsolat, hiszen nincs nyoma annak, hogy a gyűjtő további kutatást folytatott volna a településen.

A rögzített, nem csak táncra vonatkozó adatokat azonban katalogizálta, és részben feldolgozta. Ez az eddig elfeledett dokumentumanyag ma egyrészt a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetében található, más részük azonban a Debreceni Déri Múzeumba és a Debreceni Egyetem különböző archívumaiba, köztük a kéziratárba került.

A néprajzkutató gyűjtése alapján viszonylag jól lehet rekonstruálni és modellezni a falu dualizmus korában meginduló társadalmi szerkezetváltozás (paraszt-polgárosodás) előtti lokális kultúráját. A tánc hagyományokon és az azokhoz fűződő szokásokon keresztül nem csak a táncélet helyszíneibe és időpontjaiba nyerhetünk bepillantást, hanem részint megismerhetjük a falu tradicionális életét és erkölcsi normáit is.

Az 1920-as évekig még éltek azok az igazi táncalkalmak, ahol hagyományos módon, hagyományos táncokkal szórakozott, mulatott az ifjúság. Egy idő után külön tartották a bálakat, mert a hajnalzugi és a cigányzugi legények sokszor vitába keveredtek. Szemben álltak, mivel ellenségeknek tekintették egymást. Mint bármely más településen, így Mikepércsen is versengtek a legények egymással, hogy ki az ügyesebb, talpraesettebb, de nem csak személyek közötti rivalizálásról volt szó, mivel a falu, ahogy azt már említettük, két részre oszlott, a hajnalzugiakra és a cigányzugiakra.

A ránk maradt elbeszélésekből tudjuk, hogy régebben a legények egy hajtásra megittak egy pohár bort és az bizonyult ügyesebbnek, aki minél nagyobb poharat tudott úgy kihörpíteni, hogy egy csepp sem ment mellé.<sup>151</sup> Vetélkedtek azonban a legények azon

---

<sup>150</sup> Mikepércs népessége. <http://nepesseg.com/hajdu-bihar/mikepercs> Az oldal utolsó megtekintése: 2018. I. 25.

<sup>151</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik a Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívumának Kéziratárában – továbbiakban NM. K. –, őrzött 6029. számmal leltározott anyagával. Elbeszélte Kozma István. 5. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

is, hogy egy-egy makrancos állatot ki tud ügyesebben, gyorsabban befogni és a jászolhoz kötni.<sup>152</sup> Nem egyszer verekedésbe torkollott viszont a versengés és persze megtörtént az is, hogy a vitás ügyeket ököljoggal rendezték a szembenállók.

Kelemen László apját például a sarki kocsmá előtt kialakult összetűzés során egyszer meg is késelték, a sérülés pedig olyan súlyos volt, hogy ezek után fia lett a családfenntartó. Ahogy elvégezte az elemi iskolát, be is állt kiscselédnek Kovács János gazdához. Bére akkoriban egy öltöző nyári-téli felső volt.<sup>153</sup>

Az elbeszélések alapján ugyancsak tudni lehet, hogy a legények hajdanán csak úgy virtusból is dulakodtak egymással. Hajnalzug és a Cigányzug között egy töltés volt a határ. Ha ezen a határon vagy az egyik, vagy a másik csoport átlépett, nagy verekedés támadt belőle.<sup>154</sup>

*„Még a mi legíny korungba úgy vouít, hogy min.. éjjel nagy manivériját csináltunk. Azok kijártak a Tóba táncolni,<sup>155</sup> mink meg a Telekre. Amikor kijöttek i tándzbóul, osztá jöttek hazafelé, elkaptuk öüket. Vóutak akik igen összejöttek, még meg isz szurkálták egymást. Amikor megláttag benünket, csak úty szalattak fel a töütisre. A cigázugosijak nem álhattak meg a hainajzugosijakkal szembe. Ha etyforma soká vóutung, nekik bizo szoros vóut. Amijóuta a levente van azóuta nincsen ilyen. Azir nem tértek egymástóul, merr különbnek tartották magokat a másiknál. A vóut az elsőü legíny, Pircsen, aki mek tutta verni a másikat. Ijé vóut az a Cérna Sándor, mek Cérna János. Asz csak egyedül szeretet mulatni a csárdába.”<sup>156</sup>*

---

<sup>152</sup> NM. K. 9824. Vegyes Néprajzi gyűjtés. Gyűjtő: Fazekas Mihály Gimnázium Néprajzi szakköre. Kasza Pál, Béres Csaba, Bellen Tibor. 1955-56. Adatközlők: Kelemen Sándor dp. 62 éves és Kerekes Sándorné (özv.) 73 éves dp. 23. old. Megjegyzés: A dp. jelzés jelentése nem azonosított. Lásd még: Disszertáció melléklete 348. oldal

<sup>153</sup> NM. K. 17253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. 1. old. Megjegyzés: Sárándon és Bagoson is bicskásoknak csúfolták a pércsi legényeket... ez talán a fent leírtak alapján nem lehet véletlen. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal.

<sup>154</sup> NM. K. 21587. Válaszok a falutörténeti kérdésekre. A gyűjtést a 977. Csokonai cscs. végezte. A gyűjtésben résztvevő csapattagok a következő személyek voltak. Ballay József csapatparancsnok, Kovács László őrvezető, Czakó Lajos, Bárdfalvi László, Győri László, Mészáros Sándor és Molnár István. 1943. Elbeszélte Szabó József. 113. old.

<sup>155</sup> Megjegyzés: Tólaposra

<sup>156</sup> NM. K. 21587. Válaszok a falutörténeti kérdésekre. A gyűjtést a 977. Csokonai cscs. végezte. A gyűjtésben résztvevő csapattagok a következő személyek voltak. Ballay József csapatparancsnok, Kovács László őrvezető, Czakó Lajos, Bárdfalvi László, Győri László, Mészáros Sándor és Molnár István. 1943. Elbeszélte Hentes József. 112. old.



**10. ábra – Sütő Imre cifraszűrben, az 1950-es években <sup>157</sup>**

---

<sup>157</sup> A debreceni Déri Múzeum digitális fotótárából. Leltári szám: DM. F. 11406. A felvételt Dr. Béres András készítette Mikepércsen. Lásd még: Disszertáció fotómelléklete 371. oldal 42-43. ábra., Diós Gergő Mikepércsi viseletben, Sütő Imre Derecskén készült cifraszűrjében. Déri Múzeum Néprajzi Gyűjtemény. A cifraszűr leltári száma: V. 57. 11. 1.

Sütő Imre (*10. ábra*) elbeszéléséből viszont az is kiderül, hogy fordítva is megesett a dolog, és volt, hogy a cigányzugiak is összeverték a hajnalzugiakat de úgy, hogy aztán szekéren kellett őket hazavinni. Az adatközlők még emlékeztek rá, hogy az I. világháború kezdetén 1914-ben volt az utolsó nagy összetűzés.<sup>158</sup> Megesett még ekkortájt az is, hogy a leszerelt katonák szemlére mentek Mikepércsről Derecskére és virtusból összeverekedtek az ottaniakkal.<sup>159</sup> A közlések szerint még 1918-ban is volt egy nagyobb csetepaté...

„...*de az más nem vóut az igazi.*”<sup>160</sup>

Arra sajnos nem találtam utalást az archív anyagok között, hogy miért alakult ki a rivalizálás, azonban Lovász Róza helyi adatközlőm utalást tett arra, hogy a lányok a gazdagabb, illetve szegényebb legények báljaira is eljárhattak, ami konfliktust is eredményezhetett, mivel suba a subához, guba a gubához elv alapján a szegényebb legény nem igazán udvarolhatott volna a gazdagabb családból származó lányoknak.<sup>161</sup> A tánc régi és egyik legfőbb társadalomszervező hatása éppen az volt, hogy a társadalmi rétegeket elválassza egymástól, bár tény, hogy időszakosan össze is köthette azokat.<sup>162</sup>

A felsővégi hajnalzugiak, ahogy azt már az adatközlők elbeszélték, a település keleti végéből a szőlőskerteknél, míg az alsóvégi cigányzugi fiatalság a Tólaposon gyűlt össze. A hajnalzugi és a cigányzugi legények is az első bált mindig Húsvét második napjának délutánján tartották. Ha úgy hozta a sors 2-3 hetente is rendeztek bált. Ez úgy Kisasszony napjáig, szeptember 8-ig tartott. Ez idő alatt 7-8 bált is tartottak vasárnaponként, és muzsikást fogadtak. Főként a bálgazda intézte a teendőket, így a zenészek felfogadását is.

---

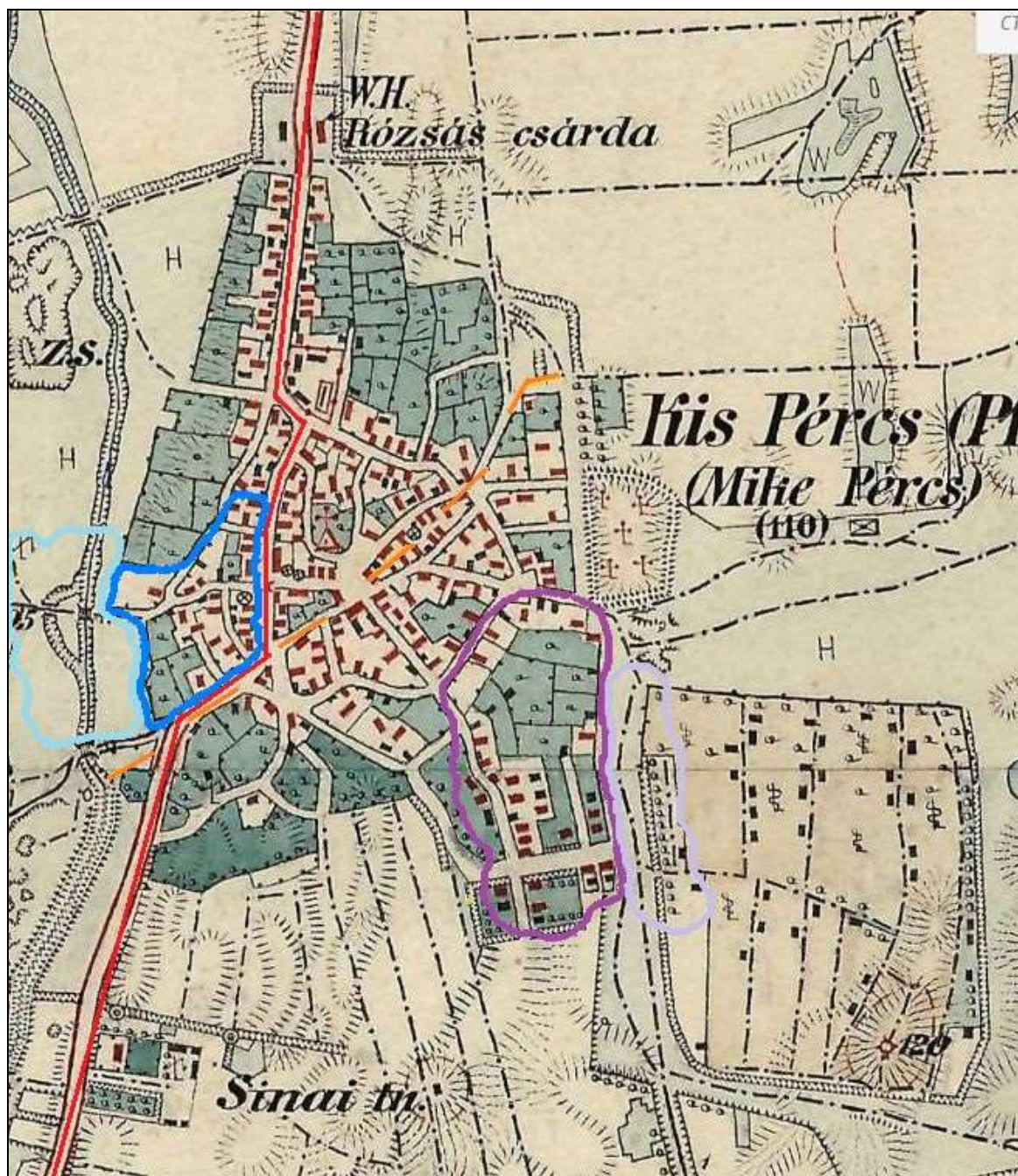
<sup>158</sup> NM. K. 21587. Válaszok a falutörténeti kérdésekre. A gyűjtést a 977. Csokonai cscs. végezte. A gyűjtésben résztvevő csapatparancsnok, Kovács László őrvezető, Czakó Lajos, Bárdfalvi László, Győri László, Mészáros Sándor és Molnár István. 1943. Elbeszélte Sütő Imre. 110. old.

<sup>159</sup> NM. K. 21587. Válaszok a falutörténeti kérdésekre. A gyűjtést a 977. Csokonai cscs. végezte. A gyűjtésben résztvevő csapatparancsnok, Kovács László őrvezető, Czakó Lajos, Bárdfalvi László, Győri László, Mészáros Sándor és Molnár István. 1943. Elbeszélte Szabó József. 83. old.

<sup>160</sup> NM. K. 21587. Válaszok a falutörténeti kérdésekre. A gyűjtést a 977. Csokonai cscs. végezte. A gyűjtésben résztvevő csapatparancsnok, Kovács László őrvezető, Czakó Lajos, Bárdfalvi László, Győri László, Mészáros Sándor és Molnár István. 1943. Elbeszélte Sütő Imre. 110. old.

<sup>161</sup> Hodos Lajosné Lovász Rózával 2012 januárjában készült interjú alapján

<sup>162</sup> Balázs 1987: 152.



11. ábra – Hajnalzug – Cigányzug és a szabadban megrendezett bálók rekonstruált színtere, a Telek – más néven említve a Szőlőskertek –, illetve a Tólapos <sup>163</sup>

<sup>163</sup> Megjegyzés: Míg a Cigányzug kifejezés mind a mai napig használatos, addig a Hajnalzug, illetve későbbi Hajnal utca teljesen kikopott az emlékezetből. A ránk maradt leírások alapján azonban valamelyest mégis rekonstruálhatók a település ezen színterei. Tudjuk ugyanis, hogy a Hajnalzug – tehát egykoron zsákutca volt – keleten feküdt, és 1872-ben osztottak ki ott újabb telkeket, amit aztán új sornak hívtak. Először tehát feltehetően csak az egyik oldalát építették be az új területátvágásnak, majd pedig amikor mindkét oldalon házak sorakoztak már, egy ideig emlegethették Hajnal utcának is a falu ezen részét.

A Monarchia térségében 1869-1887. között készült – Mikepércs esetében 1869-1872. közötti időre keltezhető III. Katonai felmérés térképén a falu keleti szegletében pedig valóban látható még egy zsákutca, amit

A Hajnalzug a ránc maradt leírások alapján a falu keleti oldalán terült el (11. ábra, sötétlilával jelölve), míg a Cigányzug a község nyugati felén feküdt a dokumentumok és az adatközlők elbeszélése alapján. (11. ábra, sötétkékkel jelölve) A falutereket elválasztó határvonal, hajdanában a „töltés”, avagy az országút volt. (11. ábra, pirossal feltüntetve). A két csoport szabadban megrendezett báljainak színtere pedig a Telek, vagy más néven említve a Szőlőskertek (11. ábra, világoslilával jelölve), illetve a Tólapos (11. ábra, világoskékkel jelölve) voltak.

A legénykor a 15. életév után kezdődött. Amikor elhagyták a fiúk az ismétlődő iskolát, legénynek számították magukat és megpróbálták bálba menni. Aztán ha a bálgazda beengedte őket, akkor örültek, hogy már bálban is lehettek. A bálgazda elismert tekintély volt a többiek között. Ő bonyolította le az egész rendezvényt. Minden legény előre 1 Koronát fizetett. Ebből fizették a zenészeket. A cigányok 8-12 Ft-ba kerültek. Két Korona volt 1 Forint. 50-60, sőt 70 Korona is összejött egy-egy napon. A bálgazda bort is rendelt a begyűjtött pénzért. 24 Krajcár volt 1 liter bor. Előtte a legények a kocsmában gyűltek össze. Ott megittak fejenként egy-egy üveg bort, de vigyáztak, hogy azért meg ne részegedjenek. A cigányzugiak mindig igyekeztek a pércsi zenészeket megfogadni. De ha

---

aztán az 1886-os Kataszteri térkép már egyértelműen utcának jelöl! Napjainkban tehát az egykori Hajnalzug – későbbi Hajnal utca a Jókai utcának feleltethető meg – sötétlilával jelölve –, amitől keletre feküdt a Hajnalzugi legényekhez húzó fiatalság tánctere, a Telek, vagy más néven a Szőlőskertek – világoslilával jelölve.

A Cigányzug a mai Táncsics Mihály és Csapó utcák körüli része a településnek – sötétkékkel jelölve –, amelytől nyugatra a folyó mentén található az úgynevezett Tólapos. Az 1886-os Kataszteri térkép, bár több hidat is ábrázolt, feltételezhető, hogy a Cigányzughoz legközelebb esőnél rendezhették meg a szabadbálokat – világoskékkel jelölve –, amelynek közelében a III. Katonai felmérés térképe egy gémeskutat is feltüntetett! Tovább erősíti a táncter beazonosítását továbbá az a tény is, miszerint a cigányzugi legényekhez húzó fiatalság az egykori Vinkler kocsmában gyülekezett egykoron, ami napjainkban éppen a Csapó utcával és a Postával szemben, az Óvoda és a Petőfi utcák sarkán álló épületben működött.

A ránc maradt forrásokból azt is tudjuk még, hogy a „töltés”, avagy a kövesút volt a két csoport közti névleges határ, ami pedig nem lehetett más, mint maga az országút – pirossal jelölve. Sütő Imre és Hentes József dokumentált elbeszéléséből viszont arra is fény derült, hogy a Cigányzug a községháza, illetve a templom felé volt, ami azonban már az országút másik oldalán feküdt, így feltételezhető, hogy a szóban forgó épületektől északabbra elterülő településrész fiataljai inkább a Cigányzughoz, míg az attól keletebbre fekvő falurész már inkább a Hajnalzughoz húzhatott. Tehát a mai Damjanich, Szabadság és Kút utcák térsége is amolyan belsőmezsgye lehetett – narancssárga szaggatott vonallal jelölve.

Adatközlők: Sütő Imre DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 2. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal, továbbá, Sütő Imre és Hentes József elbeszélése NM. K. 21587. Válaszok a falutörténeti kérdésekre. A gyűjtést a 977. Csokonai cscs. végezte. A gyűjtésben résztvevő csapattagok a következő személyek voltak. Ballay József csapatparancsnok, Kovács László őrvezető, Czákó Lajos, Bárdfalvi László, Győri László, Mészáros Sándor és Molnár István. 1943. 75. old., valamint Seprédi Józseffel 2018. február 21-én illetve gyönyörű Gáborné Vígvári Margittal és Varga Imrével 2018. február 25-én történt beszélgetés alapján. A térkép az 1869-1887. között készült III. Katonai felmérés térképének részlete saját szerkesztésben.

már elszegődtek a hajnalzugiaknak, Sáránдрól hívtak bandát. Ebéd után 1 óra körül gyülekeztek, ekkorra már ott voltak a zenészek is. A legények a Vinkler kocsmából a hídon keresztül 2-3 sorban, de előfordult, hogy 6-7 sorban is – mikor mennyien voltak – dalolva, muzsikaszó mellett vonultak ki a Tólaposra. Elöl a fiatalabbak, hátrább az idősebb legények.

*„Ott nem szabad vót bort inni, mert a csendörök beleszóltak vóna a rendetlenségbe.”*<sup>164</sup>

A Kishíd és a Kondoros hídja között megálltak, ott volt a bál. Amíg a lányok nem jöttek, két-három nótát is elhúztak a cigányok. Ez volt az úgynevezett verbunkos.<sup>165</sup> A verbunkosnál körbe álltak a legények. Mindenki külön táncolt, de egymás kedvére. Vagy balra, vagy jobbra kezdték. A verbunkosnak vagy 5-6 figurája volt. A magyar szólónak meg 32 figurája, ebből azonban Kozma Mihály is csak 7-8 lépést ismert, pedig ő igen jó táncos hírében állt.<sup>166</sup>

A legények úgy két óra tájt vonultak ki, és kint voltak egészen estig. Naplementéig szólt a zene. A lányok is tudták, ha bált rendeztek a legények. Összefogódzva, kart karba öltve öt-hat csapatban mentek ki a Tólaposra. Gyűltek, ahogy tartott a bál, aztán estefelé hazavették az irányt. A lányok a Tólapos nyugati részén félkaréjban egymás mögött – volt, hogy három sorban is – körülállták a legényeket, háttal a falunak. Előrébb álltak a jobb módúak, hátrébb a szegényebb sorból származók. A nyugati részen ültek a zenészek. Vittek lócat meg székeket is nekik. Régebben Kis Antaltól és Gellért Jánostól.

*„Mind a kettő mint rigi cigányzugi legény még az ágát is oda adta vóna.”*<sup>167</sup>

---

<sup>164</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 3. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>165</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 2. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>166</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István 4-5. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>167</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 2 old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

A lányok tehát szembeállottak a legényekkel és a muzsikussal. Nagyjából addig tartott a verbunkos, míg a lányok meg nem érkeztek, megesett azonban, hogy ez kis pihenővel 2-3 nótán keresztül is eltartott. Azt nevezték egy nótának, amíg nem jött a szünet. Nem csak egy nótát húzott ez alatt az idő alatt a cigány. Lánypárok sohasem alakultak ki, csak az odakerült kisebbek gyakoroltak így. A nagyobb lányok és legények el sem mertek menni anélkül, hogy ne tudtak volna táncolni. Elsőnek lassú, majd a sebescsárdás és végezetül az ugrós következett. Egy-egy nóta fél órát is eltarthatott. A táncrekérés nagyon egyszerűen zajlott. A legény csak odaintett kiszemelt párjának,

„*Gyere csak Julcsa, vagy gyere csak Róza*”...

...így kérte fel.<sup>168</sup> A lányokat úgy hívták táncba, hogy a legény ott állt a muzsikus előtt, és odaintett a lányhoz, és kiáltotta a nevét. „*Paládi Julcsa*” A lány meg odament hozzá. Akkor aztán azt a nótát azzal a legénnyel járta a lány.<sup>169</sup> Azt is mondták régen a legények,

„*Ha nincs tisztességes jány a bálba, kurvával is eljárja az ember*”<sup>170</sup>

A nóta végén a lányok visszamentek a helyükre, vagy ha a legény marasztalta, akkor párjukkal várták a következő táncot. Ha kevesellték a csárdást, odament egy legény a zenészekhez, elővett egy Forintot, és megkérdezte „Hogy vót?” Megtörtént, hogy öt-hat ráadást is játszottak.<sup>171</sup> Nem volt ebből semmi baj, mindenki szerette a csárdást, a cigányok meg örültek, mert így többet kerestek.

Mikor vége lett a táncnak, a fiú meghajolt, a lány meg visszament a cimborájához, aki ott állott addig. Akik már úgy látszott, hogy jegyesek lesznek, vagy már meg is történt az eljegyzés, többször is táncoltak egymással, de azért más is elhívhatta táncolni a lányt. Ha a banda pihent, akkor a legények és a lányok együtt daloltak.

---

<sup>168</sup> Hodos Lajosné Lovász Rózával 2012 januárjában készült interjú alapján

<sup>169</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 4 old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>170</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István 14 old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>171</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 178: 30.

Végül a lányok, úgy ahogyan a legényektől külön kijöttek, elindultak hazafelé. A legények meg visszamentek a kocsmába a muzsikussal, és ott mulattak tovább. Megbeszélték, mi hogy történt, dalolgattak, de ott már csak hallgatót húztak, tánc már nem volt. Azután kifizették a cigányokat. Megkérdezték:

*„Nincs panasz? Nincs. Akkor köszönjük Mi is köszönjük. Máskor is legyen szerencsénk.”*<sup>172</sup>

A XX. század első felében azonban már elkezdett felbomlani ez a zártabbnak tekinthető világ. Ahogy már említettük, a faluban megjelentek az első tánctanárok, sőt Kozma István katonakorában – elbeszélése szerint – sokat táncolt Debrecenben az úgynevezett „Sáribálban” is, ahol katonák és szolgálók fordultak meg leginkább.<sup>173</sup> A hagyományosnak tekinthető zártabb táncélet és így a hozzá köthető hagyománykeretek tehát már a XX. század elején változásnak indultak. Az I. világháború után pedig – bár katonáskodás már korábban is volt – azok a legények, akik addig csak szűkebb vidéküket járták be, jóval távolabbról is magukkal hozhatták újabb táncfigurákat és kedvelt népdalaikat. A zártabb népi kultúra így Mikepércs és a környező falvak tekintetében az I. világháború után visszavonhatatlanul megváltozott, modernizálódott és foszlani kezdett.

Jó példa erre Kelemen László, akit 1915-ben soroztak be. Budapesten képezték ki, aztán Soroksárra, majd később Galíciába került, aztán Lembergbe vitték. Onnan később Aradra, majd Debrecenbe irányították. Később átvezényelték Gyimesfelsőlokra. Amíg nem indult meg a román hadsereg, megtörtént, hogy vasárnaponként itt is bált rendeztek a faluban. Persze volt olyan, hogy félbeszakadt a multság és mozgósították a csapatot, de később kiderült, hogy ez akkor még vaklárma volt és folytathatták a bált. Augusztus 28-án is ugyanez történt, csak hogy akkorra már valóban betört a román hadtest Erdélybe.<sup>174</sup>

Amíg nem bomlott fel a folklór még élő kerete, elmondható, hogy a jó idő beálltával sem fogadtak zenészeket és tartottak bált minden hétvégén. Azonban ekkor is

---

<sup>172</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 1-7. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>173</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István 21. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>174</sup> NM. K. 17253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. 2-3. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal.

összeverődött és talált valamilyen alkalmat a fiatalság a mulatságra. Nemegyszer megtörtént, hogy a lányok vízért mentek a kútra délután, és a legények ott hívták táncba őket. Ez amolyan rövid mulatozás volt.<sup>175</sup>

Mint ahogy azt már említettem Mikepércsen is igen vigyáztak arra, hogy a falu jó erkölcsét ne sértse meg senki. Ha például egy asszonyról, vagy egy lányról kiderült, hogy paráználkodott, fehér tollkoszorúban, és fehér lepedőben kellett megjelennie a templomban, hogy mindenki lássa és elítélhesse a történeteket.<sup>176</sup> Azonban a „párosélet játék” megengedett volt a fiatalok körében, amely egy igen érdekes szokás volt. Elsősorban tavasszal, de amikor már jó idő volt az év más szakaszában is kijártak a fiatalok a falu mellett lévő telekparthoz.

*„Vasárnap délutánonként tekézés, kocsmázás-kuglizás járta, na meg a játszó.”<sup>177</sup>*

A Tólaposon a fiúk és a lányok párban letelepedtek, és egy fiú, akinek nem jutott pár, körbejárt, s megkérdezte a lányokat: „*Tetszik-e a páros élet?*” Ha azt mondták, hogy nem, akkor megkérdezte „*Hát hunnen tetszik?*” Aztán akkor felelték: „*Nagy Istvántul, vagy Kis Sándortul tetszik*”. Akkor aztán felállították a lányt a fiú mellől és átment a választott legényhez. Az egyedül maradt fiú aztán folytatta a kérdezősködést. Ez addig ment, míg mindenkinek tetszett a páros élet, tehát mindenki ahhoz került, akihez szeretett volna, aki tetszett neki. Végül a kialakult párok énekszó mellett elindultak hazafelé, más elbeszélések szerint viszont a lányok külön csoportokat alkotva, körbe fogódzva, dalolva mentek haza, bejárva az utcákat, valószínűsíthető tehát, hogy mindkét esetre volt példa.<sup>178</sup>

Más elbeszélésekből viszont tudjuk, hogy többről szólt ez a „játék”, mint ahogyan az első hallásra tűnik. A legelső legény amolyan intező-féle lehetett, aki szólt, hogy párosélet játék következik. Akkor aztán a fiúk elmentek a lányokhoz, mindenki fogott egy-egy lányt magának, mintha újasszony, új ember lettek volna. Minden pár félrevonult, úgy 25-30 lépés távolságnyira egymástól, de úgy, hogy azért egymásra is ráláttak. Aztán volt egy bíró, ő volt a felügyelő. A párok leültek, kendőt terített maga alá a fiú és a lány is.

---

<sup>175</sup> Hodos Lajosné Lovász Rózával 2012 januárjában készült interjú alapján

<sup>176</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 548: 12.

<sup>177</sup> NM. K. 17253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. 6. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal.

<sup>178</sup> NM. K. 17253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. 6. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal.

Nagyjából 10-15 percig volt együtt egy pár. Aztán a bíró megindította a párcserét. A legények mindig az eredeti helyükön maradtak, a lányok mindegyik legényhez odamentek.

*„Szabad volt a lányokat megölelgetni, megcsókolgatni, még meg is topogatni, de csak a demarkációs vonalig. Az meg a puppjánál vót.”*<sup>179</sup>

Ez csak a fiúknak volt megengedve.

*„Az vót az ügyesebb legény, aki többször megcsókolta a lányt, meg még az elégen is túlment.”*<sup>180</sup>

Ezért kellett az erkölcsbíró. Ezt a „játékot” egyébként csak délután művelték és csak akkor, amikor nem volt bál. Azt azonban nem lehet biztosra venni, hogy mennyire vették mindezt játékszámba, hiszen ahogy mondták:

*„...akkor is el-eltűnt egy legény és lány a bokorba. Azért a játszót úgy is hívták tréfásan „páros élet.”*<sup>181</sup>

A lejegyzésekből ismerhetjük még az úgynevezett, Ej koszorú, koszorú játékos „táncot” is, amit nem is lehetne igazi táncnak tekinteni, mivel valószínűsíthetően, csak úgy, zenekíséret nélkül dalolva járták a fiatalok.

*„Hej, koszorú koszorú,  
Teljes szegfű jószagú, / más adatközlő szerint Szép színű és jó szagú,  
Vannak benne virágok,  
Mint szakasztott zöldágok.  
Cifri-pici levelek*

---

<sup>179</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 7. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>180</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 7. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>181</sup> NM. K. 17253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. 6. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal.

*Mind úgy bele illenek.  
Ezt anyámnak fontam én,  
Neve napja éjjelén.”*

*„Volt rá eset, hogy az egész falut bejárták, azt danolták egymás kezit fogva, ej koszorú koszorú... A fiúk, lányok sorba összefogóztak. Egy fiú és egy lány fogta egymás kezit egy karikába. Egy nagy karikába. Egyes csárdásléppéssel mentek. Úgy mentek, hogy körbe is, előre is. Énekeltek, daloltak folyvást.”*<sup>182</sup>

*„Nyisd ki babám kapudat, / más adatközlő szerint Nyisd meg rózsám kapudat,  
Hadd kerüljem váradat,  
Rózsafának illatja,  
Én szívemet áthatja.”*

Ha hamarabb vége lett a dalnak, mielőtt mindenki átért volna, újramezdtek. Így vonultak be a faluba.

*„Ej tulipán, tulipán, szép színű és szép virág,  
Vannak benne levelek, mind úgy bele illenek...”*<sup>183</sup>

Mindkét szokás a báli mulatságokat pótolhatta, illetve ez utóbbi dalocskát a tánclépésekkel egybekötve énekelhették a fiatalok a Tólaposról hazafelé is, hiszen tudjuk, hogy a „Párosélet játék” után néha énekszó kíséretében szinte az egész falut bejárták.

Az egykori adatközlők elbeszélése szerint a „páros élet” az 1880-1890-es években még élő hagyomány volt, és csak a századforduló táján kopott ki a paraszt-polgárosodás kezdetének idején. Dr. Béres András egyik lejegyzésében utal arra, hogy ez a „játék” talán

---

<sup>182</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 178: 23.

<sup>183</sup> DMNA. 2620-94. Gyűjtő: Béres Csaba. A gyűjtés feltehetően 1957-ben történt. Adatközlő: Galambos Sándor. 6. old. Megjegyzés: A debreceni Fazekas Mihály Gimnázium Néprajzi Szakkörének gyűjtései között a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárában NM. K. 10010-on szerepel. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal. Továbbá DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 8. old. és Kelemen László 22. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal. Továbbá NM. K. 17253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. 6. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal.

bizonyos korábban meglévő próbaházasságok maradványa lehetett, de a későbbiekben nem bizonyította és fejtette ki ezt az elméletét.

Az eredeti csárdás hangulatát a gyűjtőnek lakodalomban sikerült megfigyelnie, amelyeket a bálokkal ellentétben nem tavasszal és nyáron, hanem főleg télen tartottak. Hosszú volt azonban az út, amíg az udvarlástól a jegyváltásig, majd pedig a lakodalom megrendezéséig jutott egy-egy pár.

Mikepércsen a falu 8-12 éves fiataljai farsangkor végigjárták a települést, juh, csikó, bika vagy tehénkolompokkal a nyakukban. A kőhídnál ilyenkor nem egyszer 50-80 gyerek is összegyűlt. A nagyobbak csoportba állították a kisebbeket és karikással végighajtották őket a faluban. Ahol „öregleány” lakott nagy zajt csaptak, még gúnydalt is énekeltek:

*„Tollas kosár az ágy alatt  
Itt maradtál anyád alatt.”*

A kapu előtt az idősebb 16-20 év közötti legények kórót, zsákpelyvát és trágyát szórtak szét. Az számított a faluban öregleánynak, aki már betöltötte a 25. életévét. A lányok nem egyszer már 17 évesen férjhez mentek és általában a legények is igyekeztek még a katonáskodás előtt megnősülni.<sup>184</sup>

Ha egy leány olyan legényt szeretett, aki nem igazán viszonzta érzéseit, vagyis „*kevís vonzalma vót hozzá*”, és így a házasság egyáltalán szóba sem jöhetett, akkor megesett, hogy a siker elérése érdekében „*megítették*” a legényt. Egy időben Kolompárnét, a cigányasszonyt mondták, hogy értett hozzá, így aztán meg-meglátogatták a lányok, hogy segítséget kérjenek tőle. Többféleképpen készülhetett az étel: sült tésztába, pogácsába, túrós- vagy nagylepénybe rejtették el a titkos hozzávalókat. Az egyik varázslat szerint a lány nemi szőrzetét főzték meg mák héjával vegyítve, majd ezt keverték az ételbe, amit a gyanútlan legény elfogyasztott. Ha pedig véletlenül megtalálta a szőrszálat, még azt is elhitették vele, hogy csak kapor. Így aztán meg is ették. Később persze visszahallhatta egy-egy legény, hogy „*megítették*”.

*„Mert vótak ilyen boszorkányok, vajákos vénasszonyok, hogy megrontották az*

---

<sup>184</sup> NM. 009824. Vegyes Néprajzi gyűjtés. Gyűjtő: Fazekas Mihály Gimnázium Néprajzi szakköre. Kasza Pál, Béres Csaba, Bellen Tibor. 1955-56. Adatközlők: Kelemen Sándor dp. 62 éves és Kerekes Sándorné (özv.) 73 éves dp. 21-22. old. Megjegyzés: A dp. jelzés jelentése nem azonosított. Lásd még: Disszertáció melléklete 348. oldal

*embert, meg nyakó lett a gyerek.*”<sup>185</sup>

Ha egy legénynek viszont „*ítetés*” nélkül is megtetszett egy menyecske, akkor látogatást tett a lányos háznál. Ez régebben még jobbára szülői beleegyezéssel történhetett. A legény azonban tisztes helyen este fél 8-8 óránál tovább nem maradhatott. Ha lánynak nem tetszett a legény, tapintatosan megmondhatta neki, mikor az este távozott:

*„Nem megyek az idén férjhez!”*<sup>186</sup>

Abban persze versenyeztek a lányok, hogy kinek hány kérője akadt. Előfordult, hogy 20-22 kérője is volt egy-egy lánynak, ami bizony nagy dicsőségnek számított. Természetesen válogathattak is a jelentkezők között. Megesett, hogy az apróbb termetűeket azzal kosarazták ki, hogy ha nem akart hozzá menni, hogy:

*„Ágyra kicsi, bőcsőbe nagy, tudod, hun van a nagy bót, keress magadho valót.”*<sup>187</sup>

Ekkor aztán nem ment többet a fiatalember sem. Sokszor kaptak aztán emiatt ezek a lányok igen kemény dorgálásokat....

*„Idesapád.... stb.”*<sup>188</sup>

Ha viszont mégis tetszett a lánynak a fiú, akkor azt mondta neki, hogy jöjjön máskor is. Régebben nem jártak annyira el a legények a lányhoz. Csak akkor, ha házasodni akartak.

---

<sup>185</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70- el., illetve NM. 006665-el és 010317-el is. Adatközlő: Kelemen Lászlóné, Sütő Imréné. 7. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 355-356. oldal.

<sup>186</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70- el. illetve NM. 006665-el és 010317-el is. Adatközlő: Kelemen Lászlóné, Sütő Imréné. 6. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 355-356. oldal.

<sup>187</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70-el. illetve NM. 006665-el és 010317-el is. Adatközlő: Kelemen Lászlóné, Sütő Imréné. 4. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 355-356. oldal.

<sup>188</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70- el. illetve NM. 006665-el és 010317-el is. Adatközlő: Kelemen Lászlóné, Sütő Imréné. 6. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 355-356. oldal.

*„Akik mán oszt felkötöttik a harangot, azok rázták, vagyis akik nősülni akartak.”*<sup>189</sup>

Távozás idején sokszor hosszúra nyúlt a „kézfogás”. A menyasszonyjelölt általában először nem is fogott kezét. Ez egy amolyan jelzés volt arra, hogy kísérik ki egymást. A legény aztán a kiskapunál az udvaron megkérdezte a lányt, mielőtt még kinyitották volna a kisajtót, hogy mi a válasza.

*„Mikor Nagy Mártához ment az én uram, mikor kikísírte kifele, visszánézett a jány, az apja intett neki, hogy neki nem. Ez azt jelentette, hogy nem jó. Az én uram oszt nem is mondta, hogy mir ment.”*<sup>190</sup>

A lányok, ha igent is mondtak volna szívük szerint, először általában akkor is kibújtak a válaszáadás elől azzal az indokkal, hogy ezt még meg kell beszélniük a szüleikkel, azonban megkérték a legényt, hogy jöjjön el máskor is, akkor majd megkapja a kérdésére a feleletet. Ekkor elköszöntek egymástól, azonban ha kézfogás is volt, akkor az már nagyon barátságos búcsúzkodásnak számított. Ha érezhető volt az igenlő válasz, de a lány ezt még nem mondta ki, akkor a fiú zálogot kért. Ez legtöbbször egy selyemkendő volt.

Amikor a legény szerdán ment a válaszáért, vigyázott, hogy a kutya se hallja a jöttét, de persze már a házon belül mindenki tudta, hogy jön. Kopogott, mondták, hogy szabad, lehet, vagy tessék, aztán bement. Kezét fogott a ház apraja-nagyjával. Aztán az illető a kalapját az ágyra tette, ezzel jelezte, hogy mi járatban van. Erről tudták, hogy komolyan gondolja a lánykérést. Ekkor ismertette jövedele okát a szülőkkel.

*„Ides bátyám én a Julcsa lányokkal házasságot ohajtanék kötni, ha ides bátyám is, ides néném is, nem elleneznék. Arra kérem ides bátyámékat, tessenek szives lenni válaszolni.”*<sup>191</sup>

---

<sup>189</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70- el. illetve NM. 006665-el és 010317-el is. Adatközlő: Kelemen Lászlóné, Sütő Imréné. 4. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 355-356. oldal.

<sup>190</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70- el. illetve NM. 006665-el és 010317-el is. Adatközlő: Kelemen Lászlóné, Sütő Imréné. 4. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 355-356. oldal.

<sup>191</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70-el. illetve NM. 006665-el és 010317-el is. Adatközlő: Kelemen Lászlóné, Sütő Imréné. 5. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 355-356. oldal.

Viszont általában nem kapott semmilyen visszajelzést.

*„Hát kedves fiam, e nem mirajtunk áll, ez a ti dógotok, intizzítek együtt.”*<sup>192</sup>

Ekkor aztán úgy ült a legény ott a háznál, mintha karót nyelt volna. Nem egyszer lassan telt ilyenkor az idő. Beszélgettek, többet is, mint szokott volt, vagy éppen tengerit morzsoltak. Ha a legény azt akarta mutatni, hogy dolgos, az volt a baj, ha meg nem próbálkozott segíteni, akkor meg az volt a probléma.

Ha a legény végül is nagy nehezen igenlő választ kapott, akkor minden héten látogatást tehetett a lányos háznál, szerdán, szombaton és vasárnap este. Ekkor a lány már nem járt külön társaságba, még lakodalomba sem mentek egymás nélkül. Korábban csak akkor sétáltak együtt a párok karonfogva, ha már jegyet váltottak. A jegyben járás 21 napig, más források szerint pedig egy hónapig tartott, aztán három hétre rá már meg is történt az esküvő.

Ezek után megbeszélték, hogy ki mit vesz a másiknak. A nagygazdáknál volt, hogy aranyórát vettek lánccal. A menyasszony gyűrűt és láncot is kapott, ha jobb módúak voltak. Kijárt még azonban a főkötő, a selyemkendő, a selyemruha, vagy más néven jegyruha, a fekete plüss, bársony, vagy posztó nagykabát, no meg a „cüpő”. De kaptak még fekete kangár, vagy posztó öltözőruhát is.<sup>193</sup> A vőlegény pedig a kivarrott ing mellé általában egy pár csizmát, nagykabátot és kalapot kapott. Aznap, mikor ezeket beszerezték, úgy este 7 óra tájban értek haza Debrecenből. Ilyenkor a menyasszonyos házhoz mentek és ott tartották az ebédet vagy a vacsorát. Úgy mondták, hogy *„Kurta volt a nap.”* Ezek után a következő csütörtöki napon kérték meg a menyasszonyt a kérők.

*„Kelemen László 1920-ban egy bálban ismerkedett meg későbbi feleségével, Lénárt Ilonával. Beszélgettek a házasságról, de jövendőbelije azt válaszolta, hogy ezt majd az apja és a bátyja dönti el. Édesanyja ekkoriban már nem élt. Végül is áldásukat adták a frigyre. Megbeszélték, hogy a kérők – Kovács János és Lénárt István, akik elvitték a vőle-*

---

<sup>192</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70-el. illetve NM. 006665-el és 010317-el is. Adatközlő: Kelemen Lászlóné, Sütő Imréné. 5. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 355-356. oldal.

<sup>193</sup> Megjegyzés: A kangár pontosabb nevén kamgarn szövetet gyengébb minőségű munkaruhaként használták.

*gény által küldött mátkapénzt – mikor jelennek meg. Ezek után megvendégelték a kérőket, a menyasszony pedig két-három selyemkendőt küldött a vőlegénynek.”*<sup>194</sup>

Az esküvőt 1920. december 15-én rendezték meg és „illő lakodalmat” tartottak annak ellenére, hogy a háború utáni évek igencsak ínségesek voltak. Egy évig a férj szüleinél laktak a „kis házban”, majd építkezésbe kezdtek....<sup>195</sup>

Amikor a legény már az esküvőjére készült, megkérte a barátját, hogy legyen a vőfélye, és hívogassa a vendégeket. Ez mindig vasárnap történt. Ekkor a nagyvőfély a vőlegényes házhoz ment, ahol megvendégelték. Ebéd után pedig el is indult a menyasszonyos házhoz, ahol beköszönt.

*Kedves vőlegényünk küldött engem ide,  
Általam az ő menyasszonyát kéreti,  
Hogy az igaz hitnek elmondására,  
Szerdán délelőtt 11 órára, jelenjen meg vele  
Az Isten házába.*

*Kedves vőlegénye nékem arra adta szavát,  
Hogyha szépen megkérem az ő menyasszonyát,  
Hivogató pálcát fog kezembe adni,  
Lobogó pántlikát a mellemhez tűzni.  
Felkérem tehát vőlegényünk nevében,  
Hogy ezen jelekkel díszítsen fel szépen.*

Ezek után a vőfély megkapta a névsort, így már tudta, hogy kikhez kell elmenni hívogatni. A házaknál általában ezeket a szövegeket mondták:

*Ez érdemes házba bátorsággal léptem,  
Mivel Kelemen Lászlónak követője lettem.*

---

<sup>194</sup> NM. 017253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal.

<sup>195</sup> NM. 017253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. Lásd még: Disszertáció melléklete 350. oldal.

*Meghajtom magamat alázatossággal,  
A ránk bízott dolgot végzem bátorsággal.*

\*\*\*

*Kijelentem tehát szívemnek szándékát,  
Miért kerestem fel e háznak gazdáját.  
Tisztelettel tudatja általam Kelemen László uram,  
És kedves neje, hogy szeretettel fiuk, Lászlónak, az ő szíve  
Választottjával, Lénárt Margittal az ő egybekelési házasságuk  
Szerdán délelőtt 11 órákor az Isten házában meg  
Fog történni, melyre tisztelettel meghívja.  
Tessenek eljönni vacsorára,  
Étel ital bőven lesz számokra.  
Kézzel kézre fog járni a telt pohár,  
Vigan mondjuk, legyen boldog az új pár.*

Régebben kisvőfély is volt, de ő nem szólalhatott meg,

„...az csak kutyakergető volt.”<sup>196</sup>

A vőfély hívogatás után visszament a gazda házához:

*A rámbízott dolgokat híven mind elláttam,  
Semmi ellentmondást sehol nem találtam.  
Ád is az Úristen ide sok vendéget,  
Azok közé pedig szép jó békességet.  
Segítse az Isten a háznépét erre,  
Hogy elkészüljenek a rendelt időre.”<sup>197</sup>*

---

<sup>196</sup> DMNA. 401-70. Tánccok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kelemen László 16. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>197</sup> DMNA. 401-70. Tánccok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kelemen László Kelemen László 16-17. old. Lásd még: Disszertáció

Ezután elkezdődtek az előkészületek. A csigacsináló előtt tartották a síró estét, viszont – az elnevezés ellenére – nem keseregtek, hanem mulattak. Amikor aztán átmentek a vőlegényes háztól a menyasszonyos házhoz a sirató estére, azt dalolták hogy:

*Piros bort ittam az este...*<sup>198</sup>

Az emberek aztán összegyűltek a csigacsinálóban, ahová minden család vitt lisztet, meg 3-4 tojást. A munka, meg a szórakozás úgy éjfélig is eltartott, de volt, hogy tovább is. Bent vigadtak az idősebbek, a legények meg kint maradtak, boroztak, daloltak. Aztán a csigacsinálóban is eljárták a csárdást. Éjfélre megérkezett a cigány is – ahogy akkoriban mondták –, hogy betapossák a csiga végét, hogy ki ne bomoljon. A régi hit szerint ugyanis csak így lehetett boldog az új pár. Ilyenkor a csigacsinálóban majdnem annyi bor fogyott, mint a lakodalomban. Megesett, hogy 25-30 liter bor is az asztalra került. Először hallgatón kezdték.<sup>199</sup>

*Jaj de sokat áztam fáradtam,  
Mikor házasodni akartam  
Nem találtam kedvemre valót  
Csak az a szeretőm aki vót.*<sup>200</sup>

Énekelték még, hogy:

*Lányok, lányok nektek nyílik a rózsa,  
Menyecskének a savanyú ugorka.*

---

melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>198</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kelemen László Kelemen László 19. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>199</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kelemen László Kelemen László 17. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>200</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kelemen László Kelemen László 17. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

*Akkor lesz a menyecskékre, csuhaj, jó világ,  
Hogyha nyílik a savanyú ugorka virág.*<sup>201</sup>

Aztán ahogy emelkedett a hangulat azt is dalolták:

*Házasodtam egyszer, házasodtam kétszer, de hiába.  
Rossz asszonynál rosszabb, rossz asszonynál rosszabb, de még rosszabbra találtam.  
Egész éjjel be nem áll a pofája,  
Ugat, mint a hét vármegye kutyája,  
Szita, rosta, kéreg, majd megöl a méreg, de hiába.*

Erre már az asszonyok rákezdték belülről a házból:

*Férjhez mentem egyszer, férjhez mentem kétszer, de hiába,  
Rossz embernél rosszabb, rossz embernél rosszabbra találtam.  
Éjfél tájban hazajön a kocsmából, legszebb szava asszony, mars ki a házból.  
Szita, rosta, kéreg, majd megöl a méreg, de hiába.*<sup>202</sup>

Aztán eljött az esküvő ideje is. Amikor a menyasszonyos háznál megvolt a multság, átmentek a vőlegényes házhoz.<sup>203</sup> Amikor a vőlegényes házhoz vitték a menyasszonyt, ott táncolt a vőlegény a menyasszonnyal. Ilyenkor volt szokásban, hogy a férfiak észrevétlenül kilopták a szitát, majd fogtak egy mécesest, aztán a szitán keresztül „gyertyavilágnál” nézték meg a vőlegény lábát, hogy nem „kaptás”-e? A vőlegény igyekezett kirúgni a kezükből szitát. Ha ez nem sikerült, akkor azt mondták, hogy „kaptás” a vőlegény. De a nagy igyekezetben sokszor előfordult, hogy kiszakadt még a szita szövete is, a háziasszony nem kis bosszúságára, és nem egyszer megtörtént, hogy a legények a

---

<sup>201</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 18. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>202</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 18. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>203</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 22. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

vendégek nagy derűtsége mellett hanyatt is estek, még a mécses is kiesett a kezükből.<sup>204</sup> Ezek után volt még néhány nóta, aztán a nagyvőfély megmondta, hogy 8 órára mindenki érkezzen meg, kést, kanalat hozzanak magukkal. Ide azonban már a menyasszony meghívott vendégei nem mentek el.<sup>205</sup> Aztán eljött a vacsora ideje is. Csigatésztás húsleves, töltött káposzta, egészben sült tyúk és sütemény került az asztalra, ezek után pedig tovább daloltak, mulattak az emberek. Amikor a nagyvőfély felköszöntötte a vacsorát elhívta a menyasszonyt táncolni, akit csak „többszöri megcsalás” után adott át a vőlegénynek. Tánc közben a vőfély mindig odakinálta a menyasszonyt, aztán elfordult. Sokszor becsapta a vőlegényt. „*Vót úgy, hogy 10-12-szer is.*”<sup>206</sup>

Utána következett a sortánc. A sortáncba a férjes asszonyokat invitálta a vőfély, és átadta egy feleséges embernek, vagy legénynek. A vőfély a nevet is kiáltotta, hogy kit kinek ad át, de előbb megkérdezte az asszonytól, hogy kivel akar táncolni. Ez rövid ideig tartott, hogy ne érezze senki sem sértve magát. A szakácsasszonyokat is a vőfély hívta táncba, és ugyanúgy sorba adta mindet. A szakácsasszonyok táncát mindig megújrázták.

*„Most a sóír, paprikáír, levesír, borsír, káposztáír, meg tudja az ördög, mindenír egy-egy ráadást húztak rá.”*

Ezután jöttek a „maskurák”. A legények beöltöztek lánynak, menyecskének, drótosnak, bekenték magukat korommal. Egyiknek-másiknak fokhagymakoszorúból volt a haja. A nagyvőfély megáldotta őket. Ekkor a „maskurák” sorba álltak, úgy hallgatták végig az álldást.<sup>207</sup>

---

<sup>204</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 25. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>205</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 22. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>206</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 22. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>207</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 23. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

*Kurvából, latorbul álló felekezet,  
Látom, hogy szép számmal megérkeztetek,  
A fene ett vón meg otthon benneteket.  
A szemetek odvába kötcsön a madár és a cinke,  
Az apátok hajlékában ett vón meg a fene.  
Husotokat a kerékagyra rakják,  
Bürötöket majd a zsidók vállán a kutyák ugasák.  
Az akasztófa, ha eljön majd végtire,  
A Bali Mihály markát keverjétek össze (ő volt a hóhér)  
Húzzatok egy nótát, azt se kedvetekre.  
A fene egyen el benneteket örökre.<sup>208</sup>*

Aztán a „maskuráknak” elhúzták a nótáját, de nem lehetett nagyon a kedvükre való, mert rövid volt. Ha megálltak a muzsikások, elkezdtek kukorékolni a „maskurák”. Akkor aztán kaptak még rá egy keveset, amikor aztán ennek is vége lett, következett a szabad tánc.<sup>209</sup> Történt olyan is, hogy a „maskurákat” borral kínálták, de „kénesöt” tettek bele, az meg elcsapta a hasukat.<sup>210</sup>

A menyasszonykontyolás előtt játszották a Rózsa Sándort, lovaztak, de előfordult a halottas paródia is.<sup>211</sup>

*„A Rózsa Sándoros játéknál szünetben Oláh Sándor úgy jött be, mintha a csárdás (kocsmáros) lányától búcsúzna. Mintha megfoghatnák a pandúrok. A búcsúzkodás volt a fő tárgy a játéknak.”<sup>212</sup>*

---

<sup>208</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 23. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>209</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 23. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>210</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Sütő Imre 11. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>211</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 24. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>212</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Sütő Imre 11. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354.,

A lóvásárnál meg két fiút egymásnak háttal állva összekötötték a derekuknál fogva és letakarták őket pokróccal, vagy lepedővel. Elöl az egyik egy vászonfazekat fogott rúdra akasztva, a másik meg egy seprűt lóbált, ez volt a ló farka. Csápolta is a hátsó alakoskodó igen rendesen, mert közben csipkedték őket. Egy másik legény aztán a hátukra ült. A kupec meg egyezkedett a három legénnyel, amíg aztán a lovat agyon nem ütötték. Csapkodták egymás kezét, aztán az lett a vége, „*Hogyha nem ér ennyit, akkor agyonütöm!*” Akkor aztán a harmadik legény „*főbeütötte*” a vászonfazekat egy fakanállal, ezek után meg a zsidó megvette a ló bőrét, közben meg a legények kioldották egymást és kiszaladtak.<sup>213</sup>

Volt még műköszörűs játék is, ahhoz is két bolond kellett. Ők is le voltak terítve lepedővel. Az egyik betolta a másikat, mint egy talicskát. Aztán a köszörűs a másik fenekéhez tette a kést és ott élesítette. Ezek után meg vitte oda az emberekhez, hogy megnézzék, elég éles-e? Persze, hogy a fenekén élesített kés senkinek sem volt eléggé megfenve. Volt még halottas játék is. De ezt Turzó Vince jobban tudta.<sup>214</sup>

Ezek után éjfélkor elvitték a menyasszonyt kontyolni. Ekkor aztán verset mondott a nagy vőfély a menyasszony nevében.<sup>215</sup>

*Tekintsetek reám, hogy mily pórul jártam,  
Minden szabadságot magamtól elzártam.  
Ezt a kedves órát régtől fogva vártam,  
Amiképpen jártam, magam úgy akartam.*

*Szaporodj, kívánom, terjedj ki messzire,  
A te familiád kívánt örö mire.  
Most már násznagy uram nem mondok egyebet,  
Tessék násznagy uram, fogjon vele kezét.<sup>216</sup>*

---

356-361., 368-369. oldal.

<sup>213</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Sütő Imre 11. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>214</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Sütő Imre 13. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>215</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 24. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>216</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés:

Mikor a menyasszonyt felkontyolták, Mikepércsen mindig ezt a nótát húzták:

*Haragszik a pusztabíró becsületem sérti.  
Nem is kérdi miért jöttem, csak a lányát félti.  
Nem jöttem én csikó lopni bíró udvarába,  
Miért van a bíró úrnak kökényszemű jánya.*<sup>217</sup>

Ezek után következett a menyasszonytánc. Ilyenkor régebben 1 Forint volt a menyasszony, majd 50 krajcár lett, 1955. táján meg már 100 Forint volt. Előbb a pénzes emberek táncoltak. A pénz értékét mutatja, hogy akkor még 1 Forintért meg 60 krajcárért inget adtak, de olyat, hogy két nyáron át arathattak benne. Aztán megint szabad tánc következett, ekkor mindenki táncolhatott. Ez reggelig tartott.<sup>218</sup>

A tánc kétlépéses csárdással kezdődött. Egy darabig egy helyben mozogtak, jobbra, balra ingatták testüket. A táncos erősen jobbra billentette párja derekát, tulajdonképpen ekkor kezdődött el a tánc. A kétlépéses mindig egynegyedfordulatokkal járták, ahogy a hely engedte egy lépéses csárdással, ami lényegében azonos a kétlépésessel. Jobbra és balra egyet-egyet léptek. Régen úgy járták, hogy közben mindig elfordultak. Ezután újból kétlépéses csárdás következett, ahogy a hely engedte. Felső testüket derékból lendületesen mozgatták. Innen vágtak át a táncosok félfordulásba. A férfi lábával mindig hátul, a nő elől keresztezett. A második lépés végén jobbra fordultak balláb, ha balra fordultak jobb láb lendülete zárta a lépést.

A nagy hely – amennyiben zárt térben mulatoztak –, lehetővé tette a bővebb mozgást, hiszen ennek a táncnak az egyik jellegzetessége a tér teljes mértékű kihasználása volt. A hely adta lehetőség szerint hol erőteljesebben, hol kisebb lendülettel járták. A páros forgást jobbra is, balra is megcsinálhatták tetszőlegesen, ahogy éppen a hangulat diktálta. Ha nem tudtak teljesen körülfordulni, akkor helyette félfordulást jártak, melynek több változata is ismert. A szökő lépésnél, ha hátrafelé járták, kissé hátra kellett dőlni. Ez a

---

megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 24. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>217</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Sütő Imre 10. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>218</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 24. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

hátravágás. Amikor előre lép a táncos, akkor kissé előre hajolt. Úgy is lehetett csinálni, hogy miközben a legény a leány derekát fogta, előre mentek ezzel a lépéssel, és párosan is fordulhattak.

Kedvenc tánclépések közé tartozott még az oldalra perdítés, amit erőteljesen használtak a csárdás járásakor. Mielőtt a táncos maga elé fordította volna partnerét, előbb jobb oldaláról bal, majd bal oldaláról jobb oldalára vezette a lányt. Nagy jellegzetességei voltak ennek a táncnak az ugró és szökkenő lépések. Ezeket a lépéseket hátravágás követte, amely kieresztett kézzel történt, ekkor a táncos hirtelen mozdulattal rántotta magához párját, és forgással zárta le a lépések sorát. Az ugrósban ezek a figurák mind sorra megismétlődtek. Ha nagyon gyors volt a zene, akkor a dobantós következett. Ezt páros fogással, parasztugróssal vegyesen hosszabb ideig járták.<sup>219</sup>

A tánc felépítése hasonló a népdalok szerkezeti tagolásához. Egyes részek refrénszerűen ismétlődtek, de mindig erőteljesebben, lendületesebben. Éppen ezek a visszatérő motívumok adták meg a tánc üdeségét, és kötötték az egyes részeket szervesen egymáshoz. Szerkezetileg négy részre tagolódott, a négy dallam szerint. Az első rész mérsékeltebb. A második dallam és ennek következtében a második rész már lendületesebb volt. A harmadik rész játékos, benne a legények csapásolójával, amely tulajdonképpen verbunk, a lendületes mozgásokkal hangulatában is emelte a táncot. Az utolsó, vagyis negyedik része a friss, ugrós volt. Falusi táncalkalmakon is jellemző dolog, hogy amikor a zenekar ugróst húz, akkor a tipikus ugrós tánclépések között a lassú csárdás figurái is megismétlődtek.

A figurák egymásutánja teljesen kötetlen volt. Erre a táncra jellemző volt a friss, ruganyos mozgás, és megfigyelhető volt, hogy általában féltalpon, vagy lábujjhegyen táncolták. A lányok testtartása lazább, könnyedebb, a legényeké sokkal keményebb, feszesebb volt. A legények különösen a csapásolókat járták keményen. A sétálónál a párok egymás szemébe néztek, szinte beszélgettek, ismerkedtek egymással.

Volt egy bizonyos fokú könnyedség és harmónia a táncban. Ha a lányok külön járták, kezüket sohasem lengették szabadon tánc közben, hanem mindig szabályosan csípőre tették. A legények karja viszont nem lógott lent, kezükkel szabadon, kötetlenül játszottak. A tánc fő motívuma a gyakran ismétlődő sétáló lépés, az ugrós és a bihari forgó. A közbeeső motívumfűzés segített abban, hogy az itt kiemelt három fő alkotórész mindig emelkedettebb, hangulatosabb formában térjen vissza. Így a tánc lényegében három-négy

---

<sup>219</sup> Béres 1955: 10-12.

alap mozgásforma különböző fokon való variálása volt.<sup>220</sup> Ha a feleségével járta az ember azt csujogatta, hogy:

*Ez a magam szekere,  
Ezen járok én Pestre!*

vagy:

*Mindenki a máséval,  
Csak én a magaméval!*

Közbekiáltották azt is, hogy:

*Nem egyforma a világ,  
Kinek szoros, kinek tág!*

\*\*\*

*Ez a világ úgyse sok,  
Használják az okosok!*

\*\*\*

*Nem anyától lettél, rózsafán termettél,  
Pirospütkösd napján, burokba születél.*

„Ezt piros Góbé Lajos bátyám szerette nagyon mondani.”<sup>221</sup>

A lakodalom vége felé, amikor még nagy volt a jókedv, a legények összeálltak verbunkost táncolni (*12. ábra*). Egy feleskette őket, ő volt az első legény, aztán mindent le

---

<sup>220</sup> Béres 1955: 17-18.

<sup>221</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kozma István 21. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

kellett utánozni a többieknek, amit ő csinált.<sup>222</sup>

*„Táncoltak, daloltak, de még Béni bácsinak a brúgósnak a pucér fenekit is megcsókolták. Utána az asszonyokat akarták csókolni. De azok kiszaladtak előllök, hogy őket ne a cigány feneke után csókolják meg.”<sup>223</sup>*



**12. ábra – Sütő Imre és Kozma István verbunkos tánca. Mikepércs, 1950-es évek közepe<sup>224</sup>**

<sup>222</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Sütő Imre 12. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>223</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Sütő Imre 12. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>224</sup> A debreceni Déri Múzeum digitális fotótárából. Leltári szám: 11423. A felvételt Dr. Béres András

Reggel mikor már elkezdtek hazaszivárogni a vendégek, jött az úgynevezett gerendatánc. Ez is amolyan verbunkos volt. A multság hevében leverték a mestergere-  
rendáról még a meszet is, úgy volt szokásban, hogy ezt aztán majd az újasszonynak  
kellett helyreállítania. <sup>225</sup>

Amikor véget ért a lakodalom, a legények általában ottmaradtak még másnap is. Ha  
a lakodalomra marhát vágta, másnap kimosták a belét, hurkát csináltak rizskásával,  
tüdővel meg szívvel, úgy mintha csak disznóból lett volna. Ezt megfőzték vízben, aztán  
meg tejet öntöttek rá. Ilyenkor nem csigalevest, hanem hurkalevest, meg pacalt főztek,  
amit laskaformájúra darabolták fel. Később 1955 körül már paprikást is készítettek  
pacalból, de ez nem Pércsen, hanem valamelyik debreceni vendéglőben történt. <sup>226</sup>

Amikor nem volt elég a maradék, és a legények megéheztek, elmentek „kántálni”.  
Vittek szakítókosarat, kolompot, meg rostát. Nagy zajjal érkeztek meg azokhoz a  
házakhoz, ahonnan hivatalosak voltak a lakodalomba. Volt egy „szánka”, vagy egy  
kubikos targonca, arra ült fel valamelyik és rázta a kolompot. A talicskát meg felváltva  
tolták. Régebben két napig is eltartott egy-egy lakodalom. Akkor még egyszer elküldték a  
vőfélyt, hogy:

„Gazduram még egyszer szeretné látni a vendígsíget.” <sup>227</sup>

Újból leves főtt, és megkezdődött a multság. <sup>228</sup>

Az 1950-es években a fiatalok még ismerték a csárdást és lakodalmakban, illetve  
zárt helyiségben rendezett bálakon járták is, majd az idők múltával a helyi csárdás  
feledésbe merült. Hogy milyen is volt az igazi régi lokális táncélet, és hogy meddig is  
terjedt ki a település kapcsolati hálózata, amely a falvak és városok egymásra hatásának

---

készítette Mikepércsen. Lásd még: Disszertáció fotómelléklete: 372-373. oldal. 44-49. ábra

<sup>225</sup> Mikepércs. ZTI. Akt. 178: 36., illetve DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kelemen László 25. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>226</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Sütő Imre 12. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>227</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kelemen László 25. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

<sup>228</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. 006029-el. Elbeszélte Kelemen László 25. old. Lásd még: Disszertáció melléklete 350., 354., 356-361., 368-369. oldal.

következtében nyilvánvalóan befolyásolta a helyi dallamkincset és a tánckulturát – sok egyéb más szokás és hagyománykeret mellett –, azt ma már igencsak kevesen tudhatják.

### ***Mikepércs kapcsolati hálózata az 1867-1906. közöttre datálható házassági anyakönyvek alapján***

Mikepércs lakosai Debrecen vonzáskörzetében a földművelés mellett főként az áruk mozgásából, vagyis kereskedeleméből éltek, ennek következtében pedig ez a község nem tartozhatott az elzártabb települések közé, népi kultúra szempontjából is a korán polgárosodó falvakhoz sorolható. A környező helységeken még napjainkban is számon tartják, hogy sokan éltek itt fuvarozásból, mindezek mellett pedig számos anekdota fennmaradt a Debrecenben árusító mikepércsi kofákról, akik áruikat főként Derecskéről, illetve Sárándról, Bagosról, Hosszúpályiból, Konyárról, Tépéről, Kismarjáról, sőt még Hencidáról is gyalogszerrel szereztek be, hogy aztán némi haszonnal a cívisvárosban értékesítsék azt.<sup>229</sup> Ennek a falunak is megvolt tehát a maga vonzáskörzete, amely az idénymunkák alkalmával még inkább megmutatkozhatott. Az őszi, tavaszi nagyobb munkák időszakában Mikepércsre átjártak Sárándról, Bagosról, Derecskéről, Hajdúszovát-ról, Konyárról, de még Bagamérről is.<sup>230</sup>

A munkaalkalmak mellett azonban a táncmulatságok is kirajzolnak egyfajta szűkebb kapcsolati hálózatot, amely Mikepércs néptáncos és népzenei adatolásának szempontjából igen meghatározónak tekinthető. Így az adatközlők elbeszéléséből tudjuk, hogy ha a mikepércsi zenészeket már lefoglalták, Sárándról hívták át a bandát. Sárándon pedig nem egyszer megfordult a hosszúpályi banda, Mikepércsről pedig egyaránt átjártak a sárándi és a bagosi mulatságokra.<sup>231</sup> Arra a kérdésre viszont választ találni már sokkalta nehezebbnek tűnhet, hogy Mikepércsnek a környező települések sorában mely falvakkal milyen intenzitású volt a kapcsolata. A téma viszont nem elhanyagolható, hiszen a községek egymáshoz viszonyítható kontaktushálózata, azok sűrűsödési pontjai, kiterjedt-

---

<sup>229</sup> DMNA. 1569-76., Megjegyzés: Békési András derecskei, Gyönyörű Zsigmond és Kálmán Péter sárándi lakosokkal 2011-2015. között folytatott beszélgetések és interjúk során többször is megemlítették, hogy Mikepércs fuvaros falu volt.

<sup>230</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 548. 15., Béres 1955: 15.

<sup>231</sup> Megjegyzés: Hodos Lajosné Lovász Róza (100 éves) Mikepércsi adatközlővel 2012 januárjában, illetve Dankó Imre (91 éves) és Gyönyörű József (81 éves) Sárándi adatközlőkkel 2011 telén készült interjúk alapján.

sége, vagy éppenséggel egyes viszonyok és összeköttetések teljes hiánya nyilvánvalóan pontosabban kirajzolhatja bizonyos kulturális javak, így például a néptáncmotívumok, és részben akár a hozzájuk kapcsolható népdalok áramlását, és megközelítőleg azok területi elterjedtségének voltát is. Tehát ha csak a munkakapcsolatokat és a mulatságokat vesszük is figyelembe, nyilvánvalónak tűnhet, hogy egy-egy település ma ismert népdalai és táncanyagai számos helyről származhattak, és így számos elemből is tevődhetek össze. A fennmaradt átörökíthető adatok szempontjából azonban még az sem volt mindegy, hogy mely adatközlő állt a kamera, a fonográf, vagy éppenséggel a magnetofon elé, tehát az, hogy kit talált meg a kutató.

Nagyjából feltételezhető, hogy a környező települések táncai, még ha mutatkoztak is eltérések, nem különbözhettek olyannyira egymástól, hogy a szomszédos falvakból származók ne tudtak volna együtt mulatni. Számos alkalommal bővíthetett, változhatott az egyének, és így a közösség népdal- és néptáncművelése, elég talán ha csak a már említett tánc- és munkaalkalmak mellett a vásározásokra, vagy a katonáskodásra is gondolunk. Az előbb felsorolt, minden bizonnyal a népzenei és néptáncművelést is befolyásoló eseményekhez viszont nem, vagy csak nagyon nehezen tudunk statisztikai pontosságú információkat kapcsolni. Az adatközlők visszaemlékezései mellett azonban más forrásokra is támaszkodhatunk.<sup>232</sup>

A házassági anyakönyvek kellő adatot nyújtanak mind az egyének születési-, mind pedig lakóhelyére vonatkoztatva, amelyből aztán rokoni és baráti kapcsolataikra is következtethetünk. Ahhoz tehát, hogy a szóban forgó település regionális kapcsolati hálózatának egyfajta képét megkaphassuk, viszonylag lokálisnak, sőt személyesnek tűnő adatokkal kell dolgoznunk.

---

<sup>232</sup> Megjegyzés: A feltárt és az értekezésbe beépített adatközlők visszaemlékezései, illetve a már említett tánc- és munkaalkalmak mellett a vásározásokra, és a katonáskodásra vonatkozó objektív adatok vizsgálatai is pontosíthatnák egy-egy település kulturális kontaktushálózatának megrajzolását, azonban utóbbiakról adekvát, egzakt, illetve számszerűsíthető levéltári adatsorok nem állnak rendelkezésünkre, vagy legalábbis ezidáig nem kerültek elő, s így a kutatás során nem is voltak felhasználhatók. A házassági anyakönyvek adatai azonban elérhetők, kutathatók, továbbá adatelemzés alá is vonhatók, így tehát a rendelkezésre álló adatsorokból részint a kulturális csere folyamatára, jelen esetben a néptáncra, de akár bármely más műveltségi elem, lásd: népzene, szokások, gasztronómia... stb. kiterjedtségére, valamint információ átvitelére is következtethetünk, mivel az adott településre máshonnan érkezők értelemszerűen hagyományait, szokásaikat is magukkal hozták. Erre vonatkozó más statisztikai információ azonban a házassági anyakönyvektől eltekintve – mint ahogy azt már említettük –, amelyekből kulturális elemek elterjedtségére vonatkozó egzaktabb térségi-területi következtetéseket vonhatnánk le az adott kulturális kapcsolatokra, illetve kulturális elemek cserélődésére és keveredésére vonatkozólag, a kutatás jelen állása szerint nem áll rendelkezésünkre.

Mikepércs kontaktushálózatának pontosabb felvázolásához az 1867-1906 közötti időszakra datálható házassági anyakönyveket használtuk fel, így 40 év anyagáról van bővebb információnk. Azért esett erre az időintervallumra a választásunk, mert a folklór utolsó nagy kivirágása is nagyjából a kiegyezés utáni időkre tehető. Ez a nagy fellendülés pedig területenként eltérő intenzitással ugyan, de körülbelül a XX. század elejéig tartott, amikor aztán a modernizáció elkezdte felőrölni a folklór még szervesen működő egységes keretét.

Az elvégzett statisztikai kimutatás hosszabb távon nyilvánvalóan más kutatásokhoz is felhasználható, jelenleg azonban a néptáncokra és a hozzájuk fűzhető népdalokra vonatkoztatjuk azt. Jelenleg 3148 indexszámmal 1574 ember születési- és lakóhelyét ismerjük ebből a korszakból.<sup>233</sup>

Mivel a fent említett születési- és lakóhelyiség is relevánsnak tűnik az egyének népdalokra és néptáncra vonatkozó tudását illetően, bármely adatsor kihagyása információvesztéssel járt volna. Éppen ezért azt az eljárást választottuk, hogy minden személyhez két mutatószámot rendeltünk, és így ezek a dupla adatok adnak ki egy teljes egészet.<sup>234</sup> A 40 évre vonatkozatható összesített információkból kitűnik, hogy bár általában nagy népességmozgást és kulturális keveredést szoktak emlegetni az Alföld ezen területén, amely Mikepércsre is vonatkozatható lehetne, mégis a házasságok tekintetében 2492 indexszámmal 74.76%-ban homogénnek mutatkozik a község, amely a várt eredményhez viszonyítva relatíve magas értéknek tekinthető.<sup>235</sup> Így tehát a

---

<sup>233</sup> Reformtus Esketési jegyzőkönyv Mikepércs 1853-1887. (HV. MNL. OL. 2218. 1853-87.), Reformtus Es-ke-tési jegyzőkönyv Mikepércs 1888-1895. (HV. MNL. OL. 2218. 1888-95.), Mikepércsi Házassági anyakönyv 1895-1906-ig. Forrás: <https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9TFX-9PTH?i=1&wc=92Q-S-16J%3A40679401%2C52327501%2C41209201&cc=1452460>. A letöltés ideje: 2016. november 23.

<sup>234</sup> Megjegyzés: Mivel csak az esküvő helyszínéről és a házasuló felek születési, illetve lakóhelyéről van információnk, arról azonban nem, hogy melyik illető mennyi időt töltött el születési, vagy éppenséggel lakóhelyén az esküvő előtt – amennyiben a két adat nem egyezik meg egymással –, ennek megfelelően arról sem lehet bővebb információnk, hogy az illetők népdalrepertoárjának és néptáncmotívumainak javát mely falvakból hozták magukkal. Mivel jelen esetben azonban mind a születési, mind pedig a lakóhely meghatározónak tűnik ebből az aspektusból, bármely adat kihagyása információvesztéssel járt volna.

<sup>235</sup> Megjegyzés: Ebben a százalékos kimutatásban az egyének összevont statisztikai „féléadatai” is szerepelnek. Tehát ha valaki Sárándon született, de a későbbiekben már Mikepércsen lakott, az az egyén nyilvánvalóan csak fél adattal szerepeltethető Mikepércsnél, illetve Sárádnál. Egy-egy féladat viszont a települések sorában akár több variációban is megismétlődhet, így például Mikepércs-Hajdúszovát, Sáránd-Hajdúbágyos viszonylatban, tehát az adatok a helységek sorában statisztikailag összevonva kiadhatnak egy-egy „statisztikai egyént”. Így a végeredménynél személyekre vonatkoztatva csakis statisztikai értelemben beszélhetünk, viszont százalékos arányban pontos kimutatást kaphatunk Mikepércs házassági kapcsolathálózatáról, e tekintetben pedig főként a százalékos arányokat mutatjuk be. A 40 éves összesített statisztikában egy fél adat 0.03%-nak felel meg, ezek alapján 0.06% tesz ki egy embert a születési és

fennmaradó 25.24% oszlik meg azon nagyjából száz helység között, amelyekkel a kutatott község kapcsolatba hozható.<sup>236</sup>

Mikepércsnek 1867-1906 között Sáránddal a legerősebb a külső házassági kapcsolata, amely 88 mutatószámmal az összesített százalékarány 2.64%-ra tehető.<sup>237</sup> Nem várt eredmény, hogy erős házassági kapcsolat mutatható ki Debrecennel is, amely 83 indexszámmal az összesített százalékarány 2.49%-át teszi ki, harmadik helyen pedig Hajdúbagos áll, amely 74 mutatószámmal az összesített százalékarány 2.22%-át adja.

Közepes erősségű házassági kapcsolat mutatható ki Konyárral, Hosszúpályival, Hajdúszováttal és Derecskével, utóbbi település azért fontos a kutatás szempontjából, mert ez az első olyan község, amely a kapcsolati hálózatban filmszalagokon rögzített csárdás és verbunkos táncanyaggal rendelkezik. Konyár egyébként 45 mutatószámmal az összesített százalékarány 1.35%-át, Hajdúszovát és Hosszúpályi 39 indexszel az összesített százalékarány 1.17%-át, míg Derecske 31 indexszámmal az összesített százalékarány 0.93% -át adja ki.

A mikepércsi verbunkos tánc Mikulási Béla megfigyelései szerint is nagyon hasonlíthatott a jobban kutatott derecskeihez.<sup>238</sup> Ez egyfelől betudható a katonáskodásnak, másrészt viszont a környező településeken több helyről, így például Sáránról, Hajdúbagosról, Konyárról, Berettyóújfaluról, Kismarjáról, Váncsodról és Pocsajról is ismerjük a lakodalmas tréfás verbuválás szokását, magát a hozzá tartozó szövegfolklórt pedig pontosabban Hosszúpályiból és Hajdúszovátról jegyezték le, így tehát az esküvői multságok alkalmával is tovább terjedhetett egy-egy táncrészlet, vagy motívum.<sup>239</sup> Mikepércsnek eltérő intenzitással ugyan, de mindegyik helységgel kimutatható valamilyen szintű házassági kapcsolata, Váncsod kivételével. A már említett Sáránd 88-as index 2,64%-kal és Hajdúbagos 74-es index 2.22%-kal erős házassági kapcsolatokat mutat fel a kutatott településsel. Konyár 45-ös indexszámmal 1.35%-kal, Hajdúszovát és Hosszúpályi

---

lakóhellyel egyetemben.

<sup>236</sup> Megjegyzés: A 104 feltüntetett helységből 18 nem, vagy csak részlegesen azonosított, mivel az anyakönyvek állapota miatt nem lehetett jobban pontosítani az információkat. Ezen települések azonban csekély mutatószámmal jelennek csak meg a statisztikában, jórészt pedig Hajdú és Bihar vármegyék határain túl fekszenek.

<sup>237</sup> Megjegyzés: A Sáránra vonatkozatható 2.64%-os legerősebb külső arányt hárommal osztva megtudhatjuk a gyenge kontaktusok felső határát, amely 0.88%, utóbbi értéket, pedig ha megszorozzuk kettővel a középérték felső határát is megkapjuk, amely 1.76%.

<sup>238</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 178.

<sup>239</sup> Békési 2006: 3-47., Béres 1957: (Hajdúszovára vonatkozó adatok Déri Múzeum Néprajzi gyűjtemény Béres András Archívum 23. doboz), Papp 1942., ZTI. Akt. 62., ZTI. Akt. 178., ZTI. Akt. 741.

39-es index 1.17%-kal, Derecske 31 mutatószámmal 0.93%-kal közepes házassági kapcsolatokat jelez Mikepércessel, míg Berettyóújfalu 15-ös indexszel 0.45%-kal, Kismarja és Pocsaj pedig 2-es mutatóval 0.06%-kal gyenge házassági kapcsolatokat vázol fel. Váncsodiakkal 1867-1906 között nem házasodtak Mikepércsen Ø.

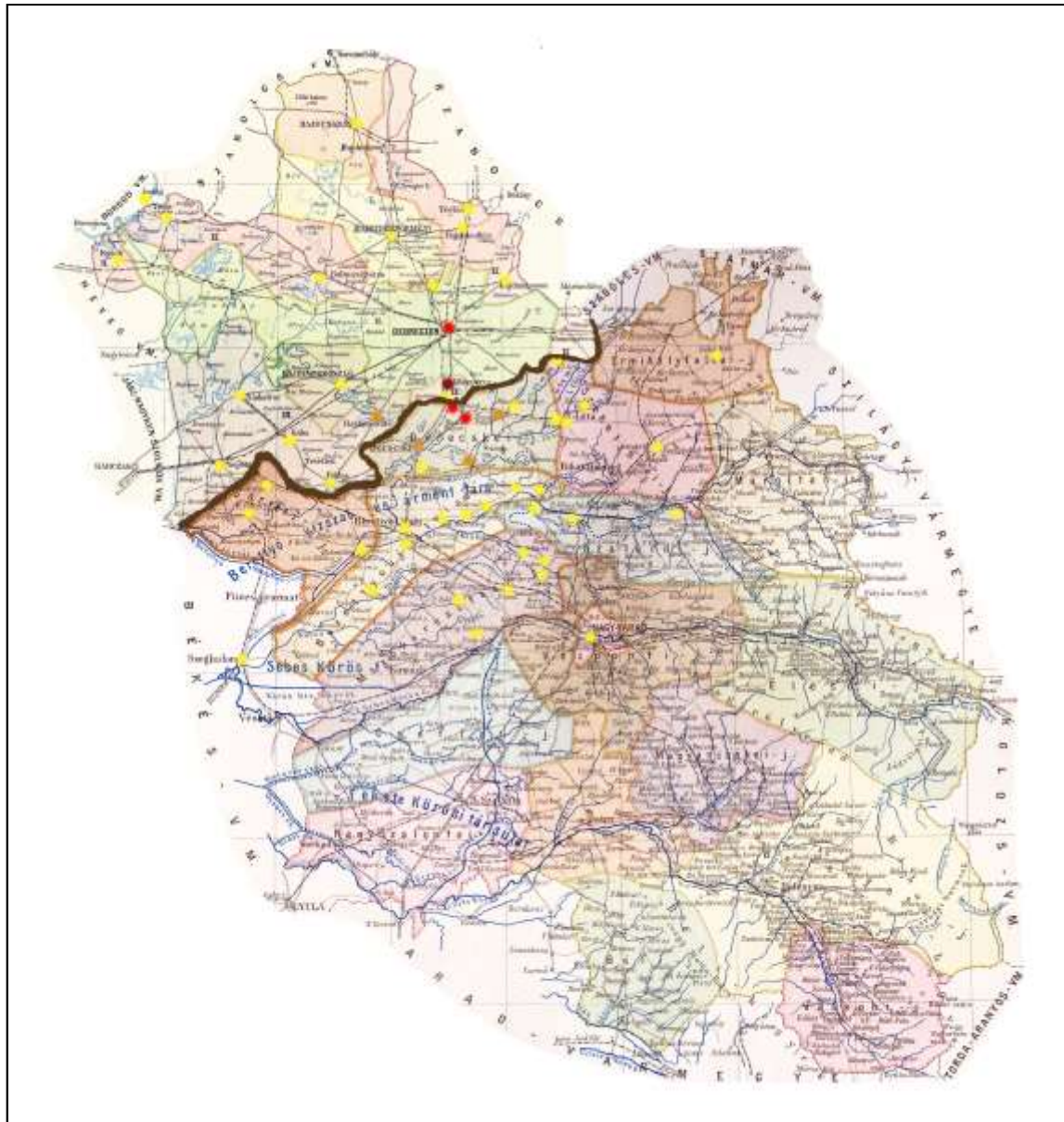
Amennyiben a filmfelvételeken rögzített archív táncanyagokat vesszük csak figyelembe településekre osztva, a kutatott falunak a már említett Hosszúpályival (1.17%) és Derecskével (0.93%) közepes erősségű házassági kapcsolatai vannak. Szentpéterszeggel (0.72%), Hajdúszoboszlóval (0.51%), Berettyóújfaluval (0.45%), Balmazújvárossal, Hajdúböszörménnyel (0.24%), Hajdúhadházzal (0.18%), Nádudvarral (0.12%), Földessel, Hajdúnánással, Kabával, Tiszacsegével (0.09%), Vértessel, Kismarjával, Nagylétával, Pocsajjal és Püspökladánnyal (0.06%) pedig folyamatosan gyengülő házassági kapcsolatok mutathatók ki.

Mikepércs kapcsán – amennyiben az összes Hajdú és Bihar vármegyére vonatkozatható házassági adatot figyelembe vesszük – kitűnik, hogy délkeleti irányban a kontaktusok még a folyamatosan gyengülő kapcsolatokkal egyetemben sem lépik át a Sárrét – Sebeskörös, Nagyvárad – Érmellék vonalat. (13. ábra) Ha pontosabban akarnánk felvázolni ezt a viszonyt, akkor azt mondhatnánk, hogy az összeköttetések, bármennyire is legyenek azok már gyengék, déli irányban nem lépik át a Szeghalom (0.03%), Furta (0.09%), Told (0.06%), Berekböszörmény (0.03%), és Nagyvárad (0.06%) által kirajzolt képzeletbeli vonalat. Míg keleti irányban Nagyváradtól (0.06%) kiindulva Kisszántó (0.03%), Nagyszántó (0.03%), Nyüved (0.03%), Csohaj (0.03%), Székelyhíd (0.03%), Kokad (0.06%), és Gálospetri (0.03%) térségében ér véget Mikepércs házassági kapcsolatainak kiterjedése.

Északon Hajdú és Bihar vármegyék határait átlépve csak Szabolcs területéről lehet még néhány települést felsorolni, amelyek – bár igen gyenge összeköttetést mutat Mikepércs – valamilyen szinten viszont mégiscsak érdeklődésre tarthatnak számot. Ezek a községek ugyan külön-külön nem, vagy alig érik el a statisztikai 1-1.5 fő/40 éven belüli házassági arányt, összesítve azonban az egyetlen külső zóna, amely a statisztikai 5 fő/40 év megoszlást még 10 éves intervallumon belül mutatja. Tehát statisztikailag mintegy 8 évente házasodtak Szabolcs ezen területéről. Ezek a települések a következők: Balkány (0.09%), Nyírbakta (0.06%), Geszteréd (0.03%), Kék (0.03%), Napkor (0.03%), Nagykálló (0.03%) és Újfehértó (0.03%).<sup>240</sup>

---

<sup>240</sup> Megjegyzés: A Szabolcs vármegye területére eső települések java része csak fél adattal szerepel, tehát vagy ott születtek, de elköltöztek, vagy máshol születtek, és ott települtek le 1867-1906 között az illetők.



**13. ábra – Mikepércs házassági kontaktushálózata 1867-1906 között**

Hajdú és Bihar vármegyék térségében. Legsötétebb, bordó színnel Mikepércs lett feltüntetve, mivel a házassági kapcsolathálózatban értelemszerűen önmagával áll a legerősebb kapcsolatban 74.76%-kal. Pirossal jelöltük Sárándot (2.64 %), Debrecent (2.49 %) és Hajdúbagost (2.22 %), amely településekkel Mikepércsnek a legerősebb a külső házassági kapcsolata. Okkersárgával tüntettük fel Konyárt, Hosszúpályit (1.35 %), Hajdúszovátot (1.17 %) és Derecskét (0.93 %). Ezekkel a helységekkel Mikepércsnek közepes erősségű az összeköttetése. Citromsárgával jeleztük azon többi Hajdú és Bihar vármegyékben fekvő falvakat, amelyekkel a kutatott település gyenge házassági kontaktust mutat. Térkép forrása: Hajdú vármegye közigazgatási térképe 1910 körül, illetve Bihar vármegye térképe 1876-1920 között. Utóbbit a források szerint egy bizonyos Bannwarth rajzolta. A két térképet Papp József illesztette össze. A Mikepércsrel házassági kapcsolatba hozható helységeket saját szerkesztésben tüntettem fel.

Mikepércsnek északkelet felől Szilágyságból Diósddal (0.06%) és Szödemeterrel (0.03%), míg Szatmárból Rozsállyal (0.03%) mutatható ki nagyon gyenge házassági kapcsolata. Összességében így Szilágysággal 1.5 fő/40 éven belül statisztikailag mintegy 26-27 évente mutatható ki egy házasság,<sup>241</sup> míg Szatmárral 0.5 fő/40 év aránnyal statisztikailag 80 évente történne egy házasságkötés, tehát ezekkel a vármegyékkel Mikepércsnek már szinte elhanyagolható a kapcsolata.

Észak-nyugat irányába több vármegyével volt összeköttetése a kutatott településnek, így például Jász-Nagykun-Szonok, Heves és Borsod környékével, azonban már ezekkel a területekkel sem olyan intenzív az összeköttetés. Jász-Nagykun-Szolnok körzetéből, Kunszentmártonnal (0.06%), Túrkevével (0.06%), Jászkisérrel (0.03%) és Kisújszállással (0.03%), míg Hevesből Tiszafüreddel (0.09%), Hevessel (0.06%) illetve Poroszlóval (0.03%) mutatható ki kapcsolat. A kapott adatok azonban vármegyénként összesítve sem érik el a tíz éven belüli egy házasság arányát. Mindkét esetben 3 fő/40 év aránnyal statisztikailag 13-14 évente jött létre egy házasság.<sup>242</sup> Borsod területéről Ároktővel (0.06%), Miskolccal (0.03%), Tibolddaróccal (0.03%) és Tiszatarjánal (0.03%) mutatható ki valamelyest gyenge kontaktus, amely vármegyei összesítésben 2.5 fő/40 év aránnyal statisztikailag 16 évenként feltételez egy házasságkötést.

Nem várt eredmény volt, hogy a más vármegyékkel kimutatható igen gyenge összeköttetések sorában a Biharral szomszédos Békéssel – azon belül is csak Szeghalommal (0.03%) – alig van érintkezés, tehát statisztikai 0.5 fő/40 év aránnyal 80 évente feltételezhető egy esküvő. Dél-délkeleti irányban 1867-1906 között Arad, Torda-Aranyos és Kolozs vármegyékkel nem is mutatható ki házasságkötés. Így tehát a Hajdú és Bihar vármegyékkel szomszédos területekről, bár igen gyengének mondható a kontaktushálózat, mégis azonban egy „erősebb” észak-északnyugati összeköttetés rajzolható ki.

Más, nem közvetlenül szomszédos területekről igen szórványos házassági kötelékek mutathatók ki. Pest környékével (0.09%), Tolna (0.06%), illetve Abaúj-Torna (0.03%), Gömör-Kishont (0.03%), Győr (0.03%), Háromszék (0.03%), Komárom (0.03%), Nyitra (0.03%), Szepes (0.03%), Temes (0.03%) és Vas (0.03%) vármegyékkel. Ezekkel a térségekkel viszont sorrendben Mikepércs alig éri el a statisztikai 1.5 fő/40 év 1 fő/40 év,

---

<sup>241</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 26.66 évente feltételezhető egy házasság Mikepércs és a Szilágyságban fekvő települések között.

<sup>242</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 13.33 évente feltételezhető egy-egy házasságkötés Mikepércs és a Jász-Nagykun-Szolnokban, illetve Hevesben fekvő települések között.

illetve a 0.5 fő/40 év arányú 26-27<sup>243</sup>, 40, illetve 80 évenkénti egy esküvőt.

Visszatérve Hajdú és Bihar vármegyék területére, felvetődhet bennünk a kérdés: egy olyan erősen megyehatár közelében fekvő, ha úgy tetszik átmeneti zónában lévő településnek, mint Mikepércs, Hajdú vagy Bihar vármegyével van-e erősebb kapcsolata? Amennyiben az ezen vármegyékre vonatkoztatható valamennyi indexszámot nézzük, amely 590-re tehető, és csak a megyehatárt vesszük figyelembe, az eredmény Bihar javára dől el 382 mutatóval, amely az összérték 64.75%-a. Hajdú vármegye térségével 208-as indexszel 35.25% az eredmény.

A kérdés viszont nem feltétlenül ilyen egyszerű, hiszen ennél sokkalta árnyaltabb a kép. Bihar területén is vannak történelmi hajdú települések. A viszonylag fiatal képződésű, az 1876-os vármegyerendezéssel kialakított Hajdú vármegye viszont olyan területekkel is rendelkezik, amelyek sohasem vallották magukat hajdúságinak, és nem is élhettek hajdú kiváltságokkal a történetük során. Jó példával szolgál erre napjainkban Debrecen, vagy éppenséggel a Hortobágy térsége, ahol az előbbinél a cívis jelleg, míg utóbbinál inkább a táji meghatározottság az elsődleges, miközben a régvolt hajdú településeknél maga a hajdú tudat és a vármegyei elnevezés élvez prioritást. Ezek a területek azonban nyilvánvalóan hatottak egymásra az idők során, sőt az is előfordulhat, hogy közel hasonló kulturális elemeket és hagyományokat titulálnak sajátjuknak, vagy éppenséggel másnak az identitásuk tükrében.

Hajdú és Bihar vármegyék között érdemes egyfajta kulturális átmeneti térséget feltételeznünk, amelyet külön is adathozhatunk, éppen úgy, mint ahogy Debrecen is feltüntethetjük külön. A Hortobágyhoz ugyancsak erősebben kötődő települések sorát egyaránt egyfajta külön adathozható területként is felfoghatjuk. Ezen összefüggések tükrében Hajdú és Bihar vármegyék térségében Mikepércsnek a Hortobágyhoz erősebben kötődő települések sorával van a legkisebb kapcsolata. Balmazújvárossal 8-as indexszel (0.24 %), Nádudvarral 4-es mutatószámmal (0.12 %), Tiszacsegével 3-as indexszámmal (0.09 %), míg Egyekkel 2-es mutatóval (0.06 %), amely az összesített adatok tükrében statisztikailag 8.5 fő/40 év aránnyal mintegy 4-5 évente feltételez egy esküvőt.<sup>244</sup>

Debrecen Józsaival együtt 89-es mutatóval az adatelemzés során 44.5 fő/40 év megoszlással mintegy 10-11 havonta, míg Józsa nélkül 83-as indexszel 41.5 fő/40 évvel

---

<sup>243</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 26.66 évente feltételezhető egy-egy házasságkötés Mikepércs és a Pest környékén fekvő települések között.

<sup>244</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 4.7 évente feltételezhető egy-egy házasságkötés Mikepércs és a Hortobágy térségében fekvő települések között.

nagyjából 12 havonta feltételez egy házasságot.<sup>245</sup>

A fennmaradó hajdúsági, bihari és az úgynevezett átmeneti térségek értelmezéstől függően viszont már nagyobb statisztikai eltéréseket mutatnak. Annyi bizonyosnak tekinthető, hogy attól függetlenül, hogy a Hajdú előnevű, de Biharban fekvő Bagost – amely Mikepércessel igencsak erős házassági kapcsolatokat ápolt – az átmeneti, vagy a bizonyosan hajdú identitással rendelkező települések közé soroljuk-e, nem tekinthető lényegesnek, mivel így is, úgy is az átmeneti zóna kerül az első helyre. Ebbe a sorba egyébiránt Mikepércs mellett egyfelől Bodóházát (0.24%), Sárándot (2.64%), Konyárt (1.35%), Derecskét (0.93%), Tépét (0.21%) és Berettyóújfalut (0.45%)<sup>246</sup>, másfelől Püspökladányt (0.06%), Földest (0.09 %) és részint Kabát (0.09%) sorolhatjuk.

Hajdúbagos (2.22%) és esetleg Hajdúszovát (1.17%), illetve Hajdúsámson (0.36%) mellett amelyek – bár nevükben és feltételezhetően identitásukban is őrzik a hajdú tudatot – mégsem voltak a régvolt Hajdú kerület részei. Az úgynevezett átmeneti térség Bagos, Szovát és Sámson, de még a délebbi fekvésű Püspökladány, Földes, illetve Kaba nélkül is az első helyre kerül 194-es mutatószámmal, amely a számszerűsítés szerint 97 fő/40 év, amely 4-5 havonta feltételez egy házasságot.<sup>247</sup> Ha csak a Hajdú előnevű térségeket hagyjuk is el 202 indexel 101 fő/40 év viszonyában úgyszintén mintegy 4-5 havonta történhetett egy esküvő.<sup>248</sup> Amennyiben viszont Szovátot és Sámson is figyelembe vesszük a Mikepércssel erős házassági kapcsolatokat ápoló Bagossal egyetemben, akkor 328-as mutatószámmal 164 fő/40 év tekintetében mintegy 2-3 havonta köttetett házasság az átmeneti térségben.<sup>249</sup>

---

<sup>245</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve Mikepércs és Debrecen – Józsaival pontosan 10.72 havonta feltételezhető egy-egy házasságkötés, míg Mikepércs Debrecen viszonyában 11.56 havonta valósulhatott meg egy-egy esküvő.

<sup>246</sup> Megjegyzés: Meg kell említeni, hogy az 1870-es években – tehát éppen akkor, amikor a népi kultúra és azon belül a népzene és néptánc is az utolsó nagy virágkorát élte – Kaba, Hosszúpályi, vagy a bizonyítottan egykori kis-hajdú települések, úgymint Mikepércs, Derecske, Berettyóújfalu stb. jellemzően még – vagy már megint – bihari identitással bírt. Talán nem elhanyagolható a táncanyagok térségi behatárolásának esetében az sem, hogy Derecske Berettyóújfaluval egyetemben egészen a jobbágyfelszabadításig, tehát 1848-ig küzdött a hajdú privilégiumokért, tehát ezen két utóbbi település esetében erősen indokolt egyfajta átmenetet feltételeznünk. Béres – Süli-Zakar 1990: 20.

<sup>247</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 4.93 havonta feltételezhető egy-egy házasságkötés Mikepércs és az úgynevezett átmeneti területen fekvő települések között Bagos, Szovát, Sámson, illetve Kaba, Püspökladány és Földes nélkül.

<sup>248</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 4.69 havonta feltételezhető egy-egy házasságkötés Mikepércs és az úgynevezett átmeneti területen fekvő települések között Bagos, Szovát és Sámson nélkül.

<sup>249</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 2.89 havonta feltételezhető egy-egy házasságkötés Mikepércs és az úgynevezett átmeneti területen fekvő települések között Hajdúbagossal, Hajdúszováttal és

Ez a statisztikai és értelmezési eltérés viszont a második és a harmadik helyezett közötti Hajdú és Bihar viszonyát teszi részint labilisabbá, mivel a régvolt Hajdú kerület települései, amennyiben kiegészítjük azt Hajdúsámsonnal, Hajdúszováttal és az igen nagy mutatószámot produkáló Hajdúbagossal, akkor máris a második helyre kerül a listán 160-as index 90 fő/40 év arányban, amely mintegy félévente feltételez egy lakodalmat. Azonban, amint csak a Hajdú kerület településeit vesszük sorba, igen drasztikus eredményekkel, nagy eltéréssel a 3. helyre zuhan 34-es mutató mellett, amely mindösszesen 17 fő/40 év korrelációjában hozzávetőlegesen csupán 2-3 évente jelenít meg egy-egy házasságot.<sup>250</sup>

Bihar viszonylatában Hajdúbagost és az átmeneti térséget is kiemelve 122-es indexel 61 fő/40 év viszonyában mintegy 7-8 havonta feltételezhető egy esküvő. Jól látható tehát, hogy ebben a kapcsolati hálózatban a hajdúsági területekkel a leglabilisabb maga az értelmezés.<sup>251</sup>

Nem elhanyagolható azonban, hogy Mikepércs esetében a házasságkötések arányát össze tudjuk vetni saját népességszámával is, mivel a kutatott időszakban, 1867-1906. között 4 alkalommal készült népösszeírási statisztika. Így a házasságkötések megoszlásának viszonyításához a kutatott 40 évből négy újabb mutató is készíthető. A szóban forgó faluban 1870-ben 1727-en éltek (100%), ugyanebben az évben pedig 10 pár, tehát 20 fő kötött házasságot. Ez az összlakosság 1.16%-a. A 20 egyénből azonban csak 16-an voltak ízig-vérig Mikepércsiek (0.93%). A fennmaradó négy illető közül házasságkötésük idején 3-an ugyan már Mikepércsen éltek, viszont nem ott születtek (0.17%), 1 fő pedig egyáltalán nem volt mikepércsinek tekinthető (0.058%).

A közösség életében 1880-ra népességszámemelkedés ment végbe, ekkor ugyanis már 1.844 fő (100%) élt a faluban. Ezzel együtt a házasságkötések aránya is megemelkedett, mivel 18 pár, avagy 36 illető, tehát az összlakosság 1.95%-a lépett frigyre egymással. Közülük 23-an (1.25%) voltak mikepércsi születésűek, akik helyben is maradtak, további 10 fő (0.54%) pedig már a községben élt esküvője előtt, ha nem is itt születtek, 3 illető (0.16%) azonban más településen látta meg a napvilágot, és másutt is élt ekkor.

Tíz évvel később 1890-ben a lakosság már elérte az 1878-főt (100%), Mikepércsen

---

Hajdúsámsonnal együtt.

<sup>250</sup> Megjegyzés: Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 2.35 évente feltételezhető egy-egy házasságkötés Mikepércs és a Hajdú kerület települései között.

<sup>251</sup> Megjegyzés: Statisztikailag összesítve pontosan 7.83 havonta feltételezhető egy-egy házasságkötés Mikepércs és az úgynevezett átmeneti területen fekvő települések nélkül Bihar vármegye községeivel.

pedig 21 esketés történt, tehát 42-en – a népesség 2.24%-a – kötöttek házasságot. Közülük 26-an (1.38%) születtek és éltek Mikepércsen, további 9 fő (0.48%) pedig már a faluban lakott ez idő tájt, annak ellenére, hogy nem ezen a helyen születtek, 7 fő (0.37%) viszont más településekről származott.

A XX. század fordulójához közeledve 1900-ban Mikepércsen már 2170-en (100%) éltek, és 23 esküvőt tartottak, tehát 46-an – az össznépesség 2.12%-a – házasodtak össze. Közülük 34-en (1.57%) voltak tősgyökeres pércsiek, 9 fő (0.41%) pedig már itt élt ez időben, ha nem is e helyen született. További 3 fő azonban teljesen más helységről származott.<sup>252</sup>

Negyven év alatt tehát a népességszám fokozatosan emelkedett, ahogy a házasságkötések száma is, azonban az összlakossághoz viszonyítva a frigyrelépések százalékos aránya 1890-ben már visszaesést mutatott az előbbi időszakokhoz viszonyítva, mindamelllett, hogy a más településekről származók – vagy akik nem Mikepércsen születtek, de lakodalmuk előtt már a településen éltek – számaránya mind a helyi népességhez, mind a házasságkötésekhez viszonyítva hullámzó volt.

Az elvégzett statisztikai kutatás hosszabb távon akár más jellegű vizsgálatoknál is felhasználható lehet, de a mostani adatfeldolgozás elsődleges célja az volt, hogy megállapítsuk a házasságkötések révén Mikepércs hajdani kontaktushálózatát, és az eredményeket az itt gyűjtött néptánc- és népzenei kultúra kiterjedtségére, áramlására vonatkoztassuk. A négy évtized összesített házassági adataiból kitűnik, hogy bár az Alföldön általában nagyobb népességmozgást, ezzel együtt pedig jelentősebb kulturális keveredést szoktak emlegetni, amely akár Mikepércsre is vonatkoztatható lehetne, a házasságok tekintetében mégis 2.492 indexszámmal 74.76%-ban a község inkább homogénnek mutatkozik. Ez a várt eredményhez viszonyítva relatíve magas értéknek tekinthető. Más kontaktushálózatok, így a vásározások, verbuválások stb. aspektusából tekintve lehetett nagyobb formátumú a kulturális javak települések közötti áramlása, redistribúciója, illetve cseréje, azonban a hagyományosabbnak tekinthető házassági kapcsolatok sorában Mikepércs viszonylag zártabbnak tekinthető.

---

<sup>252</sup> Reformtus Esketési jegyzőkönyv Mikepércs 1853-1887. (HV. MNL. OL. 2218. 1853-87.), Reformtus Esketési jegyzőkönyv Mikepércs 1888-1895. (HV. MNL. OL. 2218. 1888-95.), Mikepércsi Házassági anyakönyv 1895-1906-ig. Forrás: <https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9TFX-9PTH?i=1&wc=92Q-S-16J%3A40679401%2C52327501%2C41209201&cc=1452460>. A letöltés ideje: 2016. november 23. Továbbá Mikepércs népességének alakulása 1870-től <http://nepesseg.com/hajdu-bihar/mikepercs> Az oldal utolsó megtekintése: 2018. I. 25.

Végeredményben a fennmaradó 25.24% oszlik meg azon nagyjából száz helység között, amelyekkel a kutatott község kapcsolatba hozható, és ahonnan a kulturális javak, így részint a néptánchoz és népzenehez köthető szokások és hagyományok, vagy ha úgy tetszik, szólamok és motívumok részben származhattak, és/vagy részint hasonlóságot mutathattak. A kapcsolati hálózatból kiemelkedik Sáránd, Hajdúbagos és Debrecen, amely településekkel Mikepércsnek erős kapcsolata volt a kutatott időszakban. Sáránddal és Bagossal az erős összeköttetést a területi közelség is indokolja, a néptáncok tekintetében Debrecen viszont kevésbé tűnik relevánsnak, hacsak figyelembe nem vesszük azt a tény, hogy az első tánctanár Mikepércsen már 1905-ben megjelent, s bár jobbra a városban is divatos túrtáncokat tanította, hatást gyakorolhatott a lokális néptánckultúrára is.<sup>253</sup>

Mindazonáltal meglepő eredménynek mondható, hogy Mikepércsnek Debrecennel a második legerősebb a kontaktushálózata. Feltételezhető, hogy a nagyváros vonzotta be inkább a vidéki településeken élőket, és régi hagyomány szerint a menyasszony születési és/vagy lakóhelyén házasodtak, aztán valószínűleg ebben a viszonyrendszerben is a vőlegény településén – jelen esetben Debrecenben – telepedhettek meg. Ugyancsak sok néphagyomány átvételére ad igazolást a szorosabb derecskei kapcsolat, amely azért is igen fontos a kutatás szempontjából mert ez az a település, ahonnan szintén archív táncfilmekkel rendelkezünk.<sup>254</sup> A fennmaradt néptáncok motivikai összehasonlítása mellett a teljesebb összkép érdekében azonban feltétlenül folytatni kell a feltérképezést mindazon települések anyakönyveinek adatolásával, ahonnan táncfilmgyűjtésekkel rendelkezünk, hiszen csak akkor kaphatunk átfogóbb képet a kapcsolatokról, és ezáltal részint a kulturális javak áramlásáról, ha a filmek és interjúk mellett a levéltárakban őrzött anyakönyvek, leírások, visszaemlékezések és múzeumi adattárak feltérképezésére is támaszkodunk.

### ***A Mikepércsi csárdás koreográfiájának és újrafelfedezésének története***

A Mikepércsi csárdás az országSZerte ismert Debreceni Népi Együttes műsorának igen kedvelt, Debrecenben és környékén, illetve a külföldi turnéknak köszönhetően mondhatni világszerte nagy népszerűségnek örvendő tánca volt. A Debreceni Népi Együttes vezetője –

---

<sup>253</sup> Mikepércs ZTI Akt. 178: 35.

<sup>254</sup> Derecskére vonatkozóan lásd még: Az értekezés regionális néptánc történeti adatbázisának 202., 206., 207., 211., 212., 223., 224. oldalát

Dr. Béres András – a tánc koreográfiáját saját gyűjtése alapján, a tánc csoport lelkes fiataljainak közreműködésével készítette el az 1950-es években. Gyűjtőmunkájának köszönhetően maradhatott egyáltalán fenn ez az igen jellegzetes tánc.<sup>255</sup>

A falu nagy lelkesedéssel és örömmel fogadta, amikor a Debreceni Népi Együttes a gyűjtötték alapján készült koreográfia ősbemutatóját Mikepércsen rendezte meg. A visszaemlékezések szerint az alkotás nagy sikert aratott. A csárdás feldolgozását az összeállításban magukénak érezték, és azok az öregek, akik emlékeztek még a régi táncra, azt állították, hogy sikerült megtalálni a régi bálók, lakodalmak hangulatát.<sup>256</sup>

A lejegyzések segítségével filmeket készítettek, hogy pontról pontra megfigyelhesék a lépéseket és ezek leírásával, lerajzolásával lehetőséget teremtettek arra, hogy a jövő nemzedéke is megtanulhassa, megismerhesse a táncot. (14-25. ábra). Az együttes nemcsak a színpadon járta a Mikepércsi csárdást, hanem mulatsági táncai közzé is beemelte.<sup>257</sup> Évtizedeken át nyitószáma volt a Debreceni Népi Együttes műsorainak és számos külföldi fesztiválon, így például Finnországban, de 1957-ben Kínában is bemutatták. Sőt, 1973-ban Tunéziában Hortobágy tánc együttes néven az összevont Hajdú Tánc együttes és Debreceni Népi Együttes bemutatta ezt az anyagot és Karthágóban elnyerték a Nemzetközi Néptánc Fesztivál első helyezését. Meg kell még említeni az 1974-es, dán fővárosban, Koppenhágában megrendezett versenyt is, ahol a Mikepércsi volt az egész rendezvény nyitószáma, amellyel a csoport meg is nyerte a fődíjat, az Aranyrózsát.

Mindeközben 1963-ban a névadó településen is megtanulta egy kisebb társaság ezt a koreográfiát, az akkori helyi Kultúrház igazgatójának, Megyeri Lajosnének és egy tanárnőnek az ösztönzésére.<sup>258</sup> Azonban a színpadi mű tudása az utánpótlás csoportok

---

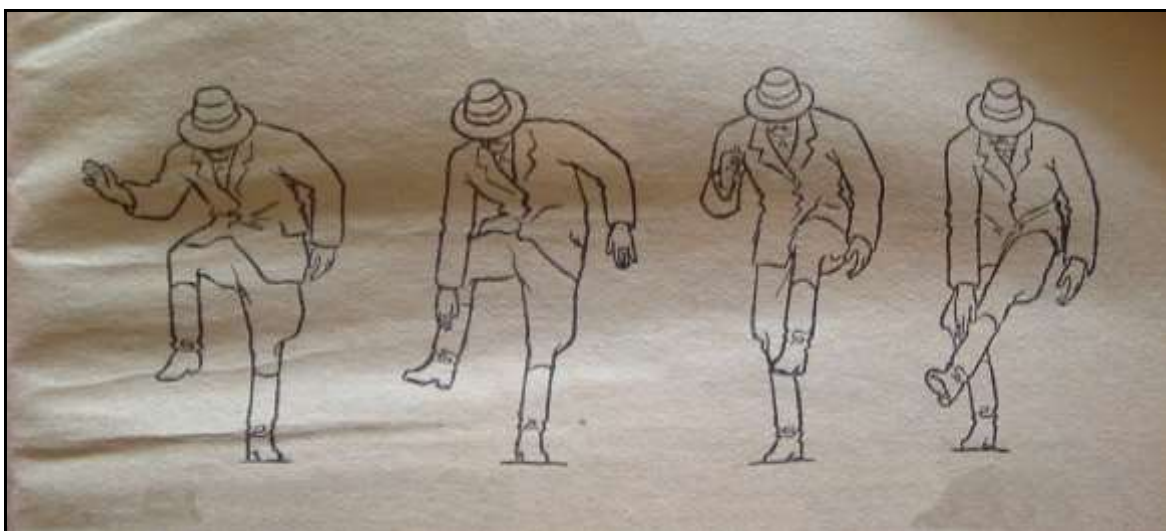
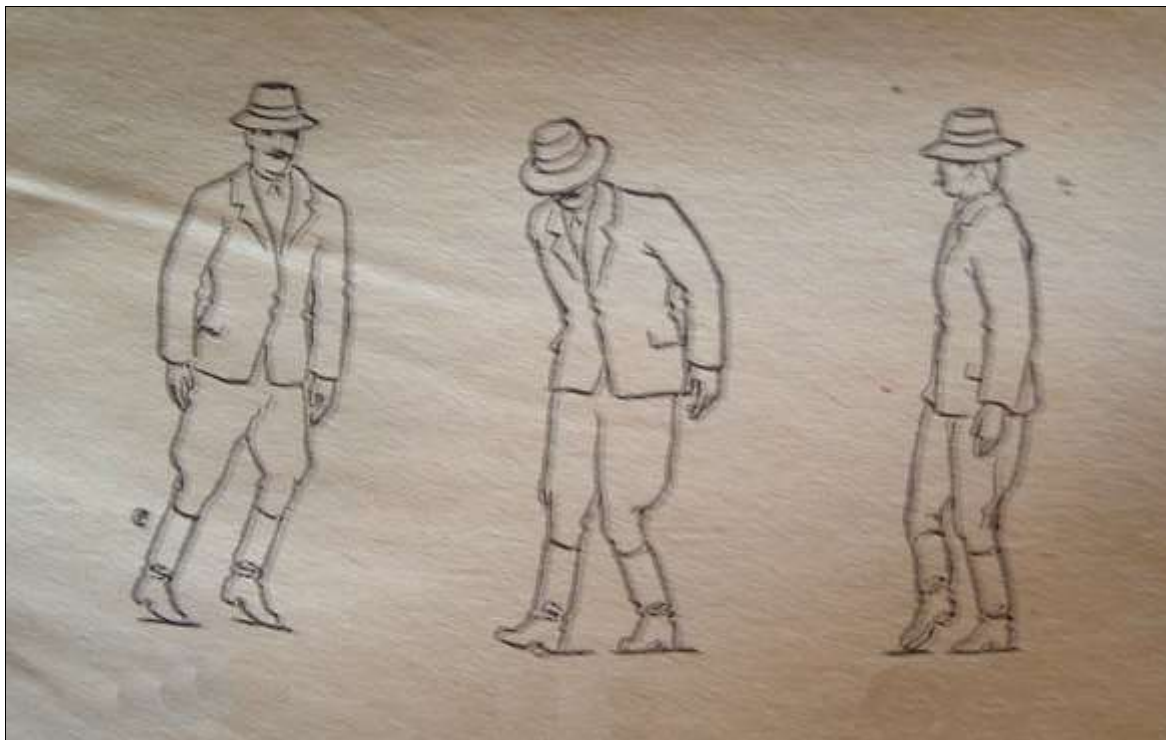
<sup>255</sup> Béres 1955: 3. Megjegyzés: A disszertációnak jelen esetben nem célja Dr. Béres András teljes életművének feldolgozása, hiszen az egy önálló külön kiadványt is kitenne. Mindazon túl, a kutató gyűjtéseit több archívumban helyezte el az idők során, amely akkoriban még elősegíthette azt, hogy neve és munkássága különböző gyűjteményekben is megtalálható legyen, mindazonáltal ez a tény – ahogy ez a jelenlegi értekezéshez kapcsolódó kutatások során is kiderült – igencsak megnehezítette már csak a mikepércsi anyagra vonatkozó teljes feltárást is. Dr. Béres András Mikepércsre vonatkozó munkájának forráskritikai elemzése is tehát csak akkor lehetne teljes és elvégezhető, ha rendelkezésre állnának a már feltártakon túl további kutatási eredmények, amelyekkel összehasonlítva véleményt lehetne alkotni. A település néptáncéletét azonban egyedül Dr. Béres András örökölte meg leírásai mellett mozgóképen is. A gyűjtés során rögzített filmek terjedelme pedig sajnos elég rövid, illetve a készítés körülményeiről, ha léteznek is más feljegyzések a felhasználtakon túl, azok a mintegy hét évet felölelő kutatás során sem kerültek elő.

<sup>256</sup> Béres 1955: 3.

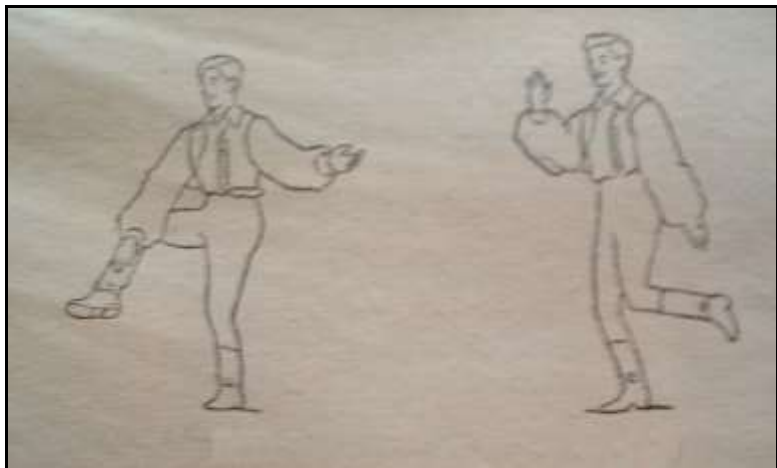
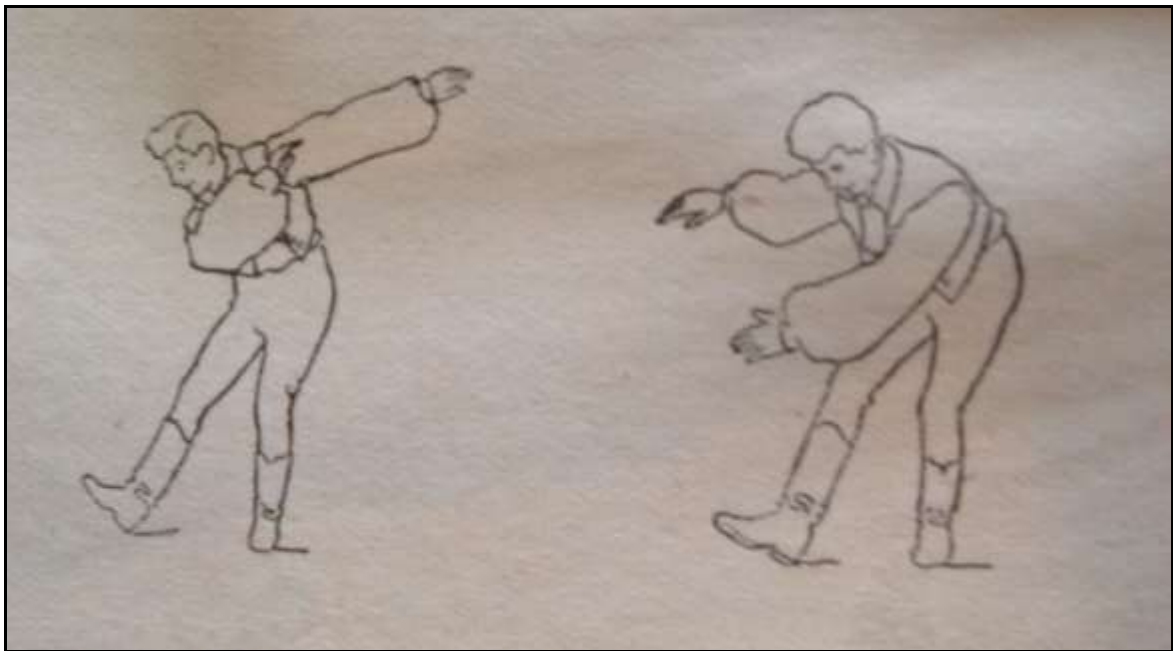
<sup>257</sup> Béres 1955: 3.

<sup>258</sup> Papp Sándornéval készült interjú alapján. Mikepércs. 2013. február 24.

hiányában és/vagy a kulturális vezetőség esetleges cserélődésének következtében, vagy a megszűnő erkölcsi és/vagy anyagi támogatások miatt viszonylag hamar kikopott a közösség életéből.



**14-15. ábra – Verbunk I. Dr. Béres András két idős adatközlőtől, Sütő Imrétől és Kozma Istvántól jegyzett le verbunkos táncot, amelyet filmre is vett. Ezt a filmet napjainkban a Zenetudományi Intézetben őrzik**



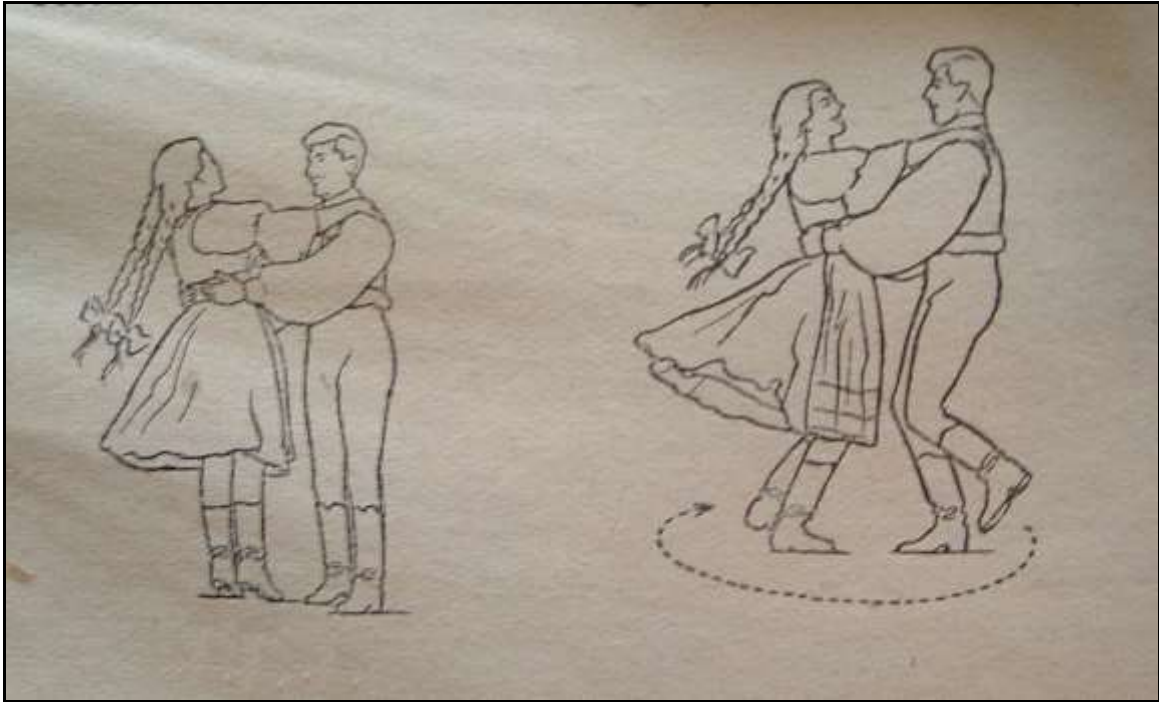
**16-18. ábra – Verbunk II. A gyűjtő Mike Sándor és Kelemen Lajos legényektől is lejegyzett csapásoló motívumokat (lásd még 44-46. ábra). Ez a motívumsor igazán jellegzetes, valószínűleg csak erre a helysége jellemző. Fotósorozat és film is dokumentálta a folyamatot**



19-20. ábra – Csárdás I. A páros táncnál a sima csárdáslépések után következtek az egyre improvizatívabb figurák. Az úgynevezett szökő lépéseket ruganyosan, szinte lábujjhegyen járták, elől keresztezett lábbal. Az egész test jobbra, balra ingadozott, így harangmozgásra emlékeztetett



21. ábra – Csárdás II. Az előző motívumot nem csak egymás mellett, hanem egymással szemben is megismételheték. Ez egy igen jellegzetes mikepércsi szökkenő, sétáló lépéssor, a melynél inkább könnyedén futnak. Érdekessége, hogy irányváltáskor a szabad lábat mindig lendítik, és a kéz- és a derékfogást is változtatják. Ezt a motívumot félfordulóként is járhatták, amelynek több változatát is ismerték



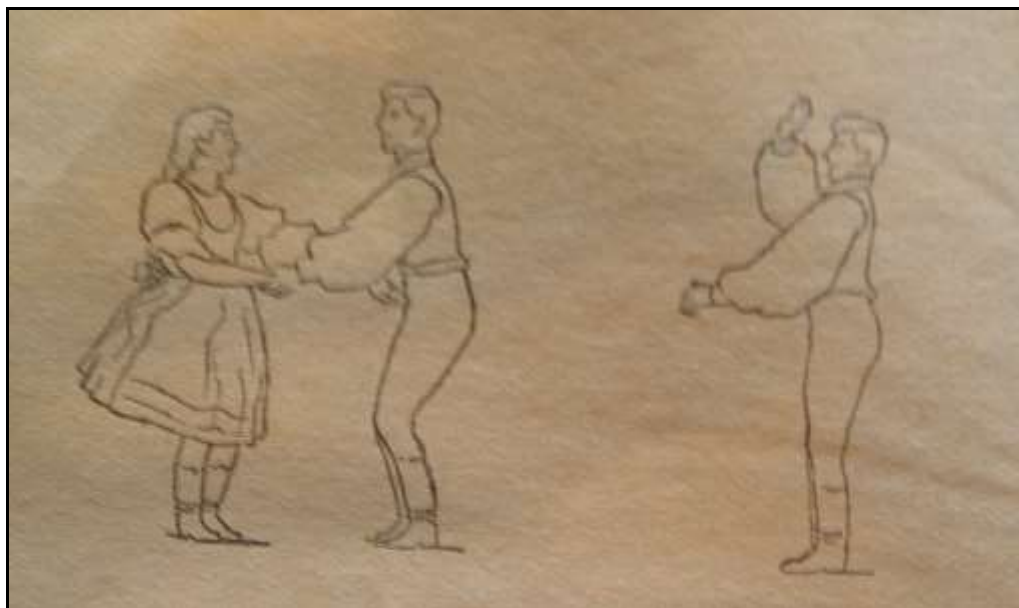
22. ábra – Csárdás III. A sétáló-szökkenő és félforduló mellett ismerték az úgynevezett bihari forgót, ami páros forgás volt és váll-derék fogással járták



23. ábra – Verbunk III. és Csárdás IV. A fiúk a páros táncot lendületes gyors csapásoló figurákkal is megszakíthatták. Mindeközben a lányok párjukat apró bokázó lépésekkel megkerülték. Ezek után megint párba álltak, és a szökkenő mozgásokból improvizálhattak, amelynek volt előre és hátra lépő motívuma is



**24. ábra – Csárdás V. Ismert az úgynevezett átvető is, amikor a legény a leányt az egyik oldaláról a másikra, majd pedig visszaperdíti. A lány a legény mellett dobbantó lépéseket járt**



**25. ábra – Csárdás VI. és Verbunkos IV. A friss csárdásban ismétlődtek a lépések. A legények ugyanúgy, mint a lassú részében, külön is csapásolhattak. Azonban új motívum is megjelenhetett. Ha párosan táncoltak, akkor a zene ütemére a fiú a lány kezét ellentétesen húzta-vonta, majd pedig a lányt kiforgatta, miközben a legény tapsolt**<sup>259</sup>

<sup>259</sup> Megjegyzés: A 12-24. ábrák az 1955-ben megjelent Néptáncosok kiskönyvtára 14. Mikepércsi csárdás -

Újabb érdeklődési hullám nem mutatkozott a 60-as, 70-es évektől Mikepércsen Dr. Béres András alkotása iránt. Az évek múlásával, az újabb koreográfiai irányzatok előretörésével lassan országos szinten is feledésbe merült a Mikepércsi csárdás. A színpadi mű legújabb kori történetéhez hozzátartozik azonban annak a fontos kérdésnek a megválaszolása, hogy hogyan és miért kelhetett újra életre az alkotás, amely napjainkra jelentős kulturális értékkel bír. Meghatározó lépés volt a műalkotás felelevenítésében a Mikepércsi Művészeti Iskola megalapítása 2001-ben, amely Makai Mihály iskolaigazgató ötlete alapján jöhetett létre. A korábban Hunyadi János nevét viselő iskola kezdetben csak óvodaként és általános iskolaként működött. Az Országgyűlés 1993-ban alkotta meg azt a törvényt, amely lehetővé tette a zeneoktatás mellett a táncművészet, képző- és iparművészet, a szín- és bábművészet alapfokú művészeti oktatási intézményben állami támogatással történő tanítását. (Ezt megelőzően ezeket a művészeti ágakat csak tanfolyami, vagy szakköri keretek között ismerhették meg a gyerekek.)

Az oktatáshoz az Oktatási Minisztérium által jóváhagyott helyi tanterv készült, a tanulók a követelmények teljesítéséről vizsga keretében adtak számot, és arról bizonyítványt is kaptak. A tantárgyat oktatók felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkeztek. Az általános iskola tanulóinak 65%-a vette igénybe a művészeti oktatást. A debreceni Főnix Néptánc Együttes művészeti asszisztensének és az iskola tanárának Török Gergelynek a segítségével minden diák megtanulta ezt a táncot, ami így kötelező tananyagává vált az intézményben. A néptáncművészeti tanszaknak népes tábora van, ahol az érdeklődők nemcsak a településre, vagy szűk környezetünkre jellemző táncanyagot tanulhatják meg, hanem valamennyi magyar dialektus hagyományával megismerkedhetnek. A néptánc tanszakon jelenleg három csoportban folyik az oktatás.<sup>260</sup>

A következő lendületet az adta, hogy 2004-ben, hazánk uniós csatlakozásának évében Hajdú-Bihar megye vezetői felhívást tettek közzé: a megye valamennyi települése jelölje meg, mit visz magával „hozományként” az Európai Unióba? Mikepércs, ez a Debrecen vonzáskörébe tartozó kis település kevés fellelhető hagyománnyal büszkélkedhet. A faszindelyes templomot találták erre méltónak és a Mikepércsi csárdást, amelyet alig egy évvel azelőtt elevenítettek fel a helyiek. A tánc azóta szinte jelképpé vált, hiszen nincs olyan ünnepség, rendezvény, ahol az iskolások el ne járnak a Mikepércsi

---

Béres András gyűjtése és feldolgozása című könyvből lettek átemelve

<sup>260</sup> [http://www.mikepercs.hu/hu/onkormanyzat/intezmenyek/muveszeti\\_iskola](http://www.mikepercs.hu/hu/onkormanyzat/intezmenyek/muveszeti_iskola) Az oldal utolsó megtekintése: 2012. IV. 8.

csárdást. 2008. október 27-én pedig a Mikepércsi Csillagfürt néptáncsoport és Török Gergely, mint a csoport vezetője nagy sikert könyvelhetett el. Ugyanis a Budapesten megrendezett VII. Nemzetközi Gyermekek és Ifjúsági Fesztiválon ezzel a koreográfiával a csoport bronzminősítést szerzett.

Az intézmény 2009. május 15-től jó ideig Béres András nevét viselte. A művészeti iskola névadó ünnepsége is természetesen a csárdás volt a nyitószáma. A rendezvény után a család részéről vetődött fel a javaslat: ha már az elmúlt évtizedek alatt annyian megismerték a koreográfiát, miért ne lehetne összehívni a mai és a régi táncosokat, járják el újra, ezúttal együtt a Mikepércsi csárdást, mint Guinness-rekord kísérletet? Tímár Zoltán polgármester felkarolta, támogatta az ötletet, a megvalósítást pedig Törökné Csécs Lenke néptáncpedagógus, a debreceni Főnix Gyermekek- és Ifjúsági Néptáncgyűttes vezetője vállalta magára.<sup>261</sup> A hivatalosan „tömegszerű” rekordkísérletnek nevezett, legalább ötszáz fő részvételével előadott produkcióra megkezdődtek a próbák Debrecenben és Mikepércsen is. A megye több néptáncsoportja, valamint a Debreceni Népi Együttes „öregtáncosai” egymás után jelezték: szeretnék részt venni a rekordkísérletben. Az előadásra jelentkeztek a Hajnalpelika Hagyományörzők, Derecske, Hajdúdorog, Hajdúböszörmény, Monostorpályi, Hosszúpályi, Létavértes, Földes és Fülöp táncosai is.

A rekordkísérletre végül 2009. augusztus 15-én, a Falunapon került sor. Egyszerre 317 páros (26. ábra) táncolta a Mikepércsi csárdást, köztük a mikepércsi Béres András Művészeti Iskola diákjai is. Az már a helyszínen kiderült, hogy magyar rekord született.<sup>262</sup> Hitelesítették az eseményt, és az ilyenkor szokásos procedúra után dőlt el, hogy bekerült a Guinness-rekordok közé a Mikepércsi csárdás. Az esemény nagyszerűségét az sem csökkenti, hogy alig egy év múlva, 2010-ben Baján megdöntötték a csúcst. Ott 1597-en táncoltak egyszerre. A dolog szépséghibája azonban mindössze annyi, hogy míg Mikepércsen egy adott koreográfia eltáncolása adta a rekord-kísérletet, Baján csupán annyit kértek a résztvevőktől: táncoljanak csárdást. Úgy is lehetne fogalmazni, hogy amíg

---

<sup>261</sup> Mikepércsi csárdás, Guinness rekord kísérlet. Forrás: [http://nol.hu/kult/tomegszeru\\_csardas](http://nol.hu/kult/tomegszeru_csardas) A letöltés ideje: 2012. IV. 5.

<sup>262</sup> Megjegyzés: Külön érdekesség, miként változnak és fonódnak össze Dr. Béres András, Törökné Csécs Lenke, Török Gergely, Vajda Judit, Diós Gergő, Diós Bella, illetve a település lakóinak, avagy e sorok írójának életében a különböző szerepkörök, hiszen manapság már sokszor egy személyben ötvöződik a néptáncos hagyományörző, a néptáncos adatközlő, vagy maga a kutató. Nem beszélve a táncanyag újrafelfedezéséért és színpadon tartásáért, vagy éppenséggel megújításáért munkálkodó egyének és csoportok váltakozó szerepköréről. Erről részletesebben lásd bővebben: Ákesson 2006, Lundberg 2007., valamint Juhász 2011: 157-165.



26. ábra – A Mikepércsi Guinness-rekord felülnézetből <sup>263</sup>

a bajai rekord lehetőséget biztosított a teljesen amatőr résztvevőknek is, addig Mikepércs esetében inkább a tánctudás és a koreográfia elsajátítása volt a fő szempont. Az ötlet eredetisége azonban minden bizonnyal Mikepércs, hiszen a 2009-es megmozdulás előtt hasonló még nem volt az országban. A település – köszönhetően a hatalmas sajtóvisszhangnak – csárdása révén országszerte ismertté vált.

Napjainkban nagyrészt a Főnix Néptáncgyűttes, illetve a Mikepércsi iskola diákjai tartják színpadon és életben ezt a koreográfiát. Az idő előrehaladtával egyre több fiatal sajátítja el a tanintézmény keretein belül az alkotás segítségével a mikepércsi koreográfia valamennyi lépését, fortélyát, így tartva életben örökségüknek tekintett táncukat. Azt, hogy milyen módon ment végbe a falu életében ez az identitásformáló folyamat, arra kielégítő választ adhat ez a fejezet. De hogy milyen fogalmak mentén vizsgálható ez a jelenség, és hogy miért indulhatott útjára, arra már nehezebb választ találni.

---

<sup>263</sup> Csárdásrekord született Mikepércsen. Forrás: [www.haon.hu/hirek/Hajdu-Bihar/cikk/csardasrekord\\_sz252letett-mikepercsen/cn/news-20090815-08495201](http://www.haon.hu/hirek/Hajdu-Bihar/cikk/csardasrekord_sz252letett-mikepercsen/cn/news-20090815-08495201). A letöltés ideje: 2012. IV. 19.

## *A Mikepércsi csárdás identitásformáló hatásának vizsgálata*

### *Az elemzéshez felhasznált fogalmak meghatározása*

A fejezet célja, hogy megadja a fogalmi kereteket, amelyek segítségével a Mikepércsen napjainkban is zajló folyamatokat több szempontból lehet és kell vizsgálni. Egyfelől megközelíthető az eset tanulmányozása a folklórizmus fogalma felől, másrészt viszont a hagyomány ápolásának oldaláról is. De az sem elhanyagolható kérdés, hogy a felhasznált koreográfia, és maga a táncanyag, amelynek ma a faluban identitásképző szerepe van, mennyire tekinthető autentikusnak. Több fogalom tisztázása mentén kerül reményeim szerint mindez átlátható kontextusba.

**Akkulturáció:** Az a folyamat, amelyben egyes emberek, családok, közösségek önként, valamilyen külső, vagy belső nyomás hatására – néha egyenesen kényszerből – beilleszkednek egy számukra új, domináns kultúrába. A beilleszkedés gyakran jár együtt az eredeti kultúra tévesztésével, vagy teljes elvesztésével. Más jelentésben (pl. a frankofon szakirodalomban) a fogalmat a szocializáció egyik változatának jelölésére használják. Az akkulturáció az esetek legnagyobb részében asszimilációhoz, tehát teljes beolvadáshoz vezethet, de szubkultúrák, ellenkultúrák is létrejöhetnek.<sup>264</sup>

**Autentikusság:** Hiteles, valódi, hitelt érdemlő, eredeti forráson alapuló, illetékes, hivatott. A magyar nyelv gazdagságának köszönhetően rengeteg szinonim szavunk van arra, amit a leggyakrabban mégis autentikusnak nevezünk. A felsorolás élén nem véletlenül áll a „hiteles” szó, mert ez fogalmazza meg legkifejezőbben az autentikusság jelentését. Azokat a dolgokat nevezzük autentikusnak, amelyeket hitelesnek és valódinak ismerünk el. Fontos, hogy az eredetinek vélt elemek megbízható forráson alapulóak, és teljesen hitelt érdemlőek legyenek. Az autentikusság megállapítása a tartalom és az alak (belső kritérium), valamint mások bizonyossága alapján (külső kritérium) történik. Az eredetiség több oldalról is bizonyítást nyerhet, így vizsgálat alá vonhatjuk az adott kort, amelyben az autentikusnak vélt elem létrejött, az adott közösséget, akik azt

---

<sup>264</sup> Hegedűs T. András Kislexikon. Forrás: <http://www.kislexikon.hu/akkulturacio.html#ixzz2C1LAVgh1>  
A letöltés ideje: 2012. november. 11.

létrehozták, de elemezhetjük létrejöttének körülményeit, és a szerzőt is, ha annak kiléte egyáltalán fennmaradt. <sup>265</sup>

**Élő hagyomány:** Azt a hagyományt nevezzük élőnek, ami adott helyen folyamatosan jelen lévő, nem megszakadó, és csak lassan, szinte észrevétlenül változik a generációról generációra történő átadás következtében. <sup>266</sup>

**Folklorizáció:** Nem más, mint amikor a népi kultúra rendszerébe belekerülnek és beépülnek más kultúra elemei is. Jó példa erre, amikor a magas kultúra alkotásai, vagy azok bizonyos részei a folklór idegen környezetébe, áramlatába kerülnek, de az idők során az egyének és közösségek saját képükre formálják mindazokat az elemeket, amelyek korábban bizonyíthatóan nem voltak a népi kultúra szerves részei. <sup>267</sup>

**Folklorizmus:** A folklorizáció ellentétpárja. Tulajdonképpen a folklórjelenségeknek a hivatásos művészetek részéről történő adaptációja (jelentősége, intenzitása koronként és alkotókként változó lehet). Történeti-tipológiai tekintetben két jelentős szakaszát figyelhetjük meg: egyfelől a művészi termelésnek a kibontakozásakor az archaikus folklór a kizárólagos, és mindannak egyetlen esztétikai tradíciójaként tételeződik. Másfelől a polgári, majd szocialista társadalmi viszonyok közt jelentkezik, jelentős mértékben társadalmi-politikai megfontolású. Tudatos, célzott indíttatású megfontolásokkal a folklórhoz való visszanyulást jelentette. <sup>268</sup> Ehhez a gondolatisághoz illeszkedve emelném ki Hans Moser megállapítását, amely szerint a folklorizmus a népi kultúra elemeinek olyan megjelenési formája, olyan összefüggési rendszerekbe kényszerítve, amelyekbe eredetileg nem tartoztak bele. <sup>269</sup> „...folklorizmusnak nevezik azt a folyamatot, amelynek során a népművészet egy vagy több eleme belekerül a „magas” kultúra

---

<sup>265</sup> Pallas Nagylexikon 1893: 356. Lásd még: Idegen szavak szótára <http://idegen-szavak-szotara.hu/autentikus-jelent%C3%A9se> A letöltés ideje 2018. II. 19., valamint Idegen Szavak Gyűjteménye <https://idegen-szavak.hu/autentikus> Aletöltés ideje 2018. II. 19., továbbá Tudományos és Könyvelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára <http://meszotar.hu/keres-autentikus> Aletöltés ideje 2018. II. 19.

<sup>266</sup> Az „élő hagyomány”, „hagyományvesztés”, illetve a „megreformált hagyományok” meghatározását sajnos a munkámban hivatkozott nagy múltú lexikonok egyike sem tartalmazta. A Mikepércsen végbemenő, a koreográfia utóéletével foglalkozó „örökségesítési” folyamatok vizsgálata kapcsán azonban mégiscsak körül kellett járni a felmerülő kérdéseket, bár adekvát, egzakt definíciókat magam sem találtam munkám során – annak ellenére, hogy ezen értelmezések nagyobb részével számos cikk és tudományos munka foglalkozik –, így önállóan kellett meghatároznom a felmerülő elemzési keretek jelzett részeit.

<sup>267</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1979:193., Bíró 1987: 30.

<sup>268</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1979: 193.

<sup>269</sup> Bausinger 1983: 435.

*körforgásába. (...) Ha a népi kultúra egy eleme, elemcsoportja az eredetitől eltérő, idegen környezetbe kerül.*”<sup>270</sup>

**Folklór:** Ezt a kifejezést William John Thomas említi először 1846-ban, ami a leggyakorlatiasabb megközelítés is egyben.<sup>271</sup> A néphagyomány az ő meglátása szerint nem más, mint a nép tudása. A folklór *„magában foglalja egy adott közösség kulturális örökségét. Ez az évszázadok során kialakított és felhalmozott tudásanyag az, amely egy folyamatosan módosuló, ám mégis élesen körülhatárolható alap, a mindig meríthető háttértudás, amelyhez visszatérnek.*”<sup>272</sup> Maga a szó is ezt jelenti, hiszen ez az angol *folklore* szó igazi értelme - *lore* = tudás. Azonban a szakdolgozat, témáját tekintve megköveteli egy egzaktabb, tudományosabb megjelölés említését is. *„A folklór lényegében kollektív esztétikai tudatforma, jellemző társadalmi-történeti meghatározottsággal, szerkezettel és objektivációs rendszerrel.*”<sup>273</sup> A hazai kutatási hagyománynak megfelelően a folklórnak három nagy területe alakult ki, amely egymásra épül. Az első a mindennapi élet folklórjaként megjelenő eszközök, és az ahhoz társuló aktivitások sokasága. A második a művészeti műfajok, úgy mint a népköltészet, a díszítőművészet, a tánc, stb. tehát a valóság tükrözésének esztétikai módszerei. És a harmadik, az ideológiai állásfoglalások, mint a hiedelmek, a vallási képzetek és rendszerek, a különböző értékítéletek stb. A folklór azoknak az anyagi javakat termelő társadalmi egyéneknek és csoportoknak a munkatapasztalatán és társadalmi gyakorlatán alapuló közvetlen ideológiai általánosítása és világnézetének, esztétikai ízlésének a kifejezése és alkotása, akik a népet alkotják. Azonban valamely jelenség folklór voltát nem az elterjedtsége határozza meg, az kizárólag csakis annak népszerűségére utalhat: a folklóralkotás gyakran egészen kis lélekszámú közösségek hagyományát is képezhetik.<sup>274</sup>

**Folklórtény:** A nyelvészet és kommunikációelmélet kutatásaira alapozott kulturális antropológiai vizsgálatok abból indulnak ki, hogy minden kultúresemény, mint például a közösségi élet tereiben zajló aktusok, adás-vétel, stb. egy elvont tranzakciót bonyolítanak le. Eszerint a folklórtény *„Az a folyamat, amelyben a*

---

<sup>270</sup> Bíró 1987: 31.

<sup>271</sup> Bíró 1987: 23

<sup>272</sup> Hoppál 1998: vii.

<sup>273</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1979: 187.

<sup>274</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1979: 187.

*népszokások létrejönnek, jelentéktelen kis cselekedetek gyakori ismétléséből áll, melyeket sokszor nagyszámú ember közösen hajt végre (...) ez az egyénben habitust, a csoportban szokást alakít ki.*"<sup>275</sup> Megléteének bizonyítéka nem más, mint annak a mechanizmusnak az észrevétlen, folyamatos megléte, amelyet a következőképpen ragadhatunk meg. Abban az állapotban, amelyet idillinek szokás nevezni, a rendszer zavartalanul működik, és belső szabályrendszerében jól funkcionál. Mi több, az önszabályozó mechanizmus belülről azonnal képes korigálni a fellépő zavarokat. A külső környezetből pedig csak olyan hatások, információk jutnak be a rendszerbe, amelyet zökkenőmentesen fel tudnak dolgozni és be tudnak építeni a már meg szokott régi elemeik közé anélkül, hogy a közösség kibillenne egyensúlyi helyzetéből.<sup>276</sup>

**Hagyomány, tradíció (latin = átadás):** A régebbi dolgok és ismeretek továbbadása az új nemzedék számára.<sup>277</sup> Hagyomány alatt általában az elődök örökségéből azokat a cselekvéseket és dolgokat értjük, amelyeket nemzedékről nemzedékre változatlan formában tesznek és készítenek az adott társadalom tagjai. Ezt szociokulturális öröklésnek titulálhatjuk. A hagyományok az adott társadalom értékrendjét, világszemléletét tükrözik.<sup>278</sup> A hagyomány jelenléte az emberi közösségek létének feltétele; a ma ismert élővilágban egyedül az emberi közösségek sajátja, amennyiben ezek élettevékenységét a genetikai kódokban rögzített programokon túl olyan szimbolizált jelrendszerek irányítják (pl. a nyelv), amelyek a megtanulás-elsajátítás folyamatában válnak a különféle típusú (szociális, etnikus) közösségek tagjainak birtokává, és szervezik ezek viselkedését. A hagyomány nem más tehát, mint a szimbolizált jelrendszerek összessége, amelyet őseinktől örökítünk tovább és beleszületünk.<sup>279</sup> „Hagyománynak minősül bármi, amit tartósan, vagy ismétlődően továbbadnak, tekintet nélkül tartalmára és intézményi környezetére.”<sup>280</sup> „A kulturális hagyomány társadalmilag szervezett sztereotípiákban kifejezett csoporttapszaltal, amely tér- és időbeli transzmissziók útján különböző emberi közösségekben halmo-

---

<sup>275</sup> Williem Graham Summer, idézi Hoppál 2004: 120.

<sup>276</sup> Bodó 1987: 50.

<sup>277</sup> Tudományos és Köznyelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára. Tradíció. Forrás: <http://meszotar.hu/keres-tradici%C3%B3> A letöltés ideje: 2018. II. 19.

<sup>278</sup> Benyik 2013: 5.

<sup>279</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1979: 393.

<sup>280</sup> Shils 1987: 9.

*zódik fel és termelődik újjá”<sup>281</sup>*

**Hagyományképzés, hagyományteremtés, a „kitalált hagyományok”:** „...a kitalált hagyomány(ok) új helyzetekre adott válaszok, amelyek a régmúlt formákra és helyzetekre való hivatkozás formáját öltik (...) formalizációs és ritualizációs folyamatok, melyeket a múltra való utalás jellemez. (...)”<sup>282</sup> Három fő típusát különböztetik meg: egyfelől a társadalmi összetartozást szimbolizálhatják és/vagy erősíthetik, másfelől intézményeket, státusokat és hatalmi viszonyokat legitimálhatnak és/vagy erősíthetnek meg, harmadrészt pedig léteznek azok a teremtett hagyományok, amelyekkel a szocializáció folyamatára próbál meg kihatni, illetve valamilyen hitrendszerbe, viselkedési mintába, értékrendbe igyekszik belenevelni az egyént.<sup>283</sup> Olyan gyakorlatok együttese tehát, amelyeket rendszerint nyíltan, vagy hallgatólag elfogadott szabályok irányítanak. Rituális, avagy szimbolikus természetük van, és viselkedési normák bevéésére törekszenek az ismétlés által. Ez automatikusan magával hozza a múltba vezető folyamatosságot.<sup>284</sup> Régi hagyományát vesztett társadalmakban, ahol helyben már nincs miből meríteni, és nincs mihez visszanyúlni, ott a semmiből ún. „műhagyományokat” hoznak létre és alakítanak ki, amelyeket igyekeznek a közösség tudatába behelyezni. Megpróbálják magát a kreációt valamilyen ahhoz illő történelmi kerettel ellátni és idővel ebbe beágyazni. A „kitalált hagyományok” összessége vagy együtt, vagy elemenként rendszeres ismétléssel szokássá, majd hagyománnyá válhat. Céljuk az adott társadalom összetartása.

**Hagyományörzés, hagyományápolás:** A hagyományok életben tartása akár eredeti, változatlan folyamatában, akár a modern korban átalakított, felújított formájában. „A hagyományörzés annak ellenére, hogy ma sokan az egyfajta progresszív fejlődőképességként értelmezett modernitással állítják szembe, nem egyenlő a konzervativizmussal. A tradíció éltetését bonyolult folyamatként kell értelmeznünk, melyben egy életforma fenntartásához szükséges társadalmi mechanizmusok, vagy éppen az adott életformában kialakult érzésvilág kifejezőeszközeinek (itt elsősorban a népművészet körében számon tartott jelenségekre gondolok) átörökítése dominál.

---

<sup>281</sup> Markarjan 1987: 9.

<sup>282</sup> Vajda 2015: 192-193.

<sup>283</sup> Vajda 2015: 192-193. illetve lásd még Hobsbawm – Ranger 1983:2-9., Hofer – Niedermüller 1987., Mohay 1997.

<sup>284</sup> Hobsbawm – Ranger 1983:1-14.

*Ebben a folyamatban viszont – mivel a folklorisztika a hagyományörzés fogalma alatt általában a szójhagyomány által történő átadást/átvételt érti – nincsenek pontos és változatlan, receptszerűen követhető előírások. Ez azt jelenti, hogy a kulturális javak (tehát az „anyag”) átörökítésénél a folyamat szereplői csakis a saját legjobb tudásukra, emlékezetükre hagyatkozhatnak. Ebből kifolyólag a hagyományörzést általában a tudatos változtatás igénye nélkül végrehajtott átörökítés folyamatként jellemezhetjük.”<sup>285</sup>*

**Hagyományújáteremtés, hagyomány újraalkotás, kulturális rekreáció:** Az újra felfedezett hagyományok elemeiben bizonyíthatóak az idegen motívumok. Tehát amihez visszanyúlnak, az már átesett a folklorizmus folyamatán. Nem maga a folklór „tisztá forrásához” nyúlnak vissza, mégis azt próbálják szimbolizálni vele. *„...a hagyomány színvonalas megismerése és ápolása a biztosítéka annak, hogy a színpadi néptáncművészet átütő erővel valósítsa meg a hagyomány újraalkotását, a hagyományból sarjadó korszerű művészi törekvéseket.”<sup>286</sup>*

**Hagyományvesztés:** Egyfajta értékvesztés, amikor az eredeti hagyomány részben, vagy egészében eltűnik, vagy elemeiben átalakul, esetleg kihal. Egy korszakváltás velejárója, amikor a régi világkép tovább nem fenntartható a környezet, a társadalom gyors, vagy erős változásai miatt.

**Helvi,- illetve lokális hagyomány:** A helyi kultúra szerves része, amelyből a lokális közösség minden tagja részesül, mivel közös, őseiktől észrevétlenül, automatizáltan, de tanulás útján átvett nem genetikai örökségükről van szó, amelyben egyedi történelmi sorsuk és sajátos életformájuk tapasztalatai rögzülnek és tükröződnek. A felhalmozott, és generációról generációra közvetített helyi hagyományok a csoport magatartását szabályozzák, segítenek a közösség stabilitásának fenntartásában és újratermelődésében. A hagyományok egy része, ahogy azt a múlt a jelennek átadja, alkalmazkodik a környezet változó kihívásaihoz és a társadalmi közösség folyamatos alakulásához. Más részük azonban csak az emlékezetben őrződik meg, míg végezetül teljesen el nem hal. <sup>287</sup> *„Ma azt látjuk, hogy a globalizáció folyamatában, amikor a nemzeti szuverenitás több területen veszít teljességéből, egyre fontosabbá válik a lokális hagyomány, a helyi kultúra*

---

<sup>285</sup> Agócs 1982: 3.

<sup>286</sup> Antal 2005:15. illetve Pesovár 1981:5-9.

<sup>287</sup> Markarjan, 1987:32., 73., 80-81.

*rögzítése és megőrzése. A cél most inkább a helyi közösség-őrzés és -teremtés, az érzelmi nevelés, az életminőség emelése... ”<sup>288</sup> lehet.*

**Idegen környezet:** A népi kultúra valamely eleme, vagy elemcsoportja számára mindaddig nem idegen egy környezet, amíg abban a folklórelemek hierarchiába szerveződhetnek, és kölcsönösen meghatározzák, illetve kiegészítik egymást. Mindaddig, amíg egy cselekvéssor megtartja térbeli, időbeli helyét, beépül a mindennapi cselekvéssor rendszerébe, meghatároz más cselekvéseket, és őt magát is meghatározzák más tevékenységek, addig nincs szó idegen környezetről, következésképpen folklorizmusról sem. Amikor azonban elkezd a kiépült kapcsolatok láncolata fesleni, amikor a folklórelemeknek be kell illeszkedniük egy, a népi kultúrától függetlenül teremtődött kontextusba, akkor már beszélhetünk az idegen környezet létrejöttéről és működéséről. Az elemek környezete, amiben működnek, más lesz és éppen ezért a cselekvés jelentése is megváltozik. Így mindezen túl beindul egy szinte természetesnek mondható visszaható folyamat is, hiszen a népi kultúra egy eleme, elemcsoportja az idegen környezetben olyan jelentést is nyer, amely – amíg a rendszerhez tartozott – nem volt a sajátja.<sup>289</sup>

**Identitás és azonosságtudat:** Mind a helyi, úgynevezett lokális, mind pedig a nemzeti kultúra megtartásában és építésében fontos szerepet játszik az adott közösségeken belül. A fogalom csakis más egyénekhez, csoportokhoz és közösségekhez viszonyítva nyerhet értelmezést. Általában csak konfliktushelyzetekben erősödik fel, amikor demonstrálni kell, hogy hová is tartozunk valójában. Az identitás belső funkciói az egyénre és a közösségre vonatkoznak. Külső funkciói a területiség, a gazdaság és a politika világára utalnak. Jól körülhatárolható területet vesznek birtokukba, amelynek erőforrásait gazdaságilag felhasználják, és mindezek mellett kialakítják az ezt üzemeltető rendszert is. Az azonosságtudat folyamatosan változó jelenség, de ha hosszú időn át nagyjából állandó formában van jelen, akkor sztereotípiákat is kialakíthat mind a közösségeken belül, mind pedig azokon kívül. Napjainkban azonban a körülöttünk gyorsan és folyamatosan változó világban az egyén és a közösségek állandóan identitásképző, identitásadaptáló kényszerben vannak. Az azonosságtudat és a lokális kultúra megőrzése a globalizáció világában igen nehéz feladat, megtartásukhoz fejlett intézményrendszer, és az eszközök széles

---

<sup>288</sup> Barna 2007: 61-85.

<sup>289</sup> Bíró 1987: 31-32.

palettájának (helyi folklorcsoport, iskola, televízió, párt) célzott használata szükséges. A hagyományok és a lokális identitás fenntartása korunkban egyre nehezebbé válik. Ha az azonosságtudat a csoporton belül felbomlik, az egyének identitásválságba kerülhetnek, ha pedig a meglévő identitás a környezet és társadalom adta szituációkhoz képtelen alkalmazkodni, mindez identitásvesztéshez és identitásváltáshoz vezethet. Az új minta létrejöttéig az egyén, vagy a közösség tagjai hosszabb-rövidebb időre egyfajta identitás- és kulturális vákuumba kerülhetnek, és ilyen esetekben sokszor visszanyúlnak a már ismert régebbi kulturális mintákhoz és azok elemeihez. A rendszerváltozás után az identitásképzés országos szinten megfigyelhető, mivel sok esetben a szocializmus által épített azonosságtudat és azok manifesztálódott képzetei már nem voltak fenntarthatóak. A helyi közösségek jellemzően elsősorban a lokális kultúra archaikusabb elemeiből meríthetnek, és a legtöbb esetben azokat emelik a közösség szimbolikus jelképei közé. Ezeket az identitásformáló archaikusabb hagyományelemeket pedig egy-egy közösség helyi ünnepein, a közösségi életük során, tehát a mikro-, mezzo- és makro világgép kialakítása és fenntartása közepette reprezentálhatja.<sup>290</sup>

**Kulturális adaptáció, alkalmazkodás, a kulturális szűrő:** A fogalmat Walter Scheidt vezette be a korábban alkalmazott kulturális átadás, átvétel helyett. A kulturális adaptáció az a folyamat, amelyben az adott közösség a megismert, idegen kulturális elemeket válogatva és megszűrve fogadja be. A már beépült, új elemek azonban mindig összhangba tudnak kerülni környezetükkel, amíg azok ki nem kopnak a közösség életéből. *„A kulturális javak befogadása komplex jelenség; a befogadás bekövetkezését nem csupán az határozza meg, hogy az adott kulturális kincs önmagában véve értékes-e vagy sem, megtalálható-e az érintett közösség kultúrájában vagy sem, hanem az is, hogy az illető közösség milyen magatartást tanúsít az új jelenséggel szemben.”* Ugyanezt a folyamatot Wilhelm Mühlmann kulturális rostálásnak nevezte.<sup>291</sup>

**Megreformált hagyomány:** Reformation – megújulás, új formába öntés. Csak az élő hagyományt lehet új formába önteni és kiegészíteni, illetve megváltoztatni a kor ízlésének, elvárásának és a korszellemnek megfelelően.

---

<sup>290</sup> Barna 2007: 61-85.

<sup>291</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1980: 347., Bartók 1934., Markarjan 1987: 72., Mühlmann 1938., Scheidt 1930.

**Neofolklorizmus:** Ezt a fogalmat már az 1930-as évektől használta a kortárs képzőművészet, mégpedig egyes saját irányzataira, amelyek mintákat kerestek népük, vagy más egzotikus népek hagyományaiban.<sup>292</sup> A folklorisztika tudományában mégis csak a '70-es évektől terjed el. Mihai Pop 1971-ben megjelent munkája – A folklór korunkban – 1969-től számítja a folklorizmus kutatástörténetét.<sup>293</sup> Ettől az időtől kezdve pedig minden folklorizmussal kapcsolatos vizsgálatot ezek szerint neofolklorizmusnak nevezhetünk. De akár ezzel a fogalommal aposztrofálhatnánk a posztszocialista országokban a rendszerváltozás után felélénkülő folklorista folyamatokat is.

**Rehabilitált hagyomány, hagyomány-visszahelyezés, kulturális rehabilitáció:** A rehabilitáció fogalma a XIX. században még valakinek valami iránt való képességét, jártasságát jelölte. Manapság mindig a jelenlegi állapothoz viszonyítva, az aktuális helyzetet megelőző jobb állapotba való visszahelyezést értjük alatta. Elsősorban az orvostudományban elterjedt szakkifejezés, de általánosan használják még szociális és pedagógiai intézményekben is. Egyes megközelítések a visszaállítást, a helyreállítást teszik a középpontba, vagy az érintettek alkalmasságát veszik alapul, mások a rehabilitáció folyamatjellegét hangsúlyozzák. A kultúra esetében a cél nem más, mint a hagyomány helyreállítása a régi, eredeti, még fellelhető gyökerei alapján azért, hogy a „rehabilitált hagyomány” következtében az egyén vagy a közösség boldog, kiegyensúlyozott és egészséges legyen úgy, hogy teljes értékű része legyen a társadalomnak.<sup>294</sup>

**„Revival - survival” hagyományok:** Edward Burnett Tylor különböztette meg a minden kultúrában megtalálható úgynevezett „survival” (továbbélő, fennmaradó, a múltra utaló) hagyományokat és szokásokat a „revival” (újjászülető) hagyományoktól, amelyeket a társadalom önmaga hoz létre.<sup>295</sup> A túlélő hagyományok általában

---

<sup>292</sup> Bausinger 1983: 434.

<sup>293</sup> Pop 1987: 15-25.

<sup>294</sup> Kóczán Katalin: Rehabilitáció kidolgozott tételsor, Pécsi Tudományegyetem. Forrás: [https://docs.google.com/viewera=v&q=cache:oNxU4ZYCGTkJ:users1.ml.mindenkilapja.hu/users/pteszc munkas/uploads/rehabittelsor.doc+rehabilit%C3%A1ci%C3%B3+fogalma&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESjjs8Uw3D8JFk2zycT01UFsGQh7FBF5Ett6zqP2OZ2vqQxv9v09ifHI9MDRjKTDXdIzoLgr\\_hAb\\_T7g6Wdi2JAE5QGYI9ckwt6INMobQ8sU4ehvuiTtoQh13yIruAjFWqjriy&sig=AHIEtbQJ7yIlg4Is91IrYeOI8pSaiF\\_IIZA](https://docs.google.com/viewera=v&q=cache:oNxU4ZYCGTkJ:users1.ml.mindenkilapja.hu/users/pteszc munkas/uploads/rehabittelsor.doc+rehabilit%C3%A1ci%C3%B3+fogalma&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESjjs8Uw3D8JFk2zycT01UFsGQh7FBF5Ett6zqP2OZ2vqQxv9v09ifHI9MDRjKTDXdIzoLgr_hAb_T7g6Wdi2JAE5QGYI9ckwt6INMobQ8sU4ehvuiTtoQh13yIruAjFWqjriy&sig=AHIEtbQJ7yIlg4Is91IrYeOI8pSaiF_IIZA) A letöltés ideje: 2012. XI. 7.

<sup>295</sup> Revival – survival” hagyományok. Forrás: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:S30hF8Q0i\\_AJ:vizsgazz.hu/index.php%3Foption%3Dcom\\_content%26view%3Darticle%26id%3D703:01tetel%26catid%3D83%26Itemid%3D96+revival++survival+hagyom%C3%A1ny+fogalma&cd=1&hl=hu&ct=](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:S30hF8Q0i_AJ:vizsgazz.hu/index.php%3Foption%3Dcom_content%26view%3Darticle%26id%3D703:01tetel%26catid%3D83%26Itemid%3D96+revival++survival+hagyom%C3%A1ny+fogalma&cd=1&hl=hu&ct=)

zártabb társadalmi csoportokon belül épebb, vagy akár kevésbé tiszta formában, de túlélhették a társadalmi modernizáció folyamatát. A feléledő, újjáéledő hagyományok a régvolt szokásoknak egyfajta újra felfedezése, valamilyen okból való aktivizálása adott társadalmi csoportokon belül. Ez történhet leírásokból, emlékezésekből és különféle gyűjtésekből is.

**Rítus:** A helyesnek tartott viselkedés társadalmilag szabályozott lefolyása. Lényegében az az előírt mód, ahogyan egy vallásos, vagy mágikus cselekményt végre kell hajtani. Tehát szokáscselekmény, egy betanult alkalomhoz kötött cselekvéssor, amit egy csoport ad elő.<sup>296</sup> Eredetileg nem volt célja a szórakoztatás, de napjainkban sok helyen azzá vált (pl.: turisztikai látványosság).

**Szokás (habit):** Szokásnak minősül minden társadalmi jelenség, ha működését az egyöntetűség, az ismétlődés és a szabályozottság jellemzi, még akkor is, ha a szabályozottság nem jelent többet, mint a gyakorlat erős megszokottságát.<sup>297</sup> Tehát a szokás sokszor ismételt, berögzült cselekvések sorozata. „*A folklor, mint rituális végrehajtás jelenik meg helyi keretben, ezt a rituális végrehajtást nevezhetjük szokásnak.*”<sup>298</sup>

**Tradicionálizmus:** A hagyományokhoz való ragaszkodás pusztán léteként definiálható legegyszerűbben. Ez az érzés a törzsi és népi társadalmakban igen intenzív, ezért számos társadalomfejlődési tipológiában az egyik olyan jegy, amely az említett társadalmakat a történelmileg őket követőktől elválasztja. A tradicionálizmus azonban minden társadalomban jelen van valamilyen mértékben, ez a társadalmak és kultúrák folyamatosságának egyik biztosítója.<sup>299</sup>

### *Az autentikusság relatív jellegének megítélése*

Mit is tekinthetünk autentikusnak? Olyan sokszor elhangzik ez a fogalom... Valami olyasmit értünk alatta, amit bizonyíthatóan réginek, valódinak, hitelesnek és eredetinek tekintünk. De mi a helyzet akkor, ha bizonyítást nyer, hogy az a valami, amit auten-

---

[clnk&gl=hu](#). A letöltés ideje: 2012. XI. 5.

<sup>296</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1981: 356.

<sup>297</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1982: 69.

<sup>298</sup> Bausinger 1983: 439.

<sup>299</sup> Magyar Néprajzi Lexikon 1982: 349.

tikusnak tekintünk, valójában nem rendelkezik a megfelelő attribútumokkal? A Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke által 2011 decemberében megrendezett táncantropológiai továbbképzésen elhangzott Andó Ilona: A kalocsai tánc hagyomány, mint kulturális örökségünk része. A „kalocsaiság” jelentéstartalmának vizsgálata a hagyományörzők identitásában című előadása, amely igazán érdekes témát vetett fel, és részint előmozdította azt, hogy saját témámra is új szemszögből tekintsek.

Napjainkban azt hiszem, nagy általánosságban senki sem vonná kétségbe, hogy a kalocsai népszokások, helyi hímzések és táncok ne lennének autentikusak. A kalocsaiság, mondhatni már-már márkanév, sőt védjegy. 2009 óta az UNESCO szellemi kulturális örökségének részét képezi az itt „konzerválódott” hagyomány. Azonban az előadás során fény derült arra, hogy ez is egy „szerzett identitás”, csak éppen néhány évtizeddel korábban ment végbe, és nem a rendszerváltás utáni helyi hagyományokat kereső mindennapjainkban. A Kalocsa térségében fekvő kisebb településekről, tanyákról vonzotta be a városi néptáncscsoport a jó vidéki táncosokat. Letelepédtek, kalocsaiak lettek, annak is tartják magukat, hiszen fentebb léptek ezáltal a társadalmi ranglétrán.

Csak az idősebbekkel folytatott beszélgetés során derült ki, hogy ki melyik környékbeli településen látta meg a napvilágot, hol szívta magába a táncot, hol élte fiatalkorát. A különféle falvak lépéseiből, csárdásaiból pedig a szakavatott koreográfusok színpadra állították, összegyűrték a kalocsai „tánc hagyományt”. Andó Ilona előadásában rámutatott arra is, hogy a ma ismert kalocsai virágos hímzsminták is a viselet színpadra állításának következtében váltak egységesebbé, színesebbé és monumentálisabbá. A környékről összeverbuvált idősök, ha nem a koreográfiákat járják, nem igazán képesek „kalocsait” táncolni, mivel mindenki a saját helységének hagyományörzője. Ezt örökölte meg a mai kalocsai tánc házba járó helyi fiatalság is, ugyanis az itteni összejöveteleken nem kéri a zenészt, hogy játsszanak kalocsait...<sup>300</sup>

Ha jobban belegondolunk, akár a Hajdúságban is lejátszódhatott volna ugyanez a folyamat. Csak a gyűjtők és koreográfusok hozzáállásán múlt, hogy napjainkban beszélhetünk a térségben hortobágyi pásztortáncokról, nádudvari, nagyiváni, derecskei koreográfiákról, vagy éppen mikepércsiről, és nem „debreceni csárdást” járunk. A

---

<sup>300</sup> Szegedi Tudományegyetem Néprajz és Kulturális antropológia tanszéke által megrendezett táncantropológiai továbbképzés, Andó Ilona: A kalocsai tánc hagyomány, mint kulturális örökségünk része. A „kalocsaiság” jelentéstartalmának vizsgálata a hagyományörzők identitásában című előadása 2011. december 8.

cívisváros táncházaiban talán ezért is elmaradhatatlan a hajdúsági blokk. Mégis akkor mi garantálja az eredetiséget? Mitől válik valami autentikussá, vagy éppen kommersszé? Csaknem minden megváltozott környezetünkben, de a hagyományok és a hagyományos módon előállított termékek iránt hol erősödő, hol pedig gyengülő, de mégis folyamatos érdeklődés mutatkozik. Az eredetiség fogalma, a mai világunkban összefonódott a hagyományos, paraszti, népi jelzőkkel, és az „élő” népművészet képviselői által az archaikus irányelvek alapján újra előállított tárgyak, előadott játékok, szokások, napjainkban ki is elégítik a helyiek és a turisták autentikussággal szemben elvárt igényeit. A lényeg az, hogy ami autentikus, az lokális és szimbolikus is legyen, vagy egy idő után legalább is annak tűnjön.<sup>301</sup>

A közösség folklórhagyományain belül tehát az automatizáltan, ösztönösen működő élő néptánc, amelynek motívumait a csoport szabadon variálja, valamilyen szinten képet alkot az adott társadalom aktuális működéséről, mivel a néptánc generációról generációra folyamatos változásokon esik át, és mindig az adott helyi társadalom igényeihez és rétegeihez mérten vesz át bizonyos új elemeket. Így tehát a folklorizáció folyamata időről időre, újra és újra végbement, mindaddig, amíg az adott lokális társadalom hagyományos keretei teljesen fel nem bomlottak. Ez azonban mindenhol elhúzódó jelenség volt, és más-más formában ment végbe. Mikepércsen már igen korán elkezdődött a tradicionális társadalom felbomlása, amely a faluban az 1880-90-es évek paraszt-polgárosodásától, de valószínűsíthetően már korábról is tetten érhető, és a szocializmus idején, az 1950-60-as évek modernizációs hullámával zárult le.

Mikepércsen az 1950-es években történt gyűjtések alkalmával már csak az úgynevezett új stílusú néptáncokat, a csárdást és verbunkost sikerült rögzíteni, amelyek kialakulása főként a XVIII. század végére és a XIX. század elejére datálható. Bár a friss csárdást a faluban még az 1950-es években is a régies ugrós kifejezéssel illették, a régi stílusú tánc az 1800-as évek folyamán teljesen kikopott, és nem jelent meg többé a különféle táncalkalmakon. Ennek a váltásnak a társadalmi okát jórészt a történelmünkben kell keresnünk, akkortájt, amikor a nemzetté válás útjára léptünk.

A haladó szellemű nemességnek, majd a polgári értelmiségnek köszönhetően a XIX. századi magyar felvilágosodás korától hazánkban is megjelent a nemzetté válás igénye, amely több más szimbólum mellett a magyaros táncban is manifesztálódott. A táncmesterek repertoárjában koreográfiákba öntve a néptánc is megjelenik palotás

---

<sup>301</sup> Gráfik 2007: 246.

formájában, a korban kedvelt társastáncok mintáira. A verbunk terjedésében, fejlődésében és elemeinek keveredésében ezen felül nagy szerepe lehetett az 1848-49-es szabadságharcnak is, mivel ezt a táncot a toborzáshoz használták. Mikepércsen az 1955-ben végzett gyűjtés alkalmával öt férfi adatközlőt is találtak, akik még ismerték a helyi verbunkost, ami a megfigyelők szerint nagyon hasonlított a már említett és jobban kutatott derecskei, illetve a lakodalmas játék formájában fennmaradt hajdúbagosi és kismarjai toborzótáncokhoz. Apáik elbeszéléséből az idősebb helyiek még emlékeztek Nagy Sándor József verbuválására is.<sup>302</sup>

A kiemelt nemzeti sajátosságokat mutató jelképeink az 1848-49-es szabadságharc bukása után mintegy az ellenkultúra részeként megőrződtek, és az 1867-es kiegyezés utáni társasági életben új lendületet kapva ismét megjelenhetett a magyaros tánc. Részint tehát az alászálló kultúrjavaknak, részint pedig a férfiak háború által generált mobilitásának „köszönhetjük”, hogy sok más, kevésbé zárt helyhez hasonlóan Mikepércsen is eltűntek a régi stílusú táncok, és egyre inkább helyükbe lépett a csárdás és a verbunk.

A századforduló táján újabb társadalmi változás vette kezdetét, a parasztpolgárosodás, amely Mikepércs esetében Debrecen közelsége miatt erős akkulturációs hatással jelentkezhett. Bár megélhetésük alapját még a földművelés és az állattenyésztés jelentette, mindezek mellett megerősödött a kereskedelem is. Ezekben az időkben az itt élők fő foglalkozása nagyobbrészt az uborkatermesztés volt. A gazdaságok olyan jól működtek, hogy a környező falvakból is átjártak idénymunkákra, sőt Debrecenben a Csapó utcán megtartott piacon a századforduló környékén már volt külön „pércsi sor” is. Az állattartás is igen meghatározó volt. A mikepércsieknak ekkortájt volt kintháló gulyája, kondája, ökörcsordája, ménese és juhnyája is. Az állatállomány méreteiről akkor alkothatunk viszonylag valóságos képet, ha figyelembe vesszük, hogy a településnek körülbelül 12 fejősjuhásza volt, és fejenként mintegy 120, tehát összesen 1400-1500 birka tartozott hozzájuk. Mindezekon felül a településen élőknek mellékes bevételt jelentett még az úgynevezett szérűskert, ahol nem szénát tartottak, hanem salétromot termeltek puskapor készítéséhez.<sup>303</sup>

A falu lakosai a XX. század fordulójára már nemre való tekintet nélkül mobilisakká váltak az ipari innováció és az addig ismert életvitel átalakulásának hatására. A társadalmi

---

<sup>302</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 178: 1. Derecske és Kismarja tekintetében lásd még: Az értekezés regionális néptánc történeti adatbázisának 202., 206., 207., 211., 212., 216., 223., 224., 230. oldalát

<sup>303</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 548: 20.

változás természetesen megjelent a fiatalok tánckultúrájában is. Városi mintára igény mutatkozott a faluban is az akkor divatos társastáncok megtanulására. Mikepércsen 1905-1906 környékén jelent meg az első tánctanár, Kovács Lajos. Bizonyosan nagyjából az akkor divatos páros és szalontáncokat taníthatta a helyieknek, de az úgynevezett „magyar szóló” műtáncot is oktatta, aminek az 1950-es évekbeli adatközlők elbeszélései alapján eredetileg 32 figurája volt, de a legjobb helyi táncosok is csak 7-8 lépését tanulták meg, amely a hagyományos verbunkra nyilvánvalóan hatással volt.<sup>304</sup> Arra azonban adatot nem találtam, hogy a csárdást milyen mértékben befolyásolta a tánctanár tevékenysége.

Ha a magyar szólón túl megjelent még más nemzeti társastánc is, így például a palotás, vagy a magyar kettős, azok minden bizonnyal hatással lehettek a helyi táncgyományra. Azonban azt is hozzá kell tenni a történethez, hogy általánosságban igaz az, hogy a megtanult koreográfiák hamar kikophattak a helyiek emlékezetéből, és csak bizonyos kedvelt lépéseket, motívumokat tarthattak meg és alakíthatták át azokat saját ízlésük szerint. Bármely településen is tanítottak kötött folyamatú csárdás figurákat, ott ahol még élt a szabadtánc – így Mikepércsen is, ahol az 1920-as évekig megtartották a szabadban rendezett táncalkalmakat, igaz már polgári mintára bálnak nevezve azokat –, az oktatott anyag nem érhetett el azt az improvizatív, virtuóz szintet, ami alapjaiban teljesen megváltoztatta volna azt, amit ösztönösen jártak és helyben megőriztek.

Az első világháborút követően az ország anyagi értelemben vett vagyonának mintegy 60-70 százalékát elveszítette, a gazdaság a háború befejeztével romokban állt. Erre az időszakra datálható az is, hogy Mikepércsen nem tartottak többé szabadban megrendezett bálakat. A két világháború között az ország vezetése megpróbálta a magyarság kulturális fölényét hangoztatni, éppen ezért a kultúra támogatása privilégiális szerepet játszott. Nem véletlen tehát, hogy a Gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter nevéhez köthető időszakban, és utána is olyan hihetetlen sikereket érhetett el az ország, mint pl. az 1937-es világkiállításon, ahol két művészünk, Medgyessy Ferenc és Aba-Novák Vilmos is díjat kapott. De a népi kultúra, és így a néptánc is Gyöngyösbokréta mozgalom néven kultúrpolitikai támogatásra talált 1931 és 1944 között. Sok településen kis csoportok alakultak és amatőr helyi koreográfusok készítették el a falu szabad népi táncai alapján a saját színpadra állítható kötött műveiket, amelyeket nem csak Budapesten tudtak ettől kezdve bemutatni a bokrétás találkozókra, hanem bárhol az országban. Hiába volt a Gyöngyösbokréta mozgalomnak ellenőrző

---

<sup>304</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 178: 35., 40.

bizottsága, amelyek törekedtek az eredeti formák és az „autentikusság” megtartására, óhatatlan volt, hogy a táncelemek mind a helyi koreográfusok esztétizálása, mind pedig a mobilitás révén újra változáson essenek át és keveredjenek is egymással.

Hogy Mikepércs részese volt-e ennek a mozgalomnak, arra egyelőre utalást nem találtam. Ha a falu egy csoportja érdeklődést tanúsított volna a mozgalom iránt, akkor annak hagyománya élénken élne akár napjainkban is a település idősebbjeinek emlékeztében, és talán az 50-es években is több adatközlőt lehetett volna találni ebben az esetben. Mindezek ellenére a Gyöngyösbokréta kiterjedtsége miatt ez a kérdés még egyelőre megválaszolásra vár, mivel annak jelenléte egyértelműen nem kizárható.

A II. világháború viharai után újabb társadalmi és politikai változáson esett át az ország, és így Mikepércs lokális kultúrája is átalakult. A hagyományos kultúrának csak azok az elemei őrződtek meg legtovább, amelyek az emberi élet nagy fordulópontjaihoz, így a születéshez, a házassághoz és a halálhoz köthetők.



27. ábra – Mikepércsi zenészek az 1950-es években <sup>305</sup>

<sup>305</sup> A Mikepércsi Hunyadi János Általános Iskola könyvtárának fotógyűjteményéből.

Az 1950-es években Mikepércs táncélete szinte kizárólag a lakodalmakra és a néha megrendezett városi bálókhoz hasonló rendezvényekre korlátozódott. Ekkortájt a falu fiataljai még ismerték és szerették a csárdást annyira, hogy az úgynevezett szalontáncok mellett, ha csárdást húztak, akkor azt is járták.<sup>306</sup> Dr. Béres András ekkoriban gyűjtött táncanyagból a korszak koreográfiai szokásainak megfelelően szovjet mintára formálta színpadi alkotássá a Mikepércsi csárdást. A zenét is feldolgozták, áthangszerelték, régiesebbé alakították Czövek Lajos munkájának köszönhetően, mivel a gyűjtött népdalokat és nótákat akkoriban már nem csak hegedűvel, brácsával, nagybögővel játszották a helyiek, hanem tangóharmonikával is (27. ábra).

A gyűjtőnek sikerült rekonstruálnia a színpadi alkotáshoz a női viseletet is, egy eredeti, valószínűleg 1930-as évekbeli paraszt-polgárosodott összeállítás alapján, amelynek a leírása és rajza is szerencsére ránkmaradt. A lányok szoknyája dohányszínű paplanbrokátból készült, amely ráncba volt szedve zöld szaténcsík díszítéssel. A csíkok fölé zöld csipkét varrtak. A kötény fekete színű volt. A pruszlik a szoknya anyagából készült, és testhezálló volt. A nyakpánt és a pruszlik elején található pánt is zöld szaténból készült. Zöld csipkedíszítés volt a mell vonalán, színes, apró zöld és arany varrással. Az ujjak végén levő csipkefodrot szintén szatén anyagú pánt szorította le. A kendő háromszög alakú volt, elől ráncba szedve, ez is a ruha anyagából készült, amelyet öv szorított le. Színe lilás-piros, vagy zöld-bordó mintás is lehetett (28. ábra). Valószínűsíthető, hogy előfordulhatott még piros árnyalatú szoknya, sötétebb vörös köténnyel, amelyeken fekete csipkedíszítés lehetett. De Dr. Béres András a női viselet leírásánál említ még tompa okkersárga szoknyát dohányszínű köténnyel, zöld csipkével, és acélkék szoknyát sötétebb kékes köténnyel, bordó csipkedíszszel. Bár a leírásban nem esik szó róla, de valószínűsíthető, hogy ezeknél a változatoknál is a felső rész anyaga megegyezett a szoknyáéval.<sup>307</sup>

A férfi viseletnél a háború után is divatban maradt szokványos fehér inget, egyszerű mellényt, csizmanadrágot és a kalapot vették alapul. Az akkori koreográfia megkövetelte az egységesebb színpadi öltözetet, amelyek nyilvánvalóan tükrözik a helyi ruhák stílusának egy részét (29. ábra). Viszont a leírásokból és a kutatásokból tudjuk, hogy hordtak még süveget, posztókabátot, illetve egy-két módosabb családban a férfiaknál is előfordulhatott díszesebb öltözet. Erre abból lehet következtetni, hogy előkerült a Déri Múzeumból egy

---

<sup>306</sup> Béres 1955: 5.

<sup>307</sup> Béres 1955: 46-47.



28. ábra – Hagományos női viselet Míképercsen <sup>308</sup>

<sup>308</sup> Megjegyzés: Az ábra az 1955-ben megjelent Néptáncosok kiskönyvtára 14. Míképercsi csárdás - Béres András gyűjtése és feldolgozása című könyvből lett átemelve



**29. ábra – Egy mikepércsi házaspár az 1910-20-as évek körül. A nő egyszerűbb sötét szoknyában, világosabb kötényben és csíkozott ráncba szedett mintás ingben látható, míg a férfi szokványos posztókabátot visel csizmanadrággal és csizmával <sup>309</sup>**

---

<sup>309</sup> A Mikepércsi Hunyadi János Általános Iskola könyvtárának fotógyűjteményéből

Dr. Béres András által Mikepércsen gyűjtött cifraszűr. <sup>310</sup> Ahol pedig egy ilyen mives ruhadarab volt, ott feltételezhetően lehetett más díszes öltözet is. Ezt azonban napjainkban rekonstruálni igen nehéz, szinte már lehetetlen feladat. Azt azonban lehet tudni, hogy az 1800-as évek elején még itt is divatban volt az úgynevezett ráncos gatya és a lobogó ujjas ing. Sőt a bőgatya használata – bár valószínűleg csak a szegényebbek körében, akiknek csizmára se nagyon futotta – <sup>311</sup> egészen az 1930-as évek elejéig szokásban maradt. <sup>312</sup> Ezek a viseletdarabok azonban nem kaptak szerepet a színpadra állított egységes, kötött műben. Az átdolgozott táncanyagot a településen bemutatták és ott nagy lelkesedéssel fogadták. Az 1950-es évekbeli helyi fiatalok azonban már ezt a koreográfiát nem tanulták meg, mivel még valamilyen szinten ismerték saját néptánc-hagyományukat. Tény, hogy nem is nekik készült, hanem a Debreceni Népi Együttes repertoárjának lett a része, és így színpadi műként járta be az országot és a nagyvilágot is, reprezentálva, hogy milyen is egy „igazi” hajdúsági csárdás.

Mindeközben a faluban lezajlott a termelőszövetkezetek megalakítása, és az 1950-es évek végétől kezdődően már többen „bejártak” a debreceni gyárakba, üzemekbe dolgozni. Visszafordíthatatlanul megváltoztak az ismerkedési szokások és a szórakozás alkalmi, így a mikepércsi szabad, improvizatív népi tánc lassan feledésbe merült, eltűnt a falu életéből. <sup>313</sup> Napjainkban csak koreográfiába zárva él ez a tánc-hagyomány, de vannak tervek, elképzelések a régvolt szabad-tánc rekonstruálására is.

Az a kérdés, hogy hitelesnek tekinthető-e a táncanyag, a koreográfia, mint motívumkincs, és ki lehet-e jelenteni azt, hogy ez a tánc valóban mikepércsi-e, vagy a már Kovács Lajos tánc-tanár által és korábban is befolyásolt eredeti, helyi gyűjtéseken alapuló, az adott korszakot, az adott folklorista egyéniségét és kézlenyomatát is őrző elegye, egy teljesen parttalan vitát eredményezne. A táncanyag elemei szerencsére az 50-es években lejegyzésre kerültek, így a motívumkincsek átmenthetőek lettek napjainkra.

A mikepércsi tánc történetével együtt igazi öröksége mind a településnek, mind pedig a táncanyaggal foglalkozó mai népi együtteseknek és koreográfusoknak, hiszen volt

---

<sup>310</sup> Lásd még: 102. oldal 10. ábra – Sütő Imre cifraszűrben az 1950-es években. Illetve lásd még a disszertáció fotómellékletében: Diós Gergő mikepércsi viseletben, Sütő Imre Derecskén készült cifraszűrjében. 371. oldal 42-43. ábra. Déri Mzeum Néprajzi Gyűjtemény V. 57. 11. 1. Béres András tárgyi gyűjtése Mikepércsről 1957. környékén.

<sup>311</sup> Hodos Lajosné Lovász Rózával készült interjú alapján. Mikepércs. 2012. január.

<sup>312</sup> Mikepércs ZTI. Akt. 548: 32., Béres 1955: 9.

<sup>313</sup> Markarjan 1987: 86.

valami, ami eredetileg helyben megőrződhetett, még ha bizonyos korszakokban bizonyos mértékig elkerülhetetlenül érték is külső hatások.

Ha vizsgálat alá vonnánk más koreográfiákat, táncanyagokat, népzeneket és viseleteket is, szembesülnénk azzal, hogy a néptánc történetének tekintetében is egy folyamatos átalakulásról beszélhetünk a gyűjtésre érdemesnek tartott terület zártságától függetlenül, mivel olyan közösség nem létezik, amelyet adott koronként ne ért volna el előbb vagy utóbb valamiféle társadalmi változás.

Ezek után mit tekinthetünk tehát hitelesnek, valódinak, réginek, bizonyíthatónak és meddig ásson a dolgok mélyére a kutató, vagy a koreográfus? Egyszerűnek és profánnak tűnhet a válasz, de talán a néptánc tekintetében azt tarthatjuk autentikusnak, ami még rekonstruálható, és amit még a drasztikus modernizáció és a teljes társadalmi átalakulás előtt képes volt magáévá tenni és folklorizálni a nép.<sup>314</sup>

### ***Mikepércsi csárdás a hagyományok tükrében***

A fejlődés a haladás szimbólumaként már számtalanszor szembekerült a régi világkép fenntarthatóságával, amely sok esetben a maradiságot jelképezte. Hazánk esetében az 1950-es évek erőteljes iparosítása és a régi, még működő gazdasági rendszerek átalakítása vezetett végleg oda, hogy a már XX. század eleje óta formálódó és átalakuló régi paraszti kultúra és annak néphagyományai teljesen mértékben felbomlottak.<sup>315</sup> Az ipari technika igaz, hogy fejlődést hozott, de közösségromboló hatása is volt, így ennek következtében az emberek elidegenedtek egymástól. A tapasztalat azt bizonyította, hogy a túlzott modernizációba vetett hit sem volt fenntartható.

Történelmi korszakok határán, vagy azok váltása után a települések általában egymással versengve kezdik keresni és kialakítani új társadalmi, kulturális és gazdasági arculatukat. Ilyen esetekben igyekeznek a helyi, meghatározó, másoktól megkülönböztethető sajátos jegyeiket feltárni és ezeket felhasználni arra, hogy megismertessék magukat környezetükkel.<sup>316</sup> Általában véve igaz az, hogy a rendszerváltozás előtti és utáni időszakban kapcsolatzavar keletkezett a társadalmi hálózatban. Az egyének kiszakadtak a megszokott

---

<sup>314</sup> Hoppál 2004: 116-127.

<sup>315</sup> Bausinger 1995: 14.

<sup>316</sup> Balázs 1987: 148., Hobsbawm 1987: 127.

életritmusukból, fellazult a még meglévő szokás- és értékrendszer, az addig ismert világ horizontja pedig semmivé foszlott. Ilyen helyzetben pedig az egyének, de akár egész közösségek is megtagadhatják a régi normákat. Az új körülmények között általában nincs olyan alternatíva, ami azonnal helyettesíthetné a régit, így egyfajta kulturális vákuum jön létre, sőt az idő előrehaladtával rosszabb esetekben hazánk egyes térségeiben egyfajta kulturális regresszió is kialakult.<sup>317</sup>

Településenként hol több, hol kevesebb időbe telt, mire megtalálták azt az új kulturális forrást, amelyből meríthettek.<sup>318</sup> A szocializmus hagyományaira, mivel az megosztó hatást gyakorolt a társadalomra, 1989 után már nem igazán lehetett építeni, azonban az új világrend sem jöhetett a semmiből, valami mást kellett találni, valami újat kellett keresni. A 90-es évek fordulójától már nem sajtáthatta ki kizárólagosan magának a politikai és kulturális vezetés a hagyományokhoz való hozzáférés lehetőségét, illetve annak magyarázását, így a régi, klasszikussá vált történelmi korok váltak értékessé a mai világrend számára.<sup>319</sup> Jó példa erre városaink főtereinek XIX századot idéző rehabilitációja is.

Általános jelenség a világban, hogy egy közösség saját hagyományaihoz próbál visszanyúlni, és azokat igyekszik feleleveníteni. A rendszerváltás során létrejött kulturális vákuum után sok más település mellett Mikepércsen is kezdetét vehette az elfeledett szokások felkutatása. A még meglévő hagyományait idővel ápolni kezdték. Az alulról jövő kezdeményezések az új gazdasági és politikai helyzetben jó táptalajra találtak, mivel ahol változásba lendül a gazdaság és a politika, ott óhatatlanul át fog alakulni a kulturális élet is. Így napjainkban megtaláljuk Mikepércsen a Bazsarózsa népdalkört, de van nyugdíjas klub, illetve lovas klub is. Ezen a településen azonban nem csak alulról jövő kezdeményezések keltek életre. Egy szerencsés véletlennek köszönhető, hogy felfedezhették maguknak Dr. Béres András alkotását.

Tímár Zoltán, a település polgármestere éppen Budapesten járt, amikor megkérdezte tőle valaki, tudta-e, hogy létezik egy olyan, néptáncosok körében sokak által ismert koreográfia, amelyet Mikepércsi csárdásnak hívnak?

*„2001-től Mikepércsen is megalakult a művészeti iskola... Kezdetektől fogva volt néptánc oktatás Török Gergely vezetésével, és ezen felül volt egy lelkes tanárnő és egy*

---

<sup>317</sup> Bausinger 1995: 42., 48., 65.

<sup>318</sup> Balázs – Bíró – Bodó – Gagy – Táncos 1987: 211-229.

<sup>319</sup> Bausinger 1995: 72., Hobsbawm 1987:139.

*óvónő is, akik a művészeti iskola alapítását megelőzően már oktattak táncot a tánc- és dráma tantárgy keretén belül. Felmerült az ötlet, hogy valaki, aki ismeri a koreográfiát, megtaníthatná a helyi nyolcadikos osztálynak, és előadhatnák azt a falunapon.”*<sup>320</sup>

Törökné Csécs Lenke vezetésével a csoport 2003-ban elsajátította, és be is mutatta a település nevét fémjelző csárdást. Mikepércs esetében tehát az ezredforduló környékén egyfajta kulturális és politikai elit tenni akarása indította el és hozta működésbe azt az identitásképző folyamatot, amelyet a magyar kultúrpolitika mozgatórugója 2004-ben lendített tovább. Ebben az évben elmondható, hogy Magyarország történelmében egy újabb korszak határán álltunk, hiszen hazánk ekkor lépett be az Európai Unió közösségébe. A települések akkoriban úgymond „hungarikumainak” megnevezésével gazdagodott az európai kulturális közösség. Nem véletlen talán, hogy ez a szép gesztus lejátszódhatott ekkoriban, ugyanis a társadalom a kulturális, politikai, illetve gazdasági környezetének erős változásai miatt labilissá válhat.

A megváltozott, vagy éppen változó körülmények között fontos, hogy a közösségek elkerüljék azt, hogy képtelenek legyenek feldolgozni az adott helyzetet, ezáltal kialakítva maguk körül egyfajta azonosulási zavart. Ilyen esetekben fontos az is, hogy ne kerüljön szembe az egyének és kis közösségek saját kialakult, működő társadalmi, politikai, vallási és kulturális értékrendje a többség kívülről meghatározott, esetleg uniformizált, vagy globalizált társadalmi értékrendszerével.<sup>321</sup> Ez roppant lényeges, mivel így elkerülhető az entrópia, tehát az, hogy széthulljon a fennálló, vagy az éppen mozgásba lendülő új rendszer.<sup>322</sup> Meghatározó, hogy legyen valami kohézió, ami összetartja az adott egész társadalmat, mert különben a rendszer széteséssel fenyegethet és identitásvesztéshez vezethet.

Az Európai Uniónak felajánlott „hozományok” a lokális társadalmon belül önmagukra irányították a figyelmet. Mikepércs esetében pedig tovább is lendítette az identitásképző folyamatot. Ha jól funkcionál a lokális identitás, akkor az karban tartja mind az országhoz, mind pedig a lakóhelyhez kötődő érzéseket. A koreográfia bemutatása a falu lakói számára egyfajta kulturális egyensúlyt biztosított, hiszen valamilyen szinten képes volt visszavezetni őket saját gyökereikhez, bármennyire is vékony és vitatható

---

<sup>320</sup> Részlet a Törökné Csécs Lenkével készült interjúból. Debrecen. 2012. november 14.

<sup>321</sup> Bausinger 1995: 82., Markarjan 1987: 90.

<sup>322</sup> Bernstein 1987: 117.

ennek a hagyománynak a fonala.<sup>323</sup>

Azonban sokan kerülhetnek kulturális értékvákuumba napjainkban is, éppen ezért helyi, regionális, országos, de akár uniós szinten is folyamatosan foglalkozni kell a helyi identitás adott állapotának megőrzésével és annak fejlesztésével. Mikepércsen a helyi közösségnek napjainkban azzal is szembesülnie kell, hogy Debrecen közelsége miatt igen sok a kitelepülő, és emiatt kezd heterogénné válni a lokális társadalom.<sup>324</sup> Az öröklött identitás helyébe lépett a választható identitás, ami ebben az esetben – úgy hiszem – részben igaz lehet. A község már majdhogynem alvóvárosa a közeli Debrecennek. 2004 óta a nagyvárosból folyamatosan költöznek ki családok Mikepércsre, így szükség van valamire helyi szinten, ami összefogja a régóta itt élőket, és mindezek mellett hatással lehet a betelepülőkre is.

Kellett tehát valami, amitől ez a falu megőrizheti saját identitását a beáramló városi kultúrával szemben. Elmondható, hogy nem ez az egyetlen település a mai Magyarországon, amelyik a rendszerváltás után szimbolikus síkon is igyekszik megfogalmazni azt, hogy miért is jó helyben maradni az ott élőknek, megakadályozva az elvándorlást, vagy éppen egy másik településbe való beolvadást. Egy városhoz közeli kis település lakosainak, ha kezdetét veszi az urbanizált családok kiköltözése, nehéz elkerülni az akkulturáció hatását. Éppen ezért szükséges a régóta itt élőknek, hogy olyan helyi hagyományba kapaszkodjanak, amely nem csak nekik lehet fontos, hanem az ideköltözőknek is, oly módon, hogy vonzalmat ébreszt bennük, így az idők múltával a lokális tradíciók ápolása talán számukra is fontossá válhat. Meghatározó, hogy a választható identitás alternatívájaként felmerüljön a faluba költözőkben az igény, hogy mikepércsivé váljanak. Ezt a célt is szolgálhatja a koreográfia bemutatása és színpadon tartása.<sup>325</sup>

*„Az eddigi tapasztalataink alapján a tősgyökeres mikepércsiek hamar befogadják az idetelepülőket, az új lakosok pedig természetes módon megtalálják a kapcsolati rendszert a régi mikepércseikkel. A faluban élők problémái, örömei, bánatai azonosak, természetesen ez is már egy összefonódást jelent, illetve a szomszédokkal való megismerkedés, a közös baráti összejövetelek még inkább közelebb hozzák egymáshoz az embereket.*

---

<sup>323</sup> Shils 1987: 25.

<sup>324</sup> Bausinger 1995: 54., Bíró 1987: 46.

<sup>325</sup> Hobsbawm 1987: 148.

*A községi nagy rendezvények (falunap, nemzeti ünnepek, falugyűlések, a civil szervezetekben való munkálkodás, az óvodai, általános iskolai és a dolgozók gimnáziumában való együttlétek) szintén erősítik a kapcsolatrendszert. A községi Böngésző nevű újság, a Mikepércsi Tükör, vagy a helyi televíziós műsorok révén a településre újonnan érkező lakosok is automatikusan és természetes módon tájékozódhatnak a rendezvényekről, a különböző lehetőségekről, illetve a falu eredményeiről, vagy éppen problémáiról. Az újonnan idetelepülők így természetes módon folynak bele a hagyományok ápolásába, illetve a helyi rendezvények látogatásába. Nagyon nagy értéket képvisel a Mikepércsi csárdás, hiszen ez egyedülálló és csak Mikepércsre jellemző. A község lakosságának összetartó erejét nagymértékben erősíti, egyfajta büszkeséget ad, és lokálpatriotizmust is teremt. Jelentős közösségformáló ereje van, hiszen az iskola tanítványainak, gyermekeinknek Mikepércshez való kötődése is erősödik azáltal, hogy megismerhetik ezt a koreográfiát. Eleve egyfajta egyedi dolgot tanulhatnak meg, ami a pedagógusok, Török Gergely és felesége Törökné Vajda Judit motiváló ereje révén büszkeséget és az összetartozás erejét plántálja gyermekeinkbe.”<sup>326</sup>*

Más adatközlők elbeszélése alapján azonban a Debrecenből kitelepülők nagy része nehezen adja fel városi identitását.

*„Hogy mennyi idő alatt fogadja be a falu az új betelepülőket? Ezt sajnos nem tudom pontosan megmondani, de biztos vagyok abban, hogy nem csak a helyieken múlik a beilleszkedés gyorsasága. Ha valaki nem érzi jól magát falusi környezetben, akkor minek költözik ki? A városból Mikepércsre települők igen ritkán vesznek házat, vagy telket a faluban. Inkább a Debrecenhez közeli új soron építkeznek, és csak nagy ritkán járnak be a községbe. Nagyrésztük a városban dolgozik és a gyerekeiket is inkább városi iskolába íratják, nem ide a helyibe.”<sup>327</sup>*

Mint minden településnek, így Mikepércsnek is fontos az, hogy az itt lakók és az ide költözők számára vonzó képet nyújtson, jobbnak és tetszetősebbnek mutakozzon más községekhez viszonyítva, hiszen a falvak bevételi forrásai nagyban összefüggenek a helyi adókkal és azzal is, hogy az itt élők a helyben, vagy a városban kapott keresetüket a

---

<sup>326</sup> Részlet Tímár Zoltánnal, Mikepércs polgármesterével készült interjúból. Mikepércs. 2012. november 15.

<sup>327</sup> Részlet a Diós családdal készített interjúból. Mikepércs. 2012. november 12.

településen tudják és akarják elkölteni. Amint azt látjuk, a választható lokális identitást a betelepülőknek – bármennyire is legyen az vonzó – sok időbe telhet magukévá tenni, ugyanis a községbe költöző urbanizált középosztályhoz tartozó lakosok igencsak nehezen adják fel városi identitásukat. Életritmusuk, illetve látásmódjuk is erősen eltér a nyugodtabb ütemű „provinciális” világtól. Amíg a kiköltözés mértéke erőteljes, és az új telepések megtartják köztes, amolyan „*semi-urbanizált, semi-regionális*” szemléletüket, addig valószínűleg fennmarad a két különböző társadalmi csoport között megtalálható kimondatlan szemléletbeli ellentét. Mennyi időnek kell eltelnie, hogy egy új soron élő család magára öltse a mikepércsi identitást? Ez valószínűleg családonként, sőt személyenként is eltérő lehet...<sup>328</sup>

A színpadi mű előadásának mindig valamilyen célja és oka van, amelynek során általában előtérbe kerül a művészi és reprezentációs funkció. A község legfőbb célja a falu egységes arculatának megőrzése, hagyományainak ápolása, a pozitív jövőkép kialakítása, a régi, illetve az új helyi közösségek megtartása és a lokális identitás formálása, illetve annak erősítése lehet, amely egyfajta társadalmi egységesítést is előirányoz. Így tehát elmondható, hogy társadalomszervező hatása is lett ennek az alkotásnak. A hatásmechanizmus működését az alkotó nevét őrző helyi művészeti iskola, a falunapok és más egyéb közösségépítő rendezvények segítik elő.<sup>329</sup>

Mikepércs életében azonban kulturális folyamatosságról a néptánc tekintetében nem beszélhetünk, hiába vált a Mikepércsi csárdás a falu újkori szimbólumává. A modernizáció a folklórhagyományok régi keretének ezen részét teljesen elsöpörte, így az helyben nem maradt átörökíthető. Sok településen a zárt közösségeknek köszönhetően maradtak fent a táncagyományok és az azokhoz köthető archaikus elemek. Mikepércsen azonban más a helyzet. Nem beszélhetünk zárt közösségekről. A gyűjtés és a koreográfia elkészítésének köszönhető csak, hogy valami megmaradhatott az eredeti táncanyagból.

A Gyöngyösbokréta mozgalom hatásáról jelenleg nem tudunk, és helyi öntevékeny hagyományőrző táncsoport sem alakult 1963 után egészen 2009-ig. Az sem valószínűsíthető éppen emiatt, hogy a 70-es évek táncházmozgalma nagy hatást gyakorolt volna a település életére, mivel az főként amúgy is a városokban volt jellemzőbb. A visszaemlékezők elbeszélése szerint mikepércsi lakos nem táncolt a 60-as évek után a Debreceni Népi Együttesben, ugyanúgy, ahogyan azt megelőzőleg sem, így a színpadi mű emléke is

---

<sup>328</sup> Hobsbawm 1987: 176.

<sup>329</sup> Hobsbawm 1987: 135., 138-139.

majdhogynem teljesen feledésbe merült a 70-es 80-as évekre a helyi közösség kollektív tudatában, ahogyan a szabad improvizatív tánc is. Így tehát elmondható, hogy a Mikepércsi csárdás, a koreográfiának köszönhetően, egy igazi városi túlélő lett, és csak a néptáncosok, koreográfusok és csoportvezetők tudatában őrződhetett meg az az alap mag, amely a mikepércsi lokális identitás folyamatának elindításához szükséges volt. Csak a szerencsének köszönhető, hogy az alkotást körülölelő következő érdeklődési hullámig nem halt el a koreográfia aktív táncos ismerete. Igaz ugyan, hogy ha ez bekövetkezett volna, még akkor is visszatanulható lenne a mű a meglévő leírások és filmek alapján, de mint mindig, itt is a „primer adatközlők” a legfontosabbak, akik még tudják, hogy hogyan is nézett ki eredetileg ez a színpadra álmodott alkotás.

A népi tánckultúra hagyományának ápolása Magyarországon kiemelkedő. A magyar táncmozgalom pedig 2011 óta a világ kulturális örökségének részét képezi, mivel az bekerült a Szellemi Kulturális Örökségvédelem jó példáinak jegyzékébe.<sup>330</sup> Mindez azonban a gyűjtések, az azokból készült koreográfiák és a néptáncsoportok nélkül nem jöhetett volna létre. Mikepércs majdhogynem négy évtizedes kihagyás után az ezredforduló táján kapcsolódott be a magyarországi néptáncmozgalom áramlatába, de mindezek ellenére a falu nevéhez kötődő táncanyag ápolása a kiemelkedő kulturális javakkal bíró település képét biztosítja. Napjainkban próbálják azt a látszatot kelteni, hogy szimbiózis van a fejlődés és a hagyomány ápolása között, mivel rájöttek arra, hogy a tradíciók a tartósság látszatát keltik.<sup>331</sup>

A Mikepércsen lejátszódó folyamat a régi néptánckultúra máig élő folytatásaként próbálja meg önmagát reprezentálni, amely azonban kizárólag az adott koreográfiát ismerő és táncoló városi csoportok miatt maradhatott fent.<sup>332</sup> Igaz ugyan, hogy régen a tánc a helyi szokás és a hagyomány szerves része volt, és az a saját keretei között automatizáltan működött, de felmerülhet bennünk a kérdés: erős tradíciókkal rendelkezik-e a lokális társadalom Mikepércsen, ha a helyinek nevezhető és helyhez köthető néptánchagyomány nem itt élte túl az elmúlt évtizedeket? Ha hagyták veszendőbe menni saját néptánchagyományaikat, akkor mitől lesz ennek közel 50-60 év elteltével identitásképző alapja? Elég lehet csak maga a színpadi mű ismerete a lokális

---

<sup>330</sup> Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, Faro, 27. X. 2005 (Council of Europe Treaty Series 199.) <https://rm.coe.int/1680083746> A letöltés ideje: 2015. február 19.

<sup>331</sup> Bausinger 1995: 18., Hobsbawm 1987: 172., Shils 1987: 53.

<sup>332</sup> Gráfik 2007: 244-248.

néptánc hagyományok újjáéledéséhez? Egyáltalán a helyi hagyomány szerves részének tekinthető-e a koreográfia, hiszen az „csak” reliktumként, máshol és más formában őrződhetett meg, így ennek köszönhetően napjainkban már többen ismerik a táncot a településen kívül, mint helyben...

A revitalizált hagyományt tánctanár segítségével Mikepércsen csak néhány felnőtt érdeklődő sajátította el, ennek köszönhetően mesterséges formában és mesterséges módon öröklődött tovább az adott táncanyag. Régen a kutatók mentek el az adatközlőkhöz, akik valami olyat adtak át, amit autentikusnak tekintettek a gyűjtők. Viszont valamilyen szintű fogalomváltozást eredményez az, ha valaki már egy adott koreográfia, vagy táncanyag adatközlőjévé válik. Ma már a tánctanárok és koreográfusok mennek el a helyi csoportokhoz, hogy átadják tudásukat. Az érdeklődők pedig megpróbálják rögzíteni, tehát megtanulni mindazt az anyagot, amely bemutatásra kerül. Az azonosságérzet, a közös származás, a közös érdeklődési kör kialakulhat ugyan egy csoportokon belül, de tény, hogy a gyűjtő, tehát a koreográfiát megalkotó személy, illetve maga az átadó (Török Gergely, mint tánctanár) sem helyi származású, így részint mind a mai napig kívülről irányított folyamatról beszélhetünk, mindazok mellett, hogy lokális szinten is nagyrészt a politikai és kulturális elit koordinálja az eseményeket.<sup>333</sup>

Maga a tradíció is állandó változásban van az egymást követő lokális generációk és a különböző kívülről érkező csoportok behatásai révén. Hiába ismerik többen a falun kívül ezt a koreográfiát, attól ők még nem válnak mikepércsivé. Ahhoz, hogy a mi és a miénk tudat kialakuljon, elengedhetetlen a falu által adott lokális tér, illetve maga a település nyújtotta keret.<sup>334</sup> A modernizáció és az ezzel járó hagyományvesztés miatt egy-két generáció kiesett a tánc öröklődésének láncolatából, így ennek következtében a későbbiekben csak folklorizált formájában, koreográfiába zárva fedezhették fel maguk számára újra a Mikepércsi csárdást. Azonban ez a momentum a tradíció palástja mögé bújva mégis csak innovatív erővel bír. Dr. Béres András ezen település nevéhez köthető alkotása lokális szinten tehát tudatosan kiválasztott, amely szerves része lett napjaink helyi kultúrájának, és mivel a falu régi táncéletéből merít, képes hatással lenni az itt élő közösségre. Éppen ezért lehet identitásképző funkciója mindazok ellenére, hogy a táncszokások átörökítése lokális szinten megszakadt.<sup>335</sup>

---

<sup>333</sup> Shils 1987: 31., 34.

<sup>334</sup> Hofer – Niedermüller 1987: 122. Markarjan 1987: 80., 83.

<sup>335</sup> Bausinger 1995:67., Hofer – Niedermüller 1987: 122., Hoppál 2004: 189., Voigt 2007: 2. A hagyomány

A Mikepércsi csárdás egyik legnagyobb előnye éppen az, hogy kötött koreográfia lévén könnyen átadható, felismerhető, látványos színpadi alkotás, amit egy újabb kulturális krízis esetén valószínűsíthetően nehezebben cserélne le az itt élő közösség, mivel képes azonosulni vele, nem úgy, mint más, esetlegesen kívülről érkező identitásformáló törekvésekkel. A mű, amelynek alapmotívumait Mikepércsen gyűjtötték, nevében és elemeiben megőrizhetett valamit abból a régi hagyománykészletből, ami visszautal a hajdan volt falu kulturális egészére. Így valamennyi régi és új mikepércsi lakos könnyebben képes azonosulni vele. Érdekes azonban, hogy az itt élők számára leginkább éppen egy, az 1950-es években készült kötött koreográfia szimbolizálhatja azt a régi, a szocializmus korszakát és a II. világháborút is megelőző, 19. századba visszanyúló már-már klasszikussá vált történelmi és kulturális korszakot (amire ma már igen csak kevesen emlékezhetnek), amelynek idealizált alapjaira napjaink helyi közösségének világgképét újra felépítették.

Relikvia lett ez a színpadi mű. Saját korának, az 50-es évek alkotási stílusának a relikviája. Azonban képes visszautalni egy régebbi korszakra is, amikor még a szellemi kultúra mindennapi szerves részét képezte a néptánc. Napjainkban pedig új értékekkel is feltölthető, előbb presztízstárggyá, majd később szimbólummá vált.<sup>336</sup> Ez pedig talán csak azért valósulhatott meg így ebben a formában, mert az idők múltán maga a koreográfia kortalanná és klasszikussá válhatott.

A Mikepércsi csárdásról – mivel kötött folyamatokról beszélhetünk – elmondható, hogy formájában nem, vagy csak alig változott tovább. Igaz ugyan, hogy Török Gergely, amikor napjainkban a helyi iskolásoknak tanítja ezt a táncot, már próbálja az előadás során a „Mojszejev-balettes” stílust kiiktatni a műből, így ezzel is archaikusabbá formálni a tánclépések folyamatát, de ettől még a kötött forma nem változik meg, és emiatt felismerhető marad maga az alkotás az előadások során. Tehát a néző szempontjából hiába lesz egy motívum magyarosabb, számukra a régi forma és stílus konzerválódott.

Igaz ugyan, hogy a főbb elemek ugyanazok maradtak, de a korszak, a környezet és a generációk változásával mégis más lett az alkotáshoz való hozzáállás. A textus új értelemmel és értelmezéssel tölthető fel. A település nevéhez kötődő koreográfia helyi értéké alakítása talán nem más, mint egy új szokás megalapozása a régi hagyományok

---

modern fogalma. Forrás: [http://www.shp.hu/hpc/userfiles/knye/2007\\_voigt.rtf](http://www.shp.hu/hpc/userfiles/knye/2007_voigt.rtf) A letöltés ideje 2016. XI. 17.

<sup>336</sup> Bausinger 1995: 92., 97., 101-102., 108.

mentén.<sup>337</sup> Nem volt olyan ember a faluban, aki ellenezte volna azt, ami a községben kezdetét vette. Tehát a befogadó közösség oldaláról tekintve a falu egységesnek, egyes elemei pedig legfeljebb közömbösnek mondhatók. Azonban az is felmerülhet bennünk kérdésként, hogy a mai lokális kultúra szerves részét képezi-e a néptánc? Mint ahogy azt már említettem, az aktív táncosokat tekintve a helyiek között csak egy szűk réteg érintett, azonban ennek a színpadi alkotásnak valamilyen formában mégis minden mikepércsi a részese, azért mert vagy nézője, szervezője, esetleg résztvevője a rendezvénynek, amin bemutatásra kerül az adott mű.

Erre ismét kiváló példa a Guinness-rekord kísérlet, amely egyfajta tömegrendezvény volt. Régi és mostani profi táncosok adták elő a koreográfiát helyi amatőr érdeklődőkkel együtt, akik megtanulták ezt a csárdást.<sup>338</sup> Ez lokális szinten nagyjából 30-50 ember lehetett. Ez körülbelül a település 1 %-át jelenti. Ehhez jött még a helyi iskolások csoportja, amely még kb. 1-2 %-al növelte a létszámot. Tehát jórészt a falun kívül élők reprodukálták a csárdást, a szakmai, a magyar táncművelés iránt érdeklődő és a lokális közönségnek. Így tehát a helyiek nagyrészt ma már ténylegesen csak nézői a saját régvolt táncművelésük szimbólumának, de mégis úgy tűnik, ez is elég, hogy új lendületet kapjon a mikepércsi identitás. A település 2-3%-a aktív részesevé vált a néptáncmozgalomnak és ismeri is a koreográfiát. Ez a 100-150 helyi lakos pedig már talán elég lehet ahhoz, hogy a falu lakóinak nagy része valamilyen formában mégis személyesen érintetté váljon az itt kialakult identitásképző folyamatban. Ha csak a helyi művészeti iskolát vesszük alapul, melynek 209 tagjából jelenleg 115 fő jár néptánc szakra, jobb esetben 230 szülőről máris beszélhetünk, akik gyermekeik, illetve a művészeti iskola révén bekapcsolódhatnak a közösség életébe. Ez pedig tovább gyűrűzik a falu kulturális struktúráján belül. A lokális identitás felülről szerveződő hálózata, ha jól működik, akkor a település tagjainak nagyja érintetté válhat és a rendszer részese lesz, ez pedig serkenti a közösségi összetartozás érzését, ami krízisoldó hatással bír.<sup>339</sup>

Az oktatás keretén belül kialakított és a civil kezdeményezés alapján működő néptánc csoportok erős alapot nyújthatnak a későbbiekben ahhoz, hogy a lendületbe jött identitásképző folyamat ne haljon el, és hogy a falu később is reprezentálni tudja lakosainak a sajátjuknak tekintett koreográfiát. Igaz, még nem nőtt fel teljesen az első

---

<sup>337</sup> Artyunov 1987: 106., Bausinger 1995: 105., Shils 1987: 33.

<sup>338</sup> Hobsbawm 1987: 179-180.

<sup>339</sup> Bíró – Gagyai 1987: 63-66., Hoppál 2004: 190.

generáció, amelynek életében újra meghatározó lett volna a néptánc, de a településhez való kötődés minden bizonnyal megerősödik a fiatalokban. És talán a faluban lassan lesz annyi lelkes és tenni akaró ember, hogy egyfajta önszerveződés is erőre kapjon. Azonban több időre van szükséges ahhoz, hogy bizonyos szokások tartósabb élettartamú hagyományokká váljanak. Mindezek mellett fontos megemlíteni azt is, hogy a tősgyökeresség ma már nem elégséges és nem is igazán létezik. Jó példa erre az, hogy az iskola diákjainak és a felnőtt csoportnak sem elég csak és kizárólag a mikepércsi koreográfiát ismerni, más táncanyagokat is be kell építeni a repertoárjukba.<sup>340</sup>

Érdekes kettősség jellemzi napjainkban a Mikepércsi csárdást. Igen erős az egymásra utaltság a település táncagyományának ápolásában és a koreográfia életben tartásában. Ha ugyanis nem lett volna a gyűjtés, és abból nem készült volna el a szóban forgó alkotás, nem lett volna mihez visszanyúlni. Azonban ha nem fedezték volna fel maguknak a mikepércsiek ezt a színpadi művet, akkor az, valószínűsíthetően szépen lassan teljesen kikopott volna a tánc csoportok repertoárjából is. Egyfelől saját névadó településén ez a világot megjárt és több országban díjazott alkotás az egzotikum és kuriózum értékével bír, másfelől azonban a hazait is szimbolizálja.<sup>341</sup>

A koreográfia színpadon tartása a település életében szokásnak, hagyománynak vagy csak kordivatnak tekinthető? A divatot mindig az elitkultúra diktálja, és a tömegkultúra fogyasztja. A hagyományok ápolása – egyes esetekben akár termelése is – világméretű jelenség, tehát részint a tömegkultúra komponense, de a magas kultúrához is ezer szállal kötődik, mivel sok esetben éppen a lokális, regionális, országos – akár uniós – társadalom lokálpatrióta kulcsfigurái indítják útjára a hagyományok feltárását, ápolását és reprezentálását, azonban maguk a politikai vezetők is felkarolják azt, így adva át mindezt a lakosság számára.<sup>342</sup> Ma sikkes egy falunapon, vagy más, a település nevéhez kötődő rendezvényen bemutatni valamit, ami népi és az adott helyhez köthető. De itt ennél azért többről van szó. Igaz ugyan, hogy a régi paraszti kultúra sajátosságának tartott hagyományos falusi szokások, rítusok és a hozzájuk kapcsolódó ünnepek, búcsúk megszűntek létezni eredeti formájukban, de ebben az esetben magával a koreográfiával utalnak vissza arra a komplex hagyományvilágra, amelyet sajátjuknak tekintettek.

A gyűjtés, a koreográfia első bemutatása és a színpadi mű 1963-as megtanulása a

---

<sup>340</sup> Shils 1987: 36., 40., Hoppál 1998.

<sup>341</sup> Bausinger 1995: 72., 86.

<sup>342</sup> Gráfik 2007: 243-244.

kis helyi táncsoport által, még ha csak rövidebb távon és időszakosan is, de mégis csak a falu történetéhez köthető, ha maga az anyag közvetlenül nem is helyben élhette túl az elmúlt 50-60 évet. A település szintjén még nem telt el azonban elég idő ahhoz, hogy hagyománynak nevezzük azt a folyamatot, ami kezdetét vehette az ezredfordulón. Tény, hogy kialakulhatnak új szokások, amelyek a későbbiekben hagyománnyá válhatnak, ez a folyamat napjainkban azonban sok esetben felülről irányított, és az állandósult, fenntartott kontroll elősegítheti a lokális tradíciók kialakítását.<sup>343</sup> Az egyik legfontosabb alap-pillér, amelyre építeni lehet, minden esetben az oktatás, amely Mikepércsen is megjelenik. Az iskolák már a századfordulón is fontos szerepet játszottak a vidék életében, mivel a falusi ifjúságnak lehetőséget biztosítottak a felzárkózáshoz, vagy legalábbis valamilyen szinten segítséget nyújtottak abban, hogy az adott kultúra és a tudás közeledjen az elvárt városi színvonalhoz. Ennek következtében azonban a helyi szokások bizonyos szegmensei végleg kikoptak a lokális köztudatból.

Napjainkra a tanintézmények célja többek között az lett, hogy azt a kevés megmaradt helyi hagyományt, ami még nem ment veszendőbe, esetleg megőrizték, illetve azt, amit a polgárosodás fejlődése, illetve a szocializmus modernizációja a múlt században elsöpört (amihez nem mellesleg az akkori képzési rendszer is asszisztált), újratanítsák. Igen csak kései próbálkozás ez, ahol a bűnbánatnak nyoma sincs.<sup>344</sup>

A mai művészeti oktatás elősegíti a lokális hagyományok gyorsabb kialakulását, mivel az iskolákban a helyi növendékek között gyorsabban végbemegy a generációváltás, mint a faluban. Így a koreográfia megtanulása a művészeti iskolán belül már ténylegesen hagyománynak mondható, hiszen az 10 éves múltra tekint vissza, ami egy intézmény életében már viszonylag hosszú időnek számít. Azonban a község életében, mivel egy generáció hosszabb ideig van jelen, több időt vesz igénybe, hogy az adott szokás tradícióvá váljon. Mivel azonban a mikepércsi gyerekek a Főnix Néptánc-együttessel közösen évről évre már szinte rögzült ceremónia formájában minden egyes falunapon előadják a koreográfiát, megvan a kapcsolati rendszer ahhoz, hogy ez a színpadi mű mihamarabb a település történetének is szerves részévé váljon, és tényleges hagyományról beszélhessünk.<sup>345</sup>

A hagyománnyá válás folyamatában fontos előrelépés volt még az iskola névadó

---

<sup>343</sup> Artyunov 1987: 104., 107., Bernstein 1987: 119., Bausinger 1995: 93., Markarjan 1987: 86;

<sup>344</sup> Bausinger 1995: 82., Hobsbawm 1987: 137.

<sup>345</sup> Artyunov 1987: 106., Bausinger 1995: 111-114., Hobsbawm 1987: 137., Shils 1987: 35.

ünnepe, amely emléket állított Dr. Béres Andrásnak, illetve a Guinness-rekord kísérlet, amely azon felül, hogy ismertebbé tette a falu nevét, kuriozitásával felkeltette a helyiek figyelmét is, mivel a nyilvános ünneplés egyik kevésbé általános megjelenési formáját nyújtotta. Ezek a kiemelkedő ünnepek azonban csak ritkán alakulhatnak ki, és mindig egy-egy jeles alkalomhoz, vagy legalábbis valamilyen formabontó kivitelezéshez köthetők. Ezek a momentumok minden bizonnyal szükséges és fontos mérföldkövei a szokás hagyománnyá válásának. Azonban ennél a lassan beálló tradícióvá érlelődő mechanizmusnál a továbbiakban is ügyelni kell arra, hogy a szokás ne váljon egy teljesen dinamikáját veszítő, elcsépelet, unos-untalan ismételt tendenciává.<sup>346</sup>

### *Mikepércsi csárdás a folklórizmus tükrében*

Debrecen közelsége miatt a paraszti polgárosodás Mikepércsen már igen hamar, a XIX. század végén elkezdődött. Jól példázza ennek a folyamatnak a kezdetét az a tény is, hogy már a századfordulón megjelent az igény a társastáncok elsajátítására. A polgári táncok megjelenésének ellenére a néptánc azonban még az 1920-30-as években is a helyi folklór szerves része maradt. Ezt egyfelől az bizonyítja, hogy még ekkortájt is megtartották tavasztól a szabadban – a Tólaposon – a hagyományos bálakat. Ha mégsem rendezték meg, akkor is szakítottak időt arra vasárnaponként, hogy a lányokkal ismerkedjenek a kútnál, és járják a csárdást. Igaz ugyan, hogy már az 1900-as évek elején megjelent a folklórizmus folyamata, és annak esztétizáló, művészi célja és funkciója, mivel Kovács Lajos táncmester a magas kultúra egyik képviselőjeként nemcsak az akkor divatos táncokat tanította meg, hanem a magyar szólót, és talán más egyéb, ekkortájt már koreografált néptáncokat is.<sup>347</sup> Ezek nyilvánvalóan hatottak a helyi csárdásra és verbunkra, de a falu lakói az akkori alkotásoknak csak elemeit vehették át és építhették be saját néptánc kultúrájukba. Tehát az élő folklór meglétét mi sem bizonyíthatná jobban, mint az a tény, hogy a mikepércsieket még folklórizálni tudták azokat az idegen elemeket, amelyek a néptáncot érték.

A hagyományos társadalmi szerkezet azonban tovább foszladozott. Elsősorban a lakodalmaknak köszönhető, hogy a XX. század közepéig megmaradhatott a mikepércsi csárdás, mivel a hagyomány legnagyobb túlélői az emberi élet nagy eseményeihez köt-

---

<sup>346</sup> Hobsbawm 1987: 138., Markarjan 1987: 75, 92.

<sup>347</sup> Béres 1955: 9., illetve Hodos Lajosné Lovász Rózával készült interjú alapján. Mikepércs. 2012. január

hető szokások.<sup>348</sup> A csárdást még a háború után is járták, de már csak a közösségi ünnepeken jelent meg, a fedett helyen ritkábban megrendezett bálokon és lakodalmon. Az 50-es évekre a faluban a hétköznapi életből teljesen eltűnt a néptánc, így már nem volt többé szerepe a legények és leányok mindennapi ismerkedési szokásrendszerében. A tánc régi és egyik legfőbb társadalomszervező funkciója a párkeresés és a párválasztás végleg kikopott.<sup>349</sup>

Dr. Béres Andrásnak egy lakodalomban sikerült először megfigyelnie ezt a táncot, amelyet később az adatközlők segítségével szisztematikusan rögzített. Ennek az anyagnak a segítségével hozta létre 1950-ben a Mikepércsi csárdás színpadra álmódott verzióját. Ezt a koreográfiát azonban az itt lakók akkoriban nem építették be a helyi kultúrájukba. Miért jöhetett létre a színpadi mű, mi lehetett a célja és a funkciója?

A szocializmus kiépítésének idején, egyfajta erőltetett, kikényszerített társadalmi változás zajlott le, amelyet aposztrofálhatunk egyfajta „társadalmi összehangolásként” is. Kiiktatták az aulikus nemességet és a régi tőkésosztályt. Mivel a munkásrétegnek az akkori Magyarországon még nem volt nagy múltja, ez a rendszer is a paraszti kultúrára tudott támaszkodni. Hiába épített Magyarországon már a II. világháborút megelőző politikai élet is többek között a Gyöngyösbokréta mozgalommal a népi kultúra összetartó erejére, az új rendszer nem tudott jobbat kitalálni...

A szocializmus korszakában rengeteg falusi ember vált városlakóvá, gyári, avagy ipari munkássá, sőt, még akár a minisztériumokba is bekerülhettek. Ezek az emberek azonban kiszakadtak a régi, megszokott falusi életritmusukból. A munkásosztályra, mivel még csak kialakulóban voltak saját hagyományai, nem igazán lehetett ráépíteni a kultúrpolitikát. Az akkori vezetésnek valamiféleképpen a paraszti műveltséget kellett városi környezetbe emelnie, mivel a nagyszámú új városlakó körében kimondva, vagy kimondatlanul, de erre mutatkozott igény. Mi több, sok esetben az igényt kellett megteremtteni a rendszeridegen környezetbe sodródott emberek számára. Másképpen: a rendszer működése szempontjából kulcsfontosságú pozíciókba kerülő kisparaszti-munkás proletár elemek feladata nem csupán a termelés eredményeként jelentkező anyagi értelemben vett profit, többletérték által létrejövő hallgatólagos társadalmi, gazdasági egyensúly, hanem a paternalista redisztribúciós háló szövedékeként minél több szocializmus, azaz politikai-hatalmi és kulturális profit elérése is fontos feladatukká vált.

---

<sup>348</sup> Hoppál 1998: 145., Pop: 1987: 19.

<sup>349</sup> Balázs 1987: 152., Bíró – Gagyai 1987: 173.

Nem véletlen, hogy ebben a korban is – hol, milyen intenzitással, ugyan, de – országszerte támogatták a népi kultúra magas kultúrába való beépítését, integrálását, így ez volt az egyik, ha nem a legfőbb oka, hogy kezdetét vehette a folklorizmus folyamata, amely a népi táncot is érintette.<sup>350</sup> Bár a néprajzkutatók között akadhettek olyanok, akik talán egy kicsit lenézték a folklorizmus folyamatát, azonban lehetnek szép számmal kivételek is, hiszen ebben a miliőben és korszakban alakult meg a Debreceni Népi Együttes, amelynek vezetője Dr. Béres András lett. Gyűjtéseiből szép számmal készített koreográfiákat is, és néprajzkutatóként is tevékenykedett. Bizonyára az adott kor velejárója volt, hogy ez a kettősség jelen lehetett. Az újonnan alakult együttesnek egyik első klasszikussá vált alkotása volt – talán pontosan ebből fakadóan – a Mikepércsi csárdás.

Már maga az adott táncanyag gyűjtése, annak elemzése és rendszerezése is a folklorizmus egyfajta jelensége volt, hiszen egy kutató a kamerával és a szalagos magnóval nem tekinthető egy falu életében szokványos hétköznapi dolognak, mint ahogy az sem volt soha a folklór szerves része, hogy falusi emberek egy filmfelvevő gép előtt táncoljanak. Amint a táncot és a hozzá tartozó zeneanyagot papírra, magnetofonra, illetve filmszalagra rögzítették, és abban a pillanatban, hogy szakemberek kezdtek vele foglalkozni, kikerült szokványos ősi közegéből, és már akkor megkezdte útját a folklorizmus útján. Így tehát a koreográfia elkészítése csak a megkezdett út folytatása volt. A tánc elemeit kiemelték eredeti tér és idő intervallumából és kötött formában idegen környezetbe, jelen esetben színpadra helyezték azt.<sup>351</sup>

Ezek után pedig már profi előadók mutatták be a csárdást a nézőknek és a versenyeken zsűrizőknek. Mindezek következtében megváltozott a tánc célja és funkciója. Már ekkor megjelent a folklorizmus tudományos szempontja, hiszen a kutató az évek során más települések táncanyagát is összegyűjtötte és koreográfiák is készültek ezekből az anyagokból. Több közülük leírásban is megjelent. Dr. Béres András – néprajzi tanulmányainak és akár részint származásának köszönhetően is – tudományos érdeklődéssel fordult az elhaló népi kultúra irányába, és mivel egy szatmári kis falu, Rozsály szülötte, igen korán megérezhette azt a változást, ami addigra elérte a magyar falvakat. Talán ez lehet az oka annak is, hogy igen könnyen szót érthetett adatközlőivel és így sikerülhetett napjainkra a népi kultúra több értékét átmentenie. Koreográfiáinak,

---

<sup>350</sup> Bausinger 1995: 17-25., Bíró 1987: 31., Bíró – Gagyai 1987: 63-82., Shils 1987: 19-20.

<sup>351</sup> Hoppál 2004: 118.

írásban megjelent tudományos műveinek, népmese gyűjtésének kétségkívül oktató, nevelő célja és funkciója is volt.<sup>352</sup>

Mivel a mikepércsi koreográfia egy színpadi mű, így a folklorizmus folyamatában a bemutathatóság elemei kerültek előtérbe, így elmaradt az eredetileg olyannyira jellemző improvizatív része a táncnak, mivel az új közeg megkívánta a kötött térformákat. Egységesebbek lettek a viseletek, és a korszak előadási szokásában nyomot hagyott a Mojszejev együttes orosz „balettes” stílusa is. A néptánc bizonyos régi és természetes velejárói áldozatul estek a korszak, a Debreceni Népi Együttes és a koreográfus művészi céljainak, mivel azok akadályozták annak bemutathatóságát.<sup>353</sup> Ettől függetlenül, vagy éppen ennek köszönhetően a „Mikepércsi csárdás”, akár az ősbemutatót, akár bármelyik más hazai, vagy külföldi előadását tekintve óriási sikert aratott. Így kialakult a mű reprezentációs funkciója is a folklorizmus folyamatában. Azonban az mindig helyszíntől függő volt, hogy mit reprezentált éppen a „Mikepércsi csárdás”. Ha a magyarságnak adták elő, akkor bemutatta, hogy milyen lehetett egy igazi hajdúsági csárdás, amelynek színpadi értékét az is növelte, hogy ebben a térségben igen kevesen végeztek gyűjtéseket, és így a többi tájegységhez viszonyítva kevesebb koreográfiával lehetett megjeleníteni ezt a régiót. Ha azonban külföldön került bemutatásra a színpadi mű, akkor már nem csak a szűkebb hajdú-bihari tánchagyományt jelképezte, hanem az egész országot is.<sup>354</sup>

A szóban forgó unikális jellegű mű volt az első hajdúsági koreográfia, és az sokáig nem is a mikepércsieknak szólt. Igaz ugyan, hogy 1963-ban egy kisebb, lelkes helyi csoport megtanulta a táncanyagot, de annak ismerete viszonylag hamar, alig néhány év alatt kikopott, és lokális szinten nem került a továbbiakban sem bemutatásra, sem pedig átörökítésre. Csak 2003-ban fedezte fel újra magának a falu Dr. Béres András alkotását. Ettől maga a táncanyag rögzült színpadi formája ugyan mit sem változott, de éppen attól, hogy Mikepércsen adják elő ezt a koreográfiát, többletjelentéssel töltődik fel. Így a funkciója, bemutatásának célja és értelmezési kerete is részint átalakul, és megváltozik azáltal, hogy ez a színpadi alkotás napjainkban már generációról generációra öröklődik tovább az iskola nyújtotta lehetőségeken belül. Ennél a táncanyagnál tehát többszörösen létrejövő új szerepkörrel beszélhetünk. Elsőként saját környezetében, amikor még élő folklórról és

---

<sup>352</sup> Balázs – Bíró – Bodó – Gagyai – Táncos 1987: 223.

<sup>353</sup> Bíró 1987: 120-134.

<sup>354</sup> Pop 1987: 15-23., Bíró 1987: 33-48., 82-97., Bausinger 1995: 68.

folklorizációról beszélhetünk, a szórakozás, az öröm, a bánat kifejezésére szolgált, amely nem mellesleg a párválasztást is elősegítette. Másodsorban hatott a táncanyagra a folklorizmus folyamata, mivel később már színpadi koreográfiaként élt tovább, mindezek után pedig „hazatalál”, és az újabb érdeklődési hullám következtében az ezredfordulón identitás-formáló szerepe lesz a faluban.<sup>355</sup> Ezt a táncanyag körül kialakult új helyzetet nevezhetnénk akár neofolklorizmusnak is, hiszen egy, a folklorizmus folyamatán már átesett anyagot fedeztek és használtak fel újra a helyiek, és alakították át annak mondanivalóját, immáron sikeresen saját maguk és saját koruk igényeiknek megfelelően. A folklorizmus megítélése ugyan lehet pozitív és negatív is, de tény, hogy napjainkban is létező folyamatról beszélhetünk.

Mára Mikepércs tekintetében a szóban forgó folklorizmus folyamatán átesett színpadi mű lett a falu összes. még meglévő, vagy valamilyen formában felelevenített hagyományának szimbóluma. Mi köré csoportosult a falu aktív lakossága korábban, aminek a helyére, vagy ami mellé lépett a Mikepércsi csárdás koreográfiája? Ilyen erős hatású jelképre nem találtam kutatásom során másikat, annyi azonban bizonyosnak tűnik, hogy a helyiek a faszindelyes templomtornyukra is igen büszkék. Ez az épített kulturális örökség azonban semmilyen módon nem kapcsolódott össze a színpadra álmódott alkotással. Milyen utat járt be a koreográfia szimbólummá válásának útján? Maga a mű kiválasztásának folyamata akkor történt, amikor felfedezte a település magának a táncanyagot, amelyet változtatás nélkül beépített saját kulturális életébe. Amint a falunapon színpadra került az alkotás, a helyiek megismerték azt, és azonosulhattak a valamilyen formában saját múltjuk tánclemeit is őrző művel. Ezzel vette kezdetét a generálás folyamata. A szemiotizálódás folyamatában a következő állomást a 2009-es év jelentette, amikor az intézmény felvette a gyűjtő, alkotó Dr. Béres András nevét, és megrendezték a településen a Mikepércsi csárdáshoz fűződő Guinness-rekord kísérletet is.

A koreográfia a szemiotizálódási folyamat lezárulta után a későbbiekben is vissza fog hatni az egész identitásképző folyamatra, mert idővel önmaga válik majd a hagyomány alapjává, amihez a jövőben vissza lehet nyúlni.<sup>356</sup> Az iskola bejáratánál elhelyeztek egy tablót, ami egyfajta meghitt szimbolikus teret hozott létre. Emléket állítottak az iskola névadó alkotójának, akinek életrajza és munkássága mellett bemutatásra kerül művének, a Mikepércsi csárdásnak az életútja is.

---

<sup>355</sup> Bíró – Gagyí 1987: 173., Balázs – Bíró – Bodó – Gagyí – Táncos 1987: 225.

<sup>356</sup> Bodó 1987: 51., Bíró – Gagyí 1987: 72., Balázs – Bíró – Bodó – Gagyí – Táncos 1987: 222-226.



30. ábra – A Mikepércsi Guinness-rekord<sup>357</sup>

A településen élő közösség a koreográfia által képes a leginkább átélni saját múltját.<sup>358</sup> Az alkotás éppen ezért ünnepi szimbólum, így tehát csak adott időközönként, falunapokon, nemzeti ünnepeken és az iskola rendezvényein kerülhet sor annak bemutatására. Mindez napjaink egyik helyi ritualizációs folyamatának is felfogható.<sup>359</sup> Az előadás során általában arra törekednek a szervezők, hogy a terület nagy befogadóképességgel bírjon, hiszen a „Mikepércsi csárdás” csak egy része az alkalomnak, így általában a település futballpályájára szokott esni a választás.

*„A rendezvények tartalmától függ, hogy illik-e a Mikepércsi csárdás bemutatása. De rendszeresen törekszünk arra, hogy megjelenítsük. Erdélyben Nagyalambfalva a testvértelepülésünk, ahová minden egyes kilátogatásunk alkalmával – lehetőség szerint – magunkkal visszük és elő is adjuk.”<sup>360</sup>*

<sup>357</sup> [www.metropol.hu/cikk/445866](http://www.metropol.hu/cikk/445866) Az oldal utolsó megtekintése: 2012. IV. 19

<sup>358</sup> Hobsbawm 1987: 144.

<sup>359</sup> Balázs – Bíró – Bodó – Gagy – Táncos 1987: 22., Hoppál 2004: 124.

<sup>360</sup> Részlet Tímár Zoltánnal, Mikepércs polgármesterével készült interjúból. Mikepércs. 2012. november 15.

Már a fenti idézet is mutatja, hogy a település kulturális nagykövetévé vált ez az alkotás (30. ábra).

*„Én csak a mikepércsiek védjegyének hívom, talán olyan szimbóluma lassan a falunak, mint néptáncaink közül a Kállai kettős az országnak. A koreográfia zenéje pedig a mikepércsiek himnusza.”*<sup>361</sup>

A település kulturális nagykövetévé előlépett mű a Guinness-rekord kísérlet körül kialakult nagy sajtóvisszhanggal elérte, hogy a falu országsszerte ismertté váljon. 2009-ben a nagy nyilvánosság is megismerhette Mikepércs nevét, mivel a televízióadók sorra számoltak be a rendezvényről. Mindezekon felül nagyon sok más haszna is volt ennek a különleges napnak.

Általában véve igaz az, hogy a néptánc, jelen esetben pedig a mikepércsi koreográfia iránt csak időszakosan és csakis egy szűkebb, azonos kulturális blokkba illeszkedő réteg érdeklődik. Például akik megtanulták, vagy akik tanították valaha ezt a táncot, koreográfusok, Dr. Béres András tisztelői stb... Az azonban a legkritikább esetben fordulhat elő, hogyha még csak időszakosan is, de valamilyen szinten egy egész falu érintetté váljon ebben a folyamatban.<sup>362</sup> A helyi lakosokat büszkeséggel töltötte el, hogy ez a koreográfia a település nevéhez köthető, emiatt óriási közösségformáló, identitásképző erővel bírt ez az alkalom. Ezért valósulhatott meg az, hogy a diákcsoport tizenkét párján kívül részt vett egy helyi öntevékeny felnőtt csoport is a megmérettetésen, akik Török Gergely vezetésével megtanulták a táncanyagot, sőt önköltségen ruhát is készítettek maguknak.

*„A kis közösség mind a mai napig működik kisebb nagyobb intenzitással. Miután a település nem támogatta őket a létszám nagyon lecsappant. Megpróbáltak Debrecenbe bejárni táncolni, de ez nehézkes volt. Így 2 év után újra szerveződtek. Török Gergelyt kérték fel a helyi felnőtt csoport vezetésére, ő azonban idő hiányában nem vállalta, így esett a választásuk Diós Gergőre. Az emberekben megvan az igény, hogy közösségbe tartozzanak. Régen ugyanezt a szerepet töltötte be a fonó, a fosztó, a guzsalyozó, vagy a táncalkalmak. Szerencsére ebben a kis közösségben megvan az igény, hogy maguktól*

---

<sup>361</sup> Részlet a Diós Gergővel készült interjúból. Mikepércs. 2012. november 12.

<sup>362</sup> Gráfik Imre: 2005. A népi kultúra és a tömegkultúra értelmezéséhez, illetve összefüggéseihez. Forrás: <http://www.vasisz.emlet-online.hu/2005/05/grafik.htm>. A letöltés ideje: 2012. X. 19.

*csináljanak valamit, és így megvalósítják önmagukat.*”<sup>363</sup>

Bárki megtanulhatta a faluban ezt a táncot. A városból Mikepércsre költözött családok közül is három páros vett részt a koreográfia bemutatásában. Igaz, hogy ők csak kis százaléka a kitelepülőknek, de legalább néhányan közülük azonosulni tudtak a helyi identitással és időközben mégiscsak mikepércsivé váltak.

Azok az idősebb táncosok, akik vállalták a megmérettetést, nosztalgiáztak. A fiatal korukra és a Debreceni Népi Együttesben közösen eltöltött időre emlékeztek. Sokan közülük, akik még napjainkban is különféle csoportokban táncolnak, az egykori művészeti vezető iránti tisztelet jeléül vettek részt ezen a szokványosnak egyáltalán nem nevezhető falunapon. Dr. Béres András örökségét tovább élteti és színpadon tartja a Szivárvány, a Hajnalpelika és a Főnix Néptáncegyüttes is, amely 1990-es megalakulása óta folyamatosan több koreográfiáját megtanulta. Repertoárjuk része (a Varga Gyulával közösen készített) Hortobágyi pásztortáncok, a Kerecsi leánytánc és az erdélyi Nagybárodon (Borod) gyűjtött<sup>364</sup> anyagból készült koreográfia mellett a Mikepércsi csárdás is, amely újra és újra bemutatásra kerül a környező települések falunapjain, fesztiváljain. Sőt, ismét átlépve Magyarország határát, nagy sikerrel mutatták be a franciaországi Normandiában, valamint Bulgáriában és Németországban is.

Számos vidéki művészeti iskolában a Főnix Néptáncegyüttes oktatói tanítanak. A diákok kihívásnak és megtiszteltetésnek érezhették, hogy részt vehettek a rendezvényen.

*„A Dr. Béres András által több mint 4 évtizedig irányított Debreceni Népi Együttes mai vezetői nem fordítanak kellő figyelmet az alapító alkotásainak életben tartására. Leginkább nekik illene, sőt kellene ápolniuk ezt az örökséget, azonban egyetlen egy Béres koreográfiát sem tartanak színpadon. Miért fektettem bele annyi energiát, hogy összeszervezzük a megyei táncosokat és táncsoportokat a Főnix Néptáncegyüttes vezetőjeként? Halála előtt pár héttel felhívott telefonon Béres András, és azt mondta: a legjobb kezekben nálad lesz mindaz a néptánchagyaték, amit létrehoztam. Így rajtam múlik, hogy tovább élnek-e az ő megálmodott művei. Láthatja fentről, amit halála előtt rám bízott, azt a mi táncsoportunk ápolja is. A feladat szép volt, és jó volt benne részt venni. Sok embert*

---

<sup>363</sup> Részlet a Törökné Csécs Lenkével készült interjúból. Debrecen. 2012. november 14.

<sup>364</sup> Nagybárodra vonatkozóan lásd még: Az értekezés regionális néptáncörténeti adatbázisának 203., 204., 240. oldalát

vonzott, olyanokat is, akik már régen találkoztak egymással. Egy igazi néptáncos fórum alakulhatott ki a résztvevők között...”<sup>365</sup>

„2009. augusztus 15-én magyar rekord született, amit egy évig tartottuk, mivel úgy tudjuk, hogy Baja egy csárdással kapcsolatos Guinness-kísérlettel „lekörözött” bennünket. A rendezvény révén viszont nagyon sok résztvevő település néptáncsoportjának a repertoárjába bekerült a „Mikepércsi csárdás”, így a község nevét mind a mai napig ők is népszerűsítik.”<sup>366</sup>

Láthatjuk, hogy időszakosan és alkalomhoz kötöten egyes néptáncgyűtteseknél is megjelenhet a reprezentációs funkció, vagy éppen a hagyományvesztés folyamata.<sup>367</sup> Mindezek mellett a családnak is fontos, hogy Dr. Béres András emléke és munkássága ne vesszen kárba és ne tűnjön el a múlt porában. Jó példa erre, hogy a Guinness-rekord kísérlet ötlete az iskola névadó ünnepe után megrendezett fogadáson pattant ki a koreográfus gyermekeinek, Béres Zsuzsának és ifj. Béres Andrásnak a fejéből, amelyet a falu, és a Főnix Néptáncgyűttes vezetősége is, mind szervezésben, mindpedig kivitelezésében felkarolt.

A folklorizmus reprezentációs funkciója napjainkban Mikepércs nevéhez köthetően néptáncversenyeken, falunapokon, fesztiválokon és ünnepeken jelenik meg.<sup>368</sup> A színpadi mű a 2003-as falunapon való bemutatása óta – úgy is fogalmazhatnánk – bekerült a helyi kulturális javak fogyasztási rendszerébe. Azonban már az alkotás 1950-es évekbeli létrejötte is egyfajta kulturális igényt szolgált ki. Ha úgy tetszik, a néptánc azért eshetett át a folklorizmus folyamatán, mert eladható piaci értéket képviselt, amire volt, és mind a mai napig van igény, hiszen a nézők kedvelik a látványos magyar néptáncot. Az eladhatóság érdekében azonban a táncgyűttes standardizálni kellett, így koreográfia készült többek között a mikepércsi csárdásból is.

Napjainkban ezt a táncanyagot csak kötött színpadi műként fogyasztják a „vásárlók”, illetve a nézők. A színpadra állítás haszna pedig az volt, hogy bemutathatóvá tette a gyűjtést, és a mikepércsi helyi folklór ezen részét a nagyközönség számára. Minde-

---

<sup>365</sup> Részlet a Törökné Csécs Lenkével készült interjúból. Debrecen. 2012. november 14.

<sup>366</sup> Részlet Tímár Zoltánnal, Mikepércs polgármesterével készült interjúból. Mikepércs. 2012. november 15.

<sup>367</sup> Artyunov 1987: 106.

<sup>368</sup> Bausinger 1983: 439., Bíró 1987: 38-46., Bíró – Gagyai 1987: 76.

zek mellett, mivel nyomtatásban is megjelent a koreográfia leírása, könnyen sokszorosíthatóvá vált, amely elősegítette és mind a mai napig elősegíti a „mikepércsi márka” terjesztését. Régebben sokkal inkább az alkotó és az előadó néptáncsoport nevét öregbítette ez a koreográfia, de természetesen a helység nevét is feltűntették, hiszen ez maga a védjegy. Napjainkban csak annyi változott, hogy a település marketingje került előtérbe, ezt követi az alkotó, majd pedig az előadó csoport neve... Egy jó márkának van reklámarca is. Diós Gergő egyik, falunapon készült fotója lett a rendezvényt népszerűsítő molinó alapja. Elbeszélése szerint ő is meglepődött, amikor meglátta fényképét a falunap hirdetésein, mivel erről ő mit sem tudott.

Az 1950-es években a Mikepércsi csárdás zenéje is átesett a folklorizmus folyamatán, mivel a népdalokat is standardizálták. Az áthangszerelt, kötött zenei alkotás és a koreográfia olyan jól sikerült és annyiszor adták már elő, hogy napjainkban nem is tudnak másra és másféle motívumfűzésekkel „mikepércsit” táncolni. Míg más gyűjtésekhez hozzányúltak és átalakították azokat napjaink színpadi igényeinek megfelelően, addig a Mikepércsi csárdás reliktum szintjén ebben az egy kötött alkotásban mentette át magát a XXI. századba.<sup>369</sup>

*„Ez a koreográfia a kalocsai, az ajaki, a hortobágyi és sok más egyéb táncanyag mellett a „C” kategóriás néptáncoktatói tanfolyam tananyaga volt. Ezért jelent meg nyomtatásban a Néptáncosok kiskönyvtára sorozatban. Több százan tanulhatták meg így ezt az alkotást. Jómagam is oktattam ezt a táncot, többek között a Jászság Néptáncgyűjtésnek is. Hogy miért nem nyúlt más is ehhez az anyaghoz? Mert nem jutott az eszébe senkinek. A Zenetudományi Intézetben őrzött filmanyag nem lejátszható, így nem láttam még, ahogy más sem azt, hogy hogyan is járták ezt régen. Hiába az eredeti gyűjtés és leírás, az ismeretanyag hiányos volt. Az emberek pedig kényelmesek. Miért nyúlnának ahhoz, amit nagy nehezen kell kikutatni, és amire még ráadásul költeni is kell... Egy ilyen kutatás sok munkával jár, de mégiscsak megéri. Jó példa erre a szilágysági, a nagyiváni, vagy a zalai anyag. Ezek a területek fehér foltok voltak a magyar tánc térképén, de fáradságos munkával mégiscsak ismertek és felkapottak lettek.”<sup>370</sup>*

---

<sup>369</sup> Karnoouh 1983: 442-447., Pop 1987: 20-24.

<sup>370</sup> Részlet a Törökné Csécs Lenkével készült interjúból. Debrecen. 2012. november 14.

Mi tehát a mikepércsi koreográfia eladhatóságának záloga még napjainkban is? Többek között az, hogy egy neves koreográfus klasszikus művéről van szó, és amiben élen járt, az nem volt más, minthogy az első volt, aki a hajdúsági térség tánckultúrájából merített. A közönség mind a mai napig kedveli ezt az alkotást, mivel látványos, kötött térformák láthatók az előadás során. A sikeres bemutatás záloga lehet az is, hogy többszörösen díjazott, az országot és a világot bejárta anyagról van szó.

A színpadi mű „eladható piaci értéké” vált Mikepércsen, de máshol is bemutatják a település határain kívül.<sup>371</sup> A helyi közösség számára a koreográfia különlegességét, unikumjellegét az is biztosítja, hogy csak nekik van megmentett, felgyűjtött és színpadra állított táncanyaguk a környéken, Derecskén kívül.

A folklór világában még élő, régvolt eredeti helyi néptánc, és maga a gyűjtés ténye hitelesíti a művet. Ettől lesz újra és újra felhasználható és „eladható” ez a koreográfia megváltozott szerepkörében is, hiszen ismét felfedezték a névadó faluban. A helyiek szemében ez az alkotás szimbolizálja azt a korszakot, amikor a közösség még nem szakadt ki a folklór világából, amikor még az élő hagyományok komplex egészet alkottak. Tehát egyfajta múltjelölő, múltközvetítő, értelmező és magyarázó szereppel töltődött fel helyi szinten Dr. Béres András alkotása, amely jelképezi az itt élő közösség ragaszkodását saját népi kultúrájához, és ezen felül reprezentálja napjaink lokális kultúrájának hitelességét is.<sup>372</sup>

A Mikepércsi csárdás – amint bevezették az új „piacra” – nagy sikert aratott, hiszen eddig elért eredményein túl itt a „miénk” élményt nyújtotta a közönségnek. A későbbiekben jó reklámozást biztosított mind helyi, mind magasabb szinten, hogy a táncanyagot európai uniós hozományként „Hungarikumként” kezdték emlegetni. Mindezek után pedig a Guinness-rekord kísérlet kuriozitásával elérte a legnagyobb sajtónyilvánosságot. Ez azonban rengeteg munkát igényelt a helyiektől.

*„Dr. Dáskál Tibor Ákos jegyző úr a Mikepércsi Nyári Fesztiválok, illetve a falunapok központi szervezője és irányítója a rendezvények előtt egy szervező csapatot hoz létre, amely tartalmi és formai szempontból összeállítja annak programját és végzi a menedzseléstől kezdődően a záró-értékelő folyamatokig a szervező munkát.”<sup>373</sup>*

---

<sup>371</sup> Pop 1987: 20., Bíró 1987: 88-89.

<sup>372</sup> Hoppál 1998: 138-150., Lukács 1987: 184-192.

<sup>373</sup> Részlet Tímár Zoltánnal, Mikepércs polgármesterével készült interjúból. Mikepércs. 2012. november 15.

De mit vár el a néző a bemutatott koreográfiáktól? Azt, hogy szórakoztasson, és azt is, hogy vizuális élményt adjon. A néző számára az a fontos, hogy kielégítse az alkotás a néptáncsal és az autentikussággal szemben támasztott sztereotipizált igényeit.<sup>374</sup> A folklorizmus folyamata viszont valamilyen formában mindig köthető a tömegkultúrához. Ez általában a fogyasztás síkján jelenik meg.

*„Aki a néptánc világában él tudja, hogy ez egy szubkultúra. Azonban kettősség jellemzi ezt az egészen más világot is. Akik néptáncolnak, egy külön társaságba tartoznak ugyan, de az előadások révén a tömegkultúra és a fogyasztói társadalom igényeinek kiszolgálói is. A rendezvények látogatói szeretik ezeket a bemutatókat. A koreográfiákat, az ügyes szólótáncosokat. Ha nem mutatkozna erre igény, már talán nem is lenne az egész néptáncmozgalom ilyen erős, de hogy ennek az életformának az aktív részesei legyenek a nézők, azt már nem tudják elképzelni. Hogy a Béres András által alkotott Mikepércsi csárdás populáris-e, arra azt kell válaszoljam, hogy ha a néző szemszögéből nézzük, akkor igen, mivel amikor előadjuk, bizonyos tömegigényt szolgálunk ki. Ha azonban a táncosok felől közelítjük meg a kérdést, akkor nem az, mivel ez egy rétegekultúra, amely ápolja a magyarság táncagyományait. A tömeg igényiek kiszolgálása egy település falunapján az Irigy Hónaljmirigy fellépése előtt fél órával pedig csak kompromisszum lehet a jó ügy érdekében.”<sup>375</sup>*

A folklorizmus jelensége folyamatosan változik, éppen úgy, ahogyan a társadalom is állandó átalakulásban van. Ezt jól példázza a Mikepércsi csárdás koreográfiája. Napjainkban már csak a folklórhagyományok transzformált változata jelenik meg a település életében. A hétköznapi világából teljesen kikopott a néptánc. Ha egy folklórelem bekerül a folklorizmus körforgásába, úgy tűnik, újra és újra megismétlődnek vele a már egyszer kirajzolódott és lezajlott folyamatok. Ezt követően ugyanis a táncanyag helyi szinten újra járta a már egyszer megtett útját. A falu egyes lakói és a művészeti iskola diákjai megtanulták a koreográfiát, ezek után pedig maga az alkotás elkerült a különféle versenyekre és fesztiválokra. A Guinness-rekord következtében a táncanyag ismét bekerült a folklór tömeges reprodukciójának áramlatába a televízióadók és hírműsorok segítségével. 2011-ben pedig felmerült az ötlet, hogy megkíséreljük a mi-

---

<sup>374</sup> Bíró 1987: 83-88.

<sup>375</sup> Részlet a Diós Gergővel készült interjúból. Mikepércs. 2012. november 12.

kepércsi szabadtánc rekonstrukcióját. Ezek után idővel, akár újabb koreográfia is napvilágot láthat az eredeti gyűjtés alapján, amely újra bejárhatja a versenyeket, megjelenhet nyomtatásban és akár filmekben is...<sup>376</sup>

### ***Napjainkban...***

A színpadi néptáncstílus változásával a koreográfia – Dr. Béres András 1993-ban bekövetkezett váratlan halálát követően – részint feledésbe merült, ugyanúgy, mint a mikepércsi bálók és táncos alkalmak. A tánc újra felfedezése hosszú évekig váratott magára.

A Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásának idején hazánk valamennyi települése feladatot kapott: össze kellett írni, hogy mit visznek „hozományként” az unióba. Mikepércsen a faszindelyes templom került fel elsőként – és szinte egyedülként – a listára, míg Törökné Csécs Lenke, a debreceni Főnix Gyermekek- és Ifjúsági Néptáncegyüttes művészeti vezetője – egykor maga is a Debreceni Népi Együttes tagja – javaslatára a Mikepércsi csárdás betanulása mellett döntöttek. A település táncéletét feldolgozó, 2016. július 29-én készült interjúban megszólaló Török Gergely (aki jelenleg a helyi iskola néptáncoktatója) 2003-ban még általános iskolai tanulóként sajátította el a koreográfiát.

*„Akkor megkeresték Lenke nénit – anyukámat – és ő betanította a Mikepércsi csárdást annak a generációnak. Azt nem tudom, hogy akkoriban volt-e már művészeti oktatás, vagy legalábbis néptánc tanszak, de valamikor akkoriban indult a művészeti iskolában a néptánc tanszak Makai Misi bácsi vezetésével, és – bár nem tudom milyen sorrendben – többen is tanítottak. Eleinte az általános iskolai tanárok közül azok, akiknek volt valamilyen néptáncos múltjuk, pl. Kimás Istvánné, illetve Battai István is volt a művészeti iskolában a néptáncnál rövid ideig, meg Tóthné Bene Judit, aki később lett a művészeti, illetve az általános iskolának is tanára, talán egy évig vezetője is volt és ő utána jöttem én. Tehát 2005 óta, több mint 11 éve már én tanítom a mikepércsi művészeti iskolában a néptáncot. Ez idő alatt legalább négyféle felállásban működött az iskola: volt, amikor mint kezdetben, együtt működött az általános iskolával, de még önkormányzati fenntartásban, utána szétvált a művészeti iskola és az általános iskola.*

---

<sup>376</sup> Guszev 1983: 441-442. Illetve lásd még: Disszertáció fotómelléklete 373. oldal 50. ábra

*Akkoriban vette fel a koreográfus nevét Béres András Művészeti Iskola néven, és most mióta van a KLIK (Klebelsberg Intézményfenntartó Központ), újra egyesült az általános iskolával, úgyhogy most megint Hunyadi János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola néven működik az intézmény.”<sup>377</sup>*

A Béres András Művészeti Iskola 2014. október 22-én, mint különálló intézmény megszűnt, és újra összevonták a Hunyadi János Általános Iskolával. Ezzel a nagy volumenű központosítással és összevonásokkal járó átszervezéssel viszont részint kettétörte az önálló fejlődési ívet, mivel csorbult a mikepércsi önrendelkezés, hiszen így kulturális örökségük ápolásának egyik megnevesített, különálló reprezentatív színterét veszítették el a koreográfus nevét viselő intézménnyel, noha a művészeti oktatás nem szűnt meg. Minderről pedig a Berettyóújfalui KLIK Központban döntöttek úgy, hogy a mikepércsieknek ebbe vajmi kevés beleszólásuk volt. Példával szolgál ez a történet is, miszerint a központosítás nem minden esetben vezet jóra, és van, ami a veszteséglistára kerül. Az iskola művészeti profiljára vonatkozó kérdésre az oktató így válaszolt.

*„Nehéz megfogalmazni, hiszen a pedagógiai program több mint 4 ezer oldal, abból néhány oldal vonatkozik a néptáncra. Természetesen a magyar táncfolklór átörökítése, és kiemelt a Mikepércsi csárdás is. Ez azért fontos dolog, mert nem sok település büszkélkedhet azzal, hogy saját tánc képezi a pedagógiai program részét. Nálunk ez konkrétan le van írva, persze nem mindig sikerül megvalósítani, mindenféle külső tényező miatt, hogy folyamatosan legyen olyan csoport, aki tudja táncolni a Mikepércsi csárdást, pl. most sincs olyan a művészeti iskolában, aki el tudja táncolni, de rajta vagyunk. Igazából azt mondanám, hogy a művészeti iskolának ugyanaz a profilja, mint az összes többi művészeti iskola néptánc tanszakának, de lehet itt szép kifejezéseket puffogatni, hogy a magyar táncfolklór és népművészet átörökítése és hagyományozódása, meg ilyesmi, ez szép, de ezen kívül a Mikepércsi csárdás az kiemelt szereppel bír...*

*Mondjuk, ha van két hasonló nehézségű táncanyag, és taníthatnám egy x évesnek ezt is, meg azt is, akkor inkább ezt tanítom, ami idevalósi, vagy a környékre valósi. Tehát nem véletlen, hogy nádudvarit tanítok inkább, és nem szatmárit, pedig szerintem nagyjából hasonló nehézségű. Azért azt szoktam érezni, hogy itt már a gyerekek is tudják, hogy itt van*

---

<sup>377</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

*egy Mikepércsi csárdás, komolyan, bennük van, és nem azt mondom, hogy mind arra vágyik, hogy megtanulja, de tudják a dalokat, szeretik énekelni. Mikor már ötezredjére kell eltáncolni, akkor lehet, hogy egy kicsit már kezdik megenni... Én néptáncpedagógusként sem csináltam azt soha, hogy: na, kezdjük a táncanyagot tanulni, hanem betanítottam elejétől végéig a koreográfiát. És a gyerekek is ennyit tudtak belőle, hogy tudták a bejövételtől a meghajlásig a koreográfiát. És lehet, hogy eleinte ez érdekes volt, hogy jaj, de jó, megtanultuk a Mikepércsi csárdást, de amikor már századjára kérték, hogy ezen a rendezvényen is mikepércsi, meg azon a rendezvényen is mikepércsi, akkor már a gyerekek is, meg én is egy kicsit húzom a számat. Kétoldalú ez a dolog, mert egyrészt ugye van egy büszkeség bennünk, hogy van nekünk egy táncunk, de igazából nem tánca van a mikepércsieknél, hanem koreográfiája.”<sup>378</sup>*

A koreográfia egyre nagyobb népszerűségnek örvendett, emiatt határozta el Mikepércs község vezetése, hogy a település egyik jelképének számító produkciót nem hagyja végleg elveszni, és kihozzák az iskola falai közül. Arra készültek, hogy legalább ötszáz pár táncolja el egyszerre, mégpedig a Guinness rekordok könyvének hitelesítő bizottsága előtt a legendás koreográfiát. A hivatalosan „tömegszerű” rekordkísérletnek nevezett produkció betanításában Törökné Csécs Lenke, Pohly Szilvia és Török Gergely is közreműködött.<sup>379</sup> Végül a 2009. augusztus 18-i teljesítmény bekerült a rekordok könyvébe, ami természetesen hatással volt a település néptáncéletére, hiszen ekkoriban jött létre a helyi felnőtt néptánc csoport is.

*„Ez szintén akkor alakult, amikor Lenke néni elkezdte tanítani nekünk a Mikepércsi csárdást, és utána jött Battai István, ő tanított, és akkor jött létre egy amatőr felnőtt csoport, ami akkor vagy két évig működött is. Tagja volt a csoportnak többek között anyukám is. Viszonylag sokan voltak, olyan négy-öt pár lehetett”<sup>380</sup>*

---

<sup>378</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>379</sup> Kácsor Zsolt: 2009. Tömegszerű csárdás. Népszabadság 2009. július 23. Lásd még: <http://folkradio.hu/hir/3912> Az oldal utolsó megtekintése: 2018. I. 19.

<sup>380</sup> Részlet a Diós Gergővel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

„Ez volt az első változat, de tulajdonképpen mindig napirenden volt és van ez a kérdés, hogy legyen-e amatőr felnőtt csoport, de a Guinness-rekordkísérlet hatására, amikor egy össznépi Mikepércsi csárdás tanítás volt, ők is részt vettek, és ezen felbuzdulva úgy gondolták, hogy folytatják, vagy újrakezdi a felnőtt csoport működését. 2009-ben volt a Guinness, akkoriban indult újra, akkor már az én vezetésemmel. Sajnos, különböző gondok miatt nem sokáig működött.”<sup>381</sup>

Az iskolában azonban változatlanul folytatódik a néptáncoktatás, bár nem minden nehézség nélkül.

„A tavalyi évben nagyjából ötvenen jártak néptáncra, de hogy ez az iskola hány százaléka, azt meg nem mondom pontosan. De olyan egynegyede. Ha úgy vesszük, hogy most már a néptánc tanszakon kívül csak grafika tanszak van, akkor annyira nem sok, de nem is kötelező választani, de nem is választ mindenki. Grafika tanszakra kb. 30-an jártak, ez azt jelenti, hogy a gyerekek egyharmada jár néptáncra, vagy grafika tanszakra. Hát szerintem idén is nagyjából hasonló lesz.”<sup>382</sup>

Az iskolai tánc tanítással kapcsolatban a beszélgetés során kiderült, hogy évente egy táncanyagot és egy koreográfiát tanulnak meg a gyerekek, de mivel évről-évre változik a csoport összetétele – ballagás, új érdeklődők csatlakozása stb. –, nehéz ezt a tervet teljesíteni. A Mikepércsi csárdás állandó tananyag, emellett a kisebbek ugróst – mezőföldit, sárközit és somogyit – tanulnak, majd később bővül a tananyag: rábaközi dust, délalföldi oláhost, rábaközi, délalföldi, bodrogközi szatmári csárdást, verbunkot tanulnak. Eddigi a szilágysági tánc volt a legbonyolultabb, amelyet a diákok elsajátítottak. Sajnos, az erdélyi anyag – forgató, legényes – oktatásához, mint kiderült kevés a rendelkezésre álló idő. Ahogy a néptáncpedagógus rávilágított:

„Itt a legidősebb gyerek nyolcadikos a művészeti iskolában, bár nem tiltaná nekik senki, hogy mondjuk 8. osztály után debreceni középiskolásként visszajárjanak, de nem

---

<sup>381</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>382</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Megjegyzés: Mivel a beszélgetés 2016 nyarán történt, az adatok értelemszerűen a 2015/16-os tanévre vonatkozathatók. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

*szoktak. Erre még nem volt példa. Aki Debrecenbe bekerül, az úgyis debreceni együttesben fogja folytatni, hogyha folytatni szeretné a táncolást.*”<sup>383</sup>

*„Szerintem a népzene és a néptánc már nem annyira felkapott, sem a fiatalság körében, sem úgy általában. A vezetőséget sem érdekli már. Én úgy látom, egy kicsit el vagyok emiatt keseredve. Néha úgy érzem, nincs értelme annak, amit csinálunk. Szélmalomharc”*<sup>384</sup>

Beszélgetésünk során azonban nem csak Mikepércsről, hanem a megyei, országos és nemzetközi néptánc-életéről, illetve viszonylatokról is szót ejtettünk, így többek között felmerült az a kérdéskör is, hogy napjainkban, a Hajdúságban és Biharban gyűjtött zenéket, táncos anyagokat akár színpadi koreográfiaként, akár táncházban szabad táncként feldolgozza-e valaki?

*„Szerintem van még gyűjtés, amit mi nem láttunk, azt be kellene digitalizálni, amit itthon meg tudnánk nézni, amit tudnánk tanítani, és máris tudnánk népszerűsíteni, és esetleg valaki más is megtanulja, és táncházban táncolhatnák.”*<sup>385</sup>

*„Az, hogy táncházban hajdúsági, vagy bihari anyagot táncoljanak, az szerintem nagyon távoli. Nem csak Mikepércs, hanem minden más település esetében. A táncházakban mára már megvannak a jól bevált, népszerű táncok, persze az is valahogy elkezdődött, de már 10 éve ott vannak a táncvárosi repertoáron, és még az olyan koreográfiában népszerű táncanyagoknak is, mint egy rábaközi, nehéz beférkőzni a táncházakba. Igazából a mezőségi, kalotaszegi, szatmári, szilágysági anyagokat nagyon nehéz kiszorítani a táncházakból. Nem is az, hogy kiszorítani, inkább hogy mellette. Egy magyarbődi, vagy gömöri még előfordul, de egy olyan táncanyagnak, ami jelenleg nincs az országnak a táncos top 10-es listáján, de még a húszason sem, szóval nem is nagyon tudnak róla, az hogy a táncházba beférkőzzön, szerintem arra mostanában nincs reális esély.”*<sup>386</sup>

---

<sup>383</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>384</sup> Részlet a Diós Bellával készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>385</sup> Részlet a Törökné Vajda Judittal készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>386</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.



**31. ábra – Diós Bella és Diós Gergő mikepércsi szabadtánca** <sup>387</sup>

---

<sup>387</sup> Tömöri Barbara fényképfelvétele 2011. Lásd még: Disszertáció fotómelléklete 370. oldal 38. ábra és 373. oldal 50. ábra.

„...nemrég kérdezték, hogy mi a kedvenc táncom, és sokszor inkább mondok erdélyit, de emellett mindig azt mondom, hogy a hajdúsági (31. ábra). Mert azt úgy közel érzem magamhoz. Ez már a családi vonal, meg a felmenők, hogy sokszor beszélt nagyapám, hogy mi volt itt a környéken, akkor apukám, hogy a két falu között milyen kapcsolat volt – Sáránd és Mikepércs. Ugye nekem egyik részről sárándi apukám, mikepércsi anyukám részéről az összes felmenő, meg derecskei, és ez a három falu, ez a három település úgy elég élesen él bennünk.”<sup>388</sup>

Arról azonban, hogy a mikepércsi táncanyag területileg hova sorolható, nem igazán volt határozott elképzelés:

„...hajdúsági, vagy bihari? Nehéz eldönteni, annyira a határon van... ha megkérdezik, hogy én biharinak, vagy hajdúságinak érzem magam, én azt fogom mondani, hogy hajdúságinak.”<sup>389</sup>

A beszélgetés során a táncalkalmak – táncház, bál – is szóba kerültek. Abban, hogy mi a népszerű egy-egy táncos rendezvényen, igencsak eltértek a vélemények:

„Ha Erdélyből is lehet, akkor így igaz, de ha a kis-magyarországi anyag a választék, akkor természetesen a hajdúsági.”<sup>390</sup>

„Én viszont hajdúságit kérnék.”<sup>391</sup>

„Én is erdélyit, az az igazság. Vagy kalotaszegit, vagy mezőségit.”<sup>392</sup>

---

<sup>388</sup> Részlet a Diós Bellával készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>389</sup> Részlet a Diós Gergővel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>390</sup> Részlet a Törökné Vajda Judittal készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>391</sup> Részlet a Diós Gergővel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>392</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

*„Én meg mindent szeretek táncolni.”*<sup>393</sup>

A táncházakon, mint táncos alkalmak szervezésén túl a településen megpróbálták feléleszteni a régi bálokat is. Ez mindaddig sikeres volt, amíg felnőtt néptáncsoport működött Mikepércsen, igaz, mindössze két-három alkalommal. Felnőtt táncosok, lelkesedés, vagy érdeklődés hiányában azonban ezek az összejövetelek ismét elmaradtak.

*„Nyilván kezdeményezések vannak, meg azok a társaságok, akik ott voltak, össze szoktak gyűlni itt-ott, de egy összefogott bál helyi szinten nincs, ami kifejezetten a hagyományokra, meg a néptáncra épülne. Pedig igény lenne.”*<sup>394</sup>

Érdekes hozadéka a mikepércsi táncéletnek, hogy a Béres András Művészeti Iskola megszűnését követően a gyermekek táncélete nemhogy csökkent, megszűnt volna, hanem inkább – több értelemben véve is – térségi terjeszkedésbe kezdett.

*„...immár második éve megrendeztük a mikepércsi szólótáncversenyt Béres András Szólótáncverseny néven, ami végül is így a maga nemében egyedülálló kezdeményezés szerintem, hogy egy ilyen kis iskola tavaly még csak iskolai szinten, idén már tankerületi szinten megrendezett egy szólótáncversenyt.”*<sup>395</sup>

A versenyre érkeztek Mikepércsen kívül Hajdúbagosról, ahol az iskola, mint a Mikepércsi Általános és Művészeti Iskola kihelyezett telephelye működik, Derecskéről, Tépéről, Monostorpályiból és Létavértesről is. A program, amellyel a gyermekeknek, iskolai rendezvényként is funkcionál az év végi záróműsor mellett, amikor a diákok szülők, tanárok előtt mutathatják be, mennyi mindent sajátítottak el a tanév során.

Mikepércs nem csak a szomszédos településsel ápol nagyrészt a családi, vagy egyéb kötelezettségekből fakadó kapcsolatokat, hanem keresi is a lehetőségeket. Először

---

<sup>393</sup> Részlet a Diós Bellával készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>394</sup> Részlet a Diós Gergővel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>395</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

csak a település ünnepeire, nyári fesztiválra hívtak vendégként különböző művészeti csoportokat, eleinte a megyéből, majd a határon túlról – Nagyvárad, Érmihályfalva – is. Később Nagyalambfalvával sikerült szorosabbra fűzni az együttműködést.

*„Amikor Lenke néni betanította a Mikepércsi csárdást, rá egy évre született egy testvér-települési kapcsolat Nagyalambfalvával (Székelyudvarhely mellett néhány kilométerre található), és velük fűztük szorosabbra a viszonyt, olyan téren, hogy minden nyáron a mi falunapunkra jöttek ők táncolni az ottani táncsoporttal, és mi is jártunk viszonylag rendszeresen, néhány alkalommal felléptünk.”*<sup>396</sup>

*„Nem táncolnak a román csoportok magyar táncot. Én még román csoporttól nem láttam bonchidait táncolni, csak olyan román táncot táncolnak, ahol csak románok élnek. Igazából még nekik kellene megköszönni, hogy mi még őrizzük az ő román táncaikat, mert a román együttesek azok 100 %-ig román falunak 100 %-ig román táncát táncolják. Mi meg a vegyes lakosságú falunak táncoljuk a magyar, a román, meg a cigány táncát.”*<sup>397</sup>

A táncanyagok népszerűségét, elterjedését az is nagyban befolyásolta – derült ki az interjúból –, hogy a partiumi területen kevés olyan néprajz-, néptánc- vagy népzenekutató gyűjtött, akit kifejezetten a bihari részt kutatta volna. Pedig helyi szinten identitásformáló szerepe van a néptáncnak, mutatja ezt a mikepércsi példa is.

*„Ha mikepércsen műsort adunk, akármelyik csoporttal, mindig a Mikepércsi csárdásnak van a legnagyobb sikere. Táncolhatunk akármilyen bonyolult legényest, vagy akármit, fele akkora sikere sincs, mint a mikepércsinek. Az elejétől a végéig végigtapsolják. Pedig látták már százszor.”*<sup>398</sup>

*„Ahogy egyre idősebb lettem, egyre inkább úgy érzem, hogy mai napig ugyanúgy szívvel-lélekkel eltáncolom, mint az elején, csak másabb. Letisztultabb lett, meg megértet-*

---

<sup>396</sup> Részlet a Diós Gergővel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>397</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>398</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

*tem a lényegét, meg azt is próbálom, vagy sikerült megértenem, hogy azok az emberek, akik ezt látták, mondjuk 2003. augusztus 18-án, a falunapon, meg látták 2013-ban, vagy 14-ben, mit éreztek? Mert láttam már kívülről is, meg táncoltam elég sokszor, és valóban jó érzés mikepércsiként látni a saját falud táncát...”*<sup>399</sup>

*„...alapjában véve lehetne belőle táncanyag... Ez egy furcsa folyamat, hogy a koreográfiából bontjuk vissza az eredetét... Megszoktuk azt, hogy először tanulunk táncanyagot, és abból vagy lesz koreográfia, vagy nem, de a táncanyagot tanuló meg először: Az hogy egy koreográfiát visszabontani? Sosem csináltunk még ilyet.”*<sup>400</sup>

## **Regionális néptánc történeti adatbázis**

### *Néptáncgyűjtők adatbázisa*

Hajdú és Bihar vármegyék térsége néptánc kutatások szempontjából a kevésbé feltárt régiók közé sorolható. Éppen ezért ezen fejezet célja nem más, minthogy a jelenlegi ismereteink alapján egyfajta átfogó képet nyújtsunk a mikepércsi néptáncanyagokon túl azokról a gyűjtésekről, amelyeket filmekben is rögzítettek. Az összeállítást nem véletlenül egészítettük ki Bököny, Nagyiván, Nyíracsad és Polgár települések sorával. Ezek a községek ugyanis egy-egy hajdúsági, hortobágyi, illetve bihari táncanyag jövőbeli összehasonlító elemzésénél igencsak relevánsak lehetnek pl.: Nádudvar-Nagyiván, Hajdúhadház-Bököny, vagy éppenséggel Nyíracsad-Érsemjén viszonylatában.<sup>401</sup>

A neveket ABC sorrendben tüntettük fel, jelezve a kutatott települést, a gyűjtés idejét és azt, hogy magyar, román, vagy esetleg cigány táncanyagot rögzítettek-e? Mivel volt rá eset, hogy egy-egy kutatócsoport ugyanabban az évben ugyanazon helyszíneken többször is gyűjtött, a törzsszövegben adatoltuk a rögzített felvételek leltári számát is.

---

<sup>399</sup> Részlet a Diós Gergővel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>400</sup> Részlet a Török Gergellyel készült interjúból. Mikepércs. 2016. július 29. Lásd bővebben: Disszertáció melléklete 317-347. oldal.

<sup>401</sup> Lásd: Az értekezés regionális néptánc történeti adatbázisának 203., 205., 206., 207., 208., 209., 210., 211., 212., 213., 214., 215., 216., 217., 218., 221., 222., 224., 225., 240., 241., 242., 243., 244., 245., 246. oldalát

Ezzel az volt a célunk, hogy elkerüljük az esetleges tévedéseket, és elősegítsük a hivatkozások pontos használhatóságát.

Amennyiben nem egy személy koordinálta a felderítést, az előkészületeket, az interjúk és zenei anyagok felvételét, illetve az operatőri munkákat, úgy a továbbiakban ABC sorrendben feltüntettük a többi kutató nevét, ezzel is elősegítve azt, hogy egyfajta lexikonszerű oda-vissza utalás alakuljon ki a listában. Ha egy-egy személy pontos feladatát ismerjük – jegyzőkönyv készítése, előkészítő munkálatok, zenei gyűjtő, operatőr stb. –, a listában azt is jeleztük. Ha egy gyűjtő többször megfordult ugyanazon a helyszínen, abban az esetben kronológiai sorrendet is alkalmaztunk.

A rendelkezésre álló információk nagyobb részt a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetéből, a Hagyományok Házából és a Debreceni Déry Múzeumból származnak, azonban kitérünk a Bukaresti Folklor Intézetben őrzött filmanyagokra is, amelyek Bihar-Bihor területére vonatkozathatók. A teljességre való törekvés érdekében a gyűjtők nevei után több esetben olyan rögzített táncfilmeket is felsoroltunk, amelyek hollétéről jelenleg nincs tudomásunk, illetve közöljük azokat a felvételeket is, amelyek létezéséről van információnk, de pontos adatolásukra jelenleg nincs lehetőségünk. Tesszük ezt annak reményében, hogy mindez a jövőben elősegítheti a mikepércsi esettanulmány mellett a térség mélyreható, összetett és átfogó néprajzi, táncstudományi, kulturális antropológiai és regionális kutatását, amely tovább pontosíthatja eddigi tudásunkat.<sup>402</sup>

**Babinecz Sándor: Bököny 1992. (ZTI. Ft. 1433.). Magyar táncanyag. További gyűjtők**  
lásd még: Fügedi János, Németh István, Ratkó Lujza, Strack Orsolya, Karácsony Zoltán. Megjegyzés: Babrinecz Sándor készítette a fotódokumentációt.

**Békési András: Derecske 1997. (A gyűjtő tulajdonában.) Magyar táncanyag.**

**Béres András: Földes 1979-80. (ZTI. Ft. 1232.). Cigány táncanyag, **Hajdúdorog** 1958. (ZTI. Ft. 1231.) Magyar táncanyag, **Hajdúszoboszló** 1958. (ZTI. Ft. 593.). Magyar táncanyag, **Hajdúszoboszló** 1958. (ZTI. Ft. 594.). Magyar táncanyag,**

---

<sup>402</sup> Megjegyzés: A felhalmozott információ olyan mértékű, hogy annak alaposabb feltárása, továbbá mélyrehatóbb statisztikai tartalmi elemzése egy komplett, nagyobb formátumú tanulmányt is kitenne. Az adatbázis elemző-értékelő vizsgálatát akár önálló formában is – túl a forráselemzés időigényességén, illetve az értekezés szűkre szabott terjedelmi keretei miatt – csak a későbbi kutatómunka folytatásaként kívánom elvégezni, hogy majdan közzétehessem a vizsgálat során napvilágra jutott eredményeket.

**Hajdúszoboszló** 1960. (ZTI. Ft. 1231.). Magyar táncanyag, **Hajdúnánás** 1953-54. Magyar táncanyag, **Hajdúnánás** (é. n.). Magyar táncanyag, **Hortobágy-Halastó** 1952. (ZTI. Ft. 1231.). Magyar táncanyag, **Hortobágy-Pusztangyalháza** 1970. (Déri Múzeum Debrecen.) Magyar táncanyag, **Kaba** 1965. (ZTI. Ft. 1231.). Magyar táncanyag, **Méhkerék:** 1952. (ZTI. Ft. 1231.) Román táncanyag, **Méhkerék:** 1979-80. (ZTI. Ft. 1232.). Román táncanyag, **Mikepércs** 1954-55. (ZTI. Ft. 1231.). Magyar táncanyag, **Mikepércs** 1955. (ZTI. Ft. 548.). Magyar táncanyag, További gyűjtő lásd még: Tasnádi György. Megjegyzés: Béres András az előkészítő gyűjtéseket és az operatőri munkákat végezte, **Nagybáród (Borod)** 1973-74. Magyar és román táncanyag, A filmek holléte jelenleg nem ismert. **Nagyléta** 1958. (ZTI. Ft. 593. és 1231.). Magyar és román táncanyag, **Nádudvar** 1952. (ZTI. Ft. 1231.). Magyar táncanyag, **Nádudvar** 1958. (ZTI. Ft. 593. és 1231.). Magyar táncanyag, **Nyíracsád** 1953. (ZTI. Ft. 1231.). Magyar táncanyag, **Nyíracsád** 1958. (ZTI. Ft. 1231.). Cigány táncanyag, **Polgár** 1958. (ZTI. Ft. 593. és 1231.). Magyar és cigány táncanyag, **Váncsod** 1956. (ZTI. Ft. 1231.). Magyar táncanyag, **Váncsod** 1958. (ZTI. Ft. 592.). Magyar táncanyag, További gyűjtő: Varga Gyula. Megjegyzés: Varga Gyula a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Bodó Ilona (Szoboszlayné):** **Hajdúhadház** 1952. (ZTI. Ft. 166.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Erdős Lajos, Kiss Márta, Pesovár Ernő. Megjegyzés: Szoboszlayné Bodó Ilona volt a zenei gyűjtő, **Hajdúhadház** 1952. (ZTI. Ft. 167.). 1952. Cigány táncanyag. További gyűjtők lásd még: Erdős Lajos, Kiss Márta, Pesovár Ernő. Megjegyzés: Szoboszlayné Bodó Ilona a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Bogár Csaba:** **Méhkerék** 1977. (ZTI. Ft. 973.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Duló György, Nyisztor György, Pálffy Gyula, Sebő Ferenc, Tímár Sándor. Megjegyzés: Bogár Csaba volt a zenei gyűjtő.

**Borbély Jolán:** **Méhkerék** 1978. (ZTI. Ft. 996.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Manno Andrea, Martin György, Pálffy Gyula, Szabó Jenő, Sztanó Pál. Megjegyzés: Borbély Jolán a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Costea Constantin:** **Almaszeg (Voivozi)** 1973. (Arhiva I. E. F. Film nr. (?)). Román táncanyag, **Feketebátor (Batár)** 1971. (Arhiva I. E. F. Film nr. (?)). Román

táncanyag, **Belényesörvényes (Urviş)** 1965. (Arhiva I. E. F. Film nr. 74. a., b., d., e., f.). Román táncanyag. **Bihardiószeg (Diosig)** 1972. (Arhiva I. E. F. Film nr. (?)). Magyar, román és cigány táncanyag. **Krajnikfalva (Josani)** 1965. (Arhiva I. E. F. Film nr. 72.). Román táncanyag. **Méhkerék** 1970. (ZTI. Ft. 719.). Magyar és román táncanyag. További Gyűjtők lásd még: Duló György, Klaus Frantz, Hocopán Sándor, Martin György, Németh István, Sztanó Pál. Megjegyzés: Constantin Costea a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Nagybáród (Borod)** 1965. (Arhiva I. E. F. Film nr. 72-73.). Román táncanyag. **Petrósz (Pietrosa)** 1965. (Arhiva I. E. F. Film nr. 77. b., d., f., g.). Román táncanyag. **Rény (Rieni)** 1966. Román táncanyag. **Székelytelek (Sititelec)** 1971. (Arhiva I. E. F. Film nr. (?)). Román táncanyag. **Szohodol-Lázár (Lazuri)** 1966. (Arhiva I. E. F. Film nr. 99. b., c.). Román táncanyag **Talpas (Talpoş)** 1971. (Arhiva I. E. F. Film nr. (?)). Román táncanyag. **Tulka (Tulca)** 1971. (Arhiva I. E. F. Film nr. (?)). Román táncanyag. **Ismeretlen felvétel 1.** (é. n.) (Arhiva I. E. F. Film nr. (?)). Román táncanyag. **Ismeretlen felvétel 2.** (é. n.) (Arhiva I. E. F. Film nr. (?)). Román táncanyag.

**Csapó Károly: Méhkerék** 1981. (ZTI. Ft. 1101.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Lányi Ágoston, Martin György, Németh István, Pálffy Gyula, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. Megjegyzés: Csapó Károly volt a zenei gyűjtő.

**Domokos István: Köröstárkány (Târcaia)** 1956. (ZTI. M. 5.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, *Mátka(?)* Ádám, Jámbor Márta, R. Joan Vicola. Megjegyzés: Domokos István a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Duló György: Méhkerék** 1958. (ZTI. Ft. 388.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Maác László, Manninger György, Martin György, Pesovár Ferenc, Tímár Sándor. Megjegyzés: Duló György a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte. **Méhkerék** 1970. (ZTI. Ft. 719.). Magyar és román táncanyag. További Gyűjtők lásd még: Constantin Costea, Klaus Frantz, Hocopán Sándor, Martin György, Németh István, Sztanó Pál. Megjegyzés: Duló György a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Méhkerék** 1977. (ZTI. Ft. 973.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Bogár Csaba, Nyisztor György, Pálffy Gyula, Sebő Ferenc, Tímár Sándor. Megjegyzés: Duló György a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte.

**Erdős Lajos: Hajdúhadház** 1952. (ZTI. Ft. 166.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Kiss Márta, Pesovár Ernő, Szoboszlayné Bodó Ilona. Megjegyzés: Erdős Lajos a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett. **Hajdúhadház** 1952. (ZTI. Ft. 167.). Cigány táncanyag. További gyűjtők lásd még: Kiss Márta, Pesovár Ernő, Szoboszlayné Bodó Ilona. Megjegyzés: Erdős Lajos a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett. **Nagyiván** 1951. (ZTI. Ft. 114.). Magyar táncanyag. Megjegyzés: Erdős Lajos végezte az operatóri munkát is. **Nagyiván (1951.(?))**. (ZTI. ÁNE. 123./HB. 2.). Magyar táncanyag.

**Farkas Tamás:** (é. n.) Illye, Tamásda, Tulka. További gyűjtők lásd még: Kukár Barnabás Manó. (Több személy is részt vett a kutatásban, de egyelőre nem rendelkezünk pontosabb adatokkal. A felvételek Farkas Tamás, illetve Kukár Barnabás Manó magángyűjteményében megtalálhatók, továbbá bekerültek a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is. A filmek közgyűjteményekben azonban még nem elérhetők, feldolgozásuk folyamatban van.).

**Fodor Béla: Biharhosszúaszó (Husasău de Tinca)** 1982. (ZTI. Ft. 1133.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Könczei Árpád, Könczei Csilla, Martin György, Németh Ildikó, Pesovár Ferenc, Varga Zoltán, Zsuráfszky Zoltán. Megjegyzés: Fodor Béla a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Frantz Klaus: Méhkerék** 1970. (ZTI. Ft. 719.). Magyar és román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Constantin Costea, Duló György, Hocopán Sándor, Martin György, Németh István, Sztanó Pál. Megjegyzés: Klaus Frantz a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Fügedi János: Bököny** 1992. (ZTI. Ft. 1433.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Babinecz Sándor, Németh István, Ratkó Lujza, Strack Orsolya, Karácsony Zoltán. Megjegyzés: Fügedi János a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett.

**Gábor Anna: Nádudvar** 1951. (ZTI. Ft. 0126. b.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Lugossy Emma. Megjegyzés: Gábor Anna a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Méhkerék** 1951. (ZTI. Ft. 371.) Román táncanyag. Megjegyzés: Gábor Anna végezte az operatóri munkát is.

**Gink Károly: Polgár** 1974. (ZTI. Ft. 908.). Magyar táncok. További gyűjtők lásd még: Gulyás László, Halmos István, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Szabados Tamás. MTV. Megjegyzés: Gink Károly készítette a fotódokumentációt.

**Gönyei Sándor: Debrecen** 1932-47. között. (NM. 74.). Magyar táncanyag. **Derecske** 1934.

Magyar táncanyag. Megjegyzés: Gönyei Sándor végezte az operatóri munkát is.

**Gulyás László: Méhkerék** 1954. (ZTI. Ft. 649.). Román táncanyag. További gyűjtők

lásd még: Maáczy László, Manninger György, Sztanó Pál, Megjegyzés: Gulyás László a gyűjtésen zenei anyagot rögzített. **Méhkerék** 1974. (ZTI. Ft. 920.).

Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, Olsvai Imre, Szabados Tamás, MTV. Megjegyzés: Gulyás László a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket és a zenei rögzítést végezte. **Polgár** 1974. (ZTI. Ft. 908.).

Magyar táncok. További gyűjtők lásd még: Gink Károly, Halmos István, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Szabados Tamás, MTV. Megjegyzés: Gulyás László volt a zenei gyűjtő.

**Halász Mihály: Méhkerék** 1973. (ZTI. Ft. 874.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd

még: Székely Orsolya, MTV. Megjegyzés: Halász Mihály a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát is végzett.

**Halmos István: Polgár** 1957. (ZTI. Ft. 327.). Magyar és cigány táncok. További gyűjtők

lásd még: Jakab Ilona, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. **Polgár** 1974. (ZTI. Ft. 908.). Magyar táncok. További gyűjtők lásd még: Gink Károly, Gulyás László, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Szabados Tamás, MTV. Megjegyzés: Halmos István volt a zenei gyűjtő.

**Hocopán Sándor: Méhkerék** 1970. (ZTI. Ft. 719.). Magyar és román táncanyag.

További gyűjtők lásd még: Constantin Costea, Duló György, Klaus Frantz, Martin György, Németh István, Sztanó Pál. Megjegyzés: Hocopán Sándor készítette a fotódokumentációt.

**Höllering Georg: Hortobágy** 1936. Megjegyzés: A Georg Höllering által készített

dokumentumfilm forrásértékű táncjeleneteket is tartalmaz. Az operatóri munkákat Schäffer László készítette, míg a filmnovellát Móricz Zsigmond írta. A zenei anyagot Lajtha Lászlótól rendelték meg. Megjegyzés: Feltételezhető, hogy a Zenetudományi Intézetben őrzött tekercs – amelyeket Höllering nevével fémjeleztek –, teljes kópiája a Hortobágy című dokumentumfilmnek.

**Jakab Ilona: Polgár** 1957. (ZTI. Ft. 327.). Magyar és cigány táncok. További gyűjtők lásd

még: Halmos István, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc.

**Kaposi Edit: Derecske** 1951. (ZTI. Ft. 106.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd

még: Molnár István. Megjegyzés: Kaposi Edit a gyűjtőcsoport tagja volt, de

feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Kismarja** 1951. (ZTI. Ft. 113.). Magyar táncanyag További gyűjtő lásd még: Molnár István. Megjegyzés: Kaposi Edit a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Pocsaj** 1951. (ZTI. Ft. 119.). Magyar és román táncanyag. Megjegyzés: Kaposi Edit végezte az operatóri munkát.

**Karácsony Zoltán: Bököny** 1992. (ZTI. Ft. 1433.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Babinecz Sándor, Fügedi János, Németh István, Ratkó Lujza, Strack Orsolya. Megjegyzés: A gyűjtőcsoport tagjaként Karácsony Zoltán készítette a jegyzőkönyvet.

**Kápolnai Imre: Méhkerék** 1955. (ZTI. Ft. 269.). Román táncanyag. További gyűjtő lásd még: Maác László, Náfrádi László. Megjegyzés: Kápolnai Imre a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát is végzett. **Méhkerék** 1956. (ZTI. Ft. 373.). Magyar és román táncanyag. További gyűjtő lásd még: Maác László. Megjegyzés: Kápolnai Imre a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát is végzett. **Püspökladány** 1955. (ZTI. ÁNE. 65. I-II./HB. 4-5.). Cigánytáncok. További gyűjtő lásd még: Maác László. Megjegyzés: Kápolnai Imre a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladata jelenleg részleteiben nem ismert.

**Kiss Gyula: Derecske** 1954. (ZTI. Ft. 256.). Magyar táncanyag További gyűjtő lásd még: Pesovár Ernő. Megjegyzés: Kiss Gyula a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte.

**Kiss Márta: Hajdúhadház** 1952. (ZTI. Ft. 166.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Erdős Lajos, Kiss Márta, Pesovár Ernő, Szoboszlayné Bodó Ilona. Megjegyzés: Kiss Márta a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett.

**Hajdúhadház** 1952. (ZTI. Ft. 167.). Cigány táncanyag. További gyűjtők lásd még: Erdős Lajos, Kiss Márta, Pesovár Ernő, Szoboszlayné Bodó Ilona. Megjegyzés: Kiss Márta a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Kisgyörgy Pál: Méhkerék** 1953. (ZTI. Ft. 197.). Román táncanyag. Megjegyzés: Kisgyörgy Pál gyűjtőként operatóri munkát is végzett.

**Könczei Árpád: Biharhosszúaszó (Husasău de Tinca)** 1982. (ZTI. Ft. 1133.). Magyar táncanyag. Fodor Béla, Könczei Csilla, Martin György, Németh Ildikó, Pesovár Ferenc, Varga Zoltán, Zsuráfszky Zoltán. Megjegyzés: Könczei Árpád a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Érsemjén**

(**Simian**) 1991. (HH. VHS. 298.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Plugor Judit. **Cigányfalva (Tiganesti de Cris)** 1983. (ZTI. Ft. 1150.). Román táncanyag. További gyűjtő lásd még: Plugor Judit. Megjegyzés: Könczei Árpád a gyűjtőcsoport tagjaként operatőri munkát végzett. **Tataros (Brusturi)** 1983. (ZTI. Ft. 1150.). Román táncanyag. További gyűjtő lásd még: Plugor Judit. Megjegyzés: Könczei Árpád a gyűjtőcsoport tagjaként operatőri munkát végzett.

**Könczei Csilla: Biharhosszúaszó (Husasău de Tinca)** 1982. (ZTI. Ft. 1133.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Fodor Béla, Könczei Árpád, Martin György, Németh Ildikó, Pesovár Ferenc, Varga Zoltán, Zsuráfszky Zoltán. Megjegyzés: Könczei Csilla a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Kukár Barnabás Manó:** (é. n.) Illye, Tamásda, Tulka. További gyűjtők lásd még: Farkas Tamás. (Több személy is részt vett a kutatásban, de egyelőre nem rendelkezünk pontosabb adatokkal. A felvételek Farkas Tamás, illetve Kukár Barnabás Manó magángyűjteményében megtalálhatók, továbbá bekerültek a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is. A filmek közgyűjteményekben azonban még nem elérhetők, feldolgozásuk folyamatban van.).

**Lányi Ágoston: Méhkerék** 1981. (ZTI. Ft. 1101.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Csapó Károly, Martin György, Németh István, Pálffy Gyula, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. Megjegyzés: Lányi Ágoston, a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Lugossy Emma: Nádudvar** 1951. (ZTI. Ft. 0126. b.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Gábor Anna. Megjegyzés: Lugossy Emma a gyűjtőcsoport tagjaként operatőri munkát is végzett.

**Maác László: Komádi** (1958.) (ZTI. ÁNE. 93./HB. 5.) Cigány táncanyag. **Kötegyán** 1954. (ZTI. Ft. 653.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Manninger György. Megjegyzés: Maác László a gyűjtőcsoport tagjaként operatőri munkát végzett. **Méhkerék** 1954. (ZTI. Ft. 649.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Gulyás László, Manninger György, Sztanó Pál. Megjegyzés: Maác László a gyűjtőcsoport tagjaként operatőri munkát végzett. **Méhkerék** 1955. (ZTI. Ft. 269.). Román táncanyag. További gyűjtő lásd még: Kápolnai Imre, Náfrádi László. Megjegyzés: Maác László a gyűjtőcsoport tagjaként operatőri munkát is végzett. **Méhkerék** 1956. (ZTI. Ft. 373.). Magyar és román táncanyag. További gyűjtő lásd

még: Kápolnai Imre. Megjegyzés: Maác László a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát is végzett. **Méhkerék** 1958. (ZTI. Ft. 388.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Duló György, Manninger György, Martin György, Pesovár Ferenc, Tímár Sándor. Megjegyzés: Maác László a csoport tagjaként operatóri és zenei gyűjtőmunkát is végzett. **Püspökladány** 1955. (ZTI. ÁNE. 65. I-II./HB. 4-5.). Cigánytáncok. További gyűjtő lásd még: Kápolnai Imre. Megjegyzés: Maác László a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladata jelenleg részleteiben nem ismert. **Sarkad** 1954. (ZTI. ÁNE. 32./Bé. 4.). cigány táncanyag. További gyűjtő lásd még: Manninger György. Megjegyzés: Maác László a csoport tagja volt, de gyűjtői feladata jelenleg nem ismert. **Tiszacsege** 1955. (ZTI. ÁNE 61./HB. 6. Megjegyzés: Megegyezik ZTI. Ft. 655-el). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Szépfalvy Zoltán. Megjegyzés: Maác László a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett.

**Manninger György: Kötegyán** 1954. (ZTI. Ft. 653.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Maác László. Megjegyzés: Manninger György a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte. **Méhkerék** 1954. (ZTI. Ft. 649.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Gulyás László, Maác László, Sztanó Pál. Megjegyzés: Manninger György a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte. **Méhkerék** 1958. (ZTI. Ft. 388.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Duló György, Maác László, Martin György, Pesovár Ferenc, Tímár Sándor. Megjegyzés: Manninger György készítette a fotódokumentációt. **Sarkad** 1954. (ZTI. ÁNE. 32./Bé. 4.). cigány táncanyag. További gyűjtő lásd még: Maác László. Megjegyzés: Manninger György a csoport tagja volt, de külön gyűjtői feladata jelenleg nem ismert.

**Manno Andrea: Méhkerék** 1978. (ZTI. Ft. 996.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Borbély Jolán, Martin György, Pálffy Gyula, Szabó Jenő, Sztanó Pál. Megjegyzés: Manno Andrea készítette a fotódokumentációt.

**Martin György: Biharhosszúaszó (Husasău de Tinca)** 1982. (ZTI. Ft. 1133.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Fodor Béla, Könczei Árpád, Könczei Csilla, Németh Ildikó, Pesovár Ferenc, Varga Zoltán, Zsuráfszky Zoltán. Megjegyzés: Martin György a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Bököny** 1955. (ZTI. Ft. 280.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: P. Bacskai Katalin, Polónyi Péter, Pesovár

Ernő, Pesovár Ferenc, Vargyas Lajos. Megjegyzés: Martin György a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett. **Köröstárkány (Tărcăia)** 1956. (ZTI. M. 5.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Domokos István, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, *Mátka(?)* Ádám, Jámbor Márta, R. Joan Vicola. Megjegyzés: Martin György a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Szentpéterszeg** 1961. (ZTI. Ft. 488.). Magyar táncanyag azonban román hatás is feltételezhető, mivel az egyik gyűjtött tánc oláhos néven szerepel. További gyűjtők lásd még: Sárosi Bálint. Megjegyzés: Martin György a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett és a jegyzőkönyvet vezette. **Méhkerék** 1958. (ZTI. Ft. 388.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Duló György, Maác László, Manninger György, Pesovár Ferenc, Tímár Sándor. Megjegyzés: Martin György a csoport tagjaként operatóri és zenei gyűjtőmunkát is végzett. **Méhkerék** 1962-1966. (ZTI. Ft. 605.). Román táncanyag. Megjegyzés: Részlet „A Magyar tánc típusok” című összeállításból. A felvétel az 1958-as gyűjtés részlete, másolata. **Méhkerék** 1970. (ZTI. Ft. 719.). Magyar és román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Constantin Costea, Duló György, Klaus Frantz, Hocopán Sándor, Németh István, Sztanó Pál. Megjegyzés: Martin György a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett (némafilm) és a jegyzőkönyvet is ő készítette. **Méhkerék** 1974. (ZTI. Ft. 920.). További gyűjtők lásd még: Gulyás László, Olsvai Imre, Szabados Tamás, MTV. Megjegyzés: Martin György a csoport tagjaként a forgatókönyvet írta, és végezte az előkészítő gyűjtéseket is. **Méhkerék** 1978. (ZTI. Ft. 996.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Borbély Jolán, Manno Andrea, Pálffy Gyula, Szabó Jenő, Sztanó Pál. Megjegyzés: Martin György készítette a fotódokumentációt. **Méhkerék** 1981. (ZTI. Ft. 1101.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Csapó Károly, Lányi Ágoston, Németh István, Pálffy Gyula, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. Megjegyzés: Martin György a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Polgár:** 1957. (ZTI. Ft. 327.). Magyar és cigány táncok. További gyűjtők lásd még: Halmos István, Jakab Ilona, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. **Polgár** 1974. (ZTI. Ft. 908.). Magyar táncok. További gyűjtők lásd még: Gink Károly, Gulyás László, Halmos István, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Szabados Tamás, MTV. Megjegyzés: Martin György a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte. **Polgár:** 1975. (ZTI.

Ft. 892.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Németh István, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Sztanó Pál.

**Molnár István: Derecske** 1951. (ZTI. Ft. 107.). Magyar táncanyag. Megjegyzés: Molnár István végezte az operatóri munkát is. **Derecske** 1951. (ZTI. Ft. 106.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Kaposi Edit. Megjegyzés: Molnár István a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát is végzett. **Hajdúnánás** 1951. (ZTI. Ft. 98.). Cigány táncanyag. Megjegyzés: Molnár István végezte az operatóri munkát is. **Kismarja** 1951. (ZTI. Ft. 113.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Kaposi Edit. Megjegyzés: Molnár István a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Körösszegapáti** 1951. (ZTI. Ft. 104.). Román táncanyag. Megjegyzés: Molnár István végezte az operatóri munkát is. **Méhkerék** 1951. (ZTI. Ft. 143.). Román táncanyag. Megjegyzés: Molnár István végezte az operatóri munkát is. **Nádudvar** 1951. (ZTI. Ft. 126. a.). Magyar táncanyag. Megjegyzés: Molnár István végezte az operatóri munkát is. **Vértes** 1951. (ZTI. Ft. 140.). Magyar táncanyag. Megjegyzés: Koreográfia. Molnár István végezte az operatóri munkát is.

**Náfrádi László: Balmazújváros** 1955. (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.). Magyar táncanyag. **Hortobágy-Máta** 1955. (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.). Magyar táncanyag. **Méhkerék** 1955. (ZTI. Ft. 269.). Román táncanyag. További gyűjtő lásd még: Kápolnai Imre, Maác László, Megjegyzés: Náfrádi László a gyűjtőcsoport tagja volt, de részletesebb feladata jelenleg nem ismert. **Hortobágy-Ohat-Pusztakócs** 1955. (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.). Magyar táncanyag.

**Németh Ildikó: Biharhosszúaszó (Husasău de Tinca)** 1982. (ZTI. Ft. 1133.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Fodor Béla, Könczei Árpád, Könczei Csilla, Martin György, Pesovár Ferenc, Varga Zoltán, Zsuráfszky Zoltán. Megjegyzés: Németh Ildikó a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Németh István: Bököny** 1992. (ZTI. Ft. 1433.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Babinecz Sándor, Fügedi János, Ratkó Lujza, Strack Orsolya, Karácsony Zoltán. Megjegyzés: Németh István volt a zenei gyűjtő. **Méhkerék** 1970. (ZTI. Ft. 719.). Magyar és román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Constantin Costea, Duló György, Klaus Frantz, Hocopán Sándor, Martin György, Sztanó Pál. Megjegyzés: Németh István a csoport tagjaként operatóri munkát (hangosfilm) és a

zenei gyűjtést is végzett. **Méhkerék** 1981. (ZTI. Ft. 1101.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Csapó Károly, Lányi Ágoston, Martin György, Pálffy Gyula, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. Megjegyzés: Németh István készítette a fotódokumentációt. **Polgár:** 1975. (ZTI. Ft. 892.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Sztanó Pál.

**Nyisztor György: Méhkerék** 1977. (ZTI. Ft. 973.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Bogár Csaba, Duló György, Pálffy Gyula, Sebő Ferenc, Tímár Sándor. Megjegyzés: Nyisztor György a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte.

**Olsvai Imre: Méhkerék** 1974. (ZTI. Ft. 920.). További gyűjtők lásd még: Gulyás László, Martin György, Szabados Tamás, MTV. Megjegyzés: Olsvai Imre a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket és a zenei rögzítést végezte.

**P. Bacskai Katalin: Bököny** 1955. (ZTI. Ft. 280.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, Polónyi Péter, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Vargyas Lajos. Megjegyzés: P. Bacskai Katalin a csoport tagjaként előkészítő gyűjtéseket végezett.

**Papp József: Tiszacsge** 1980. (ZTI. Ft. 1061.). Cigánytáncok. További gyűjtők lásd még: Pálffy Gyula, Vad László. Megjegyzés: Papp József készítette a fotódokumentációt.

**Pálffy Gyula: Méhkerék** 1977. (ZTI. Ft. 973.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Bogár Csaba, Duló György, Nyisztor György, Sebő Ferenc, Tímár Sándor. Megjegyzés: Pálffy Gyula a csoport tagjaként operatóri munkát végzett.

**Méhkerék** 1978. (ZTI. Ft. 996.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Borbély Jolán, Manno Andrea, Martin György, Szabó Jenő, Sztanó Pál. Megjegyzés: Pálffy Gyula végezte az operatóri munkát, illetve ő rögzítette a zenei anyagot is.

**Méhkerék** 1981. (ZTI. Ft. 1101.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Csapó Károly, Lányi Ágoston, Martin György, Németh István, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. Megjegyzés: Pálffy Gyula gyűjtőként operatóri munkát is végzett. **Tiszacsge** 1980. (ZTI. Ft. 1061.). Cigánytáncok. További gyűjtők lásd még: Papp József, Vad László. Megjegyzés: Pálffy Gyula a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett és a jegyzőkönyvet is ő vezette.

**Pesovár Ernő: Bököny** 1955. (ZTI. Ft. 280.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, P. Bacskai Katalin, Polónyi Péter, Pesovár Ferenc, Vargyas Lajos. Megjegyzés: Pesovár Ernő a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri munkát végzett. **Derecske** 1954. (ZTI. Ft. 256.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Kiss Gyula. Megjegyzés: Pesovár Ernő a gyűjtőcsoport tagjaként operatóri

munkát végzett. **Hajdúhadház** 1952. (ZTI. Ft. 166.). Magyar és cigány táncanyag. További gyűjtők lásd még: Erdős Lajos, Kiss Márta, Szoboszlayné Bodó Ilona. Megjegyzés: **Hajdúhadház** 1952. (ZTI. Ft. 167.). Cigány táncanyag. További gyűjtők lásd még: Erdős Lajos, Kiss Márta, Szoboszlayné Bodó Ilona. Megjegyzés: Pesovár Ernő a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Köröstárkány (Tärcaia)** 1956. (ZTI. M. 5.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Domokos István, Martin György, Pesovár Ferenc, *Mátka(?)* Ádám, Jámbor Márta, R. Joan Vicola. Megjegyzés: Pesovár Ernő a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Méhkerék** 1981. (ZTI. Ft. 1101.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Csapó Károly, Lányi Ágoston, Martin György, Németh István, Pálffy Gyula, Pesovár Ferenc. Megjegyzés: Pesovár Ernő készítette a fotódokumentációt. **Polgár:** 1957. (ZTI. Ft. 327.). Magyar és cigány táncok. További gyűjtők lásd még: Halmos István, Jakab Ilona, Martin György, Pesovár Ferenc. **Polgár** 1974. (ZTI. Ft. 908.). Magyar táncok. További gyűjtők lásd még Gink Károly, Gulyás László, Halmos István, Martin György, Pesovár Ferenc, Szabados Tamás, MTV. Megjegyzés: Pesovár Ernő a csoport tagjaként írta meg a forgatókönyvet, végezte az előkészítő gyűjtéseket, mindezek mellett pedig a fotódokumentációt készítette. **Polgár:** 1975. (ZTI. Ft. 892.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Németh István, Martin György, Pesovár Ferenc, Sztanó Pál.

**Pesovár Ferenc: Biharhosszúaszó (Husasău de Tinca)** 1982. (ZTI. Ft. 1133.). Magyar táncanyag. Fodor Béla, Könczei Árpád, Könczei Csilla, Martin György, Németh Ildikó, Varga Zoltán, Zsuráfszky Zoltán. Megjegyzés: Pesovár Ferenc a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Bököny** 1955. (ZTI. Ft. 280.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, P. Bacskai Katalin, Polónyi Péter, Pesovár Ernő, Vargyas Lajos. Megjegyzés: A gyűjtőcsoport tagjaként Pesovár Ferenc készítette a jegyzőkönyvet. **Köröstárkány (Tärcaia)** 1956. (ZTI. M. 5.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Domokos István, Martin György, Pesovár Ernő, *Mátka(?)* Ádám, Jámbor Márta, R. Joan Vicola. Megjegyzés: Pesovár Ernő a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. **Méhkerék** 1958. (ZTI. Ft. 388.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Duló György, Maác László, Martin György, Manninger György, Tímár Sándor. Megjegyzés: A gyűjtőcsoport tagjaként

Pesovár Ferenc készítette a jegyzőkönyvet. **Méhkerék** 1981. (ZTI. Ft. 1101.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Csapó Károly, Lányi Ágoston, Martin György, Németh István, Pálfy Gyula, Pesovár Ernő. Megjegyzés: Pesovár Ferenc készítette a fotódokumentációt. **Polgár**: 1957. (ZTI. Ft. 327.). Magyar és cigány táncok. További gyűjtők lásd még: Halmos István, Jakab Ilona, Martin György, Pesovár Ernő. **Polgár** 1974. (ZTI. Ft. 908.). Magyar táncok. További gyűjtők lásd még: Gink Károly, Gulyás László, Halmos István, Martin György, Pesovár Ernő, Szabados Tamás MTV. Megjegyzés: Pesovár Ferenc a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte és a fotódokumentációt is ő készítette. **Polgár**: 1975. (ZTI. Ft. 892.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, Németh István, Pesovár Ernő, Sztanó Pál.

**Plugor Judit: Érsemjén (Simian)** 1991. (HH. VHS. 298.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Könczei Árpád. **Cigányfalva (Tiganesti de Cris)** 1983. (ZTI. Ft. 1150.). Román táncanyag. További gyűjtő lásd még: Könczei Árpád. Megjegyzés: Plugor Judit volt a zenei gyűjtő. **Tataros (Brusturi)** 1983. (ZTI. Ft. 1150.). Román táncanyag. További gyűjtő lásd még: Könczei Árpád. Megjegyzés: Plugor Judit volt a zenei gyűjtő.

**Polónyi Péter: Bököny** 1955. (ZTI. Ft. 280.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, P. Bacskai Katalin, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Vargyas Lajos. Megjegyzés: Polónyi Péter a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte.

**Ratkó Lujza: Bököny** 1992. (ZTI. Ft. 1433.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Babinecz Sándor, Fügedi János, Németh István, Strack Orsolya, Karácsony Zoltán. Megjegyzés: Ratkó Lujza a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte.

**Rábai Miklós: Méhkerék** 1951. (ZTI. Ft. 144.). Román táncanyag. Megjegyzés: Rábai Miklós gyűjtőként operatőri munkát is végzett.

**Sárosi Bálint: Szentpéterszeg** 1961. (ZTI. Ft. 488.). Magyar táncanyag, azonban román hatás is feltételezhető, mivel az egyik gyűjtött tánc oláhos néven szerepel. További gyűjtők lásd még: Martin György. Megjegyzés: Sárosi Bálint volt a zenei gyűjtő, és ő készítette a fotódokumentációt is.

**Sebő Ferenc: Méhkerék** 1977. (ZTI. Ft. 973.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Bogár Csaba, Duló György, Nyisztor György, Pálfy Gyula, Tímár Sándor.

Megjegyzés: Sebő Ferenc a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte. Feltételezhető azonban, hogy a zenei anyagok elemzésében, rögzítésében vehetett részt.

**Strack Orsolya: Bököny** 1992. (ZTI. Ft. 1433.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Babinecz Sándor, Fügedi János, Németh István, Ratkó Lujza, Karácsony Zoltán. Megjegyzés: A gyűjtőcsoport tagjaként Stack Orsolya készítette a jegyzőkönyvet.

**Szabados Tamás: Méhkerék** 1974. (ZTI. Ft. 920.). További gyűjtők lásd még: Gulyás László, Martin György, Olsvai Imre, MTV. Megjegyzés: Szabados Tamás a gyűjtőcsoport tagjaként operatőri munkát végzett. **Polgár** 1974. (ZTI. Ft. 908.). Magyar táncok. További gyűjtők lásd még: Gink Károly, Gulyás László, Halmos István, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc MTV. Megjegyzés: Szabados Tamás a gyűjtőcsoport tagjaként az operatőri munkát biztosította.

**Szabó Jenő: Méhkerék** 1978. (ZTI. Ft. 996.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Borbély Jolán, Manno Andrea, Martin György, Pálffy Gyula, Sztanó Pál. Megjegyzés: Szabó Jenő készítette a fotódokumentációt.

**Székely Orsolya: Méhkerék** 1973. (ZTI. Ft. 874.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Halász Mihály, MTV. Megjegyzés: Székely Orsolya a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Szépfalvy Zoltán: Tiszacsege** 1955. (ZTI. ÁNE 61./HB. 6. Megjegyzés: Megegyezik ZTI. Ft. 655-el). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Maác László. Megjegyzés: Szépfalvy Zoltán a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Sztanó Pál: Méhkerék** 1954. (ZTI. Ft. 649.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Gulyás László, Maác László, Manninger György. Megjegyzés: Sztanó Pál a gyűjtés során zenei anyagot rögzített. **Méhkerék** 1970. (ZTI. Ft. 719.). Magyar és román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Constantin Costea, Duló György, Klaus Frantz, Hocopán Sándor, Martin György, Németh István. Megjegyzés: Sztanó Pál a csoport tagjaként operatőri munkát (hangosfilm) és a zenei gyűjtést is végzett. **Méhkerék** 1978. (ZTI. Ft. 996.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Borbély Jolán, Manno Andrea, Martin György, Pálffy Gyula, Szabó Jenő. Megjegyzés: Sztanó Pál végezte az operatőri munkát, illetve ő rögzítette a zenei anyagot is. **Polgár:** 1975. (ZTI. Ft. 892.). Magyar táncanyag. További

gyűjtők lásd még: Martin György, Németh István, Pesovár Ernő.

**Tasnádi György: Mikepércs** 1955. (ZTI. Ft. 548.). Magyar táncanyag. További gyűjtő lásd még: Béres András. Megjegyzés: Tasnádi György a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Tímár Sándor: Méhkerék** 1954. (ZTI. Ft. 310. 1-2.). Román táncanyag. Megjegyzés: Tímár Sándor gyűjtőként operatőri munkát is végzett. **Méhkerék** 1954. (ZTI. Ft. 381. 1.). Román táncanyag. Megjegyzés: Tímár Sándor gyűjtőként operatőri munkát is végzett. **Méhkerék** 1958. (ZTI. Ft. 388.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Duló György, Maác László, Manninger György, Martin György, Pesovár Ferenc. Megjegyzés: Tímár Sándor készítette a fotódokumentációt. **Méhkerék:** 1966. (ZTI. Ft. .587.). Román táncanyag. Megjegyzés: Tímár Sándor gyűjtőként operatőri munkát is végzett. **Méhkerék:** 1974. (ZTI. Ft. 878.). Román táncanyag. Megjegyzés: Tímár Sándor végezte az előkészítő gyűjtéseket is. **Méhkerék** 1977. (ZTI. Ft. 973.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Bogár Csaba, Duló György, Nyisztor György, Pálffy Gyula, Sebő Ferenc. Megjegyzés: Tímár Sándor a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Tóth János: Hajdúhadház** 1956. (ZTI. Ft. 380.). Magyar és cigány táncanyag. Megjegyzés: Tóth János gyűjtőként operatőri munkát is végzett.

**Vad László: Tiszacsege** 1980. (ZTI. Ft. 908.). Cigánytáncok. További gyűjtők lásd még: Papp József, Pálffy Gyula, Vad László. Megjegyzés: Vad László volt a zenei gyűjtő.

**Varga Gyula: Berettyóújfalu** 1954. (ZTI. Ft. 378.). Magyar táncanyag. Megjegyzés: Varga Gyula végezte az előkészítő gyűjtéseket és az operatőri munkálatokat is. **Debrecen** 1949-51. Cigány táncanyag. A film holléte jelenleg nem ismert. **Hajdúhadház** 1949-51. Cigány táncanyag. A film holléte jelenleg nem ismert. **Hosszúpályi** 1949-51. Cigány táncanyag. A film holléte jelenleg nem ismert. **Kismarja** 1950. Magyar táncanyag. A film holléte jelenleg nem ismert. **Méhkerék** 1951-52. Román táncanyag. A film holléte jelenleg nem ismert. **Nagyléta** 1949-51. Cigány táncanyag. A film holléte jelenleg nem ismert. **Nyíracsad** 1955. (ZTI. Ft. 379.). Magyar táncanyag. Megjegyzés: Varga Gyula végezte az előkészítő gyűjtéseket és az operatőri munkálatokat is. **Tiszacsege** 1949-51. Cigány táncanyag. A filmek holléte jelenleg nem ismert. **Váncsod** 1954. (ZTI. Ft. 378.). Magyar táncanyag. Megjegyzés: Varga Gyula végezte az előkészítő gyűjtéseket és az operatőri munkálatokat is. **Vértes** 1949-51. Cigány táncanyag. A filmek holléte

jelenleg nem ismert.<sup>403</sup>

**Varga Zoltán: Biharhosszúaszó** 1982. (ZTI. Ft. 1133.). Magyar táncanyag. Fodor Béla, Könczei Árpád, Könczei Csilla, Martin György, Németh Ildikó, Pesovár Ferenc, Zsuráfszky Zoltán. Megjegyzés: Varga Zoltán a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Vargyas Lajos: Bököny** 1955. (ZTI. Ft. 280.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Martin György, P. Bacskai Katalin, Polónyi Péter, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. Megjegyzés: Vargyas Lajos volt a zenei gyűjtő.

**Vicola R. Joan: Köröstárkány (Tärcaia)** 1956. (ZTI. M. 5.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Domokos István, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, *Mátka(?)* Ádám, Jámbor Márta. Megjegyzés: R. Joan Vicola a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Vig Rudolf: Püspökladány** (é. n.) (ZTI. Ft. 595.). Cigány táncanyag. Megjegyzés: Vig Rudolf az előkészítő gyűjtéseket és operatőri munkát is végzett, illetve ő rögzítette a zenei anyagot is.

**Zsuráfszky Zoltán: Biharhosszúaszó** 1982. (ZTI. Ft. 1133.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Fodor Béla, Könczei Árpád, Könczei Csilla, Martin György, Németh Ildikó, Pesovár Ferenc, Varga Zoltán. Megjegyzés: Zsuráfszky Zoltán a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

**Mátka(?) Ádám: Köröstárkány (Tärcaia)** 1956. (ZTI. M. 5.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Domokos István, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Jámbor Márta, R. Joan Vicola. Megjegyzés: *Mátka(?)* Ádám a csoport tagjaként az előkészítő gyűjtéseket végezte.

**Jámbor Márta: Köröstárkány (Tärcaia)** 1956. (ZTI. M. 5.). Magyar táncanyag. További gyűjtők lásd még: Domokos István, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, *Mátka(?)* Ádám, R. Joan Vicola. Megjegyzés: Jámbor Márta a gyűjtőcsoport tagja volt, de feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.

---

<sup>403</sup> Megjegyzés: Varga Gyula 1949-51. között Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár megye mellett Hajdú és Bihar térségében is készített felvételeket. Feltételezhető azonban, hogy maga a fennmaradt dokumentum sem teljes, mivel a települések sorszámozott felsorolásánál hiányzik a 9. a 11-17. és a 19-es szám. A jegyzék esetleg a filmszalagokat is jelölheti, mivel ugyanazon jelölés alatt néha több község is szerepel. Lásd bővebben: Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet (a továbbiakban ZTI.). Kézirattár Akt. 402. Az adattár értelemszerűen a jövőben is bővíthet, ugyanis a Déri Múzeumból jelenleg is került elő újabb, eddig fel nem dolgozott Varga Gyulához köthető táncanyag, amely feltehetően Furtán készülhetett.

**MTV felvétel: Méhkerék** 1973. (ZTI. Ft. 874.). Román táncanyag. További gyűjtők lásd még: Halász Mihály, Székely Orsolya. Megjegyzés: Az MTV a gyűjtőcsoport tagjaként az operatőri munkát biztosította. **Méhkerék** 1974. (ZTI. Ft. 973.). További gyűjtők lásd még: Gulyás László, Martin György, Olsvai Imre, Szabados Tamás. Megjegyzés: Az MTV a csoport tagjaként a zenei rögzítést és a jegyzőkönyvet készítette. **Méhkerék** 1974. (ZTI. Ft. 861.). Román táncanyag. Megjegyzés: Más „gyűjtő” a filmjegyzőkönyvön nem volt feltüntetve. Azt azonban tudjuk, hogy Soós Anna volt a felvétel szerkesztője, Ivanov Péter pedig a gyártásvezető. **Polgár** 1974. (ZTI. Ft. 908.). Magyar táncok. További gyűjtők lásd még: Gink Károly, Halmos István, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Szabados Tamás. Megjegyzés: A gyűjtőcsoport tagjaként az MTV készítette a zenei gyűjtést és a jegyzőkönyvet.<sup>404</sup>

### *Archív filmekben rögzített néptáncgyűjtések*

Célunk, hogy jelenlegi ismereteink alapján egyfajta átfogó képet nyújtsunk a kevésbé feltárt Hajdú-Bihar – Bihar Eurorégió azon településeiről, ahol a kutatók olyan néptáncgyűjtéseket végeztek, amelyeket filmekben is rögzítettek. Az információk nagyobbrészt a Zenetudományi Intézetéből, a Hagyományok Házából és a Debreceni Déri Múzeumból származnak, azonban a teljességre való törekvés érdekében a Bukaresti Folklór Intézetben őrzött filmanyagokra is kiterünk, amelyek Bihar-Bihar területére vonatkoztathatók. A magyar táncanyagok mellett felsoroljuk a román és a cigány adatközlőket szerepeltető filmeket is. Ahol tudtuk megadtuk a gyűjtőkre, táncosokra, a táncanyagokra és magára a

---

<sup>404</sup> Megjegyzés: A gyűjtők névsorának forrásjegyzékét egybevontuk az archív filmekben rögzített néptáncgyűjtések adatolásával. A két fejezetben használt rövidítések feloldása: **Arhiva I. E. F.:** A Bukaresti Folklór Intézetben őrzött filmek jelzete. **DM. F.:** Debreceni Déri Múzeum fotótárának jelzete. **DMNA.:** Debreceni Déri Múzeum Néprajzi Adattára. **HH. VHS., HH. SVHS., HH. SOTE. VHS.** A Hagyományok Házában őrzött különböző formátumú filmek leltári számozása. **NM.:** A Néprajzi Múzeumban őrzött filmek rövidített jelölése. **NM. F.:** A Néprajzi Múzeumban őrzött fényképek jelzete. **ZTI. Akt.:** Az MTA. BTK Zenetudományi Intézetében őrzött kéziratok leltári számozása. **ZTI. ÁNE.:** Az MTA. BTK Zenetudományi Intézetében őrzött Állami Népi Együttes által készített filmek jelzete. **ZTI. Ft.:** Az MTA. BTK Zenetudományi Intézetében őrzött filmek leltári számozása. **ZTI. M.:** Az MTA. BTK Zenetudományi Intézetében őrzött külön Martin György neve alatt jegyzett filmek leltározási jegyzéke. **ZTI. TE.** Az MTA. BTK Zenetudományi Intézetében őrzött fényképek leltári jelzete. **ZTI. AP. ZTI. Mgt., ZTI: Mgt. R., ZTI. JK., ZTI. Lt., ZTI. MGY. ZTI. NI. T.:** Az MTA. BTK Zenetudományi Intézetében őrzött különböző formátumú hangzóanyagok leltári jegyzékei.

filmre vonatkozatható adatok sorát, kiegészítve mindezt az esetleg fellelhető kéziratos, illetve hangzóanyagok és fotódokumentációk felsorolásával.

Csakis egy alaposabb átfogó kutatás adhatna lehetőséget arra, hogy a települések táncanyagainak pontosabb táji besorolását megadjuk. Jelenleg tehát valamennyi településre kiterjedő identitáskonstrukciós és táji kötődéshez fűződő kutatások hiányában nincs lehetőségünk arra, hogy a települések külön kis- illetve középrégiós besorolását megadjuk. Ezzel a tárgykörrel tehát nem áll módunkban bővebben foglalkozni. Elég talán, ha csak arra gondolunk, hogy minden egyes faluközösség tánckultúráját, szokását, kapcsolati hálózatát és identitását összehasonlító vizsgálat alá kellene vonni, kiváltképp olyan átmeneti, azonban egymásra hatást gyakorló térségekben, mint például Bihar és a Hajdú-kerület, illetve Hajdúvárosok és Hortobágy... Éppen ezért ebben az esetben is ABC sorrendben adjuk meg a települések felsorolását. A könnyebb kutathatóság érdekében feltüntettük azt is, hogy mely vármegyékhez tartoztak a községek az 1876-os területrendezés után. Még egyszer hangsúlyozzuk azonban, hogy mindez a közigazgatási határok többszöri módosulása miatt csak részben feleltethető meg a lokális-regionális kultúra és identitás szempontjainak.

Nem véletlenül került a tanulmányba Hajdú-Bihar – Bihar Eurorégió néptáncgyűjtéseit kiegészítve a Hortobágyhoz ezer szállal kötődő – jelenleg Jász-Nagykun-Szolnok megyéhez tartozó – Nagyiván, illetve a Hajdúhadházhhoz közel fekvő nyírségi Bököny, hiszen mindkét település igencsak meghatározó lehet a tánckultúrák összevetésénél a további kutatások során. Továbbá felsoroltuk azon Bihar vármegyéhez tartozó helységeket – Sarkadot, Kötegyánt, illetve Méhkeréket –, amely községek jelenleg ugyan Békés megyéhez tartoznak, mindazonáltal bihari kulturális elemeket őriztek meg a századok során.

Célunk tehát jelenleg nem más, mint az, hogy létrejöhessen egy olyan adatbázis, amely elősegítheti mind a kutatók, mind a néptáncsoportok további munkáját, tehát a térség hajdani tánckultúrájának átfogó elemzését és vizsgálatát. Mindez talán előmozdíthatja az eddig elfeledett helyi értékek színpadra állítását és reprezentálását is, amely megalapozhatja a lokális-regionális kultúra ezen szegmensének egyfajta revitalizálását, támogatva ezáltal a magyar, illetve az interetnikus kulturális kapcsolatok fejlődését is.

**Almaszeg (Voivozi):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1973**. A film leltári száma nem ismert. (Arhiva I. E. F. Film nr. ?.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: șchiopu tura femeilor. Adatközlők: két nő, nevük nem ismert. Megjegyzés: párban járták, majd szólóban „csapásolást” is táncoltak. A film képsebességéről, a hordozó szélességéről és hosszáról nincs információnk. A film összideje feliratokkal együtt 6:22 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Belényesörvényes (Urvis):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1965**. A film leltári száma (Arhiva I. E. F. Film nr. 74 a., b., d., e., f.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: ardeleana, polka, manintelul. Adatközlők: az ardeleana első felvételnél egy vegyes csoport lett megjelölve, míg a második esetben a folyamatokat Teodor Masuena és Samica Vesa táncolta. Az első polka informátoraiként ismét egy vegyes csoport lett feltüntetve, míg a második esetben Teodor Haidu és Florea Lobont volt az adatközlő. A manintelul-t Vasile Cadar és Maria Cadar járta. A film képsebessége, a hordozó szélessége és hossza, illetve a felvétel időintervalluma nem ismert.

**Balmazújváros:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1955**. A film leltári száma: (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.). Gyűjtő: Náfrádi László. Rögzített magyar táncanyagok: férfiszóló vagy magyarszóló esetleg verbunk? Adatközlő: Györffy József 50-55 év körüli férfi Balmazújváros. A némafilm felvétel képsebessége nem ismert, azonban 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 45 métert tesz ki a hortobágy-mátai és a hortobágy ohat-pusztakócsi felvételekkel együtt. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Berettyóújfalu:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1954**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 378.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített magyar táncanyagok: botostánc, csárdás és verbunk. Adatközlők: két férfi és egy nő, nagyjából 40 év körüliek, nevük nem ismert. A némafilm felvétel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 21 métert tesz ki. Mozgóképhez köthető egyéb leírások: (ZTI. Akt. 140-141.). A mozgóképhez köthető fotódokumentációt a Néprajzi Múzeumban őrzik, készítőjük Molnár Balázs: (NM. F. 114301.). Hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Bihardiószeg (Diosig):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1972.** A film leltári száma nem ismert. (Arhiva I. E. F. Film nr. ?.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített magyar táncanyagok: lassú és friss csárdás, illetve verbunk. Adatközlők: két férfi és két nő, nevük nem ismert. Rögzített cigány táncanyagok: páros cigánytánc. Adatközlők: egy férfi és egy nő, nevük nem ismerk. Rögzített román táncanyagok: polca párban, feciorescu susu. Megjegyzés: utóbbi is páros tánc azonban a két férfi adatközlő a nőket elhagyva a későbbiekben összeállt és párban csapásolást is jártak. Adatközlők: két férfi és két nő, nevük nem ismert. A némafilm felvétel képsebessége, szélességi adatai, illetve a nyersanyag hossza jelenleg nem ismert, a felvétel időintervallumait viszont tudjuk. A lassú csárdás 1:27 mp., a frisscsárdás 2:19 mp., a cigánytánc 2:27 mp., a polca 3:14 mp., a feciorecu susu pedig 2:39 mp. A film összideje feliratokkal együtt 15:19 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Biharhosszúaszó (Husasău de Tinca):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1982.** A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1133.). Gyűjtők: Fodor Béla, Könczei Árpád, Könczei Csilla, Martin György, Németh Ildikó, Pesovár Ferenc, Varga Zoltán, Zsuráfszky Zoltán. Feladatukat a filmjegyzőkönyv külön nem részletezte. Rögzített magyar táncanyagok: frisscsárdás. Adatközlő: egy csoport, a táncosok neve nem ismert. A filmfelvétel egyidejű hangfelvétellel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült több más táncal együtt. A biharhosszúaszói táncanyag meglehetősen rövid, csak a tánc végét rögzítették. Mozgóképhez köthető egyéb leírásokról nem tudunk. A film az öreg táncosok találkozásán készült Marosvásárhelyen, Maros Torda megyében.

**Bököny:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1955.** A film leltári száma: (ZTI. Ft. 280.). Gyűjtők: P. Bacskai Katalin (előkészítő gyűjtés), Pesovár Ernő (operatóri munka), Pesovár Ferenc (jegyzőkönyvezés), Polónyi Péter (előkészítő gyűjtés), Martin György (operatóri munka), Vargyas Lajos (zenei gyűjtés). Rögzített magyar táncanyagok: csárdás és férfiszóló. Adatközlők: Lelesz Sándorné 42 éves Bököny, Mikle Péter (sz. 1895.) Bököny, Lakatos Margit 18 éves Bököny, Pongor Mihály 60 éves Téglás, Pongor Mihályné 58 éves, Petrovics Péter 57 éves, Meszerán Gábor (sz.1900.), Farkas György 36 éves, Vécsi Sándorné 38 éves. A némafilm felvétel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 200 métert tesz ki.

Mozgóképhez köthető egyéb leírások: (ZTI. Akt. 547., 644.). A felvételhez fotódokumentáció is készült (ZTI. TF. 1048-1093.).

**Bököny:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1992.** A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1433.). Gyűjtők: Babinecz Sándor (fotódokumentáció), Fügedi János (operatőri munka), Karácsony Zoltán (jegyzőkönyvezés), Németh István (zenei gyűjtő), Ratkó Lujza (előkészítő gyűjtés), Strack Orsolya (jegyzőkönyvezés). Rögzített magyar táncanyagok: vegyes körtánc, lassú és friss csárdás, illetve magyar szóló (szólóban és párban is). Táncos adatközlők: Farkas János (sz. 1929.), Farkas Jánosné Rinyu Piroska (sz. 1931.), Bökönyi Mihály (sz. 1924.), Bökönyi Mihályné Kúsa Márta (sz. 1925.), Pelles László (sz. 1916.), Pelles Lászlóné Barnucz Anna (sz. 1922.), Jurás János (sz. 1925.), Jurás Jánosné V. Sándor Erzsébet (sz. 1931.), Seres Péter (sz. 1927.), özv. Kovács Lászlóné Terdik Erzsébet (sz. 1932.), Lovas János (sz. 1920.), Kalucz Sándor (sz. 1908.), Kalucz Sándorné D. Tóth Erzsébet (sz. 1914.), Tamás Miklós (sz. 1907.), Tamás Miklósné Makszin Ilona (sz. 1914.), Juhász András (sz. 1906.), Juhász Andrásné Mészáros Mária (sz. 1911.), Lovas Jánosné Makszin Ilona (sz. 1929.), Pelles Mihály (sz. 1930.), Pelles Mihályné Bekő Margit (sz. 1932.), Tóth János (sz. 1925.), Tóth Jánosné Jalabóczy Margit (sz. 1927-ben Geszteréden), Kiss Imre (sz. 1926-ban Balkányban, azonban 30 éve már Bökönyben élt), Kiss Imréné Bányász Mária (sz. 1925-ben Geszteréden), Petromán György (sz. 1924.), Petromán Györgyné Lovas Mária (sz. 1924.), Dalanics Péter (sz. 1928.), Dalanics Péterné Pistár Mária (sz. 1928.), Szoták Mihály (sz. 1923.), Szoták Mihályné Végső Ilona (sz. 1927.), Pistár Miklós (sz. 1925.), Pistár Miklósné Tamás Magdolna (sz. 1929.), Taskó András (sz. 1907.), Meszesán Gábor (sz. 1938.), Tamás Béláné Kalucz Erzsébet (sz. 1945.), Fekete Imréné Meszesán Mária (sz. 1930.), Végső Mihályné Pistár Erzsébet (sz. 1930.). Zenészek: Gallyas Ottó (sz. 1964.) Nyírbátor (cimbalom), Horváth Sándor (sz. 1940.) Bököny (prímás), Kovács Ferenc (sz. 1940.) Nyírmihálydi (bögő), Vadász András (sz. 1935.) Nyíradony (brácsa). A filmfelvétel 25-ös képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 600 métert tesz ki a szalagon rögzített geszterédi anyaggal együtt. Mozgóképhez köthető egyéb leírások: a filmmel egy időben hangzóanyag is készült (ZTI. Mgt. 6337-6339.).

**Cigányfalva (Tiganesti de Cris):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1983.** A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1150.). Gyűjtők: Könczei Árpád (operatőri munka), Plugor Judit

(zenei gyűjtő). Rögzített román táncanyagok: lunga?, minintelu, sălăjan? (A táncok nevei a gyűjtők közlésével: sălăjan șchiop, scuturatul /măruntel/). Adatközlők: Florin Baidog (sz. 1939.), Florae Baidog Bohos (sz. 1942.). Hegedűn fiuk Florin Baidog (sz. 1969.) zenélt. A némafilm felvétel képsebessége nem ismert, viszont 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 150 métert tesz ki a Tatarosi (Brusturi) anyaggal együtt. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Debrecen:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1934**. A film leltári száma: (NM. 74.). Gyűjtő: Gönyei Sándor. Rögzített magyar tánc: magyar táncanyag. Adatközlők: öt férfi, hat nő, nevük nem ismert. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Debrecen:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1949-51**. A film leltári számmal nem rendelkezik, az anyag helye jelenleg ismeretlen. (leltári szám Ø.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített cigány táncanyag: cigánytáncok. Adatközlők: nem ismertek. A 9 mm-es film képsebességéről, hosszáról és időintervallumáról nincs információnk. A felvételhez táncleírás és fotódokumentáció is tartozott.

**Derecske:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1934**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 3.). Gyűjtő: Gönyei Sándor. Rögzített magyar táncanyag: verbunk. Adatközlők: hat férfi, nevük nem ismert. Megjegyzés: gyöngyösbokrétás csoport, a felvétel a Budapesti Néprajzi Múzeum kertjében készült. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 10 métert tesz ki. Mozgóképhez köthető leírások: (ZTI. Akt. 1073.). A fényképeket a Néprajzi Múzeumban őrzik, viszont eltérés mutatkozik a film és a fotók évszámai között. A képeket 1937-re datálták, feltételezhető tehát, hogy más alkalommal készülhettek a szóban forgó anyagok, vagy adatolási eltérés mutatkozik az összetartozó dokumentumok esetében. (NM. F. 6217-6218.)

**Derecske:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje **1951**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 106.). Gyűjtők: Molnár István (operatőri munka is) és Kaposi Edit (feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte). Rögzített magyar táncanyag: verbunk. Adatközlő: Balogh Károly 44 éves. (sz. 1906.). A felvétel a derecskei gépállomáson, vagy Debrecenben készült. A némafilm képsebessége nem ismert

azonban 16 mm-es nyersanyagra rögzítették, és mintegy 70 métert tesz ki. Mozgóképhez köthető leírások: (ZTI. Akt. 30.). Egyéb fotódokumentációról és hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Derecske:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje **1951**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 107.). Gyűjtő: Molnár István. Rögzített magyar táncanyag: verbunk. Adatközlő: hét pár, helyi csoport nevük nem ismert. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 25 métert tesz ki. Mozgóképhez köthető leírások: (ZTI. Akt. 30.). Egyéb fotódokumentációról és rögzített hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Derecske:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1954**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 363.). Gyűjtők: Pesovár Ernő (operatőri munka) és Kiss Gyula (előkészítő gyűjtés). Rögzített magyar táncanyag: csárdás és verbunk (csapásolás). Adatközlők: egy férfi és egy nő, nevük nem ismert. A némafilm felvétel Óriszentpéteren készült 10-es képsebességű 8 mm-es nyersanyagra, amely mintegy 50 métert tesz ki. Mozgóképhez köthető leírások: (ZTI. Akt. 256.). Egyéb fotódokumentációról és rögzített hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Derecske:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1997**. A film nem található meg egyik közgyűjteményben sem. (leltári szám Ø.). Gyűjtő: Békési András. Rögzített magyar táncanyag: verbunk. Adatközlő: Dr. Balázs Gyula, volt gyöngyösbokrétás táncos. Mozgóképhez köthető egyéb leírások: Békési András szakdolgozata.

**Érsemjén (Simian):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1991**. A film leltári száma: (HH. VHS. 298.). Gyűjtők: Könczei Árpád és Plugor Judit. Rögzített magyar táncanyag: botoló, lassú csárdás, friss csárdás és verbunk. Adatközlők: Szabó József (sz. 1925.), még egy férfi és négy nő. Megjegyzés: az egyik nő valószínűleg Plugor Judit. A film képsebességét, a hordozó szélességi adatait és a felvétel hosszát jelenleg nem ismerjük. A felvétel időintervalluma 15:28 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Feketebátor (Batár):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1971**. A film leltári száma nem ismert. (Arhiva I. E. F. Film nr. ?.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: ardeleanu, ardeleanu feciorește, ardeleana de miná feciorește, ardeleana – dacá tie ti dor... –, fetescu, bátrinesc, *dantu turcii*. Adatközlők: legalább négy pár, név szerint nem ismertek. Megjegyzés: két hegedűs, (esetleg az egyik

brácsás), egy dobos, és hátul esetleg egy férfi, aki dorombon játszik néha látszik a felvételen. A némafilm képsebessége, szélességi adatai, illetve a nyersanyag hossza jelenleg nem ismert, a felvétel időintervallumait viszont tudjuk. Megjegyzés: a dantu turcii felirata szerepel a mozgóképen, maga a tánc azonban nincs a tekercsen. A film összideje feliratokkal együtt 12:12 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Földes:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1979-80**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1232.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített cigány táncanyag: cigánytáncok. Adatközlő: a filmjegyzőkönyv az adatközlőkről nem ad részletesebb információt. A némafilm képsebessége nem ismert viszont 8 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 15 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúdorog:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: csárdás (koreográfia). Adatközlő: Hajdúdorogi táncsoport. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk. Megjegyzés: A debreceni Déri Múzeumban fellelhető néhány fotót hajdúdoroginak tüntették fel, azonban azokon a képeken tiszapolgári táncok láthatók. A keveredést valószínűleg az okozhatta, hogy mindkét táncanyagot ugyanazon a helyszínen, a debreceni Kulturális szemlén rögzítették.

**Hajdúhadház:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1949-51**. A film leltári számmal nem rendelkezik, az anyag helye jelenleg ismeretlen. (leltári szám Ø.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített cigány táncanyag: cigánytáncok. Adatközlők: nem ismertek. A 9 mm-es film képsebességéről, hosszáról és időintervallumáról nincs információnk. A felvételhez táncleírás és fotódokumentáció is tartozott.

**Hajdúhadház:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1952**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 166.). Gyűjtők: Bodó Ilona (Szoboszlayné) (zenei gyűjtő), Erdős Lajos (operatőri munka), Kiss Márta (operatőri munka) és Pesovár Ernő (a filmjegyzőkönyv az ő feladatát külön nem részletezte). Rögzített magyar táncanyag: csárdás, dorogi

csárdás (négyesben is), verbunk, továbbá gyermekjátékok, bigézés. Adatközlők: Bácsi Miklós 24 éves, Varga Bálint 80 éves, Szilágyi József 47 éves, aki saját elmondása szerint Enyedi László helyi lakostól is tanult „hajdútánc” motívumokat. A némafilm képsebessége és a nyersanyag szélességi adatai nem ismertek a felvétel azonban mintegy 120 méter hosszúságú. Mozgóképhez köthető leírások: (ZTI. Akt. 284, 323.). Egyéb fotódokumentációról és rögzített hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúhadház:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1952.** A film leltári száma: (ZTI. Ft. 167.). Gyűjtők: Bodó Ilona (Szoboszlayné) (a filmjegyzőkönyv az ő feladatát külön nem részletezte), Erdős Lajos (operatőri munka), Kiss Márta és Pesovár Ernő (a filmjegyzőkönyv az ő feladatukat sem részletezte). Rögzített cigány táncanyag: cigányszóló, páros tánc, rókatánc. A némafilm képsebessége és a nyersanyag szélességi adatai nem ismertek, a felvétel azonban mintegy 120 méter hosszúságú. Mozgóképhez köthető leírások: (ZTI. Akt. 284, 323.). Egyéb fotódokumentációról és rögzített hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúhadház:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1956.** A film leltári száma: (ZTI. Ft. 380.). Gyűjtő: Tóth János. Rögzített magyar és/vagy cigány táncanyagok: karikázó, csárdás és gyerekjátékok. Adatközlő: a filmen szereplő táncosokat a filmjegyzőkönyv külön nem részletezte, azonban feltételezhető, hogy cigány táncosok is lehetnek közöttük. A némafilm képsebessége, a nyersanyag szélessége és hosszúsága nem ismert. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – sincs jelenleg tudomásunk.

**Hajdúnánás:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1951.** A film leltári száma: (ZTI. Ft. 98.). Gyűjtő: Molnár István. Rögzített cigány táncanyagok: cigánytáncok (koreográfia). Adatközlő: a filmen szereplő táncosokat a filmjegyzőkönyv külön nem részletezi. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 40 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúnánás:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1953.** A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyagok: botos pásztortánc (kondástánc). Adatközlők: Máró Lajos és Máró József csikósok Hajdúnánás-

Tedej. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. Megjegyzés: a felvételhez köthető fotódokumentációk a debreceni Déri Múzeumban találhatóak. (DM. F. 8455-8465.). A mozgóképhez fűzhető egyéb információkról – helyi táncszokások néprajzi leírásairól, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúnánás:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1954**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyagok: botos pásztortánc, pásztoros csárdás, illetve verbunk. Adatközlők: Péter Sándor csordás, felesége és lánya. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. Megjegyzés: a felvételhez köthető fotódokumentációk a debreceni Déri Múzeumban találhatóak. (DM. F. 8455-8465.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúnánás:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **(é. n.)**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 604.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyagok: botostánc, csárdás, férfiszóló, leányszóló. Adatközlők: a filmjegyzőkönyv nem részletezi. Megjegyzés: a felvétel valószínűleg nagyjából megegyezik az Ft. 1231-es nánási anyagokkal. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 60 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúszoboszló:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1960**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyagok: pásztortánc, ugrós?, csárdás, verbunk. Adatközlők: négy férfi és három nő, nevük nem ismert. Megjegyzés: a primás a felvételeken látható. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. Megjegyzés: a felvételhez köthető fotódokumentációk a debreceni Déri Múzeumban találhatóak, azonban 1959 júliusára datálják azokat. (DM. F. 13972-13994.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúszoboszló:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 594.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyagok: csárdás és verbunk. Adatközlők: hat férfi és öt nő, nevük nem ismert. Megjegyzés: a primás a

felvételeken látható. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 93 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hajdúszoboszló???** *Hajdú vármegye?* Gyűjtés ideje: **1958?**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 593.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyagok: csárdás és páros táncok, koreográfia. Adatközlő: egy táncsoport. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 21 métert tesz ki. Megjegyzés: esetleges egyezés előfordulhat az Ft. 1231-es anyaggal, azon belül is a debreceni Kulturális szemlén készült felvételekkel. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hortobágy:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1936**. A film leltári száma: Gyűjtő: Georg Höllering. A dokumentumfilm forrásértékű táncjeleneteket is tartalmaz. Az operatóri munkákat Schäffer László készítette, míg a filmnovellát Móricz Zsigmond írta. A zenei anyagot Lajtha Lászlótól rendelték meg. Feltételezhető, hogy a Zenetudományi Intézetben őrzött tekercs – amelyet Höllering nevével fémjeleztek – teljes kópiája a Hortobágy című dokumentumfilmnek.

**Hortobágy-Halastó:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1952**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: kondástánc. Adatközlő: egy férfi, nevét nem ismerjük. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk. A Déri Múzeumban Hortobágy-Halastónál készített táncfotók találhatóak ugyan, (DM. F. 6365-6383.) ez az anyag viszont nem szerepel a filmen.

**Hortobágy-Máta:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: 1955. A film leltári száma (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.). Gyűjtő: Náfrádi László. Rögzített magyar táncanyag: csapásolás, férfiszóló (verbunkos?) és gúnárjáték. Adatközlők: Lisztes Molnár Imre 26 éves csikósbojtár, és két másik csikósbojtár. A némafilm képsebessége nem ismert azonban 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 45 métert tesz ki a balmazújvárosi és a hortobágy-ohat-pusztakócsi felvételekkel együtt. A mozgóképhez köthető egyéb leírásról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról,

illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hortobágy-Ohat-Pusztakócs:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: 1955. A film leltári száma (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.). Gyűjtő: Náfrádi László. Rögzített magyar táncanyag: kanásztáncok (verbunkosszerű csapásolás). Adatközlők: Lisztes Molnár Imre 26 éves csikósbojtár és két másik csikósbojtár. Jamriska István 46 éves kanász (20 évig csikós volt) és Szabó Imre 36 éves kanász. A némafilm képsebessége nem ismert azonban 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 45 métert tesz ki a balmazújvárosi és a hortobágy-mátai felvételekkel együtt. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hortobágy-Pusztá Angyalháza:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1963.** A film külön leltári számmal nem rendelkezik, a Déri Múzeum Néprajzi Osztályának Béres András Archívumában található. Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: botos, csárdás, verbunkos pásztortánc, férfiszóló. Adatközlők: két férfi és egy nő. A felvétel időintervalluma 1:23 mp. A némafilm képsebességéről, a szalag szélességéről, illetve a felvétel hosszáról jelenleg nem rendelkezőnk bővebb információkkal. A fotódokumentáció a debreceni Déri Múzeumban található. (DM. F. 17352-17365.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi lejegyzésekről, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Hosszúpályi:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1949-51.** A film leltári számmal nem rendelkezik, az anyag helye jelenleg ismeretlen. (leltári szám Ø.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített cigány táncanyag: cigánytáncok. Adatközlők: nem ismertek. A 9 mm-es film képsebességéről, hosszáról és időintervallumáról nincs információnk. A felvételhez táncleírás és fotódokumentáció is tartozott.

**Illve (Ciomeghiu):** Bihar vármegye. Gyűjtés pontos ideje jelenleg nem ismert, feltételezhetően 2000 után készült. A film leltári számmal egyelőre még nem rendelkezik (leltári szám Ø.). Gyűjtők: Farkas Tamás, Kukár Barnabás Manó. Rögzített román táncok: román táncok. Adatközlők: nem rendelkezünk róluk bővebb információval. A film képsebességéről, a hordozó szélességéről, hosszáról és időintervallumáról nincs tudomásunk. Helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokat, fotódokumentációkat, illetve hangzóanyagokat stb. jelenleg nem ismerünk. Megjegyzés: a felvételek Farkas Tamás, illetve Kukár Barnabás Manó

magángyűjteményében megtalálhatók, továbbá bekerültek a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is. A filmek közgyűjteményekben azonban még nem elérhetők, feldolgozásuk folyamatban van.

**Kaba:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1960.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: csárdás és verbunk. Adatközlők: Id. Szabó Menyhért 65 éves és Zilahi Sándorné 50 éves. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 50 métert tesz ki. Az adatközlőkkel készített interjú gépirata és a fotódokumentáció a debreceni Déri Múzeumban található. (DM. F. 19026-19035. illetve DMNA. 542/70). Megjegyzés: a gyűjtés évszáma a kéziratnál nem volt feltüntetve.

**Kismarja:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1950.** A film leltári számmal nem rendelkezik, az anyag helye jelenleg ismeretlen. (leltári szám Ø.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített magyar táncanyag: csárdás és verbunk. Adatközlők: nem ismertek. A 9 mm-es film képsebességéről, hosszáról és időintervallumáról nincs tudomásunk. A felvételhez táncleírás és fotódokumentáció is tartozott.

**Kismarja:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1953.** A film leltári számmal nem rendelkezik, az anyag helye jelenleg ismeretlen. (leltáriszám Ø.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített magyar és cigány táncanyagok: cigánytáncok és kondástánc. Adatközlők: nem ismertek. A 9 mm-es film képsebességéről, hosszáról és időintervallumáról nincs tudomásunk. A felvételhez táncleírás és fénykép is tartozott, az anyag helye jelenleg ismeretlen.

**Kismarja:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1951.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 113.). Gyűjtők: Kaposi Edit és Molnár István. (Feladatukat a filmjegyzőkönyv külön nem részletezte.). Rögzített magyar táncanyagok: kétbotos kanásztánc, csárdás és verbunk. Adatközlők: négy férfi, és egy nő, nevük nem ismert. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. Mozgóképhez köthető leírások: (ZTI. Akt. 30.). Egyéb fotódokumentációról és rögzített hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Komádi:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1958.** A film leltári száma (ZTI. ÁNE. 93./HB. 5.). Gyűjtő: Maác László. Rögzített cigánytáncok táncanyagok: cigánytáncok. Adatközlők: három férfi, két fiú és két nő, nevük nem ismert. A némafilm képsebessége és hossza nem ismert, viszont 16 mm-es nyersanyagra készült. Megjegyzés: a felvétel másolata a Hagyományok Házában megtalálható (HH. VHS.

623.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Körösszegapáti:** Bihar vármegye. Gyűjtési idő: 1951. A film leltári száma (ZTI. Ft. 104.). Gyűjtő: Molnár István. Rögzített román táncanyagok: lánctánc és páros tánc (sirba), román táncok, (koreográfiák). Adatközlők: öt pár, nevük nem ismert. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Köröstárkány (Tárcaia):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: 1956. A film leltári száma (ZTI. M. 5.). Gyűjtők: Domokos István, Jámbor Márta Martin György, *Mátka(?)* Ádám (előkészítő gyűjtés), Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, R. Joan Vicola. (A csoport többi tagjának a munkáját a filmjegyzőkönyv nem részletezte.) Rögzített magyar táncanyagok: ugrós, lassú csárdás, friss csárdás, körscárdás. Adatközlők: öt pár, nevük nem ismert. A némafilm 16-os képsebességű 8 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 75 métert tesz ki a szalagon található györgyfalvi, magyarvistai és nyárádmagyarósi felvételekkel együtt. A film mellett hangzóanyagot is rögzítettek (MTA. ZTI. Lt. 82-85. illetve MGY. magnetofonszalag). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi jegyzetekről, fotódokumentációról. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Kötegván:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: 1954. A film leltári száma (ZTI. ÁNE. 55/Bé. 19.). Gyűjtők: Maác László (operatóri munka), Manninger György (előkészítő gyűjtés). Rögzített magyar táncanyagok: csárdás és verbunk. Adatközlők: Sarkadi Albert 67 éves, Sarkadi Albertné és még egy férfi. A némafilm 20-as képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk. Megjegyzés: a felvétel megegyezik. ZTI. Ft. 653-mal, illetve a Hagyományok Házában őrzött HH. VHS. 594-es szalaggal.

**Krajnikfalva (Josani):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1965**. A film leltári száma (Arhiva I. E. F. Film nr. 72.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: ardeleana, luncanul, manintelul, sălăjanul. Adatközlők: a sălăjanul, luncanul és a

mănintelul esetében egy vegyes csoportot jelölt meg a gyűjtő, míg az ardeleana folyamatát Petru Domocos és Ileana Domocos táncolta. A film képsebessége, a hordozó szélessége és hossza, illetve a felvétel időintervalluma nem ismert.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1951**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 371.). Gyűjtő: Gábor Anna. Rögzített román táncanyag: alunelu (páros forgó, kiforgatás), ardeleana. Adatközlők: vegyes csoport, nevüket a filmjegyzőkönyv nem részletezte. Megjegyzés: az ardeleana-t három férfi járta. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 10 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1951**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 143.). Gyűjtő: Molnár István. Rögzített román táncanyagok: ardeleana, alunelu (vegyes körtánc láncban), *bacu mărăcinu???* (vegyes körtánc), mărunțelu. Adatközlők: nyolc pár, kultúrcsoport tánca, nevük nem ismert. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 75 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1951**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 144.). Gyűjtő: Rábai Miklós. Rögzített román táncanyagok: alunelu (vegyes körtánc, párostánc körben és párosforgó-forgatás is), ardeleana (páros és tapsos is). Adatközlők: négy pár, nevük nem ismert. Kultúrcsoport tánca. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 25 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1951-52.** között. A film leltári számmal nem rendelkezik, az anyag helye jelenleg ismeretlen. (leltáriszám Ø.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített román táncanyag: alunelu, ardeleana, bățuta, căluț, chimpinescu, mănintelul, turca és *peunficionel?* Adatközlők: nem rendelkezünk róluk bővebb információval. A 9 mm-es film képsebessége, hossza és időintervalluma nem ismert. A felvételhez táncleírás és fénykép is tartozott.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1952**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített román táncanyagok: román

táncok. Adatközlő: egy férfi, neve nem ismert. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 10 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: 1953. A film leltári száma (ZTI. Ft. 197.). Gyűjtő: Kisgyörgy Pál. Rögzített román táncanyagok: cîmpinescu, duba, mărunțelu, menyasszonytánc, schiopa. Adatközlők: kultúrcsoport tánca. Vezetőjük Duló György. Megjegyzés: a filmet Budapesten, a pesterzsébeti Vasas Kultúrotthon udvarán vették fel. A felvétel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1954**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 310. 1-2.). Gyűjtő: Tímár Sándor. Rögzített román táncanyagok: ardeleana, lánykörtánc legényes (idegen tánc), legényes-kalusek-tapsos kevert tánc, mărunțelu, menettánc. Adatközlők: kultúrcsoport tánca, legalább öt pár, azonban a lánytáncoknál nyolc nő látható. Megjegyzés: a táncokat egy lakodalomban rögzítették. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült. Az első tekercs 30 méter hosszú, a második pedig 75 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1954**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 381. 1.). Gyűjtő: Tímár Sándor. Rögzített román táncanyagok: ardeleana, cifrázás??? (hátról férfi vállnál összefogódzva), menettánc, mănăntelul (tapsos), mărunțelu, turka. Adatközlők: legalább öt pár. Megjegyzés: a filmen Nyisztor György, Nyisztor Mihály és id. Pap László is szerepelt. A némafilm 10-es képsebességű 8 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 40 métert tesz ki. A mozgóképhez feltehetően kézirat és hangzóanyag is tartozott. Fotódokumentációról jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1954**. A film leltári száma (ZTI. ÁNE 31/Bé. 17.). Gyűjtők: Gulyás László (zenei gyűjtő), Maác László (operatőri munka), Manninger György (előkészítő gyűjtő) és Sztanó Pál (zenei gyűjtő). Rögzített román táncanyagok: ardeleana (párban és férfiak szólóban, tehát tapsos is),

cîmpinescu, dobogó párban, duba, mînîntelu (párban, nők körben is járják mögöttük, férfiakkal azonban menyasszonytáncként is járta egy pár). Adatközlők: nyolc pár, kultúr csoport előadásában. Nyisztor Mihály szerepelt a felvételen. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 75 métert tesz ki. Megjegyzés: a film megegyezik ZTI. Ft. 649-es felvétellel, illetve a HH. SOTE. VHS. 514-es szalaggal. A filmjegyzőkönyv megemlíti, hogy gyűjtés körülményeinek leírása feltételezhetően Tímár Sándor és Manninger György kézirat anyagában található, a rögzített hangzóanyag pedig Gulyás Lászlónál volt.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1955**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 269.). Gyűjtők: Kápolnai Imre (operatóri munka), Maác László (operatóri munka), Náfrádi László (feladatát a filmjegyzőkönyv külön nem részletezte). Rögzített román táncanyagok: ardeleana (tapsos), cîmpinescu, măruntel, măruntelu, schiopa, turkázás, illetve lovas játék. Adatközlők: legalább három pár. Megjegyzés: a felvételek méhkeréki parasztportákon és a kultúrotthon udvarán készültek. A némafilmet 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra rögzítették és mintegy 150 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1956**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 373.). Gyűjtők: Maác László (operatóri munka is), Kápolnai Imre (operatóri munka is). Rögzített magyar táncanyag: lassú és friss csárdás. Rögzített román táncanyag: ardeleana (lánykör férfisor, és tapsos is), cîmpinescũ, menettánc, măruntelu, lakodalmi jelenetek. Adatközlők: több pár. Megjegyzés: Nyisztor György is szerepelt a filmen. A felvételek egy lakodalom alkalmával készültek, feltételezhetően a kultúr csoport is táncolt az esküvőn. A némafilmet 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra rögzítették, és mintegy 200 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 388.). Gyűjtők: Duló György (előkészítő gyűjtő), Maác László (operatóri és zenei munka), Manninger György (fotódokumentáció), Martin György (operatóri és zenei munka), Pesovár Ferenc (jegyzőkönyvezés), Tímár Sándor (fotódokumentáció).

Rögzített román táncanyag: ardeleana (férfiak magukban, tapsos, majd párostáncként nőikkel is járták), chîmpinescû, duba, menyasszonytánc, mînîntelul (férfiak először magukban, majd párostáncként nőikkel, aztán menyasszonytáncként is járta egy pár). Adatközlők: Buta Mihály (sz. 1902.), Buta Mihályné (sz. 1905.), Duló Györgyné (sz. 1921.), Gombos Györgyné (sz. 1921.), Guszó Tivadarné (sz. 1921.), He(r)gyán? György (sz. 1927.), Kondoros György (sz. 1920.), Kozma Tivadarné (sz. 1930.), Márk Lászlóné (sz. 1938.), Netye Mihály (sz. 1921.), Nyisztor György (sz. 1922.), Nyisztor Mihály (sz. 1926.), Papp László (sz. 1928.), Papp Lászlóné (sz. 19(??.)). Patka János (sz. 1910.), Roxin Ferenc (sz. 1936.), Száva Demeter (sz. 1934.), Száva Demeterné (sz. 1938.), Száva Demeterné (sz. 1932.). Megjegyzés: A felvételt Roxin Ferenc portáján rögzítették. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 200 métert tesz ki. Megjegyzés: A mozgóképpel párhuzamosan magnófelvétel (Mg. 1. szalag Martin György tulajdonát képezte, ZTI. Mgt. 3397, ZTI AP. 9083-9088.) és fotódokumentáció is készült, (ZTI. TF. 5276-5292. és 31085-31356.). Az ardeleana és mînîntelul egy részét a Zenetudományi Intézet munkatársai le is jegyezték. Az ardeleana felvételének másolata a Martin György által 1962-1966. között készített „A magyar tánc típusok” összeállításában is szerepel. A film leltári száma (ZTI. Ft. 605.). Képsebessége 16,24, szélessége 16 mm és mintegy 280 métert tesz ki más anyagokkal együtt. (Martin György összeállításában az ardeleanát az ugrós legényes csoportba sorolta.)

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1966.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 587.).

Gyűjtő: Tímár Sándor. Rögzített román táncanyag: menettánc. Adatközlők: lakodalmi csoport. Megjegyzés: a felvétel egy lakodalom alkalmával készült, Nyisztor György is jelen volt. Miközben vonultak az utcán, a férfiak táncoltak az asszonyok csujjogattak. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1970.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 719.).

Gyűjtők: Duló György, Constantin Costea (feladatukat a filmjegyzőkönyv nem részletezte), Hocopán Sándor (fotódokumentáció), Klaus Frantz (feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte), Martin György (némafilmes operatőri munka,

illetve jegyzőkönyvezés), Németh István (hangosfilm operatőri munkája, illetve zenei gyűjtés), Sztanó Pál (hangosfilm operatőri munkája és zenei gyűjtés). Rögzített magyar táncok: körcsárdás. Rögzített román táncok: ardelenescu, ardelenescü, párban és tapsos, bătrinescū (páros), chîmpinescu (duba), mîntelul (mărunțana) párban és tapsos is, perenita (a perenitáról pontosabb információval nem rendelkezünk), menettánc (lakodalmi vonulás) férfiak, schiopa (páros). Adatközlők: Boka Tivadar (sz. 1939.), Boka Tivadarné Száva Virág (sz. 1949.), Bordás Tivadar (sz. 1929.), Bordás Tivadarné Petrosán Mária (sz. 1937.), Goron Sándorné Rúzsá Anna (sz. 1940.), Jova János (sz. 1910.), Jován János (sz. 1947.), Jova Éva (sz., 1952.), Kozma Éva (sz. 1945.), Márk György (sz. 1928.), Márk Györgyné Netye Anna (sz. 1931.), Nyisztor György (sz. 1922.), Nyisztor Györgyné Buta Mária (sz. 1926.), Nyisztor János (sz. 1931.), Nyisztor Jánosné Árgyelán Ilona (sz. 1943.), Nyisztor Mihály (sz. 1926.), Nyisztor Mihályné Radics Ilonka (sz. 1934.), Rúzsá János (sz. 1928.), Rúzsá Jánosné Mikucz Éva (sz. 1933.), Rúzsá János (sz. 1941.), Tát János (sz. 1949.), Összesen 21 fő. Zenészek: Kovács János (sz. 1944.) Méhkerék. (cigányzenész kontrás?), Kovács Tivadar (sz. 1925.) Méhkerék (cigányprímás), Rác Zsigmond (sz. 1921.) Méhkerék (cigányzenész kontrás), Szabó Gábor (sz. 1937.) Mezőgyán (nagybögös). Megjegyzés: a mozgóképek egy lakodalom alkalmával készültek, amely mellé hangzóanyagot is rögzítettek. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 90 métert tesz ki, a hangosfilmet pedig 25-ös képsebességű 16 mm-es nyersanyagra rögzítették és 240 méter hosszúságú. A ránk maradt dokumentumok alapján kézirat is volt a felvételhez, leltári számát azonban nem tüntették fel. Annyi azonban bizonyosnak tekinthető, hogy a fotódokumentáció Hocopán Sándor tulajdonában volt az 1970-es években. A hangzóanyagok a Zenetudományi Intézet birtokában vannak. (ZTI. Mgt. 2261-2262 (189.), ZTI. Mgt. R. 2809-2810 (234 jk.), ZTI. AP. 6715. a-i., ZTI. AP. 6714. d-i., ZTI. AP. 6716. a-b.,).

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1973**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 874.). Gyűjtők: Halász Mihály (operatőri munka), Székely Orsolya (feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte), MTV (a gyűjtőcsoport tagjaként az operatőri munkát biztosították). Adatközlők: adataikat a jegyzőkönyv nem részletezte. A film képsebessége és a nyersanyag szélessége nem ismert, a felvétel azonban mintegy 4000 métert tesz ki más budapesti, eleki, lőrincrévi, pusztatölakai és

tiszaújfalui anyagokkal együtt. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Felvétel ideje: **1974.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 861.). Gyűjtő: MTV. Az adatközlőket és a tánc típusokat a jegyzőkönyv nem részletezi. A hangosfilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 590 métert tesz ki más györgyfalvi és lőrincrévei anyagokkal együtt. Megjegyzés: a felvételek a Budapesti Fővárosi Művelődési ház tánc házában, illetve Pécelen Karsai Zs. udvarán készültek. A filmet a televízió szórakoztató zenei osztálya rögzítette. A méhkeréki anyag a harmadik tekerés vége felé látható – Nyisztor György a budapesti tánc házában énekelt, Kovács Tibor muzsikált. Soós Anna volt a szerkesztő, Ivanov Péter pedig a gyártásvezető. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Felvétel ideje: **1974.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 878.). Gyűjtő: Tímár Sándor. Rögzített román táncanyag: ardeleana, minintelu. Adatközlők: legalább három pár. Megjegyzés: a felvételek a kultúrházban készültek egy lakodalom alkalmával. A filmet 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra rögzítették, és mintegy 50 métert tesz ki. A jegyzőkönyv alapján magnetofonfelvétel is készült, amely a megjegyzés szerint 1974-ben még Tímár Sándor birtokában volt. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve más hangzóanyagokról – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Felvétel ideje: **1974.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 920.). Gyűjtő: Gulyás László (előkészítő munka és zenei gyűjtés), Martin György (előkészítő gyűjtés és forgatókönyvírás), Olsvai Imre (előkészítő munka és zenei gyűjtés), Szabados Tamás (operatóri munka) és az MTV. Rögzített román táncanyagok: román táncok. Adatközlők: a filmjegyzőkönyv nem részletezi a táncosokat. A film képsebessége a nyersanyag szélessége és hossza nem ismert. Megjegyzés: a felvétel „Magyarországi néptáncok” címmel kerülhetett adásba. A mozgókép mellett magnetofon felvételeket, (ZTI. Mgt. 3233. és ZTI. AP. 10202.-3.) és fotódokumentációt (ZTI. TF. 21083-31356.) is készítettek a jegyzőkönyv alapján.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Felvétel ideje: **1974.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 973.).

Gyűjtők: Bogár Csaba, Duló György, Nyisztor György, Pálfy Gyula, Sebő Ferenc, Tímár Sándor. (Feladatukat a jegyzőkönyv külön nem részletezte). Rögzített román táncanyag: ardelenescu, tapsos, nők körben majd páros is, bătrinescu (páros), bătuta chîmpinescu, duba, mînîntelu párban és tapsos is. Adatközlők: Berényi János (sz. 1934.), Buta Mihály (sz. 1902.), Gurzó László (sz. 1898.), Guszó György (sz. 1928.), Jova Tivadar (sz. 1927.), Jova Tivadarné Bozga Éva (sz. 1931.), Kozma György (sz. 1925.), Kozma György (Paszlás?) (sz. 1926.), Kovács János (sz. 1944.), Kovács János (Picike) (sz. 1971.), Kovács Tivadar (Dele) (sz. 1925.). Kóra Jánosné Kondorosi Éva (sz. 1916.), Nyisztor György (sz. 1922.), Nyisztor Györgyné Buta Mária (sz. 1926.), Nyisztor Jánosné Árgyelán Ilona (sz. 1943.), Papp László (sz. 1928.), Patkács Jánosné Kóra Éva (sz. 1941.), Radics László (sz. 1931.), Roxin Józsefné Árgyelán Virág (sz. 1927.), Rúzsa János (sz. 1941.), Roxin Mihályné Erdei Anna (sz. 1933.), Rúzsa Tivadar (sz. 1928.), Rúzsa Tivadarné Bogyó Virág (sz. 1926.), id. Szabó Gábor (sz. 1937.), ifj. Szabó Gábor (sz. 1966.), Széll Márta (sz. 1933.). Összesen 26 fő. A hangosfilmet 25-ös képsebességű 16 mm-es nyersanyagra vették fel és mintegy 127 méter hosszúságú. A mozókép mellett hangzóanyagot is rögzítettek (ZTI. Mgt. 3910-3912., ZTI. AP. 14115-14118.), illetve fotódokumentáció is készült (ZTI. TF. 36592-36627.). A filmhez köthető egyéb helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Felvétel ideje: **1978.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 996.)

Gyűjtők: Borbély Jolán (feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte), Manno Andrea és Martin György (fotódokumentáció), Pálfy Gyula (operatőri munka, illetve zenei gyűjtés), Szabó Jenő (szintén fotódokumentáció) és Sztanó Pál (operatőri munka, és zenei gyűjtés). Rögzített román táncanyagok: ardelenescu minințelu (szólóban és párosban is). Adatközlők: legalább három pár. Nyisztor György és felesége, illetve Janek József látható a felvételen. A filmet 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra vették fel és mintegy 1612 méter hosszúságú más táncanyagokkal együtt. Megjegyzés: a felvételek Kalocsán készültek a VI. Dunamenti folklórfesztivál szabadtéri színpadán. A filmhez magnetofon felvétel (ZTI. Mgt. 3784-3791. „R”., ZTI. AP. 11816-11822.) és fotódokumentáció (ZTI. TF. 38457-38833.) is tartozik, amelyek részint esetleg a méhkeréki anyaghoz is

köthetők. A mozgóképhez fűződő egyéb helyi táncszokásokhoz kapcsolódó néprajzi leírásokról jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1979-80.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 1232.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített román táncanyagok: román táncok. Adatközlők: jelenleg nincs róluk információnk. A némafilm képsebessége nem ismert 8 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 75 métert tesz ki a földesi anyaggal együtt. A mozgóképhez köthető egyéb leírásokról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi kutatásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1981.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 1101.). Gyűjtő: Csapó Károly (zenei gyűjtő), Lányi Ágoston, Martin György (feladatukat a filmjegyzőkönyv nem részletezte), Németh István (fotódokumentáció), Pálffy Gyula (operatőri munka), Pesovár Ernő és Pesovár Ferenc (fotódokumentáció). Rögzített román táncanyagok: ardelenescu, minintelu. Adatközlők: Nyisztor György és felesége több más párral együtt. A film 25-ös képsebességű 8 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 1032 métert tesz ki más táncanyagokkal együtt. A méhkeréki felvétel nagyjából mintegy 3-4 méterre tehető. Megjegyzés: a felvételek Kalocsán készültek a VII. Dunamenti folklórfesztiválon. Színpadi műsor. A film rögzítésekor magnetofonfelvétel (ZTI. Mgt. 4266-4271.), illetve fotódokumentáció (ZTI. TF. 41656-41836.) is készült.

**Méhkerék:** Bihar vármegye. Hagyományok Házában őrzött további táncanyagok. A gyűjtők jelenleg nem ismertek. HH. VHS. 1. (megegyezik HH. SVHS. 163-al), HH. VHS. 2. (megegyezik HH. SVHS. 164-al), HH. VHS. 10., HH. VHS. 14., HH. VHS. 26. (megegyezik HH. SVHS. 174-el), HH. VHS 99., HH. VHS. 183. (megegyezik HH. SVHS. 328-al), HH. VHS. 328., HH. VHS. 333., HH. VHS. 355., HH. VHS. 358. (megegyezik HH. SVHS. 238-al), HH. VHS. 592., HH. SVHS. 393., HH. SVHS. 394., HH. SVHS. 395.

**Mikepércs:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1954-55.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyagok: csárdás és verbunk Adatközlők: két férfi és egy nő. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. A mozgókép mellett rendelkezünk néprajzi leírásokkal (ZTI. Akt. 178., 548.), illetve a debreceni Déri Múzeumban őrzik a gyűjtőút során készített fotódokumentációt. (DM. F. 11391-

11400., 11409-11416., 11418-11425., 13423-11425., 13430-13435.). A Hagymányok Háza Folklór adatbázisában 1960-ból hangzóanyag is található Mikepércsről Gombos Sándor előadásában, amely a Zenetudományi Intézetben is elérhető. A gyűjtő Béres András volt. (ZTI. Mg 3320. b. Mp3), (HH. CD. DM. Mg. 4. a. mp3), (HH. CD. DM. Mg. 4. b. mp3).

**Mikepércs:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1954-55**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtők: Béres András, Tasnádi György (utóbbi illető tevékenysége nem ismert a gyűjtés során). Rögzített magyar táncanyagok: verbunk, magyar szóló Adatközlők: Kelemen Lajos, Kozma Mihály, Mike Sándor és Sütő Imre. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 25 métert tesz ki. A mozgóképpel rendelkezők néprajzi leírásokkal (ZTI. Akt. 178., 548.), illetve a debreceni Déri Múzeumban őrzik a gyűjtéskor készített fotódokumentációt (DM. F. 11391-11400., 11409-11416., 11418-11425., 13423-11425., 13430-13435.). Megjegyzés: a ZTI. Ft. 379-es Varga Gyulához köthető nyíracádi felvétel utolsó 4 métere megtalálható a ZTI. Ft. 1231-es mikepércsi anyag után, így nem zárható ki, hogy Béres András is részt vehetett ebben a kutatásban. A Hagymányok Háza Folklór adatbázisában 1960-ból hangzóanyag is található Mikepércsről Gombos Sándor előadásában, amely a Zenetudományi Intézetben is elérhető. A gyűjtő Béres András volt (ZTI. Mg 3320. b. Mp3), (HH. CD. DM. Mg. 4. a. mp3), (HH. CD. DM. Mg. 4. b. mp3).

**Nagybáród (Borod):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1965**. A film leltári száma: (Arhiva I. E. F. Film nr. 72-73.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyag: ardeleanul, luncanul, sălăjanul, manințelul. Adatközlők: A sălăjanul, mănințelul és ardeleanul adatközlője Mihai Venter és Victoria Venter volt, míg a luncanul-t egy vegyes csoport táncolta. Megjegyzés: A felvételek valószínűleg nem a településen, hanem Băródsomoson (Cornițel) készülhettek. A film képsebessége, a hordozó szélessége és hossza, illetve a felvétel időintervalluma nem ismert.

**Nagybáród (Borod):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1973-74**. A film leltári számmal nem rendelkezik, nem került be közgyűjteménybe. (leltári szám Ø.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: csárdás. Rögzített román táncanyag: ardelanu (erdélyi), luncan (hosszú, nyújtott lépés), mănințelul vagy más néven marintel (kezes, vagy marosmenti), pe picior (pepicsor, lábon vagy aprózó), polca (polka), illetve sălăjan (szilágysági). Adatközlők: Venter Mihály és felesége Venter Victoria.

A film képsebessége nem ismert, 8 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 300 métert tesz ki. A mozgókép hollétééről jelenleg nincs tudomásunk.

**Nagyvíván:** Heves vármegye. Gyűjtés ideje: 1951. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 114.). Gyűjtő: Erdős Lajos Rögzített magyar táncanyag: csárdás. Adatközlők: több pár, nevük nem ismert. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 10 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nagyvíván:** Heves vármegye. Gyűjtés ideje: (é. n.). A film leltári száma: (ZTI. ÁNE. 123./HB. 2.). Gyűjtő: Erdős Lajos. Rögzített magyar táncanyagok: asszonyok sorban, lánykörtánc, csárdás (asszonycsárdás is), csapásolás, verbunkos. Adatközlők: több pár, nevük nem ismert. A némafilm képsebessége és hossza nem ismert, viszont 16 mm-es nyersanyagra készült. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nagyléta:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1949-51**. A film leltári számmal nem rendelkezik, nem került be közgyűjteménybe. (leltári szám Ø.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített cigány táncanyag: cigánytáncok. Adatközlők: Nem ismertek. A 9 mm-es film képsebessége, hosszáról és időintervallumáról nincs információnk. A felvételhez táncleírás és fénykép is tartozott, az anyag helyéről jelenleg nincs tudomásunk.

**Nagyléta:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncok: csárdás. Rögzített román táncok: ardeleana szerű tánc és romános kisbotos. Megjegyzés: „Létai fonó” koreográfiája szabadtánc elemekkel a nagylétai FMSZ táncsoport előadásában. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nagyléta:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 593.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar tánc: csárdás. Rögzített román táncok: ardeleana szerű tánc és romános kisbotos. Adatközlők: több pár, nevük nem ismert. Megjegyzés: táncsoport. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 16 métert tesz ki. Esetleges részleges, vagy teljes egyezés

előfordulhat az Ft. 1231-es anyaggal. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nádudvar:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1951**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 126. a.).

Gyűjtő: Molnár István. Rögzített magyar táncanyagok: körtánc, csárdás, aratóünnep, felvonulás, táncbemutató, idősek tánca, tömegtánc. Adatközlők: több pár nevük nem ismert. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 60 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nádudvar:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1951**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 126. b.).

Gyűjtő: Gábor Anna, Lugossy Emma. Rögzített magyar táncanyag: csárdás és verbunk. Adatközlők: öt pár, nevük nem ismert. A némafilm képsebessége és hossza nem ismert, 16 mm-es nyersanyagra készült. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nádudvar:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1952**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1231).

Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: csárdás. Megjegyzés: lakodalmas csoport. Adatközlők: több pár, nevük nem ismert. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 10 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nádudvar:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 593).

Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: csárdás. Adatközlők: Nyikos házaspár. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 15 métert tesz ki. Megjegyzés: esetleges részleges, vagy teljes egyezés előfordulhat az Ft. 1231-es anyaggal. A felvételhez fotódokumentáció is tartozik, amely a debreceni Déri Múzeumban található (DM. F. 13552-13554. és 13556-13559.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nádudvar:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1231).  
Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: csárdás és félforduló.  
Adatközlők: Nyikos házaspár. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. Megjegyzés: esetleges részleges, vagy teljes egyezés előfordulhat az Ft. 593-as anyaggal. A felvételhez fotódokumentáció is tartozik, amely a debreceni Déri Múzeumban található (DM. F. 13552-13554. és 13556-13559.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nyíracsád:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1953**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncanyag: csárdás. Adatközlők: nem ismertek. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 60 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Nyíracsád:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1955**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 379.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített magyar táncanyag: csárdás és verbunk. Adatközlők: Lengyel Dániel 91, vagy 94 éves és Lengyel Dánielné. Megjegyzés: a jegyzőkönyv említ még két cigányfiút és egy cigánylányt is, akik azonban nem szerepeltek a felvételen. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 26 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk. Megjegyzés: a ZTI. Ft. 1231-es mikepércsi felvétel utolsó 4 métere megegyezik a ZTI. Ft. 379-es anyag egy részével, így nem kizárható, hogy Béres András is részt vehetett ezen a gyűjtésen.

**Nyíracsád:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített cigány táncanyag: cigánytáncok. Adatközlők: nem ismertek. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 15 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Petrósz (Pietroasa):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1965**. A film leltári száma: (Arhiva I. E. F. Film nr. 77. b., d., f., g.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román

táncanyag: polka, roata, susul. Adatközlők: egy csoport. A film képsebessége, a hordozó szélessége és hossza, illetve a felvétel időintervalluma nem ismert.

**Pocsaj:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1951**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 119.). Gyűjtő: Kaposi Edit. Rögzített magyar táncanyag: csárdás. Rögzített romános táncok: román erdélyi páros, erdélyi oláhos. Adatközlők: Kurta Gyula (sz. 1901.), Mikucz Sándorné Pintye Ágnes (sz. 1905.), Nyika Ferencné Centye Róza (sz. 1913.), Oláh Mihályné Janka Teréz (sz. 1906.). Szakál Mihály (sz. 1897.), Vastag György (sz. 1911.). A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 15 métert tesz ki. A felvételhez leírás is tartozik: (ZTI. Akt. 30.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Pocsaj:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 593.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített cigánytáncok: cigánytáncok. Adatközlők: több pár romános ruhában. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 26 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Polgár:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1957**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 327.). Gyűjtő: Halmos István, Jakab Ilona, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc. Rögzített magyar táncok: botoló, csárdás, csapásolás. Rögzített cigány táncok: női cigánytánc, cigány csárdás, férfi cigánytánc, páros cigánytánc, rókatánc. Adatközlők: nincs információ. A némafilm képsebessége, a nyersanyag szélessége és hossza nem ismert. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Polgár:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 593.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncok: csárdás, polgári csapás. Rögzített cigány táncok: botoló és cigánytánc. Adatközlők: a csárdást és a polgári csapásolást a tiszapolgári általános iskola gyerekcsoportjának 6 párja táncolta, betanította: Dobos László tanár. A cigánytáncokat a tiszapolgári cigányegyüttes három párja járta. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 32 métert tesz ki. Megjegyzés: Esetleges részleges, vagy teljes egyezés előfordulhat az Ft. 1231-es anyaggal. A fotódokumentáció a Déri

Múzeumban található (DM. F. 13564-13566. és 13746-13751.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Polgár:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1958.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített magyar táncok: csárdás, polgári csapásolás, verbunk. Adatközlők: a táncokat a tiszapolgári általános iskola gyerekcsoportjának 6 párja járta. Betanította: Dobos László tanár. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. Megjegyzés: esetleges részleges, vagy teljes egyezés előfordulhat az Ft. 593-as anyaggal. A fotódokumentáció a Déri Múzeumban található (DM. F. 13746-13751.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Polgár:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1958.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 1231.). Gyűjtő: Béres András. Rögzített cigánytáncok: botoló és cigánytánc. Adatközlők: a tiszapolgári cigány együttes három párja. A némafilm 24-es képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 30 métert tesz ki. Megjegyzés: esetleges részleges, vagy teljes egyezés előfordulhat az Ft. 593-as anyaggal. A fotódokumentáció a Déri Múzeumban található (DM. F. 13564-13566.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Polgár:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1974.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 908.). Gyűjtők: Gink Károly (fotódokumentáció), Gulyás László és Halmos István (zenei gyűjtők), Martin György (előkészítő gyűjtés), Pesovár Ernő (fotódokumentáció, forgatókönyv), Pesovár Ferenc (előkészítő gyűjtés, illetve fotódokumentáció), Szabados Tamás (operatőri munka). Rögzített magyar táncok: *botoló?*, *páros seprű tánc?* tiszapolgári csapásolás (a jegyzőkönyvben az első két tánc származása nincs feltüntetve). Adatközlők: hat pár. Adami István, Adami Istvánné, Horpácsik János (Ópályi), Rózsa Miklós (Ura), Smilek József, Smilek Józsefné. A film 25-ös képsebességű és mintegy 135 métert tesz ki az ópályi, urai (Szatmár megye) és a nagycserkesz-bundásbokori (Szabolcs megye) anyagokkal együtt. A nyersanyagra szélessége jelenleg nem ismert. Megjegyzés: a felvétel az MTV „Magyarországi néptáncok” műsorához készülhetett Lengyelfi Miklós közreműködésével. A filmhez hangzóanyagot is rögzítettek: (ZTI. JK. 254., ZTI.

Mgt. 3234-3236., ZTI. AP. 10204, ZTI. AP. 10206-10207., ZTI. AP. 10209-10210.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról nincs tudomásunk.

**Polgár:** Szabolcs vármegye. Gyűjtés ideje: **1975.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 892.). Gyűjtők: Martin György, Németh István, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Sztanó Pál. Rögzített magyar táncok: lassú csárdás, friss csárdás, köresárdás, csapásolás. Adatközlők: nincs információ. A film képsebessége a nyersanyag szélessége és hossza nem ismert. A szalagon látható még az Apátfalván készült felvétel is. Megjegyzés: a felvétel a Duna Menti Folklórfesztiválon készült Kalocsán. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Püspökladány:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **(é. n.).** A film leltári száma (ZTI. Ft. 595.). Gyűjtő: Vig Rudolf. Rögzített cigány táncok: cigánytáncok. Adatközlők: több pár, nevük nem ismert. Megjegyzés: a felvételt a Balaton mellett rögzítették. A film 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 77 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról nincs információnk, hangzóanyagot esetleg rögzíthettek.

**Püspökladány:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **(1955).** A film leltári száma (ÁNE. 65. I-II./HB. 4-5.). Gyűjtő: Kápolnai Imre, Maác László, Náfrádi László. Rögzített cigány táncok: cigánytáncok. Adatközlők: hét lány, öt nő és egy férfi, nevük nem ismert. A film képsebessége nem ismert, viszont 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 135 métert tesz ki. Megjegyzés: másolata a Hagyományok Házában megtalálható: (HH. VHS: 622.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Rény (Rieni):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1966.** A film leltári száma: (Arhiva I. E. F. Film nr. 96. a., b., d.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyag: manințelul, polka, susul. Adatközlők: egy csoport, nevük nem ismert. A film képsebessége, a hordozó szélessége és hossza, illetve a felvétel időintervalluma nem ismert.

**Sarkad:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1954**. A film leltári száma (ZTI. ÁNE. 32./Bé. 4.).

Gyűjtők: Maác László, Manninger György. Rögzített cigánytáncok: cigánytáncok. Adatközlők: egy férfi és két nő, nevük nem ismert. A némafilm felvétel képsebessége nem ismert, azonban 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 15 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Szentpéterszeg:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1961**. A film leltári száma (ZTI. Ft. 488.).

Gyűjtők: Martin György (operatóri munka és jegyzőkönyvezés), Sárosi Bálint (zenei gyűjtés, illetve fotódokumentáció). Rögzített magyar táncanyag: kanásztánc. Rögzített romános táncanyag: oláhos. Adatközlő: Nagy Imre. A némafilm 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 40 métert tesz ki. A mozgóképhez hangzóanyag (ZTI. AP. 3971-3972.), és talán leírás is tartozik (NI. T. 741. t., i.). Fotódokumentációról jelenleg nincs tudomásunk.

**Székelvtelek (Sítitelec):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1971**. A film leltári száma nem

ismert. (Arhiva I. E. F. Film nr. ?.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: ardeleana feciorește, ardeleana de miná feciorește, bulgaresc, minintelu, pe picior, polca. Adatközlők: legalább négy pár, nevük nem ismert. A film képsebességéről, a hordozó szélességéről és hosszáról nincs információ. A film összideje feliratokkal együtt 19:54 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Szohodol-Lázár (Lazuri):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1966**. A film leltári száma:

(Arhiva I. E. F. Film nr. 99. b., c.,). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyag: polka, susul. Adatközlők: egy csoport, nevük nem ismert. Megjegyzés: a felvétel valószínűleg nem a faluban, hanem Nagyváradon készülhetett. A film képsebessége, a hordozó szélessége és hossza, illetve a felvétel időintervalluma nem ismert.

**Talpas (Talpoș):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1971**. A film leltári száma nem ismert.

(Arhiva I. E. F. Film nr. ?.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: ardeleana, ardeleana la șir, ardeleana de miná, ardeleana feciorește, la fete, lugojanu, minintelu feciorește. Adatközlők: legalább négy pár, nevük nem ismert. A film képsebességéről, a hordozó szélességéről és hosszáról nincs

információ. A film összideje feliratokkal együtt 7:44 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Tamásda (Tămașda):** Bihar vármegye. A gyűjtés ideje jelenleg pontosan nem ismert, viszont feltételezhetően 2000 után készült. A film leltári számmal egyelőre még nem rendelkezik (leltári szám Ø.). Gyűjtők: Farkas Tamás, Kukár Barnabás Manó. Rögzített román táncok: román táncok. Adatközlők: nem rendelkezünk róluk bővebb információval. A film képsebességéről, a hordozó szélességéről, annak hosszáról és időintervallumáról nincs információ. A mozgóképhez köthető egyéb leírásról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk. Megjegyzés: a felvételek Farkas Tamás és Kukár Barnabás Manó magángyűjteményében megtalálhatók, továbbá bekerültek a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is, a filmek közgyűjteményekben azonban még nem elérhetők, feldolgozásuk folyamatban van.

**Tataros (Brusturi):** Bihar vármegye. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1150.). Gyűjtők: Könczei Árpád (operatőri munka), Plugor Judit (zenei gyűjtő). Gyűjtés ideje: 1983. Rögzített román táncanyagok: lungă?, minintelu, sălăjan?, șchiop. (A táncok nevei a gyűjtők közlésével: șchiop, sălăjan, scuturatul măruntel.). Adatközlők: Ioan Gug (sz. 1955.), Elena Buie (sz. 1963.), Florian Costica Mocan (sz. 1926.), Ane Ardelean (sz. 1940.), Ioan Gug (sz. 1960.), Anita Muresan (sz. 1950.), Florae Gug (sz. 1930.). Hegedűn és trombitán Ion Bogdan (sz. 1929.) zenélt. A film ismeretlen képsebességű, 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 150 métert tesz ki a cigányfalvai (Tiganesti de Cris) felvétellel együtt. A mozgóképpel egy időben hangzóanyagot is rögzítettek (ZTI. Mgt. 4722. B. 19-37. és 4688. B. 3-4.). A filmhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, illetve fotódokumentációról nincs tudomásunk.

**Tiszacsege:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1955.** A film leltári száma (ZTI. ÁNE 61./HB. 6. amely megegyezik ZTI. Ft. 655-el.). Gyűjtők: Maác László (operatőri munka), Szépfalvy Zoltán (feladatát a filmjegyzőkönyv nem részletezte.). Rögzített magyar táncok: pásztortáncok, csárdás, férfiszólók, verbunk. Adatközlők: több pár, Cs. Kovács Imre és Juhász Mihály nevei ismertek. A némafilm felvétel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 150 métert tesz ki.

Megjegyzés: a felvételen a zenészek is látszanak, a film másolata megtalálható a Hagyományok Házában is (HH. VHS. 593.). A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról nincs tudomásunk.

**Tiszacsege:** Hajdú vármegye. Gyűjtés ideje: **1980.** A film leltári száma (ZTI. Ft. 1061.). Gyűjtők: Papp József, Pálfy Gyula, Vad László. Rögzített cigánytáncok: cigánytáncok. Adatközlők: tíz nő és nyolc férfi. Balog Ferenc (sz. 1959.), Juhász Péterné Lakatos Margit (sz. 1939.), Lakatos Anna (sz. 1961.), Lakatos Géza (sz. 1966.), Lakatos Ildikó (sz. 1972.), Lakatos István (sz. 1973.), ifj.? Lakatos János (sz. 1961.), Lakatos Sándor (sz. 1950.), ifj. Lakatos Sándorné (sz. 1952.), *Makula?* Erzsébet (sz. 1961.), Mága Ádámné Lakatos Anna (sz. 1954.), Nagy Andrásné Vadász Lenke (sz. 1961.), Nagy Kálmán (sz. 1954.), Rízműves Csaba (sz. 1964.), Szabó Gáborné Lakatos Róza (sz. 1932.), Vadász Éva (sz. 1966.), Vadász Péterné Nagy Róza (sz. 1955.), Vadász Zsolt (sz.1972.). A némafilm felvétel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 150 métert tesz ki. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Tulka (Tulca):** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1971.** A film leltári száma nem ismert. (Arhiva I. E. F. Film nr. ?.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: ardeleana, ardeleana de miná feciorește, bátrinește. Adatközlők: legalább három pár, nevük nem ismert. A film képsebességéről, a hordozó szélességéről és hosszáról nincs információ. A film összideje feliratokkal együtt 13:40 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk.

**Tulka (Tulca):** Bihar vármegye. A gyűjtés ideje pontosan nem ismert, viszont feltételezhetően 2000 után készült. A film leltári számmal egyelőre még nem rendelkezik (leltári szám Ø.). Gyűjtők: Farkas Tamás, Kukár Barnabás Manó. Rögzített román táncok: román táncok. Adatközlők: jelenleg nem rendelkezünk róluk bővebb információval. A film képsebességéről, a hordozó szélességéről, hosszáról és időintervallumáról nincs információ. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumen-

tációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk. Megjegyzés: a felvételek Farkas Tamás és Kukár Barnabás Manó magángyűjteményében megtalálhatók, továbbá bekerültek a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is, a filmek közgyűjteményekben azonban még nem elérhetők, feldolgozásuk folyamatban van.

**Váncsod:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1954**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 378.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített magyar táncanyagok: botostánc és labirintus tánc? Adatközlők: H. Bodnár Imre, a többiek nem ismertek. A némafilm felvétel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 29 métert tesz ki. Mozgóképhez köthető egyéb leírások: (ZTI. Akt. 140-141.). A mozgóképhez feltételezhetően köthető fotódokumentációt a Néprajzi Múzeumban őrzik, készítőjük Molnár Balázs: (NM. F. 114296-114300.). Hangzóanyagáról jelenleg nincs tudomásunk.

**Váncsod:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1958**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 592.). Gyűjtő: Béres András és esetleg Varga Gyula. Rögzített magyar táncanyagok: csárdás egyedül, kisharang, férfiszóló, csapásolás, verbunk. Adatközlő: H. Bodnár Imre. A némafilm felvétel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült és mintegy 42 métert tesz ki. Mozgóképhez köthető egyéb leírásokról, fotódokumentációról és hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Váncsod:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1956**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 1231). Gyűjtő: Béres András Rögzített magyar táncanyagok: csapásolás, verbunk, motolla-, harang- és cséphadarótánc. Adatközlő: H. Bodnár Imre. A némafilm felvétel 16-os képsebességű 16 mm-es nyersanyagra készült hossza azonban nem ismert. A felvételhez köthető fotódokumentáció a Déri Múzeumban található. (DM. F. 13840-13863.). A mozgóképhez köthető egyéb leírásokról, és hangzóanyagokról jelenleg nincs tudomásunk.

**Vértes:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1949-51**. A film leltári számmal nem rendelkezik, az anyag helye jelenleg ismeretlen. (leltári szám Ø.). Gyűjtő: Varga Gyula. Rögzített cigány táncanyag: cigánytáncok. Adatközlők: nem ismertek. A 9 mm-es film képsebességéről, hosszáról és időintervallumáról nincs információ. A felvételhez táncleírás és fénykép is tartozott, az anyag helye azonban jelenleg nem ismert.

**Vértés:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **1951**. A film leltári száma: (ZTI. Ft. 140). Gyűjtő: Molnár István. Rögzített táncanyag: páros táncok (koreográfia). Adatközlők: nyolc pár, helyi vértési együttes, az adatközlők neve ismeretlen. A némafilm felvétel képsebessége és a nyersanyag szélessége nem ismert, azonban mintegy 50 métert tesz ki a felvétel. Mozgóképhez köthető egyéb leírásokról, fotódokumentációról és hangzóanyagról jelenleg nincs tudomásunk.

**Ismeretlen 1:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **(é. n.)**. A film leltári száma nem ismert. (Arhiva I. E. F. Film nr. ?.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: ardeleana feciorește, ardeleana de doi feciorește, minintelu, minintelu feciorește, polca, ismeretlen páros forgó tánc. Adatközlők: legalább nyolc pár, nevükről nincs tudomásunk. A film a Biharban rögzített anyagok között volt, képsebességéről, a hordozó szélességéről és hosszáról nincs információ. A film összideje feliratokkal együtt 14:00 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk. Megjegyzés: a felvétel valószínűleg a 70-es években készülhetett. Néha a zenészek is látszanak. Egy hegedűs és egy dobos azonosítható, ennél azonban több zenész volt jelen, csak a takarástól nem igazán látszanak.

**Ismeretlen 2:** Bihar vármegye. Gyűjtés ideje: **(é. n.)**. A film leltári száma nem ismert. (Arhiva I. E. F. Film nr. ?.). Gyűjtő: Constantin Costea. Rögzített román táncanyagok: férfiszóló. Adatközlők: egy ismeretlen férfi. A film a Biharban rögzített anyagok között volt, képsebességéről, a hordozó szélességéről és hosszáról nincs információ. A felvételek időintervalluma: 2:14 mp. A mozgóképhez köthető egyéb információkról – helyi táncszokásokhoz fűződő néprajzi leírásokról, fotódokumentációról, illetve hangzóanyagokról stb. – jelenleg nincs tudomásunk. Megjegyzés: a felvétel valószínűleg a 70-es években készülhetett, a tekercsen az almaszegi (Voivozi) táncanyag után következik, elválasztó szöveg viszont nincs közöttük. Az is lehet, hogy a táncot Almaszegen (Voivozi) rögzítették, viszont a település más részén (32. ábra).<sup>405</sup>

---

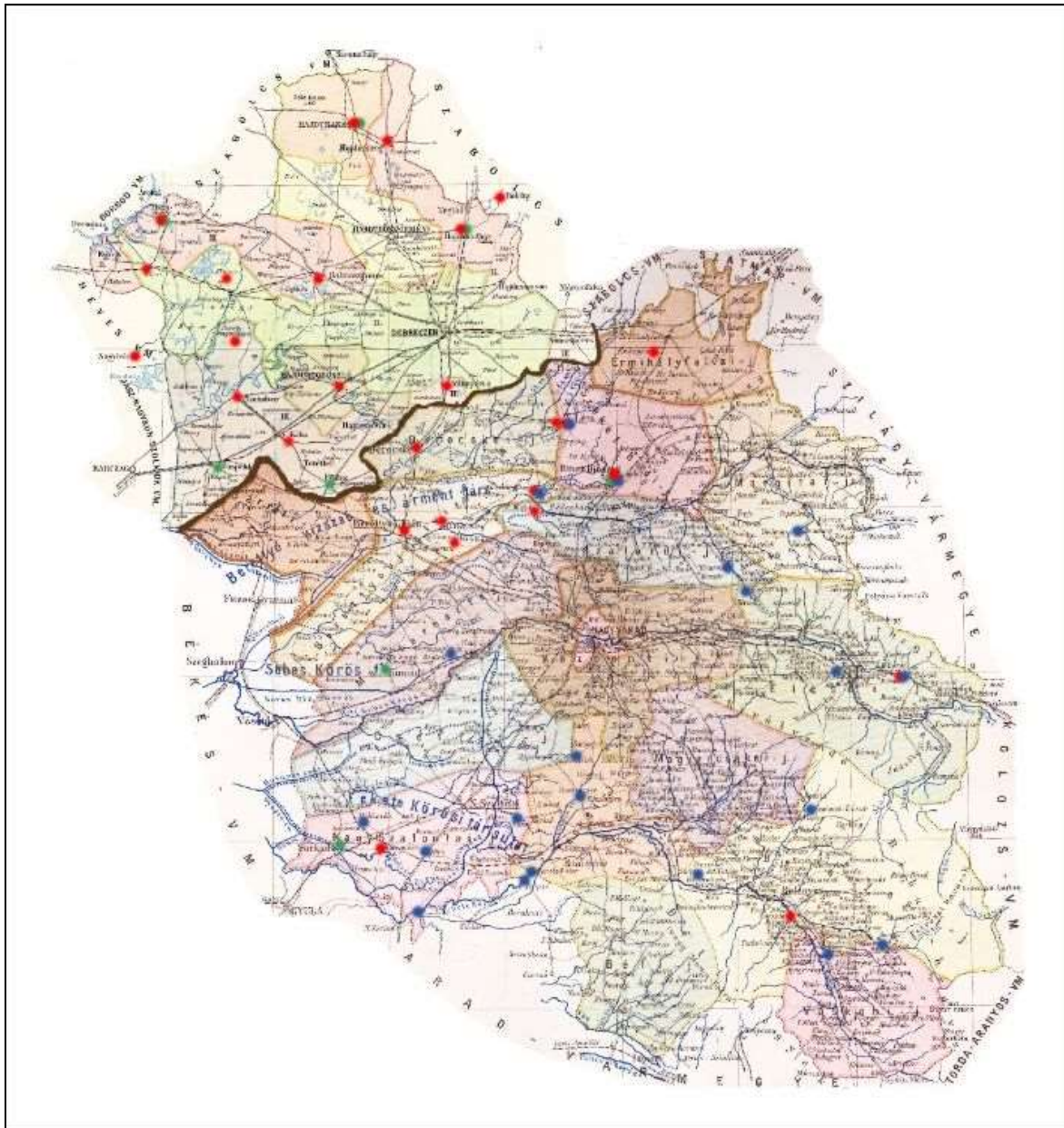
<sup>405</sup> Forrásjegyzék: **Almaszeg (Voivozi):** 1973. IEF - Institutul de Etnografie si Folclor – Academia Romana București, Str. Dobrescu I. Demetru Nr. 9, Sector 1, Cod. 010025. Film nr.: (?), **Belényesörvényes (Urviș):** 1965. CONSTANTIN COSTEA: *Folclor coregrafic Bihor I-II*. Casa creației populare a județului Bihor. Partea muziclă: IOSIF HERTEA. Coperta și schițele: TEODOR DAN. Cartografia: GHEORGE GAMAN. Redactor responsabil: LUCZAI CAROL. Tiparul executat

---

sub comanda nr 46, la Intreprinderea Poligrafică "Crisana" Oradea, str. Moscovei nr. 5. 1968. II. (Belényesörvényes: 223; 249; 325; 363; 409); **Balmazújváros**: 1955. (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.), **Berettyóújfalú**: 1954. (ZTI. Ft. 378.), **Bihardiószeg (Diosig)**: 1972. IEF - Institutul de Etnografie si Folclor - Academia Romana Bucureşti, Str. Dobrescu I. Demetru Nr. 9, Sector 1, Cod. 010025., Film Nr.: (?), **Biharhosszúaszó**: 1982. (ZTI. Ft. 1133.), **Bököny**: 1955. (ZTI. Ft. 280.), **Bököny**: 1992. (ZTI. Ft. 1433.), **Cigányfalva (Tiganesti de Cris)**: 1983. (ZTI. Ft. 1150.), **Debrecen**: 1932-47. (NM. 74.) **Derecske**: 1934. (Ft. 3.), **Derecske**: 1951. (ZTI. Ft. 106.), **Derecske**: 1951. (ZTI. Ft. 107.), **Derecske**: 1954. (ZTI. Ft. 363.), **Derecske**: 1997. (A film Békési András tulajdona), **Érsemjén (Simian)**: 1991. (HH. VHS. 298.), **Feketebátor (Batár)**: 1971. IEF - Institutul de Etnografie si Folclor – Academia Romana Bucureşti, Str. Dobrescu I. Demetru Nr. 9, Sector 1, Cod. 010025. Film nr.: (?), **Földes**: 1979-80. (ZTI. Ft. 1232.), **Hajdúdorog**: 1958. (Ft. 1231.), **Hajdúhadház**: 1952. (ZTI. Ft. 166.), **Hajdúhadház**: 1952. (ZTI. Ft. 167.), **Hajdúhadház**: 1956. (ZTI. Ft. 380.), **Hajdúnánás**: 1951. (ZTI. Ft. 98.), **Hajdúnánás-Tedej**: 1953. (ZTI. Ft. 1231.), **Hajdúnánás**: 1954. (ZTI. Ft. 1231.), **Hajdúnánás-Tedej**: (é. n.) (ZTI. Ft. 604.), **Hajdúszoboszló**: 1960. (ZTI. Ft. 1231.), **Hajdúszoboszló**: 1958. (ZTI. Ft. 593.), **Hajdúszoboszló**: 1958. (ZTI. Ft. 594.), **Hortobágy**: 1936. [magyar.film.hu/filmhu/magazin/georg-hollering-magankaloz-a-filmdzsungelben.html](http://magyar.film.hu/filmhu/magazin/georg-hollering-magankaloz-a-filmdzsungelben.html). Az oldal utolsó megtekintése 2018. II. 28., **Hortobágy-Halastó**: 1952. (ZTI. Ft. 1231.), **Hortobágy-Pusztá Angyalháza**: (é. n.) (Debreceni Déri Múzeum Néprajzi Osztály Béres András Archívum), **Hortobágy-Máta**: 1955. (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.), **Hortobágy-Ohat-Pusztakócs**: 1955. (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.), **Hosszúpályi**: 1949-51. (ZTI. Akt. 402.), **Illye (Ciomeghiu)**: (é. n.) (A felvételek Farkas Tamás, illetve Kukár Barnabás Manó magángyűjteményében megtalálhatók, továbbá bekerültek a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is. A filmek közgyűjteményekben azonban még nem elérhetők, feldolgozásuk folyamatban van.), **Kaba**: 1960. (ZTI. Ft. 1231.), **Kismarja**: 1950. (ZTI. Akt. 402.), **Kismarja**: 1951. (Ft. 113.), **Kismarja**: 1953. (ZTI. Akt. 402.), **Komádi**: Maác László (1958.) (ZTI. ÁNE. 93./HB. 5.), **Körösszegapáti**: 1951. (ZTI. Ft. 104.), **Köröstárkány (Târcaia)**: 1956. (ZTI. M. 5.), **Kötegyán**: 1954. (Ft. 0653.), **Krajnikfalva (Josani)**: 1965. (Film nr. 72. Arhiva I. E. F.). CONTANTIN COSTEA: *Folclor coregrafic Bihor I-II*. Casa creației populare a județului Bihor. Partea muziclă: IOSIF HERTEA. Coperta și schițele: TEODOR DAN. Cartografia: GHEORGE GAMAN. Redactor responsabil: LUCZAI CAROL. Tiparul executat sub comanda nr 46, la Intreprinderea Poligrafică "Crisana" Oradea, str. Moscovei nr. 5. 1968. I. (Krajnikfalva: 62; 121; 152; 223; 273; 295), **Méhkerék**: 1951. (ZTI. Ft. 371.), **Méhkerék**: 1951. (ZTI. Ft. 143.), **Méhkerék**: 1951. (ZTI. Ft. 144.), **Méhkerék**: 1952. román táncok. (ZTI. Ft. 1231.), **Méhkerék**: 1953. (ZTI. Ft. 197.), **Méhkerék**: 1954. (ZTI. Ft. 310. 1-2.), **Méhkerék**: 1954. (ZTI. Ft. 381. 1. tekercs), **Méhkerék**: 1954. (ZTI. ÁNE 31/Bé. 17. A film megegyezik a ZTI. Ft. 649-es felvétellel., **Méhkerék**: 1955. (ZTI. Ft. 269.), **Méhkerék**: 1956. (Ft. 373.), **Méhkerék**: 1958. (ZTI. Ft. 388.), **Méhkerék**: 1962-1966. (ZTI. Ft. 605.) (Megjegyzés: A film az Ft. 388-as anyagból lett átmásolva.), **Méhkerék**: 1966. (ZTI. Ft. 587.), **Méhkerék**: 1970. (ZTI. Ft. 719.), **Méhkerék**: 1973. (ZTI. Ft. 874.), **Méhkerék**: 1974. (ZTI. Ft. 861.), **Méhkerék**: 1974. (ZTI. Ft. 878.), **Méhkerék**: 1974. (ZTI. Ft. 920.), **Méhkerék**: 1977. (ZTI. Ft. 973.), **Méhkerék**: 1978. (Ft. 996.), **Méhkerék**: 1979-80. (ZTI. Ft. 1232.), **Méhkerék**: 1981. (ZTI. Ft. 1101.), **Méhkerék**: Hagyományok Házában őrzött táncgyűjtések. A gyűjtő/k jelenleg nem ismertek. VHS. 1. (megegyezik SVHS. 163-al), VHS. 2. (megegyezik SVHS 164-al), VHS. 10., VHS. 14., VHS. 26. (megegyezik SVHS. 174-el), VHS. 99., VHS. 183. (megegyezik SVHS. 328-al), VHS. 328., VHS. 333., VHS. 355., VHS. 358. (megegyezik SVHS. 238-al), VHS. 592., SVHS. 393., SVHS. 394., SVHS. 395., **Mikepércs**: 1954-55. (ZTI. Ft. 1231.), **Mikepércs**: 1955. (ZTI. Ft. 286.), **Nagybáród (Borod)**: 1965. (Film nr. 72-73. Arhiva I. E. F.). CONTANTIN COSTEA: *Folclor coregrafic Bihor I-II*. Casa creației populare a județului Bihor.

---

Partea muziclă: IOSIF HERTEA. Coperta și schițele: TEODOR DAN. Cartografia: GHEORGE GAMAN. Redactor responsabil: LUCZAI CAROL. Tiparul executat sub comanda nr 46, la Intreprinderea Poligrafică "Crisana" Oradea, str. Moscovei nr. 5. 1968. I. (Nagybáród: 317; 375; 405; 427); **Nagybáród (Borod)**: 1973-74. BÉRES ANDRÁS: A Nagybáródi táncok forrásértéke. *Táncstudományi Tanulmányok*. Szerk.: MAÁ CZ LÁSZLÓ. Bp., Kiadta: Magyar Táncművészek Szövetsége, 1992. 117-121., **Nagyiván**: 1951. (ZTI. Ft. 114.), **Nagyiván**: (1951(?)). (ZTI. ÁNE. 123./HB. 2.), **Nagyléta**: 1949-51. (ZTI. Akt. 402.), **Nagyléta**: 1958. (ZTI. Ft. 1231.), **Nagyléta**: 1958. (ZTI. Ft. 593.), **Nádudvar**: 1951. (ZTI. Ft. 126. a.), **Nádudvar**: 1951. Verbunk, Csárdás (ZTI. Fjk. 0126. b.), **Nádudvar**: 1958. Csárdás (ZTI. Ft. 593.), **Nádudvar**: 1952. (ZTI. Ft. 1231.), **Nádudvar**: 1958. (ZTI. Ft. 1231.), **Nyíracsád**: 1953. (ZTI. Ft. 1231.), **Nyíracsád**: 1955. (ZTI. Ft. 379.), **Nyíracsád**: 1958. (ZTI. Ft. 1231.), **Petrósz (Pietroasa)**: 1965. (Film nr. 77. b., d., f., g. Arhiva I. E. F. roata). CONTANTIN COSTEA: *Folclor coregrafic Bihor I-II*. Casa creației populare a județului Bihor. Partea muziclă: IOSIF HERTEA. Coperta și schițele: TEODOR DAN. Cartografia: GHEORGE GAMAN. Redactor responsabil: LUCZAI CAROL. Tiparul executat sub comanda nr 46, la Intreprinderea Poligrafică "Crisana" Oradea, str. Moscovei nr. 5. 1968. II. (Petrósz: 42; 71; 94; 112); **Pocsaj**: 1951. Csárdás, Román Erdélyi páros, Erdélyi oláhos (ZTI. Ft. 0119.), **Pocsaj**: 1958. (ZTI. Ft. 593.), **Polgár**: 1957. (ZTI Ft. 327.), **Polgár**: 1958. (ZTI Ft. 593.), **Polgár**: 1958. (ZTI. Ft. 1231.), **Polgár**: 1974. (ZTI. Ft. 908.), **Polgár**: 1975. (ZTI. Ft. 892.), **Püspökladány**: 1955. (ZTI. ÁNE. 65. I-II./HB. 4-5.), **Püspökladány**: (é. n.) (ZTI. Ft. 595.), **Rény (Rieni)**: 1966. (Film nr. 96. a., b., d., Arhiva I. E. F.). CONTANTIN COSTEA: *Folclor coregrafic Bihor I-II*. Casa creației populare a județului Bihor. Partea muziclă: IOSIF HERTEA. Coperta și schițele: TEODOR DAN. Cartografia: GHEORGE GAMAN. Redactor responsabil: LUCZAI CAROL. Tiparul executat sub comanda nr 46, la Intreprinderea Poligrafică "Crisana" Oradea, str. Moscovei nr. 5. 1968. II. (Rény: 170; 183; 195), **Sarkad**: 1954. (ZTI. ÁNE. 32./Bé. 4.), **Szentpéterszeg**: 1961. (ZTI. Ft. 488.), **Székelytelek (Sititelec)**: 1971. IEF - Institutul de Etnografie și Folclor - Academia Romana București, Str. Dobrescu I. Demetru Nr. 9, Sector 1, Cod. 010025. Film nr. (?), **Szohodol-Lázár (Lazuri)**: 1966. (Film nr. 99. b., c. Arhiva I. E. F.). CONTANTIN COSTEA: *Folclor coregrafic Bihor I-II*. Casa creației populare a județului Bihor. Partea muziclă: IOSIF HERTEA. Coperta și schițele: TEODOR DAN. Cartografia: GHEORGE GAMAN. Redactor responsabil: LUCZAI CAROL. Tiparul executat sub comanda nr 46, la Intreprinderea Poligrafică "Crisana" Oradea, str. Moscovei nr. 5. 1968. II. (Szohodol-Lázár: 131; 154); **Talpas (Talpos)**: 1971. IEF - Institutul de Etnografie și Folclor - Academia Romana București, Str. Dobrescu I. Demetru Nr. 9, Sector 1, Cod. 010025. Film nr. (?), **Tamásda (Tămașda)**: (é. n.) (A felvételek Farkas Tamás, illetve Kukár Barnabás Manó magángyűjteményében megtalálhatók, továbbá bekerültek a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is. A filmek közgyűjteményekben azonban még nem elérhető, feldolgozásuk folyamatban van.), **Tataros (Brusturi)**: 1983. (ZTI. Ft. 1150.), **Tiszacsege**: 1955. (ZTI. ÁNE 61./HB. 6. Megjegyzés: Megegyezik ZTI. Ft. 655-el), **Tiszacsege**: 1980. (Ft. ZTI. 1061.), **Tulka (Tulca)**: Constantin Costea 1971. IEF - Institutul de Etnografie și Folclor - Academia Romana București, Str. Dobrescu I. Demetru Nr. 9, Sector 1, Cod. 010025. Film nr. (?), **Tulka (Tulca)**: (é. n.) (A felvételek Farkas Tamás, illetve Kukár Barnabás Manó magángyűjteményében megtalálhatók, továbbá bekerültek a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is. A filmek közgyűjteményekben azonban még nem elérhető, feldolgozásuk folyamatban van.), **Váncsod**: 1954. (ZTI. Ft. 378.), **Váncsod**: 1956. (ZTI. Ft. 1231.), **Váncsod**: 1958. (ZTI. Ft. 592.), **Vértes**: 1949-51. (ZTI. Akt. 402.), **Vértes**: 1951. (ZTI. Ft. 140.), **Ismeretlen 1: (é. n.)** IEF - Institutul de Etnografie și Folclor - Academia Romana București, Str. Dobrescu I. Demetru Nr. 9, Sector 1, Cod. 010025. Film nr. (?), **Ismeretlen 2: (é. n.)** IEF - Institutul de Etnografie și Folclor - Academia Romana București, Str. Dobrescu I. Demetru Nr. 9, Sector 1, Cod. 010025. Film nr. (?).



32. ábra – Archív filmekben rögzített táncanyagok településenként <sup>406</sup>

<sup>406</sup> Megjegyzés: Archív filmekben rögzített táncanyagok vármegyetérképeken településenként ábrázolva. Saját szerkesztés. Piros színnel a magyar, zölddel a cigány, kékkel pedig a román táncgyűjtések helyszíneit jelöltük meg.

## V. ÖSSZEGZÉS – KÖVETKEZTETÉSEK

Mivel az értekezés elején felvetett hipotézisek az elvégzett kutatómunka alapján erős összefüggést mutatnak, éppen ezért ebben a fejezetben egységében adom meg rájuk a válaszokat: Közép-Európa országaiban, így Magyarországon és Romániában is a XX. században jelentős, de a XXI. század elején is kiemelkedő szerepet töltenek be az ott élő emberek életében hagyományaik, így népi kultúrájuk ápolása. Míg az előző évszázadban ezek még részei voltak a mindennapoknak, mára már a szubkultúra elemeivé váltak. A néprajztudomány előnyös helyzetben volt az 50-es években, hiszen akkor még éltek a hagyományos paraszti kultúra adatközlői, és éltek a mesterségek, a szokások és a táncok is. A szellemi és tárgyi kultúra egészen a századelőig egységesen működött, napjainkra azonban ezek a keretek felbomlottak, és jórészt csupán elemeiben, feldolgozásokban, színpadra állított művekben, hagyományőrző csoportok munkásságának köszönhetően élhetnek tovább. A korabeli néptáncgyűjtések – a kutatott térségre vonatkozóan témaspecifikus megközelítésben – különböző archívumokban fellelhetők. Teljes feldolgozásuk azonban még hosszútávú tudományos munkát igényel.

A vizsgált területen – mint az a kutatásaim során kiderült – jóval gazdagabb az az gyűjteményekben fellelhető néptánc- és népzenei anyag, mint amit a megőrzött és feldolgozott hagyományok alapján gondolni lehetett volna. Pedig meghatározó szereppel bírhat a jövőben is a lokális-regionális kultúra újrafelfedezése, megőrzése és ápolása, amely nyilvánvalóan elősegítheti mind a határon túl élő magyar területekkel, mind pedig a szomszéd népekkel való kapcsolattartást. A modern, egységesülő Európában és főként a Kárpát-medencében, függetlenül a jelenleg is zajló összetett negatív tendenciáktól, különösen fontos szerepet tölt be a népzenei és néptánckultúra ápolása.

Kutatómunkám célja az volt, hogy a régió településeinek mára már elfeledett hagyományait feltárva megvizsgáljam, milyen hatással lehetnek azok napjainkban a falvak arculatának változására, turisztikai vonzerejének növelésére, a lakosság megtartására, identitásképzésük alakítására, vagyis összességében az ott élők jövőjére. Kutatásom – reményeim szerint – egyben lehetőséget teremthet arra is, hogy a gyűjtőmunka során feltárt eddig ismeretlen, felhasználatlan anyagokat a népzenei és néptáncgyűjtések, hagyományőrző csoportok, tehát mindazok, akik a népi kultúra ápolásában mind a mai napig nélkülözhetetlen szerepet játszanak, tudományosan megalapozott módon bővíthessék reperto-

árjukat, gazdagítva ezzel településük, bővebb értelemben véve régiójuk, tágabb lakókörnyezetük kulturális életét.

Erre a népi kultúra széles spektrumából a néptánc és a népzene a legalkalmasabb, hiszen – bár napjainkban már egy szubkultúráról, egy városi túlélőről beszélhetünk – amennyiben a városokban működő néptáncgyűtéseket, és magát táncházmozgalom újbóli fellendülését is figyelembe vesszük, a néprajztudománynak ezek azok a reprezentálható szegmensei, amelyek egyszersmind színpadi produkcióként bemutathatók, ugyanakkor társasági alkalmakat teremtve újbóli, hagyományokon alapuló közösségi érzést teremtenek a társadalom legszélesebb rétegeit megmozgatva.

A disszertáció elkészítéséhez több tudományterület által használt, kipróbált, bevált módszereket, metodikát alkalmaztam kutatómunkám során. Elsőként a néprajz, a kulturális antropológia illetve a regionális tudomány összetett metszésében az adott területet a táncdialektusok szemszögéből vizsgáltam. Az új szempontok alapján végzett kutatás is azt támasztja alá, hogy a Nyírség, Érmellék, Sárrét, Hortobágy és Hajdúság között elterülő eddig jellegtelennek titulált, azonban a korábbi kutatások által sehova sem sorolható kistrégió, amelyet értelmezési kerettől függően hol tágabb, hol szűkebb területként értelmezhetünk, néprajzi és térségi szempontok alapján is valóban létező és elkülönülő entitással bír, amelyet jelen esetben Érvidék néven határoztam meg.

Az etnográfusok jellemzően az egyedit, a jellegzetest kutatják. Egy kalotaszegi tánc, viselet, zene, vagy akár építészet eltérő képet mutat a mezőségítől, vagy éppenséggel a szilágyságitól, és természetesen ugyanez érvényes a nagyobb dunántúli, tiszántúli és erdélyi táncdialektusok megállapításainál is. Martin György nagyobb területi egységek lehatárolására törekedett a táncanyagok egyedi eltérésére alapozva. Az általa lefektetett, és azóta is érvényben lévő táncdialektusokhoz rendelt térképeket viszont a napjainkban végzett alaposabb, részletesebb kutatások tovább pontosíthatják, nem csak Hajdúság és Bihar területén, hanem az egész Kárpát-medencében. Továbbá a néptáncdialektusok részletesebb vizsgálatánál ma sem lehet figyelmen kívül hagyni a szomszéd népek tánckutatási besorolásait, már ha ilyenek léteznek, illetve a társdiszciplínák, így a népzene-kutatás, a néprajz, a kulturális antropológia, a természet- és társadalomföldrajz, illetve a regionális tudományok kutatásokon alapuló eredményeit, pontosítva ezzel Martin György máig ható munkáját.

Néhol ugyan szükséges lépés lesz a dialektusok pontosítása, ezáltal akár revidálás is, jó példa erre a disszertációban feldolgozott Bihar, valamint – a további

kutatások eredményeinek tükrében – Szilágyság, illetve az Arad és Temes észak-déli vonalában elterülő Partiumi nagyrégió, illetve dialektus, amely interetnikus kapcsolatokban bővelkedő és igazából már sem az alföldi, sem pedig az erdélyi fő területekhez nem sorolható, éppen átmeneti jellege miatt. Továbbá más területeken is felmerülhet egy-egy kisebb dialektus, ebben az esetben a zenei besorolásban már meglévő és alkalmazott Közép-Tisza vidéki táncdialektus felvetése is. Mindez azonban egészen kis térségek feltárásáig is folytatható, jó példa lehet erre a disszertációban megállapított Érvidek elnevezés is. A munka folytatása és kiterjesztése azonban tudományos alapossággal végzett hosszú kutatómunkát igényel. Az, hogy az új terminológiát hosszabb távon a szűkebb és tágabb szakmai közösség magáénak tudja, tovább gondolja és ezáltal befogadja-e, az azonban már a jövő kérdésköre. Ugyanakkor mindez a diszciplínák határán mozgó kutatás témaspecifikus aspektusból tekintve – ahogy azt már említettük – bizonyíthatóan gyakorlati hasznossággal is bír.

A rendelkezésre álló információk nagyjából a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetéből, a Hagyományok Házából és a Debreceni Déry Múzeumból származtak, azonban a teljességre való törekvés érdekében a Bukaresti Folklór Intézetben őrzött filmanyagokra is kitértem, amelyek Bihar-Bihor területére vonatkoztathatók. Ez utóbbi kutatásom lényegi célja az volt, hogy a multietnikusnak tekinthető bihar-bihori területeket is feltárjam, hiszen Bihar vármegye egykori néptánc és népzenei életének összetett vizsgálata megkerülhetetlen a teljes kutatómunka, valamint annak jövőbeli tudományos és reprezentációs feldolgozása szempontjából, mivel ezen a területen remélhetőek további komparatív vizsgálatok, amelyek elősegíthetik más dialektusterületek, kistérségek és települések táncanyagának pontosabb feltárását, illetve egyes motívumok hasonlóságának és különbözőségének mélyrehatóbb elemzését. Jó példával szolgálhat erre a jövőben az érmelléki táncanyag kontextusba helyezése, továbbá a méhkeréki román táncok más bihari román települések átörökített viseleteivel, illetve zenei és táncanyagaival való összevetése is.

Egy-egy település esetében, ha csak a munkakapcsolatokat és a mulatságokat vesszük is figyelembe, nyilvánvalónak tűnhet, hogy a falvak ma ismert népdalai és táncanyagai számos helyről származhattak, és így számos elemből tevődhetek össze. A fennmaradt, átörökíthető adatok szempontjából azonban még az sem mindegy, hogy mely adatközlő állt a kamera, a fonográf, vagy éppenséggel a magnetofon elé, tehát az sem elhanyagolható kérdés, hogy kit talált meg a kutató. A kérdéskör ezek alapján

meglehetősen összetettnek tekinthető, akár csak egy település esetében is. Mikepércs 1867-1906. közötti házassági anyakönyvekből rekonstruált kapcsolati hálózatát már feldolgoztam. A ránk maradt, Mikepércsre vonatkozó táncfilmeket digitalizáltattam, a különböző gyűjtemények eddig fellelt kéziratait és hangzóanyagait összegyűjtöttem. Azonban a házassági anyakönyvek kapcsolati hálózatokra vonatkozatható vizsgálatát több településre kiterjesztve szükséges folytatni, ezáltal is pontosítva az eddigi tudományos eredményeket.

A kutatómunka kiszélesítésével más, újabb települések hasonló jellegű vizsgálatával, a házassági anyakönyvek statisztikai feldolgozásával nem csupán a néptánc és népzenei kutatások eredményei bővíthetnek, hiszen az elvégzett történeti kontaktushálózatok vizsgálati eredményeit szintúgy fel lehet használni más néprajzi kutatások, így akár az épített örökség stiláris egyezőségének elterjedési zónájára, de a vallásnéprajz, illetve más diszciplínák, így a szociológia keretein belül is. A disszertáció a magyar táncanyagok mellett mind a román, mind pedig a cigány adatközlőket szerepeltető filmekre is fókuszált, mindezek mellett azonban arra is törekedtem, hogy a táncfilmekkel rendelkező települések sorát egyfajta kis- és középrégiós besorolásban is feltüntessem. Mindez a jövőben talán elősegítheti a térség összetett és átfogó néptáncutatójának folytatását, illetve a lokális-regionális táncagyományok ápolását és megőrzésének előremozdítását egyaránt.

Elősegítené a további munkát a Nyírség, Érmellék, Sárrét, Hortobágy és Hajdúság között elterülő terület, voltaképpen az Érvidek zenei anyagának összegyűjtése is, amelyből zenei kiadványok is készülhetnének, elősegítve ezzel mind a zenei, mind pedig a táncanyagok újbóli megismerését és felvirágzását. A Hajdú és Bihar vármegyére vonatkozatható néptáncfilmek felkutatása, rendszerezése, és maga a mikepércsi esettanulmány tehát egy hosszú út első állomása, amelynek következtében új lendületet vehet a regionális néptáncélet, ami így a jövőben eddig ismeretlen, vagy kevésbé feltárt saját zenei és néptáncanyaggal gazdagodhat. Mindez a tudományos feldolgozáson túl megjelenhet a táncházakban szabad táncként, reprezentatív, színpadra állítható alkotások létrejöttét segítheti, és jelentős identitásformáló szerepet is betölthet a néptáncsoportok, hagyományörzők, összességében a települések életében, gazdagítva ezzel a napjainkban már szubkultúraként továbbélő lokális néptáncközösséget.

Számos táncanyaggal rendelkező település van még azonban a kutatott térségben, amelyek táncos múltjának mind részletesebb feldolgozásával és összehasonlításával válhat

csak teljesebbé a lokális-regionális eltérések és hasonlóságok elemzése, amelyek a későbbiekben pontosíthatják a Hajdúság, Hortobágy és Bihar térségi összefüggéseit és azok egzaktabb kis-, közép- és nagyrégiós lehatárolását és segíthetik a kulturális értékek fennmaradását. A Hajdú és Bihar vármegyékre vonatkozó néptáncmotívumokat őrző, eddig nem, vagy kevésbé ismert táncfilmek digitalizálása és restaurálása megtörtént, ezáltal is elősegítve azt, hogy ezek az anyagok visszakerüljenek a néptáncstudomány, egyszersmind napjaink néptáncéletének vérkeringésébe.

A disszertáció meghatározó célja volt többek között a Hajdú és Bihar vármegyékre vonatkoztatható, múzeumokban és gyűjteményekben meglévő táncfilmek témaspecifikus adatbázisának lexikonszerű összegyűjtése és kialakítása, amely egységesen próbálja feltárni az adott területet, megalapozva ezzel a jövőbeli holisztikus szemléletű részletesebb összehasonlító kutatás adatbázisát is. A digitális átmentést és restaurálást viszont folytatni kell, hiszen az akár 40-80 éves filmfelvételek és a 100 évesnél is öregebb fonográfhangerek adatállomány-értékei lassan elenyésznek, ami pótolhatatlan veszteséget jelentene az eddig kevésbé feltárt területek tudáskészletének viszonyában (33. ábra).



33. ábra – Filmrészlet restaurálás előtt és után. Ft. 113. Kismarja

Hosszabb távon az átmentett, digitalizált formátumok – amelyek ez esetben éppen a szellemi értéket képviselik – a jövőben elérhetővé válhatnak nem csak az adott gyűjteményekben, hanem akár egy, a szakma és az érdeklődő közönség körében is egy online adatbázisban is, elősegítve az átörökített anyagok megőrzését, egységes bemutatását, s így tudományos, empirikus és reprezentatív feldolgozást egyaránt.

A kutatás kezdetén azonban nem is volt sejthető, milyen nehézségek hátráltatják a munkát. Szűkebb értelemben véve az esettanulmányban részletesebben feltárt Mikepércsre és a kutatott térségére vonatkozó anyag nem véletlenül szóródott szét az évek során. Dr. Béres András is teljesen tudatosan és következetesen helyezte el életművét különböző archívumokban. Ez akkoriban teljesen logikus lépésnek tűnhetett, hiszen nem volt még internet és gyorsan áramló információcsere sem. Ha belegondolunk, akkortájt szinte csak így lehetett biztosítani, hogy a későbbi kutatók munkájuk során bárhol rábukkanjanak az etnográfusok gyűjtéseire, ez azonban napjainkban eléggé megnehezíti a kutatómunkát. Rég elfeledett adatok bukkantak a felszínre, azonban ez még csak a jéghegy csúcsa. A levéltári kutatást folytatni kell a különféle archív anyagok után, hiszen ki tudja, hol és milyen, Hajdú és Bihar táncéletére vonatkozó adatok kerülhetnek még elő.

A koreográfusok nagy része eddigi tapasztalataim alapján a néptáncra vonatkozó leírásokat sajnos nem tartja primer forrásoknak. Mindig a film az elsődleges, bár sokszor elhangzik, hogy azok nagyjából némafilmek, így gyakran nem lehet tudni, hogy milyen zenére is táncoltak. A másik hiányosság, hogy egyes esetekben nem elég hosszúak a felvételek, és nem térnek ki minden figurára. Azt azonban figyelembe kellene venni, hogy az 1960-as évekig nem volt olyan olcsó és könnyű dolog filmfelvételeket készíteni. A hajdúsági és bihari gyűjtés pedig még a leírások tekintetében is ritkábbnak tekinthető, a forgatott anyagról nem is beszélve – a feltárt dokumentumok ellenére is –, a feldolgozásokat már nem is említve...

Érdemes viszont kitérni arra is, hogy a reneszánsz, vagy más egyéb koraújkori táncanyagokat is nagyobb részt a leírásokból tudták rekonstruálni. Éppen ezért érthetetlennek tartom, hogy még mindig az a nézet dívik, hogy a néptánc tekintetében szinte csakis a filmekre kell támaszkodni. Tény, hogy mindig az adott felvétel nyújtja a legtöbb információt, de a leírások nagyobb fokú mellőzése – véleményem és tapasztalatom szerint – információvesztéssel jár, emiatt pedig sok esetben nem kaphatunk teljes és átfogó képet. A régi lejegyzett, felgyűjtött adatok és a filmek ott hevernek a raktárakban. Tetemes százalékát nem is ismerik és emiatt nem is kutatják és nem is dolgozzák fel. Az adatok

csak arra várnak a közkézen forgó felvételek mellett, hogy foglalkozzanak velük, ennek hiányában pedig – rosszabb esetben – végleg átadják magukat az enyészetnek.

Véleményem szerint az aktív helyszíni gyűjtés valóban megkerülhetetlen, de a néptánc tekintetében annak elsődlegessége a kutatott térségben erőteljesen megszűnőben van, vagy már meg is szűnt, így csak kiegészítő, hiánypótló adatokat nyerhetünk, hiszen azok az adatközlők, akik még tudták a hagyományos néptáncokat járni, javarészt már nem lehetnek közöttünk. Mára nagyobb részben csak a visszaemlékezések és a történetek maradhatnak ránk. Ha ezeket a berögzült formulákat leküzdénénk, vagy legalábbis több időt és pénzt áldoznánk a régi anyagok megmentésére, ma már legalább olyan értékű, ha nem kiemelkedőbb adatokat nyernénk, mintha egy-egy faluban kutatnánk táncos adatközlők után.

Azokkal az emberekkel, akik munkám során segítségemre voltak, folyamatosan egyeztetni kellett, ami rengeteg időt és energiát, emésztett, illetve emészt fel mind a mai napig. A még élő adatközlőkkel természetesen folytatni kell a megkezdett beszélgetéseket, amíg csak van rá lehetőségünk, hiszen bármilyen kevés új kiegészítő információval is gazdagodunk, az pontosíthatja a témában már összegyűjtött és ismert tudásanyagunkat.

A színpadra vitt helyi hagyományoknak Mikepércs esetében nagy jelentősége lehet az idegenforgalmi arculat kialakításában, mivel változatosabbá és vonzóbbá teszi a programokat, a múlt gyökereinek bemutatása révén pedig talán a jelent is jobban megértik és elfogadják a helyi lakosok és az idelátogatók.<sup>407</sup> Ennek a városhoz legközelebb eső településnek igen jó turisztikai adottságai vannak, amely javarészt mégis kihasználatlan maradt. A valóság az, hogy a napjainkban zajló identitáskonstrukciók a helyi lakosok aktív közösségi rétegét lehet, hogy valamilyen szinten összekovácsolhatják, azonban tényleges, nagyobb volumenű turisztikai élményt nem képesek kínálni. A ma zajló társadalmi változások azt mutatják, hogy igény van a régi tradíciók feltámasztására, mind a falu vezetősége, mind pedig a környéken lakók részéről. Fejleszhető, alakítható tehát a helyi érték, és a kialakult szokások őrzésének módja.

Egy koreográfia azonban nem más, mint egyfajta esztétizáló megóvás. A múlt századok régi táncos tömegkultúráját tehát jelen esetben a helyi néptánc kultúrát és a lokális táncanyagot ma már szinte kizárólag az adott magas kultúra által kiválasztott szakmai elit, gyűjtők, koreográfusok és tánctanárok szerkesztik és válogatják, amely legfőképp a koreográfiai prezentáció szűrőjén keresztül kerülhet bemutatásra. A szakmai elit azonban időről időre mindig a saját ízlésének, tudásának, illetve az adott korszaknak és a közönség igé-

---

<sup>407</sup> Részlet a Tímár Zoltánnal 2012. november 15-én készült interjúból

nyeinek megfelelően átesztétizálja a táncanyagot, így hozva létre újabb és újabb koreográfiákat és egyéb színpadi műveket.

A Mikepércsi csárdásnál azonban részint más a helyzet, mivel egyedi alkotásról beszélhetünk, amely ráadásul a lokális társadalom mindennapi életén belül identitásképző hatást is gyakorol. A kutatás legfőbb dilemmája éppen az, hogy a hagyomány oldaláról vizsgált, itt kialakult és mozgásba lendülő folyamatot az adott fogalmi keretek nem fedik le teljes mértékben.

Survival, tehát fennmaradt, túlélő tradícióról Mikepércsen a néptánc tekintetében nem beszélhetünk, mivel az helyben nem élte túl a világ változásait. Az improvizatív szabad tánc megszűnt létezni, így tehát egyfajta kultúrávesztésről beszélhetünk. Ennek következtében pedig megújuló-reformation hagyományokról sem lehet szó, mivel ez azt feltételezné, hogy a még élő tradíciót öntenék új formába. Azonban csak élő rendszereket lehet megreformálni. A napjainkra nagymértékben megváltozott világgép következtében a szokás eredeti formavilágát sem lehet rehabilitálni, mert nem tudunk az eredeti gyökerekhez visszanyúlni. Csak Dr. Béres András koreográfiája és a föllelhető gyűjtések maradtak ránk.

Viszont igazi revival, újjászületésről sem lehet szó ebben az esetben, mert a mikepércsiek kizárólag csak egy korszak reliktumaként képesek visszatulni és őrizni régvolt táncéletük szimbólumát, amely elsődlegesen mégis csak a Debreceni Népi Együttes repertoárját gazdagította. A községben megelégedtek a felfedezett színpadi művel, és eddig nem kutatták annak a lehetőségét, hogy milyen módon lehetne még inkább sajátjukká tenni a tánc motívumait, hiszen nem nyúltak vissza az úgynevezett „tisza forráshoz”, a filmekhez, a lejegyzésekhez, illetve a még élő helyi idősebb generáció visszaemlékezéseire sem támaszkodtak. Örvendetes, hogy tisztelik az alkotót és műsoron tartják ezt a koreográfiát, de ezáltal az eredeti mikepércsi szabad tánc stílusának és elemeinek csak egy részét ismerik és csakis ebbe a színpadi műbe zárva képesek azt lokális szinten megtanulni, vagy felismerni. Ahhoz pedig, hogy ténylegesen revitalizált hagyományokról beszélhessünk, és hogy a tánc kiszabaduljon a koreográfia által teremtett határokból és a leszűkült játéktérből, ismét el kellene sajátítaniuk a motívumok szabad elemvariálását. Így nem csak az alkotás tradícióját őriznék a későbbiekben a helyiek és a táncosok, hanem ténylegesen újjáéledhetne maga a kötetlen szabad tánc.

Kérdéses azonban, hogy a lokális társadalom felismerné-e az improvizációt, vagy az esetlegesen a jövőben elkészülő szerteágazó kutatáson alapuló új koreográfiákat. Napjainkban a már ismert mű annyira átjárta a település mindennapjait, hogy valószínűsít-

hetően egy újonnan bemutatott alkotást – hiába is készülne hiteles gyűjtés alapján – az ott élők nem, vagy csak nehezen titulálnának mikepércsinek, illetve nehezen emelnék azt be saját értékrendszerükbe, és emiatt igencsak nehézkesen azonosulnának vele. Ez viszont azt a problémát hordozza magában, hogy az eddig nem ismert és hasznosított, de mára összegyűjtött kutatási anyag, amely előremozdíthatná a térség identitáskonstrukcióját és élővé, vagy legalábbis élőbbé varázsolná ezt a táncanyagot, éppen a falun belül ütközne nagyobb ellenállásba, amíg néptáncos berkeken belül valószínűleg hamarabb elfogadnák azt. Ez pedig újabb kettőséget eredményezhet. Nem állítom, hogy a településen élők idővel nem lennének képesek azonosulni az új koreográfiákkal vagy az improvizációkkal, de eleinte azok bizonyára megosztanák a falu lakosait. Nem szükséges hogy bármi is Dr. Béres András már jól ismert alkotásának helyére lépjen, sőt nem is léphet, de az fontos, hogy alternatív lehetőségek is napvilágot lássanak, amelyek ki tudják elégíteni napjaink koreográfiai igényeit, hiszen maga a motívumkincs és a régvolt gyűjtési anyag csak akkor válhat élővé, amennyiben használják azt. Mindez a későbbiekben nyilvánvalóan új lendületet adhatna a lokális identitásnak is.

Napjainkban a Mikepércsi csárdás koreográfiája csak részben tekinthető a település hagyományának, hiszen még csak a helyi iskolában telt el elég idő ahhoz, hogy az intézmény életében egyfajta tradícióról beszélhessünk. Így a faluban zajló lassabb generációváltás miatt egyelőre egyfajta szokásról szólhatunk, amely azonban a hagyománnyá válás útjára lépett. Kizárólagos kreációról sem beszélhetünk, mert a tánc alapjai valamilyen szinten adottak, és bizonyos elemek valamilyen formában mégis csak megőrződtek, bár nem helyben, hanem egy koreográfiában. Már az 1950-es években elkészült színpadi mű is rekreációnak nevezhető, mivel az a lokális táncanyagra építkezett, így tehát sok mindent megőrizhetett az eredeti lépésekből és motívumkészletekből. A Mikepércsi csárdás újrafelfedezése óta lokális szinten, szellemiségét tekintve többletjelentéssel töltődött fel, azonban formailag eddig még nem öltött új alakot sem helyben, sem pedig néptáncsoportoknál, így napjainkban egyfajta megrekedt „*neo-semi rekreációról*” beszélhetünk, amely Mikepércsen vehette kezdetét, de folyamatosan kívülről érkező hatásoknak is köszönhetően képes továbbformálódni, amennyiben az Mikepércsen is támogatásra talál.<sup>408</sup>

---

<sup>408</sup> Megjegyzés: Ilyen belső folyamatokra épülő külső hatásnak tekinthető a Guinness-rekord kísérlet, amely Dr. Béres András gyermekeinek ötlete alapján vehette kezdetét, vagy az, hogy a dolgozat megírásához szükséges, Mikepércs táncéletére vonatkozó adatok összegyűjtése során a Főnix Néptáncgyűttes és Diós Gergő is próbálkozott szabad tánc kísérlettel, amelynek következtében előbb-utóbb egy új koreográfia is

A régi táncagyományok elemeit őrzi a koreográfia, amit a mikepércsiek felfedezhettek maguknak. Ennek következtében pedig saját képükre formálhatták a mű mondanivalóját, így tehát már nem csak egy színpadi alkotásról beszélhetünk, hanem egy helyi szimbólumról is. Talán egyfajta szokás újraalkotásának, újratemtésének lehetünk szemtanúi, amely még mozgásban van, illetve a jövőben még újabb és újabb lendületet kaphat. „*Habit-recreation*”, vagy játszva a szavakkal „*rehabitcreation*”..., ha már a régvolt szokásokat rehabilitálni nem lehet.

A kutatott társadalomtól való kulturális távolság legitimálta az antropológia tudományát, azonban mára már a hagyományos kultúrák megszűnőben vannak, a modern társadalom váltoásaival pedig más szakterületek is foglalkoznak. A „sajátnak” nevezett társadalomkutatásánál mindig van valamiféle morális kapocs és meggyőződés, ami megegyezik a lokális kultúra aktuális képviselőivel. Ha olyan kutató vetődne az adott helyszínre, akinek más az érdeklődési köre, vagy például külföldi, talán más következtetésekre jutna, vagy esetleg mást találna érdekesnek. Nem kaphatunk teljes képet a „saját társadalmunkban” végzett kutatások alapján sem, hiszen csakis bizonyos szegmenseire vagyunk érzékenyek, a megismerés emiatt pedig csakis részleges lehet.

## VI. AZ ÉRTEKEZÉS ÖSSZEFOGLALÓI

### **Az értekezés magyar nyelvű absztraktja**

Kulcsszavak: néprajz, néptánc, regionalitás, Hajdúság, Bihar, adatbázis, Mikepércs, néptáncstudomány, koreográfia, szabadtánc.

Kutatómunkám célja az volt, hogy a régió több településének mára már elfeledett hagyományait feltárva megvizsgáljam, milyen hatással lehetnek azok napjainkban a falvak imázsának építésére, turisztikai vonzerejének növelésére, a lakosság megtartására, vagyis az ott élők jövőjére. Egyben lehetőséget teremtve arra is, hogy a gyűjtőmunka során feltárt eddig ismeretlen, felhasználatlan anyagokat elérhetővé tegyük mindazok számára, akik a népi kultúra ápolásában nélkülözhetetlen szerepet játszanak, így tudományosan megalapozott módon bővíthessék repertoárjukat, gazdagítva ezzel településük, tágabb lakókörnyezetük kulturális életét. Erre a népi kultúra széles spektrumából a néptánc és a népzene a legalkalmasabb.

A kutatott terület Hajdú-Bihar megye egyik, Debrecenhez közel fekvő kistelepülése, Mikepércs, amelynek népi kultúrájáról bőséges az etnográfusok által a múlt században gyűjtött kutatható, de jobbára feldolgozatlan ismeretanyag. A rendelkezésre álló információk nagyjából a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetéből, a Hagymányok Házából és a Debreceni Déri Múzeumból származtak, azonban a teljességre való törekvés érdekében a Bukaresti Folklór Intézetben őrzött filmanyagokra is kitértem, amelyek Bihar-Bihor területére vonatkozhatnak.

Hajdú és Bihar vármegyékre vonatkozó néptáncmotívumokat őrző eddig kevésbé ismert táncfilmek digitalizálása megtörtént, elősegítve azt, hogy ezek az anyagok visszakerüljenek a néptáncstudomány vérkeringésébe. Hosszabb távon az átmentett, digitalizált formátumok a jövőben elérhetővé válhatnak egy online adatbázisban is, elősegítve ezáltal az átörökített anyagok megőrzését, egységes bemutatását, s így tudományos, empirikus és reprezentatív feldolgozást egyaránt.

A kutatások felkeltették az érdeklődést a Debrecenben és a környező településeken

működő néptáncsoportok körében. Így a mikepércsi néptáncanyag szabad tánc és koreográfiai megújulásán túl a berettyóújfalui, a hajdszoboszlói, a nyíracádi, a létavértesi, továbbá hajdúhadházi és kabai anyagok feldolgozására is mód nyílna, amelyhez csatlakozhat hosszabb távon a Hagyományok Házában és a Bukaresti Folklórintézetben végzett kutatások során feltárt, eddig néptánc szempontjából teljes mértékben feltáratlan érvidéki és érmelléki anyagok is.

### **Az értekezés angol nyelvű absztraktja**

Keywords: ethnology, folk dance, regionality, hajdúság, Bihar, database, Mikepércs, folk danceology, coreography, feedance

The aim of my research is to investigate, how the forgotten traditions of several settlements of the region may influence the molding of the villages' image, increase of tourist appeal, conserving village population, that is the future of the residents. At the same time, providing the chance to make the findings of my research freely accessible for all those who play an essential role in maintaining folklore, thus they may broaden their repertoire based on scientific findings and enrich the culture of several settlements. For this purpose, the most appropriate area of folklore is folk music and –dance.

The investigated area is Mikepércs, a settlement near Debrecen. The material from this region, collected by ethnographers in the last century, is rich, suitable for research, yet, mostly unprocessed. Greater part of the available information derived from the Institute of Musicology, Research Center of Liberal Arts, Hungarian Academy of Sciences and from the House of Traditions, furthermore from Déri Museum of Debrecen, however for entirety, film footage concerning the area of Bihar-Bihar, from the Folklore Institute of Bucharest also has to be included in the list. Video footage of folkdance motifs from Hajdú and Bihar counties has been digitalized, promoting its recirculation to the blood flow of folkdance.

In long term, digitalized format of the material could become accessible in an online database as well, promoting preservation, unified presentation, as well as the scientific, empiric and representative elaboration of the collected footage. The investigation has caught the attention of folkdance groups in and around Debrecen. Thus

beyond the reformation of folk material from Mikepércs, there would be a chance to process footage from Berettyóújfalu, Hajdúszoboszló, Nyíracsad, Létavértes, Hajdúhadház and Kaba, furthermore, material from the House of Traditions, Floklöre Insitiute of Bucharest and completely unprocessed material from Érmellék could also be included in the future.



## VII. HIVATKOZOTT IRODALOM

### Archívumokban őrzött dokumentumok forrása

BÉRES ANDRÁS

1969 Önéletrajz. Családi archívum.

BÉRES ZSUZSA

1993 Dr. Béres András életrajza. Családi archívum.

BUKARESTI FOLKLÓR INTÉZET

1973 Almaszeg (Voivozi). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári száma jelenleg nem ismert.

BUKARESTI FOLKLÓR INTÉZET

1972 Bihardiószeg (Diosig). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári száma jelenleg nem ismert.

BUKARESTI FOLKLÓR INTÉZET

1971 Feketebátor (Batár). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári száma jelenleg nem ismert.

BUKARESTI FOLKLÓR INTÉZET

1971 Székelytelek (Sititelec). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári száma jelenleg nem ismert.

BUKARESTI FOLKLÓR INTÉZET

1971 Talpas (Talpoş). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári száma jelenleg nem ismert.

BUKARESTI FOLKLÓR INTÉZET

1971 Tulka (Tulca). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári száma jelenleg nem ismert.

BUKARESTI FOLKLÓR INTÉZET

É. N. Ismeretlen 1. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári száma jelenleg nem ismert.

BUKARESTI FOLKLÓR INTÉZET

É. N. Ismeretlen 2. Archív filmén rögzített táncanyag. Leltári száma jelenleg nem ismert.

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1954 Hajdúnánás. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 8455-8465.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1960 Hajdúszoboszló. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 13972-13994.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1952 Hortobágy-Halastó. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 6365-6383.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1963 Hortobágy-Pusztá Angyalháza. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 17352-17365.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1960 Kaba. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (DM. F. 19026-19035.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1954 -55 között. Mikepércs. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 11391-11400.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1954 -55 között. Mikepércs. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 11406.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1954 -55 között. Mikepércs. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 11409-11416.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1954 -55 között. Mikepércs. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 11418-11425.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1954 -55 között. Mikepércs. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F. 13423-11425.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1954 -55 KÖZÖTT. MIKEPÉRC. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció.  
Leltári szám: (DM. F.13430-13435.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1958 Nádudvar. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám:(DM.  
F. 13552-13554.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1958 NÁDUDVAR. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám:  
(DM. F. 13556-13559.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1956 Váncsod. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM.  
F. 13840-13863.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1958 Polgár. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F.  
13564-13566.)

DÉRI MÚZEUM FOTÓTÁRA

1958 Polgár. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (DM. F.  
13746-13751.)

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNY

É. N. Hortobágy-Puszta Angyalháza. Archív filmen rögzített táncanyag. BÉRES  
AND-RÁS Archívum

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNY

É. N. Híres betyárok nyomában. Kézirat DOBOS GÁBOR névjegyzéke alatt. BÉRES  
ANDRÁS Archívum 46-49. doboz.

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNY

1957 Hajdúszovátra vonatkozó adatok. BÉRES ANDRÁS Archívum 23. doboz.

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1875 Gazdász csárdás. Leltári szám: (DMNA. V. 465.). Kotta 3 lapon.

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1888 Jogász csárdás. Leltári szám: (DMNA. V. 464.). Kotta 3 lapon.

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1897 Gazdász csárdás. Szerző: MAGYARI KÁLMÁN. Leltári szám: (DMNA. V. 469.).  
Kotta 2 lapon.

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1902 Kereskedő csárdás. Leltári szám: (DMNA. V. 463.). Kotta 3 lapon.

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1960 Kaba. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (DMNA. 542/70.).

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

É. N. Mikepércs. Betyár balladák Barna Jancsiról, Bogár Imréről és Rózsa Sándorról. Leltári szám: (DMNA. 372-70.).

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1930 -as évek. Mikepércs, Sáránd népdalok. Ecsedi István hagyatékából. Gyűjtő Vigvári Lajos. Leltári szám: (DMNA. K. 37/6. ).

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1955 Mikepércs. Táncok lakodalmi szokások. Gyűjtő: BÉRES ANDRÁS. KELEMEN LÁSZLÓ 60 éves fm. Mikepércs, KOZMA ISTVÁN 63 éves fm. Mikepércs, SÜTŐ IMRE 68. éves gazd. Mikepércs Templomzug. Leltári szám: (DMNA. 401-70.). Megegyezik: (NM. K. 6029.).

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1955 Mikepércs. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások. Gyűjtő: BÉRES ANDRÁS Leltári szám: (DMNA. 519-70.). Megegyezik: (DMNA. 1179-70.), (NM. K. 6665.), (NM. K. 10317.).

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1955 Mikepércs. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások. Gyűjtő: BÉRES ANDRÁS Leltári szám: (DMNA. 1179-70.), Megegyezik: (DMNA. 519-70.), (NM. K. 6665.), (NM. K. 10317.).

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1957? Mikepércs. Páros élet játék. Gyűjtő: BÉRES CSABA. A debreceni FAZEKAS MIHÁLY Gimnázium Néprajzi Szakkörének gyűjtője. Adatközlő: GALAMBOS SÁNDOR 77 éves. Leltári szám: (DMNA. 2620-94.). Megegyezik: (NM. K. 10010.).

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYÉNEK ADATTÁRA

1976 Mikepércsi kofák. SZABÓ KATALIN gyűjtése. (DMNA.1569-76.)

DÉRI MÚZEUM NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNY

1957 Derecskei cifraszűr. Egykoron SÜTŐ IMRE viselte. Gyűjtötte: BÉRES ANDRÁS  
Mikepércsen 1957 körül. Leltári száma: V. 57. 11. 1.

HAGYOMÁNYOK HÁZA

1991 Érsemjén (Simian). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH.  
VHS. 298.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS. 1.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS. 2.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS. 10.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS. 14.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS. 26.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS. 99.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS.  
183.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS.  
328.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS.  
333.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS.  
355.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS.  
358.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. VHS. 592.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. SVHS. 163.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. SVHS. 164.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. SVHS. 174.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. SVHS. 328.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. SVHS. 238.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. SVHS. 393.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. SVHS. 394.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

É. N. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (HH. SVHS. 395.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

1963 Köröstárkány. Archív hangzóanyag. Leltári szám: (HH. CD. GL. Mg. 14. b., 15. b.)

HAGYOMÁNYOK HÁZA

1960 Mikepércs. Archív hangzóanyag. Leltári szám: (HH. CD. DM. Mg. 4. a. mp3.)

#### HAGYOMÁNYOK HÁZA

1960 Mikepércs. Archív hangzóanyag. Leltári szám: (HH. CD. DM. Mg. 4. b. mp3.)

#### MAGÁNARCHÍVUM

1997 Derecske. Archív filmen rögzített táncanyag. A film BÉKÉSI ANDRÁS tulajdonát képezi.

#### MAGÁNARCHÍVUM

É. N. Illye (Ciomeghiu). Filmén rögzített táncanyag. A felvételek FARKAS TAMÁS, illetve KUKÁR BARNABÁS MANÓ tulajdonát képezik. Az anyag bekerült ugyan a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is azonban a közgyűjteményekben még nem érhető el, feldolgozásuk folyamatban van.

#### MAGÁNARCHÍVUM

É. N. Tamásda (Tămașda). Filmén rögzített táncanyag. A felvételek FARKAS TAMÁS, illetve KUKÁR BARNABÁS MANÓ tulajdonát képezik. Az anyag bekerült ugyan a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is azonban a közgyűjteményekben még nem érhető el, feldolgozásuk folyamatban van.

#### MAGÁNARCHÍVUM

É. N. Tulka (Tulca). Filmén rögzített táncanyag. A felvételek FARKAS TAMÁS, illetve KUKÁR BARNABÁS MANÓ tulajdonát képezik. Az anyag bekerült ugyan a Zenetudományi Intézetbe és a Hagyományok Házába is azonban a közgyűjteményekben még nem érhető el, feldolgozásuk folyamatban van.

#### MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR HAJDÚ-BIHAR MEGYEI LEVÉLTÁRA

1853 -1887 Reformtus Esketési jegyzőkönyv Mikepércs. (HV. MNL. OL. 2218. 1853-87.)

#### MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR HAJDÚ-BIHAR MEGYEI LEVÉLTÁRA

1888 -1895 Reformtus Esketési jegyzőkönyv Mikepércs. (HV. MNL. OL. 2218. 1888-95.)

#### MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Balmazújváros. Archív filmén rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Berettyóújfalu. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 378.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Berettyóújfalu. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (ZTI. Akt. 140-141.). Gépirat, 1 oldal.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1982 Biharhosszúaszó (Husasău de Tinca). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1133.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Bököny. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 280.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1992 Bököny. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1433.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Bököny. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (ZTI. Akt. 547.). Gépirat, 1 oldal.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Bököny. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (ZTI. Akt. 644.). Gépirat, 5 oldal.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Bököny. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (ZTI. TF. 1048-1093.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1992 Bököny. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. Mgt. 6337-6339.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1983 Cigányfalva (Tiganesti de Cris). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1150.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1934 Derecske. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 3.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1934 Derecske. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (ZTI. Akt. 1073.). Kézirat és gépirat vegyesen. Az egész dokumentum 19 lapból áll, viszont Derecskére csak 1 oldal vonatkozatható.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Derecske. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 106.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Derecske. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 107.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Derecske. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (ZTI. Akt. 30.). Kézirat és gépirat vegyesen. Az egész dokumentum 28 lapból áll, viszont Derecskére csak 7 oldal vonatkozatható.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Derecske. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 363.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1979 -80. között. Földes. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1232.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1950 Hajdúbagos. GOMBOS ÉVA és KELEMEN JÁNOS gépirata (ZTI. Akt. 62.) 2 oldal. 1950. december. 25-27.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Hajdúdorog. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1952 Hajdúhadház. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 166.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1952 Hajdúhadház. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 167.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1956 Hajdúhadház. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 380.).

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1952 Hajdúhadház. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. (ZTI. Akt. 284.). Gépirat, 1 oldal.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1952 Hajdúhadház. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. (ZTI. Akt. 323.). Gépirat. Az egész dokumentum 14 lapból áll, Hajdúhadházra 11 oldal vonatkoztatható.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Hajdúnánás. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 98.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1953 Hajdúnánás-Tedej. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Hajdúnánás. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

É. N. Hajdúnánás-Tedej. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 604.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1960 Hajdúszoboszló. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Hajdúszoboszló. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 593.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Hajdúszoboszló. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 594.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1936 Hortobágy. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 914.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1952 Hortobágy-Halastó. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Hortobágy-Máta. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Hortobágy-Ohat-Pusztakócs. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE. 59./HB. 1.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1949 -51 között. Hosszúpályi. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Akt. 402.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1960 Kaba. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1950 Kismarja. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Akt. 402.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Kismarja. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 113.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Kismarja. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (ZTI. Akt. 30.). Kézirat és gépirat vegyesen. Az egész dokumentum 28 lapból áll, amiből Kismarjára 15 oldal vonatkozatható.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1953 Kismarja. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Akt. 402.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Komádi. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE. 93./HB. 5.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Körösszegapáti. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 104.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1956 Köröstárkány (Tárcaia). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. M. 5.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1956 Köröstárkány (Tárcaia). Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (MTA. ZTI. Lt. 82-85.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1956 Köröstárkány (Tärcaia). Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (MGY. Magnetofonszalag).

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Kötegyán Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 0653.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 371.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 143.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 144.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1952 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1953 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 197.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 310. 1-2.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 381. 1. tekercs)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE 31/Bé. 17.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 649.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 269.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1956 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 373.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 388.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám:  
(ZTI. TF. 5276-5292.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám:  
(ZTI. TF. 31085-31356.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI.  
Mg. 1.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI.  
Mgt. 3397.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP.  
9083-9088.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1962 -1966 között. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám:  
(ZTI. Ft. 605.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1966 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 587.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1970 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 719.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1970 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI.  
Mgt. 2261-2262 (189.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1970 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám:(ZTI.  
Mgt. R. 2809-2810 (234 jk.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1970 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP.  
6715. a-i.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1970 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP. 6714. d-i.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1970 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP. 6716. a-b.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1973 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 874.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 861.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 878.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 920.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (ZTI. TF. 21083-31356.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (ZTI. TF. 36592-36627.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. Mgt. 3233.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP. 10202.-3.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. Mgt. 3910-3912.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP. 14115-14118.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1977 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 973.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1978 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 996.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1978 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám:  
(ZTI. TF. 38457-38833.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1978 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI.  
Mgt. 3784-3791. „R”.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1978 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP.  
11816-11822.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1979 -80 között. Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám:  
(ZTI. Ft. 1232.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1981 Méhkerék. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1101.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1981 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám:  
(ZTI. TF. 41656-41836.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1981 Méhkerék. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI.  
Mgt. 4266-4271.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 -55. között. Mikepércs. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám:  
(ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Mikepércs. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 286.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 -55 között. Mikepércs. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások.  
Leltári szám: (ZTI. Akt. 178.). Gépirat 60 oldal.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 -55 között. Mikepércs. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások.

Leltári szám: (ZTI. Akt. 548.). Gépírat 36 oldal.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1960 Mikepércs. Archív hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. Mg 3320. b. mp3)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1973 -74. között. Nagybáród (Borod). Archív filmen rögzített táncanyag.

Lelőhelye jelenleg nem ismert.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Nagyiván. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 114.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951? Nagyiván. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE.123.  
/HB. 2.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1949 -51. között. Nagyléta. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI.  
Akt. 402.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Nagyléta. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Nagyléta. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 593.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Nádudvar. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 126. a.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Nádudvar. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Fjk. 126. b.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Nádudvar. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 593.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1952 Nádudvar. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Nádudvar Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1953 Nyíracsad. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Nyíracsad. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 379.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Nyíracsad. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Pocsaj. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 0119.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Pocsaj. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám: (ZTI. Akt. 30.). Kézirat és gépirat vegyesen. Az egész dokumentum 28 lapból áll, amiből Pocsajra 10 oldal vonatkozatható.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Pocsaj. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 593.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1957 Polgár. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI Ft. 327.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Polgár. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI Ft. 593.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Polgár. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Polgár. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 908.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Polgár. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. JK. 254.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Polgár. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. Mgt. 3234-3236.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Polgár. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP. 10204)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Polgár. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP. 10206-10207.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1974 Polgár. Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP. 10209-10210.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1975 Polgár. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 892.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Püspökladány. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE. 65. I-II./HB. 4-5.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

É. N. Püspökladány. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 595.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Sarkad. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE. 32./Bé. 4.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1961 Sáránd. MARTIN GYÖRGY gépirata. (ZTI. Akt. 741.) 2 oldal.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1961 Szentpéterszeg. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 488.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1961 Szentpéterszeg. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám (ZTI. Akt 741.). Gépirat. 2 lap amelyből 1 oldal szól Szentpéterszegről

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1961 Szentpéterszeg Néptáncgyűjtéshez tartozó hangzóanyag. Leltári szám: (ZTI. AP. 3971-3972.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1983 Tataros (Brusturi). Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1150.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Tiszacsege. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. ÁNE 61. /HB. 6.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1955 Tiszacsege. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 655.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1980 Tiszacsege. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (Ft. ZTI. 1061.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Váncsod. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 378.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Váncsod. Néptáncgyűjtéshez tartozó jegyzetek és leírások. Leltári szám:  
(ZTI. Akt. 140-141.) Gépirat, 1 oldal.

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1954 Váncsod. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (NM.  
F. 114296-114300.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1956 Váncsod. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 1231.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1958 Váncsod. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 592.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1949 -51. között. Vértes. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI.  
Akt. 402.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1951 Vértes. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám: (ZTI. Ft. 140.)

MTA. BTK. ZENETUDOMÁNYI INTÉZET NÉPTÁNC ARCHÍVUM

1990 -es évek. BÉRES ANDRÁS Néptáncgyűjtéseinek filmjegyzéke. Leltári szám:  
(ZTI. Fjk. 1231.). Gépirat, 4 oldal.

NÉPRAJZI MÚZEUM

1932 -47 között. Debrecen. Archív filmen rögzített táncanyag. Leltári szám:  
(NM. 74.)

NÉPRAJZI MÚZEUM

1954 Berettyóújfalu. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám:  
(NM. F. 114301.)

NÉPRAJZI MÚZEUM

1934 Derecske. Néptáncgyűjtéshez tartozó fotódokumentáció. Leltári szám: (NM.  
F. 6217-6218.)

#### NÉPRAJZI MÚZEUM

1943 Mikepércs. Válaszok a falutörténeti kérdésekre. Gyűjtők: Cserkeszőrs. A gyűjtést a 977. Csokonai cscs. végezte. A gyűjtésben résztvevő csapattagok a következő személyek voltak. KOVÁCS LÁSZLÓ őrsvetető (a fotódokumentációt is ő készítette), CZAKÓ LAJOS, BÁRDFALVI LÁSZLÓ, GYŐRI LÁSZLÓ, MÉSZÁROS SÁNDOR és MOLNÁR ISTVÁN. Egy időre BALLAY JÓZSEF csapatparancsnok is csatlakozott az őrshöz. Adatközlők: SÜTŐ IMRE, SZABÓ JÓZSEF, HENTES JÓZSEF, KIS IMRE, MIKE JÓZSEFNÉ. Leltári szám: (NM. K. 21587.)

#### NÉPRAJZI MÚZEUM

1955 Mikepércs. Táncok lakodalmi szokások. Gyűjtő: BÉRES ANDRÁS. KELEMEN LÁSZLÓ 60 éves fm. Mikepércs, KOZMA ISTVÁN 63 éves fm. Mikepércs, SÜTŐ IMRE 68. éves gazd. Mikepércs Templomzug. Leltári szám: (NM. K. 6029.). Megegyezik: (DMNA 401-70.).

#### NÉPRAJZI MÚZEUM

1955 Mikepércs. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások. Gyűjtő: BÉRES ANDRÁS Leltári szám: (NM. K. 6665.). Megegyezik: (NM. K. 10317.), (DMNA. 519-70.), (DMNA. 1179-70.).

#### NÉPRAJZI MÚZEUM

1955 Mikepércs. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások. Gyűjtő: BÉRES ANDRÁS Leltári szám: (NM. K. 10317.). Megegyezik: (NM. K. 6665.), (DMNA. 519-70.), (DMNA. 1179-70.).

#### NÉPRAJZI MÚZEUM

1955 -56. Mikepércs. Vegyes Néprajzi gyűjtés. Gyűjtő: FAZEKAS MIHÁLY Gimnázium Néprajzi szakköre. KASZA PÁL, BÉRES CSABA, BELLEN TIBOR. Adatközlők: KELEMEN SÁNDOR dp. 62 éves és MKEREKES SÁNDORNÉ (özv.) 73 éves dp. Leltári szám: (NM. K. 9824.)

#### NÉPRAJZI MÚZEUM

1957? Mikepércs. Páros élet játék. Gyűjtő: BÉRES CSABA. A debreceni FAZEKAS MIHÁLY Gimnázium Néprajzi Szakkörének gyűjtője. Adatközlő: GALAMBOS SÁNDOR 77 éves. Leltári szám: (NM. K. 10010.). Megegyezik: (DMNA. 2620-94.).

#### NÉPRAJZI MÚZEUM

- 1971 Mikepércs. Paraszti életrajz. Gyűjtő: VÁRKONYI SZ. IMRE ref. lelkész.  
Adatközlő: Id. KELEMEN LÁSZLÓ Született: 1895. február 27. Leltári szám:  
(NM. K. 17253.)

#### SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM NÉPRAJZ ÉS KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA TANSZÉK

- 2011 Megrendezett táncantropológiai továbbképzés, ANDÓ ILONA: A kalocsai táncagyomány, mint kulturális örökségünk része. A „kalocsaiság” jelentéstartalmának vizsgálata a hagyományörzők identitásában című előadása 2011. december 8-án hangzott el.

#### **A hivatkozott irodalom bibliográfiája**

##### A PALLAS NAGYLEXIKONA

- 1893 II. kötet. Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság, Budapesten.

##### AGÓCS GERGELY

- 1982 A társadalmi dimenziók és a hagyomány megkerülhetetlensége. Jegyzet. Sportcsarnok. Budapest.

##### ALMÁSI ISTVÁN

- 1984 „Jagamas János zenetudományi és pedagógiai művei”. *A népzene mikrokozmoszában. Tanulmányok.* In: JAGAMAS JÁNOS: (Szerk.): Bukarest

##### ANTAL LÁSZLÓ

- 2005 Hagyományörzés. Annotált bibliográfia. Készült a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával. Szombathely. 1-46.

##### APPADURAI, ARJUN

- 2001 A lokalitás teremtése. SZELJAK GYÖRGY és ÁRENDÁS ZSUZSA fordítása. In: BÁRDI NÁNDOR, ERDŐSI PÉTER, KÁNTOR ZOLTÁN, KOVÁCS ÉVA, PAPP Z. ATTILA (Szerk): *Regio Kisebbség, Politika, Társadalom.* 12. évfolyam 2001. 3. szám. Kiadó: a TLA –Teleki László Intézet Közép-Európai Tanulmányok Központja – Felelős Kiadó: a Teleki László Intézet főigazgatója – Tördelés és sokszorosítás: Printer Art. Kkt. 3-31.

ARTYUNOV, SZ. A.

- 1987 Szokás, rítus, hagyomány. *Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény*. In: HOFER TAMÁS – NIEDERMÜLLER PÉTER (Szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport. Budapest. 104-108. Az eredeti megjelenése: Obücsaj, ritual, tradicija. *Szovjetszkaja Etnografija 2. szám*. 1981. 97-99.

BAKÓ ENDRE

- 1999 Püspökladány, három tájegység találkozásánál. *Magyarország kistérségei 8/4. Hajdú-Bihar megye. Sárrét*. In: CSISZÉR ZOLTÁN, GYALUS MÁRTA, KÁRAI LAJOS. (Főszerk.): CEBA Kiadó. Budapest

BALÁZS LAJOS

- 1987 Színpadra vitt népszokások. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből*. In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion Könyvkiadó. Bukarest 147-161.

BALÁZS LAJOS – BÍRÓ ZOLTÁN – BODÓ JULIANNA – GAGYI JÓZSEF – TÁNCOS ENDRE

- 1987 A lehető legszebb ruhában. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből*. In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion könyvkiadó. Bukarest. 211-228.

BALCSÓK ISTVÁN

- 2002 A Bihari térség általános bemutatása. *Magyarország kistérségei 8/1. Hajdú-Bihar megye. Bihari térség*. In: BARANYI BÉLA (Főszerk.): Ceba Kiadó Budapest.

BARABÁS JENŐ

1980. A népi kultúra zonális struktúrája. *Néprajzi csoportok kutatási módszerei. Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához 7.* (Szerk.): PALÁDI-KOVÁCS ATTILA MTA Néprajzi Kutatócsoport Budapest. 23-39.

BARANYI BÉLA

- 2004 A határmentiség dimenziói. Magyarország és keleti államhatárai. Dialog Campus Szakkönyvek, Területi és Települési Kutatások 22. Dialog Campus kiadó Budapest-Pécs 1-310.

BARANYI BÉLA

- 2007 A határmentiség dimenziói. Magyarországon. Dialog Campus kiadó Budapest-Pécs 1-318.

BARANYI BÉLA

- 2008 Az Észak-alföldi régió múltja és fejlődési pályája. In: Baranyi Béla (Szerk.): *Észak-Alföld. A Kárpát-medence Régiói*; 8. MTA Regionális Kutatások Központja, Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs 1-516.

BARANYI BÉLA

- 2011 Alföld – táj, régió, identitás. *Magyar történettudomány az ezredfordulón: Glatz Ferenc 70. születésnapjára*. In: GECSÉNYI L., IZSÁK L. (Szerk.): ELTE Eötvös Kiadó – MTA Társadalomkutató Központ. Budapest. 1-936.

BARANYI BÉLA

- 2013 Új kihívások egy kisváros interregionális kapcsolataiban a magyar-román határszélen: Létavértes esettanulmány. *Közép-Európai Közlemények. 2 szám*. In: GULYÁS LÁSZLÓ (Szerk.): 251-265.

BARANYI BÉLA

- 2014 Adalékok a határmentiség újraértelmezéséhez Magyarországon. DETUROPE: CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF TOURISM AND REGIONAL DEVELOPMENT 6.

BARNA GÁBOR

- 2007 Népi kultúra – nemzeti kultúra – nemzeti identitás. A népi kultúra szerepe a nemzeti kultúra és a magyar identitás megszerkesztésében. *Plenáris előadás a VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson. Debrecen, 2006. augusztus 23-26. Kultúra, nemzet, identitás*. In: JANKOVICS JÓZSEF – NYERGES JUDIT (szerk.): Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. Budapest. 61-85.

BARTÓK BÉLA

- 1913 Cântege poporale Românești din comitatul Bihor (Ungaria). Librărilile Socec & Comp. si C. Sfetea Bucureșta. Otto Harbassowitz Leipzig. Gerold & Comp. Viena.

BARTÓK BÉLA

1934. Népzenénk és a szomszéd népek zenéje. Budapest.

BAUSINGER, HERMANN

- 1983 A folklorizmus fogalmához. *Ethnographia XCIV*. 434-440 old.

BAUSINGER, HERMANN

- 1995 Népi kultúra a technika korszakában. In: VOIGT VILMOS. (Szerk.): Osiris-Századvég Kiadó, Budapest. 1-214.

BENYIK GYÖRGY

- 2013 Válságok és megoldások II. *Algyői hírmondó*. XXII. évfolyam 3. szám.  
Melléklet. 1-6.

BERNSTEIN, B. M.

- 1987 A hagyomány és a szociokulturális /társadalmi kulturális/ struktúrák. *Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény*. In: HOFER TAMÁS – NIEDERMÜLLER PÉTER (Szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport. Budapest. 115-120. Az eredeti megjelenése: *Tradicija i szociokultur'turnüe sztrukturü. Szovjetszkaja Etnografija 2. szám*. 1981. 107-109.

BÉKÉSI ANDRÁS

- 2006 A Derecskei verbunk története, motívum készletének elemzése és tanításának módszertana. Szakdolgozat, Magyar Táncművészeti Főiskola.  
Konzulens: LÉVAI PÉTER és DR. KARDOS LÁSZLÓ 3-47.

BÉRES ANDRÁS

- 1955 Mikepércsi csárdás – Béres András gyűjtése és feldolgozása. *Néptáncosok kiskönyvtára 14*. Művelt Nép Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó. Budapest.

BÉRES ANDRÁS

- 1992 A Nagybáródi táncok forrásértéke. *Tánc tudományi Tanulmányok*. In: MAÁ CZ LÁSZLÓ (Szerk.): Kiadta: Magyar Táncművészek Szövetsége. Budapest 117-121.

BÉRES CSABA – SÜLI-ZAKAR ISTVÁN

- 1990 Bihar. Térbeli hátrányok – társadalmi problémák. Készült a Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának sokszorosító műhelyében. Debrecen-Berettyóújfalu

BIHARI HORVÁTH LÁSZLÓ

- 2010 Beköszöntő. Az Észak-Bihar Néprajza sorozatról. A Pályi parasztság hagyományos kultúrája. Néprajzi gyűjtések és kutatási eredmények Hosszúpályiból. *Észak-Bihar Néprajza I*. In: BIHARI HORVÁTH LÁSZLÓ (Sorozatszerk.): Kiadja: A Hosszúpályi Kultúráért Alapítvány. Hosszúpályi. 5-10.

BIHARI HORVÁTH LÁSZLÓ

- 2012 Észak-Bihar néprajzi kutatása és muzeális intézményfejlesztése a 21. századelőn. *Tanulmányok Ujváry Zoltán 80. születésnapja alkalmából*. In: KAVECSÁNSZKI MÁTÉ – SZÁSZFALVI MÁRTA (Szerk.): A Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének kiadványa. 23-40.

BIHARI HORVÁTH LÁSZLÓ

- 2014 Legelőpuszták – szőlőskertek – tanyavilágok. Környezetátalakító hasznosítási formák Biharban a XVIII-XIX. században. PhD. Értekezés. Témavezető: DR. LOVAS KISS ANTAL. Készült a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola (Doktori Program) keretében. 1-173.

BÍRÓ ZOLTÁN

- 1987 Egy új szempont esélyei. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből*. In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion Könyvkiadó. Bukarest. 26-48.

BÍRÓ ZOLTÁN

- 1987 Az eladhatóság vonzásában. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből*. In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion Könyvkiadó. Bukarest. 82-97.

BÍRÓ ZOLTÁN

- 1987 Árcsói kerámiavásár. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből*. In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion Könyvkiadó. Bukarest. 120-134.

BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF

- 1987 A folklorizmus háttéréről. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből*. In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion Könyvkiadó. Bukarest. 63-81.

BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF

- 1987 Mi főleg csináltuk, mások magyarították. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből*. In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion Könyvkiadó. Bukarest. 162-183.

BODOR ANTAL

- 1934 A falu megismerése. Magyar Társaság Falukutató Intézete. Budapest.

BODOR ANTAL

1935 A falukutatás vezérfonala. Magyar Társaság Falukutató Intézete. Budapest.

BODÓ JULIANNA

1987 Jelképeink szerepváltása. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből*. In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion Könyvkiadó Bukarest. 49-62.

BOKRÉTÁSOK LAPJA

1938 Bokrétások lapja. IV–VI. szám. A magyar népművészet megóvásáról.

BORSOS BALÁZS (A)

2011 A magyar népi kultúra régiói I. *Dunántúl, Kisalföld, Alföld*. Mérték Kiadó. Budapest

BORSOS BALÁZS (B)

2011 A magyar népi kultúra regionális struktúrája I-II. A Magyar Néprajzi Atlasz számítógépes feldolgozása alapján. A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének kiadványa. Budapest.

BÓDI FERENC – CSAPODI CSABA

1970 Hazánk, Magyarország Budapest: Akadémiai Kiadó ISBN: 9630508400.

CHOLNOKY JENŐ

1910 A földrajzról. *Földrajzi Közlemények. XXXVIII. 1.* 1–11.

COSTEA, CONSTANTIN

1968 Folclor coregrafic Bihor I-II. Casa creației populare a județului Bihor. Partea muziclă: IOSIF HERTEA. Coperta și schițele: TEODOR DAN. Cartografia: GHEORGE GAMAN. Redactor responsabil: LUCZAI CAROL. Tiparul executat sub comanda nr. 46, la Intreprinderea Poligrafică "Crisana" Oradea, str. Moscovei nr. 5.

DÖVÉNYI ZOLTÁN

2010 Nyírség, Hajdúság, Berettyó-Körös vidék. (Szerk.): DÖVÉNYI ZOLTÁN. *Magyarország kistájainak katasztere*. Második átdolgozott és bővített kiadás. (Az első kiadást szerkesztette: MAROSI SÁNDOR és SOMOGYI SÁNDOR Sándor. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia földrajztudományi Kutatóintézete. Budapest.

DUDKÁNÉ PAP KATALIN

- 2013 I. Érmelléki Néptánc Találkozó. In: TÚRÓCZI BARNABÁS (Lapszerk.): *Létavértesi Hírek*. 2013. novemberi lapszám 7. old.

ENYEDI GYÖRGY

- 1983 Földrajz és társadalom. Budapest. Magvető Kiadó.

FARAGÓ JÓZSEF – JAGAMAS JÁNOS

- 1954 Moldvai csángó népdalok és néballadák. Bukarest.

FARAGÓ JÓZSEF – JAGAMAS JÁNOS

- 1974 Romániai magyar népdalok. Bukarest.

FITOS VILMOS

- 1917 Milyen tudomány a geográfia? *Földrajzi Közlemények*. XV. 362–392.

FÜGEDI JÁNOS – VARGA SÁNDOR

- 2014 Régi táncművelés egy baranyai faluban. In: PESOVÁR ERNŐ (Főszerk.): FELFÖLDI LÁSZLÓ és FÜGEDI JÁNOS. (Sorozatszerk.): L' Harmattan Kiadó MTA. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet. Budapest.

GÖRÖG DEMETER

- 1860 Magyar Atlasz, azaz a magyar-, horvát,- és tótországi megyék és szabad kerületek földképei. Kiadták Pesten.

GRÁFIK IMRE

- 2007 Kézművészet. Kézműveshagyomány, mint védjegy, avagy az eredetiség garanciája. *Hagyomány és eredetiség. Tabula könyvek* 8. In: WILHELM GÁBOR (Szerk.): Néprajzi Múzeum. Budapest. 240-251.

GREVUS, INA-MARIA

- 1969 Grenzen und Kontakte zur Territorialität des Menschen. In: Festschrift für GERHARD HEILFURTH zum 60. Geburtstag. 11–26. Göttingen.

GUSZEV, V. E.

- 1983 A folklorizmus tipológiája. *Ethnographia* XCIV. In: HOFER TAMÁS (Szerk.): Akadémia Kiadó. Budapest. 440-442.

GYÖRFFY ISTVÁN

- 1913 A feketekörös-völgyi magyarság. Településföldrajzi tanulmány. *Földrajzi Közlemények*. 41. kötet. 10. füzet. 8 tábla, 451-552.

GYÖRFFY ISTVÁN

- 1915 Dél-Bihar népesedési és nemzetiségi viszonyai negyedfélszáz év óta. *Földrajzi Közlemények*. 43. kötet. 6-7. füzet. 1 tábla, 257-293.

HÉZSER AURÉL

- 1922 Az emberföldrajz fogalma és tárgyköre. *Föld és ember. II.* 16–34.

HÉZSER AURÉL

- 1929 Fogalomzavarok a földrajz egyes ágainak elnevezése körül. *Földrajzi Közlemények. LVIII.* 153–155.

HÉZSER AURÉL

- 1930 Emberföldrajzi feladataink. *Földrajzi Közlemények. LVIII.* 1–3. 3–8.

HOBBSAWM, ERIC

- 1983 Introduction: Inventing Traditions. *The Invention of Tradition* In: HOBBSAWM, ERIC – RANGER, TERENCE Cambridge University Press. 1983. 1-14.

- 1987 Tömeges hagyománytermelés: Európa 1870-1914 *Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény*. In: HOFER TAMÁS – NIEDERMÜLLER PÉTER (Szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport. Budapest. 127-197. Az eredeti megjelenése: Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914 Cambridge: In: ERIC HOBBSAWM and TERENCE RANGER (eds.): *The Invention of Tradition. Cambridge University Press (Past and Present Publications.)* 1983. 263-307.

HOFER TAMÁS – NIEDERMÜLLER PÉTER

- 1987 Előszó. *Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény*. In: HOFER TAMÁS – NIEDERMÜLLER PÉTER (Szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport. Budapest.

HOPPÁL MIHÁLY

- 1998 *Folklór és közösség*. Széphalom könyvműhely. Budapest.

HOPPÁL MIHÁLY

- 2004 *Folklór és hagyomány. Válogatott tanulmányok* In: FAZEKAS ZSUZSA (Szerk.): Gondolat kiadó – Európai Folklór Intézet. Budapest.

ILYÉS ZOLTÁN

- 1996 Politikai, kulturális-etnikai és természeti határok a Székelyföldön (Kísérlet a XIX. század végi állapot rekonstruálására). *Határon innen – határon túl*. (Szerk.): PÁL ÁGNES – SZÓNOKYKYNÉ ANCSIN GABRIELLA. 63–71. Szeged.

ILYÉS ZOLTÁN (A)

- 1998 A tájhasználat változásai és a történeti kultúrtáj 18–20. századi fejlődése Gyimesben. Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem – PhD. értekezés

ILYÉS ZOLTÁN (B)

- 1998 Életmód, tájhasználat, kulturális mintakövetés Bars megyei németeknél. A *Felvidék történeti földrajza*. In: FRISNYÁK SÁNDOR. (Szerk.): Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei MTA. Nyíregyháza. 321-332.

JAGAMAS JÁNOS

- 1956 „Beiträge zur Dialektfrage der ungarischen Volksmusik in Rumänien”. (Adatok a romániai magyar népzenei dialektusok kérdéséhez.) *Studia memoriae Bélae Bartók sacra*. Budapest

JAGAMAS JÁNOS

- 1957 „Beiträge zur Dialektfrage der ungarischen Volksmusik in Rumänien”. (Adatok a romániai magyar népzenei dialektusok kérdéséhez.) *Studia memoriae Bélae Bartók sacra*. Editio secunda Budapest.

JAGAMAS JÁNOS

- 1977 Adatok a romániai magyar népzenei dialektusok kérdéséhez. *Zenatudományi Írások*. 25-51.

JUHÁSZ KATALIN

- 2011 Tevkenységformák és interpretációk modelljei: hagyomány és tudomány; hagyomány és kreativitás. *HAGYOMÁNY – ÖRÖKSÉG – KÖZKULTÚRA. A magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében*. In: DIÓSZEGI LÁSZLÓ, JUHÁSZ KATALIN (Szerk.): Teleki László Alapítvány. Budapest. 157-165.

KARNOOUH, CLAUDE

- 1983 A folklór felhasználásáról, avagy a „folklorizmus” átváltozásáról. *Ethnographia XCIV*. 442-447.

KAVECSÁNSZKI MÁTÉ

- 2010 Táncfolklorisztikai jegyzetek a házasságkötés Hosszúpályi szokásrendszeréhez. A Pályi parasztság hagyományos kultúrája. Néprajzi gyűjtések és kutatási eredmények Hosszúpályiból. *Észak-Bihar Néprajza I.* In: BIHARI HORVÁTH LÁSZLÓ (Sorozatszerk.): Kiadja: A Hosszúpályi Kultúráért Alapítvány. Hosszúpályi. 237-246.

KAVECSÁNSZKI MÁTÉ

- 2015 Tánc és közösség. A társastáncok és a paraszti táncművelés kapcsolatának elmélete bihari kutatások alapján. *Studia Folkloristica et Ethnographica.* (Sorozatszerk.): BARTHA ELEK. Debreceni Egyetemi Kiadó. 1-192.

KEMÉNYFI RÓBERT (A)

- 2002 A gömöri etnikai térmozaik. A történeti Gömör és Kis-Hont vármegye etnikai térszerkezetének változása – különös tekintettel a szlovák–magyar etnikai határ futására. *Interethnica 3.* (Sorozatszerk.): LISZKA JÓZSEF. A kiadványt lektorálta KOCSIS KÁROLY. Fórum Kisebbségkutató Intézet Lilium Aurum Könyvkiadó Komárom – Dunaszerdahely.

KEMÉNYFI RÓBERT (B)

- 2002 Az „etnikai táj” kultúrnemzeti mítosza. *Regio. 13. 4.* 93–108.

KRETSCHMER, INGRID

- 1965 Die thematische Karte als Wissenschaftliche Aussageform der Volkskunde. Bad Godesberg

LÁNYI ÁGOSTON

- 1982 Táncírás, kinetográfia. Magyar Néprajzi Lexikon V. kötet. In: ORTUTAY GYULA (Főszerk.): Akadémia Kiadó Budapest. 178.

LUKÁCS BORBÁLA

- 1987 A szüreti bál. *Néphagyományok új környezetben Tanulmányok a folklorizmus köréből.* In: BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF – PÉNTEK JÁNOS (Szerk.): Kriterion Könyvkiadó. Bukarest. 184-191.

MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON

- 1979 II. kötet. In: ORTUTAY GYULA (Főszerk.): Akadémia Kiadó. Budapest.

MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON

- 1980 III. kötet. In: ORTUTAY GYULA (Főszerk.): Akadémia Kiadó. Budapest.

MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON

1981 IV. kötet. In: ORTUTAY GYULA (Főszerk.): Akadémia Kiadó. Budapest.

MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON

1982 V. kötet. In: ORTUTAY GYULA (Főszerk.): Akadémia Kiadó. Budapest.

MAGYAR ZOLTÁN

2011 A magyar népi kultúra régiói II. *Felföld, Erdély, Moldva*. Mérték Kiadó. Budapest

MARKARJAN, E. SZ.

1987 A kulturális hagyományok elméleti kulcskérdései. *Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény*. In: HOFER TAMÁS – NIEDERMÜLLER PÉTER (Szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport. Budapest. 67-103. Az eredeti megjelenése: *Uzlovüje problemü teorii kul'turnoj tradicii Szovjetszkaja Etnografija 2. szám* 1981. 78-96.

MARTIN GYÖRGY

1970 Magyar tánc típusok és táncdialektusok. I-III. Budapest.

MARTIN GYÖRGY

1979 A Magyar körtánc és európai rokonsága. Akadémia Kiadó. Budapest.

MARTIN GYÖRGY

1980 Magyar táncdialektusok. *A magyar néptánc hagyományok*. In: LELKES LAJOS és TAKÁCS ÁGNES (szerk.): Zeneműkiadó Vállalat. Budapest. 17-42.

MARTIN GYÖRGY

1995 Magyar tánc típusok és táncdialektusok. Planétás Kiadó Budapest.

MARTIN GYÖRGY

1997 Magyar táncdialektusok. *A magyar nép és nemzetiségeinek tánc hagyományai*. In: FELFÖLDI LÁSZLÓ PESOVÁR ERNŐ és P. SZABADOS KATALIN (Szerk.): Planétás Kiadó Budapest. 216-354.

MENDÖL TIBOR

1938 Bihar-vármegye földrajza. Bihar-vármegye. In: NADÁNYI ZOLTÁN (Szerk.): A magyar városok monográfiája kiadóhivatala. Budapest.

MENDÖL TIBOR (A)

1947 Néprajz és földrajz. *Ethnographia*. LVIII. 3-4. 154-162.

MENDÖL TIBOR (B)

- 1947 A magyar emberföldrajz múltja, jelen állása és feladatai. Néptudományi Intézet – Különnyomat. Budapest.

MENDÖL TIBOR

- 1949 Parasztság és táj. In: ORTUTAY GYULA. (Szerk.): *Néprajzi Tanulmányok I.* Pázmány Péter Tudományegyetem Néprajzi Intézete. Budapest. 20–27.

MENDÖL TIBOR

- 1999 A földrajztudomány az ókortól napjainkig. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest.

MEYROWITZ, JOSHUA

- 2005 A globális hajnala: A hely és önazonosságtudat új élménye a világfaluban. *A mobilkommunikáció filozófiai kérdései.* ZAMFIRACHE IRIS fordítása. In: FÁBRI GYÖRGY (Főszerk.): In: CZIGLER ISTVÁN, FEHÉR MÁRTA, FEJŐS ZOLTÁN, GRA-NASZTÓI GYÖRGY, HUNYADY GYÖRGY, KELEMEN JÁNOS, NYÍRI KRISTÓF, VARGA CSABA (Szerkesztőbizottság). *Világosság BETA Bölcsészeti-Akadémiai Folyóirat.* 2005/6. szám. Kiadja a Tudástársadalom Alapítvány. 29-36.

MOHAY TAMÁS

- 1997 Hagyományés hagyományteremtés a csíksomlyói búcsún. *Népi vallásosság a Kárpát-medencében II.* In: S. LACKOVITS EMŐKE (Szerk.): Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém – Debrecen. 130-148.

MÜHLMANN, WILHELM

- 1938 Methodik der Völkerkunde. Stuttgart

NEMES NAGY JÓZSEF

- 1998 A tér a társadalomkutatásban. Bevezetés a regionális tudományba. (Sorozatszerk.): ENYEDI GYÖRGY, TAUSZ KATALIN, VÁRNAI GYÖRGYI. Lektorálta: KOROMPAI ATTILA. A kötet megjelenését a Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, a MTA (Stratégiai Kutatások), az OTKA és a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium támogatta. 1-261.

NEIßER, HERBST

- 1970 Statistik, eine Methode der Volkskunde. In: JEGGLE, UTZ – GEIGER, KLAUS – KORFF, GOTTFRIED. (Hrsg.): *Abschied vom Volksleben.* 105–123. Tübingen.

NOVÁK LÁSZLÓ

1997. Emberföldrajz és településnéprajz. *Tisicum. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve. X.* DAMJANICH JÁNOS Múzeum – különlenyomat. Szolnok. 155–165.

OLASZ LAJOS

- 2009 Nemzetállamiság és integráció kérdése Közép- és Kelet-Európában az ezredfordulón. *Nemzetiségi-Nemzeti-Európai identitás.* In: SZIRMAI ÉVA – ÚJVÁRI EDIT. (Szerk.): Konferencia kiadvány A SZTE. JGYPK. Felnőttképzési Intézetében 2008. november 12-13-án tartott konferencia előadásaiából. Szeged. A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézetének kiadása, Felelős kiadó: T. MOLNÁR GIZELLA intézetvezető, 51-61.

OLZAK, SUSAN

- 1993 Etnikai konfliktusok elemzési lehetőségei. *Regio. 4. 1. 159–182.*

PAPP LÁSZLÓ

- 1942 Lakodalmi szokások Hosszúpályiban. *Táj és népkutatás a középiskolában*  
In: VÉGH JÓZSEF (Szerk.): Budapest.

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA

- 1984 Kulturális határok és kontaktzónák Észak-Magyarországon. . *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon* (Szerk.): KUNT ERNŐ – SZABADFALVI JÓZSEF – VIGA GYULA. Miskolc. 61–73.

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA

- 1980 A kulturális régiók néprajzi vizsgálata. *Néprajzi csoportok kutatási módszerei. Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához 7.* (Szerk.): PALÁDI-KOVÁCS ATTILA. MTA Néprajzi Kutatócsoport Budapest. 57–75.

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA (Főszerk.):

- 2000 Társadalom. „*Magyar Néprajz VIII.*” Akadémiai Kiadó. Budapest.

PÁLFI CSABA

- 1970 A Gyöngyösbokréta története. *Táncstudományi Tanulmányok.* In: DIENES GEDEON – MAÁ CZ LÁSZLÓ (Szerk.): Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Tagozata Budapest 115-161.

PÁVAI ISTVÁN

- 2006 Erdély a magyar néprajz-, népzene- és a néptánc kutatás táj-szemléletében. *Zenatudományi Dolgozatok 2004-2005.* MTA Zenatudományi Intézet, Budapest. 193–216.

PESOVÁR ERNŐ

- 1981 Tánc hagyományunk művelődéstörténeti jelentősége. *Síppal dobbal... A Népművelési Intézet Tánc és Zenei Osztályának Kiadványa.* Budapest. 5-9.

POZSONY FERENC

- 2014 Organikus és szervezett népi kultúra a tánc házmozgalomban. *Az erdélyi magyar táncművészet és tánc tudomány az ezredfordulón II.* In: KÖNCZEI CSONGOR (Szerk.): Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Kolozsvár. 169-177.

PROBÁLD FERENC

- 1995 A regionális földrajz helye a geográfiában. (Háttér vázlat). *Regionális Tudományi Tanulmányok II. szám.* 35-63.

RECHNITZER JÁNOS

- 1993 Szétszakadás vagy felzárkózás. (A térszerkezetet alakító innovációk.). MTA. RKK. Észak-dunántúli Osztályának Kiadványa. Győr. 1.208.

SCHEIDT, WALTER

- 1930 Kulturbioogie. *Vorlesungen für Studierende aller Wissensgebiete.* In: G. Fischer (Szerk.): Jena kiadó. Jena.

SHILS, EDWARD

- 1987 A hagyomány. Bevezetés. *Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény.* In: HOFER TAMÁS – NIEDERMÜLLER PÉTER (Szerk.): MTA. Néprajzi Kutató Csoport. Budapest. 15-66. Az eredeti megjelenése: (1981): *Tradition Chicago: The University of Chicago Press „Introduction”* 1-21.

SIPOS ORBÁN

- 1903 Bihar vármegye. A népesedési, vallási, nemzetiségi és közoktatási statisztika szempontjából. Szent László nyomda. Nagyvárad.

SOLYMOS JÓZSEF

- 2016 „Egy kicsi mindig hiányzott.” VARGA GYULA élete és munkássága. In: SOLYMOS JÓZSEF (Szerk.): (olvasószerk.): MAGYARI MÁRTA. A debreceni Déri Múzeum Közleménye I. 1-175.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN

- 2001 A bihari területek szerepe Hajdú-Bihar megye kialakulásában. *Bihari diéta III.* In: MATOLCSI LAJOS (Szerk.): *Ethnica* kiadás In: UJVÁRY ZOLTÁN (Szerk.): Debrecen. 28-51.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN – PÉNZES JÁNOS

- 2004 Észak Bihar közigazgatási kérdései. *Bihari diéta V.* In: MATOLCSI LAJOS (Szerk.): *Bihari dolgozatok* 11. Berettyóújfalu. 42-65.

TELEKI PÁL

- 1920 Földrajz és néprajz. Magyar Néprajzi Társaság. Budapest.

ÚJSZÁSZY KÁLMÁN

- 1936 A falu. *Útmutató a falu tanulmányozásához.* Sárospatak

VAJDA ANDRÁS

- 2015 Népi kultúra a világhálón. Használat, kontextus, funkció. *Replika társadalomtudományi Folyóirat.* 1-2. szám. In: BERGER VIKTOR, FÁBER ÁGOSTON, GYÖRY CSABA, KORMOS NIKOLETT, KORONCAI ANDRÁS, SALLAY ZOLTÁN (Szerk.): *Kiadja: A replika Alapítvány.* Budapest. 187-211.

VAJKAI AURÉL

- 1940 A mai magyar néprajzi kutatás keresztmetszete. – *Különnyomat az Ethnographia 4. számából.*

VARGA GYULA

- 1990 A néptáncok. *Néprajz egyetemi hallgatóknak 8.* (Oktatási segédanyag. Könyvadásforgalomba nem került.) In: UJVÁRY ZOLTÁN. (szerk.): *Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének kiadványa.* Debrecen.

VÉGH JÓZSEF (Szerk.)

- 1942 Táj- és népkutatás a középiskolában. Budapest: *Államtudományi Intézet Táj- és Népkutató Osztálya.*

VILKUNA, KUSTAA

- 1975 Nyelvhatár, etnikai határ, kulturális határ. *Magyar Tudomány, XX.* 752–760.

VOIGT VILMOS

- 1984 Van-e határa a népi kultúrának? *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon.* In: KUNT ERNŐ – SZABADFALVI JÓZSEF – VIGA GYULA. (Szerk.): Miskolc 75–87.

WEBER-KELLERMANN, INGEBORG

1967 Probleme interethnischer Forschungen in Südosteuropa. In: Ethnologia Europaea. Vol. I. 3. 218–231.

### **Az elektronikus források bibliográfiája**

#### A HORTOBÁGY PUSZTA TÁJEGYSÉGGÉ ALAKULÁSA

2016 Hortobágyi Nemzeti. <http://www.hnp.hu/hu/szervezeti-egyseg/turizmus/oldal/a-hortobagy-pusztat-ajegysegge-alakulasa> A letöltés ideje: 2016. december 5.

#### A NYELVÚJÍTÁS HATÁSAI ÉS LEGFURCSÁBB SZAVAI

2014 Érdekes világ. <http://www.erdekesvilag.hu/a-nyelvujitas-hatasai-es-legfurcsabb-szavai/> A letöltés ideje: 2014. április 30.

#### AZ EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA ESEMÉNYSOROZAT

2006 Az Európai Parlament és Tanács 1622/2006/EK. Határozata, – Az Európa kulturális fővárosa eseménysorozat 2007–2019. évekre szóló közösségi fellépésének megállapításáról. [Hivatalos- Lap- L- 304., 2006. november 3.]. alapján. <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/PDF/uri=CELEX:32006D1622&from=HU> A letöltés ideje 2015. január 12.

#### AZ EURÓPAI UNIÓ HIMNUSZA

2015 [http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/anthem/index\\_hu.htm](http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/anthem/index_hu.htm)  
A letöltés ideje: 2015. január 12.

#### AZ EURÓPAI UNIÓ ZÁSZLÓJA

2015 [http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/flag/index\\_hu.htm](http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/flag/index_hu.htm) A letöltés ideje: 2015. január 12.

#### AUTONÓMIA VAGY ELSZAKADÁS: SZAKADÁR MOZGALMAK EURÓPÁBAN

2013 <http://www.parameter.sk/rovat/kulfold/2013/09/16/autonomiavagyelszakas-szakadarmozgalmak-europaban> 2013. szeptember 16. A letöltés ideje: 2015. január. 14.

ÅKESSON, INGRID

- 2006 Recreation, Reshaping, and Renewal among Contemporary Swedish Folk Singers. Attitudes toward Tradition in Vocal Folk Music Revitalization. *STM-Online* vol. 9. [http://musikforskning.se/stmonline/vol\\_9/akesson/index.php?menu=3](http://musikforskning.se/stmonline/vol_9/akesson/index.php?menu=3) A letöltés ideje: 2018. február 28.

BARANYI BÉLA

- 2014 Adalékok a határ mentiség újraértelmezéséhez Magyarországon. *Deturope – The Central European Journal of regional Development and Tourism*. Vol. 6. Issue 2. [http://www.deturope.eu/img/upload/content\\_13226437.pdf](http://www.deturope.eu/img/upload/content_13226437.pdf) A letöltés ideje: 2015 januárja

BIHAR MEGYEI KULTURÁLIS HAGYOMÁNYŐRZŐ ÉS NÉPSZERŰSÍTŐ KÖZPONT

- 2013 I. Érmelléki Néptánc Találkozó Létavértesen. [http://www.culturabihor.ro/index.php?s=2&lang=hu&a=2&id\\_ev=40](http://www.culturabihor.ro/index.php?s=2&lang=hu&a=2&id_ev=40) A letöltés ideje: 2014. április 30.

COUNCIL OF EUROPE TREATY SERIES – No. 199.

- 2005 Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. Faro. <https://rm.coe.int/1680083746> A letöltés ideje: 2018. február 19.

DIÓSGYŐRI VÁR – A FELÚJÍTÁS LÁTVÁNYTERVE

- 2013 [http://www.kisalfold.hu/kepek/diosgyori\\_var\\_a\\_felujitas\\_latvanyterve/2034126/2864413/](http://www.kisalfold.hu/kepek/diosgyori_var_a_felujitas_latvanyterve/2034126/2864413/) MTI Fotó. Miskolc polgármesteri hivatala. 2013.08.08. A letöltés ideje: 2015. január 9.

EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA

- 2006 [http://europa.eu/legislation\\_summaries/culture/129014\\_hu.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/culture/129014_hu.htm) A letöltés ideje: 2015. január 12.

EURÓPA NAP

- 2015 Az Európai Unió ünnepe. [http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/europa\\_nap\\_az\\_europai\\_unio\\_unnepe](http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/europa_nap_az_europai_unio_unnepe) A letöltés ideje: 2015. január 12.

EUROPA NOSTRA

- 2010 Az épített örökség védelméről <http://www.e-epites.hu/epített-orokseg-vedelme/intezmenyek/europa-nostra> 2010. november 29. - 2010. december 16. A letöltés ideje: 2015. január 12.

#### GÁBORJÁN KÖZSÉG

- 2016 <http://www.nemzetijelkepek.hu/onkormanyzat-gaborjan.shtml>. A letöltés ideje: 2016. november 29.

#### GRÁFIK IMRE

- 2005 A népi kultúra és a tömegkultúra értelmezéséhez, illetve összefüggéséhez. <http://www.vasiszemle.hu/2005/05/grafik.htm> A letöltés ideje: 2016. november 21.

#### HATODIK KOHÉZIÓS JELENTÉS. BEFEKTETÉS A MUNKAHELYEKBE ÉS A NÖVEKEDÉSBE

- 2014 A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és várospolitika. Brüsszel-Luxembourg. 2014. július. [http://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr\\_hu.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf) A letöltés ideje: 2015. január 22.

#### HEGEDŰS T. TAMÁS

- 2012 Kislexikon. <http://www.kislexikon.hu/akkulturacio.html#ixzz2C1LAVgh1>. A letöltés ideje: 2016. november 21.

#### IDEGEN SZAVAK GYŰJTEMÉNYE

- 2018 Autentikusság <https://idegen-szavak.hu/autentikus> A letöltés ideje 2018. II. 19.

#### IDEGEN SZAVAK SZÓTÁRA

- 2018 Autentikusság <http://idegen-szavak-szotara.hu/autentikusjelent%C3%A9se> A letöltés ideje 2018. II. 19.

#### IVÁN AURÉL

- 2014 70 millióba kerülhet a városnak a Déri Múzeum felújításának befejezése. <http://www.dehir.hu/debrecen/70-millioba-kerulhet-a-varosnak-a-derimuzeumfelujitasanak-befejezese/2014/01/30/> 2014. január 30. A letöltés ideje: 2015. január 9.

#### KAVECSÁNSZKI MÁTÉ

- 2010 Társastáncok a magyar paraszti közösségekben, [http://www.folkradio.hu/folk szemle/kavecsanszki\\_tarsastancok/index.php](http://www.folkradio.hu/folk szemle/kavecsanszki_tarsastancok/index.php) A letöltés ideje: 2014 márciusa.

#### KÁCSOR ZSOLT

- 2009 Tömegszerű csárdás. Népszabadság 2009. július 23. Lásd még: <http://folkradio.hu/hir/3912>

#### KÁCSOR ZSOLT

- 2012 Déri Múzeum: Újabb torzó? [http://nol.hu/kultura/deri\\_muzeum\\_ujabb\\_torzo\\_-\\_1303505](http://nol.hu/kultura/deri_muzeum_ujabb_torzo_-_1303505) 2012. március 24. A letöltés ideje: 2015. január 9.

#### KIRÁLYNÉK VÁRA ÉS KERTJE

- 2014 Diósgyőri várfelújítás képekben <http://diosgyor-lillafured.hu/diosgyori-varfelujitas-kepekben-2014-februar> Diósgyőr-Lillafüred. 2014. február. A letöltés ideje: 2015. január 9.

#### KÓCZÁN KATALIN

- 2012 Rehabilitáció kidolgozott tételsor, Pécsi Tudományegyetem. Forrás: [https://docs.google.com/viewer/a=v&q=cache:oNxU4ZYCGTkJ:users1.ml.mindenkilapja.hu/users/pteszc munkas/uploads/rehabttelsor.doc+rehabilit%C3%A1ci%C3%B3+fogalma&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESjis8Uw3D8JFk2zycT01UFsGQh7FBF5Ett6zqP2OZ2vqQxv9v09ifHI9MDRjKTDXdlZoLgr\\_Ab\\_T7g6Wdi2JAE5QGYI9ckwt6INMobQ8sU4ehvuiTtoQh13yIruAjFWqjriy&sig=AHIEtbQJ7ylg4Is91IrYeOI8pSaiF\\_IIZA](https://docs.google.com/viewer/a=v&q=cache:oNxU4ZYCGTkJ:users1.ml.mindenkilapja.hu/users/pteszc munkas/uploads/rehabttelsor.doc+rehabilit%C3%A1ci%C3%B3+fogalma&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESjis8Uw3D8JFk2zycT01UFsGQh7FBF5Ett6zqP2OZ2vqQxv9v09ifHI9MDRjKTDXdlZoLgr_Ab_T7g6Wdi2JAE5QGYI9ckwt6INMobQ8sU4ehvuiTtoQh13yIruAjFWqjriy&sig=AHIEtbQJ7ylg4Is91IrYeOI8pSaiF_IIZA). A letöltés ideje: 2012. XI. 7.

#### KULTURÁLIS ÉS AUDIOVIZUÁLIS POLITIKA

- 2014 Közérthetően az Európai Unió szakpolitikáiról. [http://europa.eu/pol/pdf/flip\\_book/hu/culture\\_audiovisual\\_hu.pdf](http://europa.eu/pol/pdf/flip_book/hu/culture_audiovisual_hu.pdf) Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg. A letöltés ideje: 2015. január 7.

#### LUNDBERG, DAN

- 2007 Bjärskpip in Blossom. On the Revitalization Process of a Folk Music Instrument. *STM-Online vol. 10*. [http://musikforskning.se/stmonline/vol\\_10/lundberg/index.php?menu=3](http://musikforskning.se/stmonline/vol_10/lundberg/index.php?menu=3) A letöltés ideje: 2018. február 28.

#### MIKEPÉRCSI HÁZASSÁGI ANYAKÖNYV

- 1895 -1906-ig. Forrás: <https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9TFX-9PTH?i=1&wc=92QS16J%3A40679401%2C52327501%2C41209201&cc=1452460>. A letöltés ideje: 2016. november 23.

#### MIKEPÉRCI TELEPÜLÉSTÖRTÉNETE

- 2016 Forrás: <http://www.mikepercs.hu/hu/telepules> A letöltés ideje: 2016. XI. 17.

#### KEMÉNYFI RÓBERT

- 2004 Földrajzi szemlélet a néprajztudományban. Az etnikai és a felekezeti térbeliség lehetséges közös és eltérő kérdései. 1-41. Forrás: [http://geography.hu/mfk2004/mfk2004/cikkek/kemenyfi\\_robert.pdf](http://geography.hu/mfk2004/mfk2004/cikkek/kemenyfi_robert.pdf) A letöltés ideje 2017. április 5.

#### KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

- 2014 Research & Innovation. Environment. [http://ec.europa.eu/research/environment/index\\_en.cfm?pg=cultural](http://ec.europa.eu/research/environment/index_en.cfm?pg=cultural) 2014. november 13. A letöltés ideje: 2015. január 7.

#### MAGYAR TÁNCDALEKTUSOK I.

- 2018 A magyar néptáncok három nagy dialektusterülete <http://www.borokas.hu/szaki/jegyzet1d.html> Az oldal utolsó megtekintése: 2018. I. 25.

#### MAGYAR TÁNCDALEKTUSOK II.

- 2018 A magyar néptáncok táji tagolódásának vázlata – aldialektusterületek. <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/tanc-es-drama/a-magyar-nep-tanchagyomanya/magyar-tancdialektusok/a-magyar-tancdialektusok-bevezeto> Az oldal utolsó megtekintése: 2018. I. 25.

#### MIKEPÉRC S NÉPESSÉGE

- 2011 <http://nepesseg.com/hajdu-bihar/mikepercs> Az oldal utolsó megtekintése: 2018. I. 25.

#### NAGY ÉVA

- 2014 A regionális identitás megjelenésének vizsgálata. (1-12). Az oldal elektronikus elérhetősége és utolsó megtekintése: [http://terd.unideb.hu/doc/konyv/2/h\\_nagy\\_eva.pdf](http://terd.unideb.hu/doc/konyv/2/h_nagy_eva.pdf). A letöltés ideje: 2014. április 30.

#### REVIVAL – SURVIVAL HAGYOMÁNYOK

- 2012 [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:S30hF8Q0i\\_AJ:vizsgazz.hu/index.php%3Foption%3Dcom\\_content%26view%3Darticle%26id%3D703:01tetel%26catid%3D83%26Itemid%3D96+revival++survival+hagyom%C3%A1ny+fogalma&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:S30hF8Q0i_AJ:vizsgazz.hu/index.php%3Foption%3Dcom_content%26view%3Darticle%26id%3D703:01tetel%26catid%3D83%26Itemid%3D96+revival++survival+hagyom%C3%A1ny+fogalma&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu). A letöltés ideje: 2012. XI. 5.

#### SZEGED TÁNCGYÜTTES

- 2013 A Szeged Táncegyüttes hagyományápoló tevékenysége a romániai Temes és Bihar megyében. [http://szegedtancegyuttas.hu/index.php?option=com\\_content&view=article&id=5&Itemid=24](http://szegedtancegyuttas.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=24) A letöltés ideje: 2014. április. 30.

SZEKFŰ ANDRÁS

- 2012 Georg Höllerng: Magánkalóz a filmdzsungelben. <http://magyar.film.hu/film-hu/magazin/georg-hollering-magankaloz-a-filmdzsungelben.html> A letöltés ideje: 2018. február 28.

SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI PROJEKT

- 2011 [Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt](#) A letöltés ideje: 2015. január 9.

SZENDREY ISTVÁN

- É. N. A bihari – berettyóújfalusi Hajdúk. Forrás: [http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek\\_ertekei/Berettyoujfaluj/pages/009\\_berettyoujfalui\\_hajduk.htm](http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Berettyoujfaluj/pages/009_berettyoujfalui_hajduk.htm) A letöltés ideje: 2014. december 17.

TUDOMÁNYOS ÉS KÖZNYELVI SZAVAK MAGYAR ÉRTELMEZŐ SZÓTÁRA

- 2018 Autentikusság. <http://meszotar.hu/keres-autentikus> A letöltés ideje 2018. II. 19.

TUDOMÁNYOS ÉS KÖZNYELVI SZAVAK MAGYAR ÉRTELMEZŐ SZÓTÁRA

- 2018 Tradíció. <http://meszotar.hu/keres-tradici%C3%B3> A letöltés ideje: 2018. II. 19.

UTOLSÓ ÓRA PROGRAM

- 1997 <http://old.fono.hu/?action=new&newid=37> 1997-2001. A letöltés ideje: 2016. november 15.

VASI HEGYHÁT KISTÉRSÉG

2011. Vasi Hegyhát kistérség. Oszkó 2011-2014. <http://www.oszko.hu/hegypasztor-kor/orokseg/> A letöltés ideje: 2015. január 9.

VOIGT VILMOS

- 2007 A hagyomány modern fogalma. <http://www.shp.hu/hpc/userfiles/knye/2007voigt.rtf> A letöltés ideje: 2016. november 17.

ZONGOR ATTILA ÁRPÁD

- 2008 Az Európai Unió kulturális politikája az elméletben és a gyakorlatban PhD. értekezés. Témavezető: DR. ROSKOVÁNYI ZSOLT Egyetemi Tanár. Budapesti Corvinus Egyetem. Nemzetközi Tanulmányok Intézet. Nemzetközi kapcsolatok PhD. program [http://phd.lib.uni-corvinus.hu/329/1/zongor\\_attila.pdf](http://phd.lib.uni-corvinus.hu/329/1/zongor_attila.pdf) A letöltés ideje: 2015. január 7.

## Szerzői publikációk az értekezés témaköréből

HORVÁTH PÉTER

2014 A népi kultúra és a néptánc lehetséges szerepe az interdiszciplináris régió kutatásban. *Interdiszciplinaritás a régió kutatásban IV. elektronikus tanulmánykötet*. In: BARTHA ÁKOS – SZÁLKAI TAMÁS. (Szerk.): A Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának kiadványa. Felelős kiadó: SZENDINÉ ORVOS ERZSÉBET, a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának igazgatója. 79–90.

HORVÁTH PÉTER

2014 A néptánckultúra és regionalitás kapcsolatrendszerére Derecske – Mikepércs térségében. *Acta Agraria Debreceniensis. Agrártudományi Közlemények*. 55. In: PROF. DR. JÁVOR ANDRÁS. (Főszerk.): Felelős kiadó: Debreceni Egyetem. PROF. DR. NAGY JÁNOS. 49–54.

HORVÁTH PÉTER

2015 A néptánc identitásformáló szerepe Mikepércs életében. *Sokszínű néphagyomány, sokféle módszer*. Válogatás a VII. Fialat néprajzkutatók és kulturális antropológus hallgatók konferenciáján elhangzott előadásokból. Grafoprodukt kiadó Szabadka. 53–67.

HORVÁTH PÉTER

2015 A néptánckultúra lehetséges identitásformáló és kohéziós szerepéről elméleti összefüggésekben. *Az identitás megnyilvánulási formái a 21. század kezdetén. Kulturális értékeink a Kárpát-medencében 1*. Válogatás a 2014-ben megrendezett konferencia előadásaiból. Kiss Lajos Néprajzi Társaság könyvtára sorozat. Szerk.: SZŐKE ANNA. Grafoprodukt kiadó Szabadka 79–91.

HORVÁTH PÉTER

2015 A népi kultúra kohéziós szerepe az interregionális kapcsolatok erősítésében. *Közép-Európai Közlemények VIII. évfolyam, No. 29. 2. szám*, Fialat regionalista rovat. In: PROF. DR. GULYÁS LÁSZLÓ. (Főszerk.): 62-70.

HORVÁTH PÉTER

2015 A népi kultúra regionális értelmezésének dilemmái Hajdú-Bihar és Bihar megyék határmenti térségében. *Acta Agraria Debreceniensis*.

*Agrártudományi Közlemények. 63.* In: PROF. DR. JÁVOR ANDRÁS. (Főszerk.): Felelős kiadó: Debreceni Egyetem. PROF. DR. NAGY JÁNOS. 73-78.

HORVÁTH PÉTER

2015 Az Európai Unió kohéziós politikája a kulturális örökségvédelem, és a hagyományápolás terén Közép-Kelet-Európában. *Közép-Európai Közlemények VIII. évfolyam, No. 30. 3. szám.* In: PROF. DR. GULYÁS LÁSZLÓ. (Főszerk.): 133-140.

HORVÁTH PÉTER – VASS LAJOS

2015 Ont he subject of European identity. Az elektronikus kiadvány megjelent: Sapientia Hungarian University of Transylvania. 12th Annual International Conference on Economics and Business. Challenges in the Carpathian basin. Value changes in a transforming economy. Edited by: ANDREA CSATA, GERGELY FEJÉR-KIRÁLY, OTTILIA GYÖRGY, JÁNOS KASSAY, BENEDEK NAGY, LEVENTE-JÓZSEF Tánczos, Publishing house: Risoprint, Cluj-Napoca. 55-62.

HORVÁTH PÉTER

2016 Elfeledett hagyományok nyomában. BARANYI BÉLA 70. A kapocs. In: TAMÁS JÁNOS és POPP JÓZSEF. (Szerk.): Kiadó: Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar Mezőgazdaság, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar. 181-188.

HORVÁTH PÉTER

2016 Mikepércs kapcsolati hálózata az 1867-1906. közötti házassági anyakönyvek tükrében. *STUDIA FOLKLORISTICA ET ETHNOGRAPHICA 65. DIPTICHON. TANULMÁNYOK BARTHA ELEK TISZTELETÉRE.* Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Egyetem Kutatócsoport. In: BIHARI NAGY ÉVA, KEMÉNYFI RÓBERT, (Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék). MARINKA MELINDA, KAVECSÁNSZKI MÁTÉ, (Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Egyetem Néprajzi Kutatócsoport). (Szerk.): 789-803.

HORVÁTH PÉTER

2016 Archív filmekben rögzített néptáncgyűjtések áttekintése Hajdú-Bihar – Bihar Eurorégió térségében. *Köztes Európa Társadalomtudományi folyóirat. A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei. 2016. VIII. évfolyam, No. 19-20. 1-2. szám.* In: PROF. DR. GULYÁS LÁSZLÓ. (Főszerk.): 41-67.

HORVÁTH PÉTER

2016 NéptánCDialektusok interdiszciplínális kutatásának szempontjai Hajdú és Bihar vármegyék térségében. *Regionális szemle. I. évfolyam, 1. szám.* In: DR. DAJNOKI KRISZTINA. (Főszerk.): Kiadja a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kara. 159-174.

HORVÁTH PÉTER

2017 NéptánCgyűjtők adatbázisa Hajdú és Bihar vármegyék térségéből. (Bököny, Nagyiván, Nyír és Polgár településekkel kiegészítve. *Regionális szemle. II. évfolyam, 1. szám.* In: DR. DAJNOKI KRISZTINA. (Főszerk.): Kiadja a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kara. 69-83.

HORVÁTH PÉTER

2017 NéptánCDialektusok interdiszciplínális kutatásának szempontjai Hajdú és Bihar vármegyék térségében. *Civisporta. I. évfolyam, 1. szám.* In: HORVÁTH PÉTER és BALOGH LÁSZLÓ. (Szerk.): 45-65.

## VIII. MELLÉKLET

### Dr. Béres András életrajza és munkássága

*„Mint a népmesék egyszeri parasztemberének három fia közül a legkisebb: elindult szerencsét próbálni. Kitartása, akaratereje, tudása révén elérte a célt, amit kitűzött maga elé. Ahhoz azonban, hogy folytassa a munkát, élvezze mindazt, amit elért, túl rövid időt kapott a Teremtőtől. Munkája delelőjén, alkotó ereje teljében érte a halál.”*<sup>409</sup>

Béres András egyszerű földművesek gyermekeként 1928. május 16-án született a Szatmár megyei Rozsályban.

*„Összesen hárman voltunk testvérek, kisebbik bátyám meghalt, nagyobbik bátyám a második világháborúban eltűnt. Édesanyám 1965-ben, édesapám 1967-ben meghalt”*

– olvasható egyik saját kezűleg írt önéletrajzában.<sup>410</sup> A szülők azonban haláluk előtt gondoskodtak egyetlen gyermekükről: taníttatták. Általános iskolába szülőfalujában járt, majd Szatmárnémetiben folytatta tanulmányait. Debrecenben érettségizett, ahol beiratkozott a Debreceni Tudományegyetemre, itt 1950-ben végzett magyar-latin szakon (34. ábra). Harmadik tárgya a néprajz volt, amelyből később 1959-ben doktori szigorlatot is tett. 1950. július 1-én kapta meg kinevezését a Debreceni Déri Múzeumhoz, mint néprajzos-muzeológus, majd 1957-ig önálló tudományos kutatóként dolgozott, igazgatóként pedig 1957-től 1969-ig vezette az intézményt. Gyors felemelkedését tehetsége és nagy munkabírása mellett nagyban elősegíthette a korabeli politikai élet is.

*„...Az értelmiség lecserélését a hatalom azzal akarta elérni, hogy nagy számban vett fel az egyetemekre, főiskolákra munkás-paraszt származású hallgatókat, míg a korábbi rendszer vezető rétegéből, de még középosztályából is igen nehéz volt a felsőoktatásba bekerülni.”*<sup>411</sup>

---

<sup>409</sup> Dr. Béres András életrajza, szerző: Béres Zsuzsa (kézirat)

<sup>410</sup> Önéletrajz 1969. május 30. családi archívum (kézirat)

<sup>411</sup> Bódi – Csapodi 1970: 460.

Falusi származása bár bizonyos helyzetekben így például az új városi miliőben előnyt is jelenthetett, azonban azt is meg kell említeni, hogy szülei, Rozsály többi lakosához képest viszonylag nagyobb gazdasággal rendelkeztek, így kulák sorsra jutottak...



34. ábra – Dr. Béres András fiatalkori portréja <sup>412</sup>

Dr. Béres András 1969-től a Déri Múzeumból áthelyezését kérte a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárba, ahol tudományos kutatóként végezte munkáját. 1983-ban megszerezte a néprajztudományok kandidátusa címet. 1987. október 5-én vonult nyugdíjba, de munkáját, gyűjtéseinek feldolgozását, könyveinek írását egészen 1993. november 14-én bekövetkezett haláláig folytatta.

---

<sup>412</sup> A család fotógyűjteményéből

Munkásságát kiadványok sokasága (Debreceni cifraszűr, Nádudvari fekete kerámia, Rozsályi népmesék (1967), Arra van egy kőhíd rakva, Pásztorkonyha-pásztorételek, Hajnalpelika rozsályi népmesék, Betyárok nyomában) és több koreográfia (Hortobágyi pásztortáncok, Szatmárökörítói fergeteges, Sorozó verbunk, Kerezi leánytánc, Nagybárdi táncok, Mikepércsi csárdás) őrzi.

Munkásságát több elismeréssel jutalmazták (Kiváló népművelő /1961/, Szocialista kultúráért (1970), Debrecen Város Tanács Művészeti Díja (1971), a Népművelési Intézet Nívódíja (1974), Munka Érdemrend Ezüst fokozata (1977), kétszer kapott Pro Urbe Debrecen, 1992-ben pedig Életfa-díjat, ám minden bizonnyal valamennyinél többet ér az utókor emlékezete. Szülőfalujában emléktáblát avattak tiszteletére, a Hajnalpelika nevet egy hagyományörző néptáncsoport viseli, Mikepércsen Béres András a névadója a helyi művészeti iskolának, koreográfiáit mai napig az ország több néptáncgyűjtése műsorán tartja, Rozsályi népmesék című kötetéből pedig szülőfaluja jelentet meg a közeljövőben válogatást a település iskolásainak rajzaival illusztrálva.

Néprajzi gyűjtései során természetes volt találkozása a néptáncal. 1950-ben alapító tagja és egyik vezetője volt a Debreceni Népi Együttesnek, amelyet 1965-től önállóan vezetett haláláig. Az ott eltöltött évtizedek alatt koreográfusként maradandót alkotott. A Debreceni Népi Együttes történetéhez kötődik a város legnagyobb látványossága, a Virágkarnevál, amelynek rendezésére az együttes genfi útjáról hazatérve, a Svájcban látott rendezvény hatására tett javaslatot az akkori Városi Tanácsnak (amelynek egyébként maga is tagja volt) a karnevál megrendezésére.

*„Sikereit felsorolva azt lehetne hinni, hogy élete kiegyensúlyozott, sikerekben gazdag volt. Emellett azonban említést kell tenni arról is, hogy a Déri Múzeum igazgatásáról nem önként mondott le, a Debreceni Népi Együttes sikere – az időnként változó generációktól függően – hullámzó volt, könyveire pedig nem mindig talált kiadót. „Az a Rozsály” című monográfiája halála után, kiadatlanul került vissza örököseihez, de már a gazdag fotómellékletek nélkül. Az valahol végleg elkallódott. A kézirat pedig azóta is egy fiók mélyén pihen.”<sup>413</sup>*

Közgyűjteményben őrzött kutatásainak egy része is elveszett, jó példa erre a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemnek adományozott, korabeli adatközlőkkel rögzített hangzóanyagai.

---

<sup>413</sup> Dr. Béres András életrajza, szerző: Béres Zsuzsa (kézirat)

*„Életének utolsó éveiben egészségi állapota megromlott. Halála mégis váratlan volt. 1993. november 14-én rosszul lett, a kikerkező orvos már csak a szívinfarktus okozta halál beálltát tudta megállapítani. A Debreceni Köztemetőben díszsírhelyet kapott, a város saját halottjának tekintette. Temetésén Debrecen legismertebb primása játszotta el kedvenc nótáját: „Megrakják a tüzet, mégis elaluszik...” Kopjafáján faragott felirat hirdeti: Itt nyugszik Dr. Béres András, élt 65 évet.”<sup>414</sup>*

### **Interjúalanyok/adatközlők**

Békési András – néptáncpedagógus (Derecske) 2011-2016.

Csarnai György – (57 éves) --- (Mikepércs) 2018. február 21.

Dankó Imre – (91 éves) nyugdíjas (Sáránd) 2011 tele

Diós Bella – egyetemi hallgató.(Mikepércs) 2012. november 12., 2016. július 29.

Diós Gergő – Debreceni Művelődési Központ (Mikepércs) 2012. november 12., 2016. július 29.

Gyönyörű Gáborné Vígvári Margit – (63 éves) nyugdíjas (Mikepércs) 2018. február 25.

Gyönyörű József – (81 éves) nyugdíjas (Sáránd) 2011 tele

Gyönyörű Zsigmond – vőfély (Sáránd) 2011-2016.

Hodos Lajosné Lovász Róza – (100 éves) nyugdíjas (Mikepércs) 2012. január

Kálmán Péter – primás (Sáránd) 2011-2016.

Papp Sándorné – nyugdíjas (Mikepércs) 2013. február 24.

Tímár Zoltán – Mikepércs polgármesterével készült interjú Mikepércs. 2012.november 15.

Törökné Csécs Lenke – néptáncpedagógus (Debrecen) 2012. november 14.

Török Gergő – néptáncpedagógus (Debrecen – Mikepércs) 2016. július 29.

Törökné Vajda Judit – néptáncpedagógus (Hajdúhadház – Mikepércs) 2016. július 29.

Varga Imre (59 éves) --- (Debrecenben született, de világrajötte óta Mikepércsen él.) 2018. február 25.

---

<sup>414</sup> Dr. Béres András életrajza, szerző: Béres Zsuzsa (kézirat)

## **A 2016. július 29-én, Mikepércsen készített interjú gépirata**

Az interjú 2016. július 29-én készült.

Négy interjúalany volt jelen.

Török Gergely, 1979-ben született Debrecenben, másfél éve lakik Mikepércsen.

Törökné Vajda Judit, 1986. május 29-én született, Mikepércsen lakik másfél éve a férjével.

Diós Bella, 1995. január 30-án született, Mikepércsen.

Diós Gergő, 1991-ben született, Mikepércsen.

Az interjút Horváth Péter készítette.

**Horváth Péter:** A mikepércsi néptáncról és önmagáról a néptáncról beszélgetünk. Mikepércsen van egy alapfokú művészeti iskola, illetve volt egy felnőtt csoport is, ami időközben megszűnt, de lehet, hogy újra lesz. Mind a ketten vezettétek a felnőtt csoportot, illetve az alapfokú művészeti iskolában Gergő és Juci is tanít. Az itteni helyi néptáncsoprot történetét a megalakulásától kezdve össze tudnátok-e foglalni? Hogyan indult, akár a felnőtt csoport, akár az alapfokú művészeti iskola tekintetében?

**Török Gergő:** *Ha jól tudom, itt akkor indult újra a néptáncélet, amikor Lenke nénivel (Törökné Csécs Lenke) megtanulták a Mikepércsi csárdást Gergő és az osztálytársai 6-7. osztályos korukban, ez 2003-ban volt. A kezdeményezés valószínűleg egy kis helyi nyomásra indult el.*

Megjegyzés: Magyarország valamennyi települése az Európai Unióhoz való csatlakozás idején feladatot kapott: össze kellett írni, hogy mit visznek „hozományként” az unióba. Mikepércsen eljutottak odáig, hogy van a faszindelyes templom és itt vége is volt a listának. Míg valakinek eszébe nem jutott, hogy volt itt egyszer egy néprajzi gyűjtés, meg lett belőle valami koreográfia is. Elővették Béres András koreográfiáját, megtanulták, majd az alapfokú művészeti iskolában tananyaggá vált, később az iskola fel is vette Béres András nevét. A 2014. október 22-én az intézmény – mint Béres András iskola – megszűnt.

**Diós Gergő:** *Az akkori polgármester találta ki, hogy az akkori tizenéveseknek ezt a táncot meg kellene tanulnia.*

**Török Gergő:** *Akkor megkereste Lenke nénit – anyukámat – és akkor ő betanította a Mikepércsi csárdást annak a generációnak. Azt nem tudom, hogy akkoriban volt-e már művészeti oktatás, vagy legalábbis néptánc tanszak, de valamikor akkoriban indult a művészeti iskolában a néptánc tanszak Makai Misi bácsi vezetésével, és akkoriban – bár nem tudom milyen sorrendben – többen is tanítottak. Eleinte az általános iskolai tanárok közül tanítottak azok, akiknek volt valamilyen néptáncos múltjuk, pl. Kimás Istvánné, illetve Battai István is volt a művészeti iskolában a néptáncnál rövid ideig, meg Tóthné Bene Judit, aki később lett a művészeti, illetve az általános iskolának is tanára, talán egy évig vezetője is volt és ő utána jöttem én. Tehát 2005 óta, több mint 11 éve már én tanítom a mikepércsi művészeti iskolában a néptáncot. Ez idő alatt legalább négyféle felállásban működött az iskola: volt, amikor mint kezdetben, együtt működött az általános iskolával, de még önkormányzati fenntartásban, utána szétvált a művészeti iskola és az általános iskola. Akkoriban vette fel Béres András nevét, Béres András Művészeti Iskola néven, és most mióta van a KLIK (Klebsberg Intézményfenntartó Központ), újra egyesült az általános iskolával, úgyhogy most megint Hunyadi János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola néven működik az intézmény. A felnőtt, vagy kezdő felnőtt – nem is tudom, hogy hívják mostanában a lelkes amatőr néptánc csoportot, ki is hozta létre, nem is tudom pontosan megmondani...*

**Diós Gergő:** *Ez szintén akkor alakult, amikor Lenke néni elkezdte tanítani nekünk a Mikepércsi csárdást, és utána jött Battai István, ő tanított, és akkor jött létre egy amatőr felnőtt csoport, ami akkor vagy két évig működött is. Tagja volt a csoportnak többek között anyukám is. Viszonylag sokan voltak, olyan négy-öt pár lehetett.*

**Török Gergő:** *Ezek szerint lehet úgy nevezni, hogy ez volt az első változat, de tulajdonképpen mindig napirenden volt és van ez a kérdés, hogy legyen-e amatőr felnőtt csoport, de a Guinness-rekordkísérlet hatására, amikor egy össznépi Mikepércsi csárdás tanítás volt, ők is részt vettek, és ezen felbuzdulva úgy gondolták, hogy folytatják, vagy újratekrik a felnőtt csoport működését. 2009-ben volt a Guinness, akkoriban indult újra, akkor már az én vezetésemmel. Sajnos, különböző gondok miatt nem sokáig működött.*

**Diós Gergő:** *Talán 2012-ben indult újra, de az is csak olyan 2014 közepéig működött. Volt egy újabb fellángolás...*

**Horváth Péter:** Mi lehet az oka, hogy a csoport nem működik folyamatosan?

**Török Gergő:** Szerintem az én csoportomnál nagyrészt az én hibám volt. Azelőtt még soha nem vezettem felnőtt csoportot. Ez a kifejezés ebben az esetben akár több gyermeket családapákat, anyákat jelent, vagy még idősebb embereket, akik szeretnének táncolni, de nem nagyon van előképzettségük. Én nem jól álltam a dolgokhoz, őket is kérdeztem, hogy hogyan legyen? Kezdjük az alapoknál? Vagy csapjunk bele, és kezdünk el táncolni és akkor egy kicsit – az én nyomásomra – az előző variációt választották, de ez nem volt jó döntés. Egy ilyen csoporttal nem lehet azt megcsinálni, hogy ritmusgyakorlatok, meg bemelegítés, meg „mittudoménmi”. Jó, bemelegítés kell, de hogy túl komolyan vettem szerintem ezt a részét, és inkább magára a táncolásra, meg az éneklésre kellett volna a hangsúlyt helyezni. Ez volt az egyik oka. A másik, hogy nem nagyon volt rá időm. Mindig csak délután, a tanítás vége után, ami tartott fél 6-ig, hatig tudtam velük foglalkozni, aztán itt maradtam még este 8-ig, hazaértem fél 9, 9, szóval nem nagyon fért bele az időmbe.

**Diós Gergő:** Én más részről közelítettem meg, mint Gergő, én belecsaptam az egészbe, de egyrészt nem foglalkoztam ritmusgyakorlatokkal, annál is inkább, mert én nem vagyok pedagógus, mint Török Gergő, hanem csak egy amatőr táncos. Lehet, hogy azt az időszakot éppen azért kedvelték jobban, mert én nem mentem bele az elméletbe részletesen, hanem inkább bulizgattunk, elbeszélgettük az időt, meg nótáztunk, majd ezután – mivel műteni kellett a térdemet – már én sem tudtam fizikailag vállalni.

**Horváth Péter:** Ezek szerint azóta nincs aki felkarolta volna a felnőtt csoportot, akár helyi szinten, akár Debrecenből.

**Török Gergő:** De azért időről időre mindig újra felmerül...

**Diós Gergő:** Mindig nyüstölnek ezzel mindkettőnket...

**Török Gergő:** Szoktunk találkozni a régi tagokkal, szinte mindegyikük gyerekeit tanítom a művészeti iskolában, vagy csak azért, mert mikepércsiek és találkozunk, és mindig előjön, hogy csináljunk már egy csoportot. Én hajlok rá most újra, majd meglátjuk.

**Horváth Péter:** Ha Mikepércsen van egy alapfokú művészeti iskola, és maradnak itt diákok, ami nyilvánvaló, hiszen nagyrészt itt élnek és nem hagyják el a települést, akkor előbb-utóbb lesz egy olyan felnőtt generáció, akik tudnak is táncolni, meg igényük is van rá. És helyben szeretnének egy táncházba menni, tehát akár felmerülhetne az igény.

**Török Gergő:** Szerintem ez még egy kicsit odébb van, bár ha jól belegondolok, akit és 2005-ben tanítottam nyolcadikosként, az mostanra már felnőtt férfi/nő, 25-26 éves lehet, akár náluk már előjöhetne ez az igény. Én még annyira nem találkoztam ilyen fajta igénnyel. Nem tudom, hogy mi lehet az oka...

**Diós Gergő:** Inkább a negyvenes korosztály, aki fogékony rá szerintem...

**Török Gergő:** Egy jó 8-10 évnek el kell telni ehhez, meg akit mondjuk csak egy évig tanítottam, nem biztos, hogy annyira beleszeretett a néptáncba – na, nem biztos, hogy énmiattam –, de kell ahhoz legalább 5-6 év, hogy beinduljon egy tanszak, így aztán ha úgy vesszük, én még az elején tartok itt Mikepércsen, mert 10 éve tanítok, abból 5-6 év elment az útkereséssel. Úgyhogy mire ezek a gyerekek felnőnek, vagy ahogy mondtad igényük lesz erre, az azért még odébb van.

**Diós Bella:** Azért ne felejtsük el, hogy aki ma 40 éves, az más korban volt fiatal, és nem biztos, hogy ugyanúgy fogékony lesz arra, hogy táncoljon, akik olyan korban nőttek fel, hogy több volt a bálozás, meg a táncolási alkalom, más a kultúrájuk, szerintem.

**Török Gergő:** Ha most konkrétan kell – neveket nem akarok mondani – nehezen tudom elképzelni bármelyik volt tanítványomról, pedig tanítottam már vagy 3-400 gyereket hosszabb-rövidebb ideig, de még nem hallottam, hogy de szeretnék táncolni, vagy csináljunk már egy csoportot, vagy ha van csoport, akkor csatlakoznék.

**Horváth Péter:** Kis létszámban sem elképzelhető?

**Diós Gergő:** Kis létszámban minden elképzelhető szerintem.

**Horváth Péter:** 6-7 pár, ami egy felnőtt csoport lehetne?

**Török Gergő:** *Az már a maximum.*

**Diós Gergő:** *Aki aktívan, meg tényleg szívvel-lélekkel csinálná, az ennyi.*

**Horváth Péter:** Mi a néptánc csoport, vagyis az alapfokú művészeti iskola jelenlegi profilja, célja?

**Török Gergő:** *Nehéz megfogalmazni, hiszen a pedagógiai program több mint 4 ezer oldal, abból néhány oldal vonatkozik a néptáncra. Természetesen a magyar táncfolklór átörökítése, és kiemelt a Mikepércsi csárdás is. Ez azért fontos dolog, mert nem sok település büszkélkedhet azzal, hogy saját tánc képezi a pedagógiai program részét. Nálunk ez konkrétan le van írva, persze nem mindig sikerül megvalósítani, mindenféle külső tényező miatt, hogy folyamatosan legyen olyan csoport, aki tudja táncolni a Mikepércsi csárdást, pl. most sincs olyan a művészeti iskolában, aki el tudja táncolni, de rajta vagyunk. Igazából azt mondanám, hogy a művészeti iskolának ugyanaz a profilja, mint az összes többi művészeti iskola néptánc tanszakának, de lehet itt szép kifejezéseket puffogatni, hogy a magyar táncfolklór és népművészet átörökítése és hagyományozódása, meg ilyesmi, ez szép, de ezen kívül a Mikepércsi csárdás az kiemelt szereppel bír.*

**Horváth Péter:** Szoktatok fellépni a település határain túl?

**Török Gergő:** *Nem. Sehol. Bár igazából Mikepércsen, ha hívnak, bármilyen rendezvényen, és ha van is mivel fellépnünk, ez azt jelenti, hogy iskolai karácsonyi műsor, március 15-e, trianoni megemlékezés, a művészeti iskola zárórendezvénye. Illetve most már jó pár éve Hajdúböszörményben a minősítő fesztiválra elviszem a csoportokat, a mikepércsi nyári fesztiválon, a falunapon. Szokott lenni fellépésünk szintén Mikepércsen az öregek otthonában, átadókon, avatókon. Igazából Mikepércsen kívül nagyon ritkán lépünk fel.*

**Horváth Péter:** Tervezitek, hogy ezen változtattok?

**Török Gergő:** *Hiába tervezzük, ha nincs rá lehetőségünk. Olyan helyre, ahol fizetnünk kellene, oda nem nagyon tudunk eljutni, meghívásunk meg nem nagyon van.*

**Horváth Péter:** Esetleg határon átívelő kapcsolatot tudatok-e kialakítani?

**Diós Gergő:** *Amikor Lenke néni betanította a Mikepércsi csárdást, rá egy évre született egy testvértelepülési kapcsolat Nagygalamfalvával (Székelyudvarhely mellett néhány kilométerre található), és velük fűztük szorosabbra a viszonyt, olyan téren, hogy minden nyáron a mi falunapunkra jöttek ők táncolni az ottani táncsoporttal, és mi is jártunk viszonylag rendszeresen, néhány alkalommal felléptünk.*

**Diós Bella:** *Ott sokkal több bál van, és azokra hívtak minket több alkalommal.*

**Horváth Péter:** Tartotok-e saját rendezvényeket, táncházakat a székházban, vagy a művelődési házban, esetleg más helyszíneken a településen?

**Törökné Vajda Judit:** *Év végi műsor?*

**Török Gergő:** *Ez a kérdés egy művészeti iskolás pedagógusnak furcsán hangozhat, de azt mondhatom, hogy immár második éve megrendeztük a Mikepércsi Szólótáncversenyt, Béres András Szólótáncverseny néven, ami végülis így a maga nemében egyedülálló kezdeményezés szerintem, hogy egy ilyen kis iskola tavaly még csak iskolai szinten, idén már tankerületi szinten megrendezett egy szólótáncversenyt,..*

**Horváth Péter:** A tankerületbe milyen települések tartoznak?

**Török Gergő:** *Ezt nem tudom pontosan, de azt igen, hogy a versenyre honnan érkeztek Mikepércsen kívül: Hajdúbagosról, akik mint művészeti iskola Mikepércshez tartoznak, Derecskéről, Tépéről, Monostorpályiból, Létavértesről érkeztek versenyzők idén. De ezen kívül saját rendezvénynek számít a művészeti iskolának az év végi záróműsora, ezt a kettőt biztos, hogy minden évben megtartjuk.*

**Diós Gergő:** *A felnőtt csoporttal mi csináltunk a közel két év alatt két-három bált, és az helyi szintű volt és a község lakosságát próbáltuk becsábítani, kisebb-nagyobb sikerrel, bár a végén jól sikerült.*

**Horváth Péter:** De a településen most hogy nincs felnőtt csoport, ez az alkalom sincs?

**Diós Gergő:** Nyilván kezdeményezések vannak, meg azok a társaságok, akik ott voltak, össze szoktak gyűlni itt-ott, de egy összefogott bál helyi szinten nincs, ami kifejezetten a hagyományokra, meg a néptáncra épülne. Pedig igény lenne.

**Török Gergő:** Szerintem pedig ezt lehetne csinálni, attól függetlenül, hogy van csoport, vagy nincs csoport.

**Diós Bella:** A galambfalvi kapcsolat szerintem még van...

**Diós Gergő:** A testvértelepülési kapcsolat megvan, viszont a falu vezetősége egy kicsit összerúgta a port a másik falu vezetőségével, és így most elég furcsa, meg hányaveti kapcsolat, de vannak bizonyos emberek, akik szintén járnak, meg ugyanúgy kapcsolatot tartanak egymással, mint előtte és már nem vonják bele sem a politikát, sem azokat a személyeket, akik esetleg ugye, szembemennek egymással.

**Diós Bella:** Én meg azt hittem, hogy egyszerűen csak a táncosokat nem küldik most már; bár szerintem most inkább egyházi a kapcsolat, a két református egyház között.

**Török Gergő:** Meg hát már olyan régóta tart, hogy már kialakultak baráti összefonódások családok között...

**Diós Gergő:** Jártunk mi is úgy, nem a falu vezetőségi szinten, hanem csak úgy.

**Diós Bella:** Meg a fiatalok. nekem is van barátnőm, akivel mindig beszélünk, de szervezett út már nincs, csak egy rétegnek, akik úgy...

**Diós Gergő:** Szóval, amit a település vezetése szervez, olyan nincs. De egyházi, meg családi az van.

**Horváth Péter:** Az alapfokú művészeti iskolába akkor ezek szerint nem csak mikepércsről járnak gyerekek, hanem a környező településekről is?

**Török Gergő:** *Ide a művészeti iskolába csak mikepércsről járnak, de Hajdúbagason van egy telephely, ami az iskola része. Ez még akkor alakult így, amikor még különálló volt a művészeti iskola az általános iskolától, és akkor a Béres András Művészeti Iskola Hajdúbagason indított egy telephelyet. Most, hogy összevonták az általános iskolával, megmaradt. Egy kicsit furcsa így a helyzet, hogy a Mikepércsi Általános és Művészeti Iskolának van Hajdúbagason kihelyezett telephelye, de így van.*

**Horváth Péter:** És ki jár ki?

**Török Gergő:** *Oda egy másik pedagógus, név szerint Székely Tamás. De előtte én tanítottam egy évig, előtte meg Juci tanított két évig Hajdúbagason, de oda csak bagosi gyerekek járnak, ide meg mikepércsi gyerekek a mikepércsi iskolából. Nem lenne amúgy tilos, tehát nyugodtan járhatna onnan is ide, meg máshonnan is járhatnának, de ez abszolút nem jellemző.*

**Horváth Péter:** És ott vannak rendezvények, valamilyen kapcsolat?

**Török Gergő:** *Nincs. Szerintem nem is tudnak egymásról. Tehát, ha szerintem megkérdeznéd a mikepércsieket, nem a gyerekeket, mert a gyerekeknek fogalmuk sincs róla, vagy a bagosiakat, de szerintem még a tanári karnak a nagy része sem tudja, hogy van Bagoson telephelye a Mikepércsi Művészeti Iskolának. Talán az igazgató, meg az iskolatitkár...*

**Horváth Péter:** És ebből valami lendületesebbet nem lehetne kihozni esetleg?

**Török Gergő:** *Biztos lehetne, de nem úgy néz ki, nem olyan az irányvonal. Inkább lefele épül, mint felfele épülne, meg bővülne.*

**Horváth Péter:** Beszéltetek róla, hogy van egy kialakult kapcsolat Nagygalamfalvával. Ha én Hajdú-Biharról beszélek, akkor abban értelemszerűen benne van a határon túli Bihar

is, tehát mintha a régi vármegyéket venném alapul. Tehát Hajdúság és Bihar térségéből van-e olyan hagyományörző egyesület – zenészek, táncosok, tánc csoportok –, akikkel ápoljátok a kapcsolatokat, vagy volt-e valami esély rá, hogy ilyen összejöjjön?

**Törökné Vajda Judit:** *Csak olyan szinten szerintem, hogy a fesztiválra hívtak Nagyváradról csoportot, talán Érmihályfalváról is, és eljöttek több alkalommal is a nyári fesztiválra, de szoros kapcsolat nem alakult ki. Megvendégelték őket, de...*

**Török Gergő:** *Inkább egyoldalú ez, csak itt a rendezők meghívják őket, ők eljönnek, szerepelnek, aztán hazamennek.*

**Horváth Péter:** Tervezitek esetleg bővíteni, vagy szorosabbra fűzni határmenti településekkel a kapcsolatot?

**Török Gergő:** *Szerintem ez nem a mi feladatunk lenne...*

**Diós Gergő:** *A mi feladatunk is, de ehhez kellene egy olyan vezetőség, meg egy olyan gárda, aki ezt összefogja, és nem egy művészeti iskolai tanárnak, vagy vezetőnek kellene ezt a kezében tartani, hanem úgy gondolom, ezt magasabb, települési szinten kellene. Úgy ahogy van egy székelyföldi kapcsolat, akkor miért ne lenne bármilyen más is. És utána kellene az, hogy a művészeti iskola szintjén is bekapcsolódjanak, úgy táncban, mint hangszerekben, stb.*

**Horváth Péter:** Min kellene még javítani, hogy egy ilyen jellegű kapcsolat létrejöjjön?

**Diós Gergő:** *Én ezt nem fejteném ki...*

**Diós Bella:** *Szerintem a népzene és a néptánc már nem annyira felkapott, sem a fiatalság körében, sem úgy általában. A vezetőséget sem érdekli már. Én úgy látom, egy kicsit el vagyok emiatt keseredve. Néha úgy érzem, nincs értelme annak, amit csinálunk. Szélmalomharc.*

**Horváth Péter:** Valahol ez mindig is az volt.

**Diós Bella:** *Lehet. De van, ahol működik, ahol felkarolják központilag.*

**Diós Gergő:** *De itt most már nincs rá igény.*

**Horváth Péter:** Tehát el lehet mondani, hogy valakik akkor, amikor a Mikepércsi csárdás visszakerült a település történetébe, valamit meglovagoltak, beállt egy helyzet, és végülis kihozták azt, amit akartak, és attól kezdve számukra már nem...

**Diós Gergő:** *...nem volt értelme. Köszönöm, hogy elmondtad, mert ez így van. Akkor baromi jó fogásnak lehetett ezt tekinteni, meg az is volt egy település életében, ahol ez nem volt divat azelőtt. Ez nagyot szólt, viszonylag sok embert bevonzott, én úgy gondolom, hogy ez itt merült ki, megrekedt egy szinten, ebből valaki csinált egy nagyon jó reklámot, ami nyilván kell egy településnek, pláne Debrecen vonzáskörzetében, mert azért elég nagy elnyomásban van a városhoz képest, és mégis önálló akar maradni, de ez inkább kampányszerű volt, mint a valódi értékmentés.*

**Diós Bella:** *De ez szerintem mostanában máshol is így van. Csak azért, mert hagyomány, de jó, de szép, megőrizzük, csak ezért nem csinál senki semmit. Mi meg szerintem kicsik vagyunk. Lehet csinálni, hogy hú, de csináljuk, de egy idő után belefárad az ember. Semmi értelme.*

**Horváth Péter:** Akkor el lehet mondani, hogy a néptánc egy szubkultúrává vált, akár egy településen belül? Most teljesen mindegy, hogy Debrecenről beszélünk, vagy Mikepércsről, vagy bármelyik más településről.

**Törökné Vajda Judit:** *Szerintem igen.*

**Diós Bella:** *Nem sikk. Én ezt így mondom. A gyerekek körében... Toborozni gyerekeket? Mit mondasz, miért jöjjön?*

**Diós Gergő:** *Van egy réteg, aki küldi a gyerekeket, meg tényleg akarja, de erre mondtuk Gergővel azt, hogy maximum a felnőtt csoportban a hét pár. És ha ezt most levetíted gyerekekre, akkor az, maximum 7 gyerek. És Mikepércsen járnak az általános iskolába*

olyan 400 körül? 3-400 gyerek nagyjából. Szerintem annyi. Na, most ebből hét gyerek, az minden osztályból egy. Akit tényleg a szülő akar, meg esetleg abban nevelődött, hogy ő ezt tényleg szívesen csinálná. Vannak nyilván nagyon sokan olyanok, akik kipróbálják, egy évig, fél évig, akkor szeretik, meg tetszik nekik, aztán utána otthagyja. De az is olyan, hogy: jaj, kisfiam, dagadt vagy, ne a számítógép mellett ülj, hanem menjél mozogni! És akkor kényszerből elmegy. Az a jobbik eset, ha magától rájön arra, hogy ez érték, meg ezt jó csinálni, meg szereti csinálni, meg belekerül egy olyan társaságba, akik valóban bevonzák – ezzel én is így jártam, meg a húgom is. Mert a szülők nálunk nem táncoltak. Jó, falusiak voltak, eljártak bálba, ide-oda szórakozni, de a támogatás az megvolt. Nem kényszerítették, erre mi jöttünk rá, ők csak melléálltak, hogy igen csináljad, ha elkezdted, és nekem is volt olyan, bevallom, hogy elegendő volt belőle. De akkor anyuék mondták, hogy miért ne csinálnád, ha eddig csináltad. És akkor valóban beláttam, hogy igazuk van, meg szerettem én csinálni, csak besokalltam valami miatt. És utána megint elkezdődött... És én úgy gondolom, hogy ebből van kevés, hogy olyan szülő, aki esetleg melléáll az ügynek, meg olyan gyerek, aki magától elmegy.

**Diós Bella:** *Én sem akartam járni másodikos koromban, de csak azért, mert nem akartam azzal a fiúval táncolni.*

**Diós Gergő:** *De volt melletted egy olyan szülő, aki azt mondta, de igenis elmész és kipróbálsz.*

**Törökné Vajda Judit:** *Meg sok önzést hallok, pl. ha már egy alkalommal ki kell keményíteni a szoknyát, akkor az neki teher. Vagy ha el kell vinni egy fellépésre, vagy ki kell fizetni egy tábort, ami, mondjuk ösztönözné a gyerekeket arra, hogy még a következő évben is beírassák, akkor azt nézik, hogy úristen, már megint pénzt kell fizetni. Meg megint törni kell magam, és nem azt, hogy ennek a gyereknek mondjuk öt év múlva milyen szellemi, meg lelki, meg akár egy utazás, egy közösség, meg mit ad neki, hanem csak azt, hogy most pillanatnyilag azt a 20 ezer forintot oda kell szálni. És ez szerintem általános, és kevesebb az, aki jól csinálja, mint aki ebbe a hibába esik.*

**Diós Gergő:** *Ez tipikusan az a 7-8 ember, akiről beszéltünk.*

**Horváth Péter:** Egyébként hogy kerülnek be a gyerekek az alapfokú művészeti iskolába? Ez önként választható szakirány?

**Törökné Vajda Judit:** *Igen. Az általános iskolában szétosztjuk a jelentkezési lapot, meg elmondjuk, hogy miről szól, meg hát látják a nagyobbakat is, ilyen települési szinten.*

**Horváth Péter:** A diákok hány %-a választja a néptáncot?

**Török Gergő:** *A tavalyi évben nagyjából ötvenen jártak néptáncra, de hogy ez az iskola hány százaléka, azt meg nem mondom pontosan. De olyan egynegyede. Ha úgy vesszük, hogy most már a néptánc tanszakon kívül csak grafika tanszak van, akkor annyira nem sok, de nem is kötelező választani, de nem is választ mindenki. Grafika tanszakra kb. 30-an jártak, ez azt jelenti, hogy a gyerekek egyharmada jár néptáncra, vagy grafika tanszakra. Ez a tavalyi adat (A felvétel 2016 nyarán készült, tehát az adat a 2015/16-os tanévre vonatkozhatott.), hát szerintem idén is nagyjából hasonló lesz.*

**Horváth Péter:** Jelenleg mi az alapfokú művészeti iskola repertoárja?

**Török Gergő:** *Az az igazság, hogy a művészeti iskolában az a megszokott, hogy egy évben egy táncanyagot és egy koreográfiát tanulunk be, tehát ilyenről, hogy repertoár, elég nehéz beszélni. Évről évre változik a csoport összetétele. Van, aki elballag, van, aki abbahagyja, van, akinek nincs kedve tovább járni, vagy van, aki felkerül másik csoportba. Ilyen folyamatos munkát egy csoporttal nagyon nehéz végezni, úgyhogy minden évben egy új táncanyagot és egy új koreográfiát tanul minden csoport. Ha érdekes, akkor elmondom, hogy mi az, amiket szoktunk táncolni: a Mikepércsi csárdás állandó tananyag, azt mindig tanítom, emellett a kisebbeknek ugrós táncokat, mezőföldi ugrós, sárközi ugrós, somogyi ugrós, ahogy nőnek, rábaközi dus, délföldi oláhos, rábaközi csárdás, délföldi csárdás, bodrogközi csárdás, szatmári csárdás és verbunk, szilágysági... Nagyjából idáig szoktunk eljutni. Talán mondhatom, hogy a legnehezebb, legbonyolultabb tánc a szilágysági volt, amit eddig valamelyik csoportomnak megtanítottam. Erdélyi táncokat, forgatóst, legényest még az itteni gyerekeknek nem tanítottam, nem jutottunk el addig, bár nem is biztos, hogy kell. Itt a legidősebb gyerek nyolcadikos a művészeti iskolában, bár nem tiltaná nekik senki, hogy mondjuk 8. osztály után debreceni középiskolásként visszajárjanak, de nem szoktak. Erre még nem volt példa.*

**Horváth Péter:** De tudnak róla egyáltalán, hogy lehetne?

**Török Gergő:** *Persze tudnak róla, de aki Debrecenbe bekerül, az úgyis debreceni együttesben fogja folytatni, hogyha folytatni szeretné a táncolást.*

**Horváth Péter:** Volt már ilyen?

**Török Gergő:** *Ilyen? Volt. Persze. Itt ül velem szemben. De minden évben van egy-kettő. Én a Főnix Néptáncegyüttest erőltetem, szóval elsősorban ott folytatják.*

**Horváth Péter:** Felnőtt csoportban milyen táncokat tanítottatok?

**Diós Gergő:** *Felnőtt csoportban mikor Gergő tanította a Mikepércsi csárdást a Guinness-rekord kísérlethez, akkor ezt igyekeztünk mindig porondon tartani, és én még megpróbálkoztam a bodrogi táncok tanításával, abból csináltunk egy rövid koreográfiát. Úgy nagyjából mi is egy év alatt tanultuk meg a bodrogiat, viszonylag jól, aztán hajdúsági táncokat kezdtünk tanulni, nádudvari elemekkel fűszerezve.*

**Horváth Péter:** Gyűjtéseket, visszatanításokat végeztek?

**Török Gergő:** *Nem.*

**Horváth Péter:** Milyen Hajdú és Bihar vármegye területéről gyűjtött anyagokról van tudomásotok?

**Török Gergő:** *Mikepércsi csárdás, derecskei verbunk. Mondjuk nekem ez a Hajdú és Bihar vármegye kicsit feladja a leckét, mert én pontosan nem tudom, hogy hol a határ: Hajdúhadház pl az Hajdú vármegye?*

**Diós Gergő:** *Hajdúváros...*

**Török Gergő:** *Akkor persze. Polgár?*

**Horváth Péter:** Határeset, de hajdútelepülés volt.

**Török Gergő:** *Nádudvar, Nagybáród, gondolom, az Bihar vármegyéhez tartozik, meg Méhkerék. Elek?*

**Horváth Péter:** Elek már Békés.

**Törökné Vajda Judit:** *Szoboszlón is volt szerintem.*

**Horváth Péter:** A mikepércsin kívül van más műsoron a Bihar, vagy Hajdú vármegye területén gyűjtött anyagokból?

**Török Gergő:** *Nádudvari gyűjtésből nekem is volt koreográfiám a művészeti iskolában.*

**Horváth Péter:** A környező települések táncos-zenés népszokásainak feldolgozásával ezek szerint nem igazán foglalkoztok.

**Törökné Vajda Judit:** *Azok a gyűjtések nem igazán olyanok, amikből lehetne dolgozni. Kevés, nem elég jó minőségű. Inkább azokból az anyagokból dolgozunk, amikből országszerte is, ami felkapott.*

**Horváth Péter:** Ezek szerint nincs is olyan anyag, amihez érdemes lenne hozzányúlni? Akár az alapfokú művészeti iskolában, vagy a gyermek, esetleg később felnőtt néptáncoktatásban itt Mikepércsen, vagy akár Debrecenben a Főnix Néptáncgyűttes munkája során? Törekednétek arra, hogy olyan hajdúsági, bihari gyűjtéseket, amik eddig még nem kerültek színpadra, elővegyetek, koreografáljatok?

**Török Gergő:** *Ettől nem zárkozunk el.*

**Törökné Vajda Judit:** *Az a baj, hogy nem ismerem őket. Láttam már, de akkor nem olyan szemmel néztem, hogy tudjak belőle csinálni valamit.*

**Horváth Péter:** Tehát a bedigitalizált filmek, amiken most dolgozunk, ebből a szempontból előrelépést hozhatnak?

**Török Gergő:** *Természetesen, hiszen így könnyebb egy-egy gyűjtéshez hozzáférni.*

**Törökné Vajda Judit:** *Ez nem lustaság, nekünk erre nincs időnk, és sajnos pénzünk sem. Az nem két perc, hogy felutazzak, és összeszedjek egy táncanyagot eredeti filmről, és utána azt valakinek a lábára rakjuk. Egy ilyen filmet nagyon sokszor meg kell nézni.*

**Horváth Péter:** Népszokásokat szoktatok színpadon megjeleníteni?

**Török Gergő:** *Az ritka, hogy népszokásokkal dolgozzunk, az a gyakoribb hogy táncanyag, abból koreográfiát készítünk. De az hogy tematikus, vagy egy népszokást feldolgozó koreográfiát készítsünk, az nem jellemző.*

**Törökné Vajda Judit:** *Egy gyerekcsoporttal, ahol folyamatosan cserélődnek a gyerekek, nem tudunk olyan anyagot tanítani.*

**Horváth Péter:** Mennyi esélye van annak, hogy a Hajdúságban és Biharban gyűjtött zenéket, táncos anyagokat feldolgozza valaki, akár színpadi koreográfiaként, akár tánc házban szabad táncként? Gondolhatunk akár a Mikepércsi csárdásra, ami egyébként egy jó 60 éves koreográfia, van, aki életben tartsa, fennmaradt a koreográfus neve, de akár ebből is lehetne egy új koreográfiát, vagy egy szabad táncot csinálni, illetve ugyanez vonatkozik bármelyik más település táncanyagára.

**Törökné Vajda Judit:** *Szerintem van még gyűjtés, amit mi nem láttunk, azt be kellene digitalizálni, amit itthon meg tudnánk nézni, amit tudnánk tanítani, és máris tudnánk népszerűsíteni, és esetleg valaki más is megtanulja, és tánc házban táncolhatnák.*

**Török Gergő:** *Az, hogy tánc házban hajdúsági, vagy bihari anyagot táncoljanak, az szerintem nagyon távoli. Nem csak Mikepércs, hanem minden más település esetében. A tánc házakban mára már megvannak a jól bevált, népszerű táncok, persze az is valahogy elkezdődött, de már 10 éve ott vannak a tánc házi repertoáron, és még az olyan*

*koreográfiában népszerű táncanyagoknak is, mint egy rábaközi, nehéz beférkőzni a táncházakba. Igazából a mezősegi, kalotaszegi, szatmári, szilágysági anyagokat nagyon nehéz kiszorítani a táncházakból. Nem is az, hogy kiszorítani, inkább hogy mellette. Egy magyarbódi, vagy gömöri még előfordul, de egy olyan táncanyagnak, ami jelenleg nincs az országnak a táncos top 10-es listáján, de még a húszason sem, szóval nem is nagyon tudnak róla, az hogy a táncházba beférkőzzön, szerintem arra mostanában nincs reális esély. De nem biztos, hogy baj ez.*

**Horváth Péter:** *Úgy gondolom, hogy mi gömörít, kalotaszegit, mezősegit, székit tanulunk, táncolunk, meg színpadon tartunk, mert valóban improvizatív, érdekes és szép táncok, de alapjában véve mindezek mellett van sajátunk. Jó, debreceniként nem tudom azt mondani, hogy hajdúsági vagyok, mert az egy külön mentalitás, de nyilvánvalóan itt ülünk Bihar és Hajdúság között, tehát ha népi kultúráról, néptánc-kultúráról beszélünk, akkor – valljuk be – ez a sajátunk. És éppen ezt hanyagoljuk, hagyjuk elsorvadni a jobban életben tartott, vagy életképesebb(?), improvizatívabb erdélyi táncokhoz képest?*

**Török Gergő:** *Őszintén. A véleményem, hogy én eleve debreceni vagyok, jó hogy másfél éve Mikepércsen lakok, de igazából mégis egy nagyvárosi „gyűttmentnek” számító gyerek vagyok, amúgy pedig lokálpatrióta vagyok nagyon – már Debrecenben. Még olyan is volt, hogy szurkolni mentem a tollaslabdacsapat OB döntőjére, igaz, azt sem tudom, hogy mi az a tollaslabda, de azért szurkoltam nekik, de én nem érzem sem a mikepércsi csárdásról, sem a nádudvariról, vagy Hortobágyról, vagy Derecskéről, hogy az annyira az enyém lenne. Tehát nekem ugyanannyira az enyém a derecskei, mint a rábaközi. Pedig az egyik 20 km-re van, a másik meg 400-ra. De nem tudom, ha mondjuk derecskei lennék, és ugyanezen a vonalon indultam volna el, ugyanígy néptánc tanár lennék, akkor azért csak erőltetném a derecskei verbunkot, mert csak érezném, hogy ez a miénk. Persze látványos is, szép is, viszonylag jó anyag, gyűjtés van róla, de nem vagyok derecskei. Debreceni vagyok, úgyhogy debreceni táncokat meg nem ismerek egyáltalán, de ha ismernék, akkor... Lehet szégyen, nem szégyen, nekem nem jelent többet egy derecskei verbunk, mint egy rábaközi verbunk. Minden pedagógiai programban le van írva, hogy a saját régi tánc az milyen fontos, de nekem nem fontosabb.*

**Horváth Péter:** *Szóval nincs előrébb egy derecskei, egy nádudvari?*

**Török Gergő:** Mondjuk, ha van két hasonló nehézségű táncanyag, és taníthatnám egy x évesnek ezt is, meg azt is, akkor inkább ezt tanítom, ami idevalósi, vagy a környékre valósi. Tehát nem véletlen, hogy nádudvarit tanítok inkább, és nem szatmárit, pedig szerintem nagyjából hasonló nehézségű. Azért azt szoktam érezni, hogy itt már a gyerekek is tudják, hogy itt van egy Mikepércsi csárdás, komolyan, bennük van, és nem azt mondom, hogy mind arra vágyik, hogy megtanulja, de tudják a dalokat, szeretik énekelni. Mikor már ötezredjére kell eltáncolni, akkor lehet, hogy egy kicsit már kezdik megunni.

**Horváth Péter:** És ti mikepércsiként? Hogy élitek meg a csárdás meglétét? Mennyivel lenne jobb megtartani a már meglévő koreográfiát, vagy emellé egy szabad táncot kialakítani?

**Török Gergő:** Én néptáncpedagógusként sem csináltam azt soha, hogy: na, elkezdjük a táncanyagot tanulni, hanem betanítottam elejétől végéig a koreográfiát. És a gyerekek is ennyit tudtak belőle, hogy tudták a bejövételtől a meghajlásig a koreográfiát. És lehet, hogy eleinte ez érdekes volt, hogy jaj, de jó, megtanultuk a Mikepércsi csárdást, de amikor már századjára kérték, hogy ezen a rendezvényen is mikepércsi, meg azon a rendezvényen is mikepércsi, akkor már a gyerekek is, meg én is egy kicsit húzom a számat. Kétoldalú ez a dolog, mert egyrészt ugye van egy büszkeség bennünk, hogy van nekünk egy táncunk, de igazából nem tánca van a mikepércsieknél, hanem koreográfiája.

**Horváth Péter:** És van rá esély, hogy ebből akár egy másik koreográfia, vagy akár szabad tánc legyen?

**Diós Bella:** Néhány fellépés alkalmával, amikor többen táncoltuk, akkor éreztem egy kicsit... Pedig annyira nem tartozik a kedvenceim közé, annak ellenére, hogy mikepércsi vagyok. De amikor fellépünk, és mondjuk, látom a helyieken, hogy ők büszkék erre, akkor nyilván bennem is még több büszkeség van, hogy én meg tudom táncolni, de nem feltétlen a mikepércsivel, hanem inkább a hajdúsági anyaggal kapcsolatban van egy kicsit nagyobb szeretet bennem. Ha kismagyarországi táncokról beszélünk, mert nemrég kérdezték, hogy mi a kedvenc táncom, és sokszor inkább mondok erdélyit, de emellett mindig azt mondom, hogy a hajdúságit. Mert azt úgy közel érzem magamhoz. Ez már a

*családi vonal, meg a felmenők, hogy sokszor beszélt nagyapám, hogy mi volt itt a környéken, akkor apukám, hogy a két falu között milyen kapcsolat volt. Sáránd és Mikepércs. Ugye nekem egyik részről sárándi apukám, mikepércsi anyukám részéről az összes felmenő, meg derecskei, és ez a három falu, ez a három település úgy elég élesen él bennünk. Meg szokták azt is mondani, hogy egy kis keleti virtus van ezekben a táncokban. Meg néha ahogy viselkedünk, abban is.*

**Horváth Péter:** Vajon miért alakult úgy, hogy ezeket a táncokat hajdúsági táncoknak hívjuk? Egy táncházban, vagy ha koreográfiát említünk, akkor általában nem a hortobágyi szó kerül elő, hanem a hajdúsági. De ugyanez a kérdés a biharival kapcsolatban is. Bihar vármegye sokkal nagyobb terület, mint Hajdú vármegye valaha is volt, és ma mégis hajdúsági táncoknak hívjuk és nem biharinak. Egy derecskei, az most akkor bihari, vagy hajdúsági?

**Diós Gergő:** *Az a kérdés, hogy meddig Hajdúság, és mettől Bihar? Mi ugyanebben a helyzetben vagyunk: akkor a mikepércsi hová tartozik? Hajdúsági, vagy bihari? Nehéz eldönteni, annyira a határon van.*

**Horváth Péter:** Átmeneti zóna?

**Diós Gergő:** *Hát, ha megkérdezik, hogy én biharinak, vagy hajdúságinak érzem magam, én azt fogom mondani, hogy hajdúságinak.*

**Diós Bella:** *A dalok is, ha valamit anyuék tanítottak, Hajdúsági gyerek vagyok, de úgy énekeltük – pedig sok területen a sajátjukként énekelik –, de nekünk hajdúsági.*

**Diós Gergő:** *Amit a húgom is mondott, mi, amikor elkezdtek tanulni a Mikepércsi csárdást, akkor nagyon jó volt, meg szívvel-lélekkel, de aztán néhány év múlva lerágott csontnak éreztem, hogy mindenhova mikepércsit kell vinni, minden egyes fellépésre és nem unják még, és azt láttam az embereken, hogy nem unják. És ez a mai napig így van, persze ez öröm, hogy nem azt látja az ember, hogy...*

**Török Gergő:** *Ha mikepércsen műsort adunk, akármelyik csoporttal, mindig a Mikepércsi*

*csárdásnak van a legnagyobb sikere. Táncolhatunk akármilyen bonyolult legényest, vagy akármit, fele akkora sikere sincs, mint a mikepércsinek. Az elejétől a végéig végigtapsolják. Pedig látták már százszor.*

**Diós Gergő:** *Ahogy egyre idősebb lettem, egyre inkább úgy érzem, hogy mái napig ugyanúgy szívvel-lélekkel eltáncolom, mint az elején, csak másabb. Letisztultabb lett, meg megértettem a lényegét, meg azt is próbálom, vagy sikerült megértenem, hogy azok az emberek, akik ezt látták, mondjuk 2003. augusztus 18-án – nem tudom, mikorra esett a falunap –, meg látták 2013-ban, vagy 14-ben, mit éreztek? Mert láttam már kívülről is, meg táncoltam elég sokszor, és valóban jó érzés mikepércsiként látni a saját falud táncát, viszont én is azt érzem, mint amit a húgom, hogy ha megkérdezik, hogy mi a kedvenc táncom, nem azt fogom mondani, hogy a mikepércsi csárdás, bár lehet, hogy ez lenne a helyes, hanem azt, hogy a hajdúsági. Hogy miért? Ezt nem tudom...*

**Török Gergő:** *Lehet, hogy azért, mert koreográfia van belőle csak. Persze alapjában véve lehetne belőle táncanyag.*

**Horváth Péter:** *Én is kísérleteztem a koreográfia elemeivel, de nem lehetett más.*

**Török Gergő:** *Ez egy furcsa folyamat, hogy a koreográfiából bontjuk vissza az eredetit.*

**Horváth Péter:** *De ha nincs más?*

**Török Gergő:** *Megszoktuk azt, hogy először tanulunk táncanyagot, és abból vagy lesz koreográfia, vagy nem, de a táncanyagot tanulod meg először. Az hogy egy koreográfiát visszabontani? Sosem csináltunk még ilyet.*

**Horváth Péter:** *A mikepércsinél igazából az a helyzet, hogy Béres András ezt az anyagot annak idején egy lakodalom alkalmával látta először, és akkor kezdte lejegyezni. Az a helyzet teljesen más volt, mint később, amikor visszajött gyűjteni. Ki ért rá táncolni, ki nem, hogy működött-e a filmfelvevő, vagy nem. Magán a filmen sokkal kevesebb lépés van, ami látszik, mint maga amit lejegyzett. Van egy kiadvány, A Mikepércsi csárdás, ahol minden motívumot leír, de a filmen jóval kevesebb anyag van.*

**Török Gergő:** *Amit leírt, azt nagyon nehéz rekonstruálni, akármilyen precízen írta is le. Még egy táncjelírással lejegyzett folyamatot is szerintem, amiben pedig megvan, hogy melyik jel mit jelent pontosan, még azt is nagyon nehéz úgy visszaadni, hogy olyan legyen, mint amilyen eredetileg volt. Tehát leírásból, meg elbeszélés alapján szinte lehetetlen. De meg lehet próbálni. Bár szerintem van a táncban olyan, amit Béres András talált ki.*

**Horváth Péter:** Nyilvánvaló, hogy egy koreográfiát készített az eredeti táncból, ennyi szabadság belefér. Így persze felmerülhet a kérdés, hogy mit tekinthetünk autentikusnak, mikepércsinek, vagy hajdúságinak? El lehet mondani, hogy egy-egy táncnak, akár Mikepércsről, vagy Derecskéről, vagy Méhkerékről beszélünk, van-e identitásformáló szerepe egy település életében?

**Diós Gergő:** *Én úgy gondolom, hogy igen.*

**Horváth Péter:** És mi kell ahhoz, hogy újra magáénak érezze egy település azokat a táncokat, hagyományokat, amik feledésbe merülnek, vagy részint már csak szubkultúrák csoportok tartják fenn?

**Diós Gergő:** *Az, hogy önmagától jöjjön át, hogy ez fontos egy településnek egy település fennmaradásához.*

**Török Gergő:** *Meg kell azért egy pár olyan ember, vagy egy kulcsfigura, aki az egészet életben tartja, meg szem előtt tartja.*

**Diós Gergő:** *Még akkor is, ha nem értékmentő céllal.*

**Török Gergő:** *Biztos máshol is van, vagy lett volna ilyen, ami elveszett, mert hagyták elveszni.*

**Horváth Péter:** Ha helyi szinten identitásformáló szerepe van a néptáncnak, nemzeti keretek között mennyire lehet meghatározó, identitásformáló hatása egy-egy táncanyagnak?

**Török Gergő:** *Nyilván van, és a nemzeti szintűt azok a kis egységek rakják össze, mint Mikepércs, Derecske, Nádudvar. Sok kis apró elem adja a nemzeti öntudat fejlődését, vagy magára találását.*

**Törökné Vajda Judit:** *A lokálpatriotizmus valamilyen szinten magában hordozza a nemzeti érzés fejlődését is.*

**Horváth Péter:** És mennyire lehet nemzetközi egy-egy ilyen néptánc anyag?

**Törökné Vajda Judit:** *Gondolom, akkor válik nemzetközivé, ha valamilyen kapcsolat kialakul. Vagy úgy, hogy határon túli településen együttéléstről beszélhetünk, vagy egy településen belül volt több nemzeti közösség, akkor ők vagy vettek át egymástól elemeket, vagy utazások keretében találkozik két kultúra. Most már együttesek vannak, akik táncolnak, szakmailag jók, elmennek szakmai fórumokra, ahol megmérettetnek, a szakmai zsűri, aki szintén a szubkultúrához tartozik, megnézi, és eldönti hogy ez jó, vagy nem.*

**Horváth Péter:** És milyen alapon döntenek?

**Törökné Vajda Judit:** *Szubjektív alapon.*

**Diós Gergő:** *Ők tudják, hogy jó-e, vagy sem.*

**Török Gergő:** *És bizony sokan vannak, akik ma már ebből élnek. Itt nem a néptánc tanárokról gondolok, hanem az ilyen Nox-os háttértáncos, meg aki ilyen-olyan tehetségkutatókban...*

**Horváth Péter:** És a zsűri munkája? Milyen alapon lehet összehasonlítani, mondjuk egy derecskei verbunkot egy másfajta táncal?

**Törökné Vajda Judit:** *Ez szerintem más téma, ezt most ne keverjük bele. A nemzeti identitás. Ez a része most szerintem kevesebb hangsúlyt kap. De ezt újra fel lehetne lendíteni. A „Felszállott a páva” gondolom ezért jött létre, hogy az átlagemberek tudatába ismét visszatérjen ez a műfaj.*

**Horváth Péter:** Magyarország és Románia között mennyivel lett könnyebb határon átnyúló kapcsolatokat építeni amióta mindkét állam tagja az Európai Uniónak?

**Diós Gergő:** *Most már sokkal könnyebben át lehet vinni a határon a pálinkát. Azelőtt meg kellett inni a határon.*

**Török Gergő:** *Persze változott. Ők is tagja az uniónak, sokkal egyszerűbb eljutni a határon túlra. A Tűztánc fesztiválra is mindig eljönnek az adaiak, bár ők még nem is uniós tagok, de jönnek az érmihályfalviak is elég gyakran...*

**Diós Gergő:** *Közlekedés szempontjából sokkal könnyebb. De egyébként meg nem változott.*

**Török Gergő:** *Aki akarta, az eddig is megoldotta, legfeljebb többet várt a határon, de kivárta, mert akarta.*

**Horváth Péter:** Közel vagyunk a határhoz, Biharban élnek románok, az itthoni Méhkeréken is. Milyen a magyar-román kapcsolat, ha csak a néptáncot vesszük alapul? Milyen a mostani kapcsolat, hiszen azért elég régóta együtt élünk már?

**Török Gergő:** *Te most milyen csoportokra gondolsz? A Romániában élő magyarokra?*

**Horváth Péter:** Nem. A Romániában élő románokra. Jó, akkor nézzük a méhkerékit.

**Török Gergő:** *Egyszer voltam Körösszakálban, de ott is csak magyarokkal beszéltem.*

**Diós Gergő:** *Igen, kivéve az a két pár, akik román anyagot táncoltak, és ők nem is beszéltek magyarul. Ők magyarországi románok. Itt élnek, de nem beszélnek magyarul. Táncoltak.*

**Horváth Péter:** Azért, mert személyes kapcsolatok nem alakultak ki, a román, vagy romániai magyar táncanyagot – méhkerékit, nagybárodit – azért tanítasz?

**Török Gergő:** *Lehet, hogy még az esküvőnkön is erdélyi muzsika szólt. Meg még néhány ismerősnél ugyancsak.*

**Diós Gergő:** *Én személy szerint nem szeretem a román táncokat.*

**Török Gergő:** *Én meg igen. Akik ott táncolták, ott nem volt ilyen gyűlölködés. Bonchidán a magyarok magyar táncot táncoltak, a románok románt, a cigányok cigányt. Még el is lestek ezt-azt egymástól. De egymásnak a táncát nem táncolták. És nem volt ellenségeskedés.*

**Horváth Péter:** Mikepércsen egy alapfokú művészeti iskola esetében és egy félig-meddig működő felnőtt csoport esetében nem feltétlenül, de a Főnix Néptáncegyüttes oldaláról, ahol van egy Tűztánc fesztivál, és ha van műsoron tartva román tánc, és Romániából mégsem jönnek, akkor a kapcsolatok hol feneklenek meg? És külön kérdés, hogy ahol vegyes a lakosság, élnek magyarok is, románok is és cigányok is, ők nem szeretik egymást, ott van a probléma?

**Török Gergő:** *Szerintem nem. De ha lehet választani, hogy egy romániai román csoportot, vagy mondjuk egy szerbiai magyar csoportot, akkor inkább az utóbbi.*

**Törökné Vajda Judit:** *Egymás mellett éltünk, nem volt konfliktus, de én is, főleg ahogy felnőttünk itt a határ mellett, azért elég élesen bennünk van ez, hogy ha nagyon régre megyünk, akkor Trianon traumája, ez azért él, még ha szépíteni akarjuk, akkor is. És emiatt sokkal nagyobb elhatározás, vagy gondolkodás kell, hogy ezt befogadjuk. Hogy egy román csoportot hívunk, vagy egy határon túli magyart.*

**Horváth Péter:** Ezek szerint a magyar csoportok még mindig befogadóbbak, mert táncolnak román táncokat, ellenben a román csoportok nem táncolnak magyart?

**Török Gergő:** *Nem táncolnak a román csoportok magyar táncot, de amiket ők táncolnak, szóval olyan román táncot sem táncolnak, amelyet mi. Én még román csoporttól nem láttam bonchidait táncolni, csak olyan román táncot táncolnak, ahol csak románok élnek. Igazából még nekik kellene megköszönni, hogy mi még őrizzük az ő román táncaikat, mert a román együttesek azok 100 %-ig román falunak 100 %-ig román táncát táncolják. Mi meg a vegyes lakosságú falunak táncoljuk a magyar, a román, meg a cigány táncát.*

**Horváth Péter:** Térjünk vissza Mikepércsre. Aki tanít az alapfokú művészeti iskolában, az mind néptánc tanár?

**Török Gergő:** *Igen, szinte mindenkinek van végzettsége, legfeljebb a nyelvvizsga hiányzik.*

**Horváth Péter:** Szerintetek a népzene, néptáncnak van a határon túl is megtartó ereje? Van olyan, hogy csak román tánc ház?

**Törökné Vajda Judit:** *Bonchidán is volt, tanítottak román dalokat, igaz, akik tanították, azok magyarok voltak.*

**Horváth Péter:** A tánc házakban vajon miért kerültek előtérbe az erdélyi táncok?

**Törökné Vajda Judit:** *Egyszerűbb, kevésbé fárasztó.*

**Török Gergő:** *Jobb a marketingje, amúgy meg jó táncolni...*

**Diós Gergő:** *Virtuóz.*

**Török Gergő:** *Szerintem, aki táncolni kezd, mindenkinek vágya, hogy megtanuljon legalább egy erdélyi táncot.*

**Diós Bella:** *Olyan ez, mint a tyúk vagy a tojás. Talán azért is akarják megtanulni a gyerekek, mert népszerűbb, mindenhol ezt látják, és minden tánc házban ezt kell, így aztán azért van minden tánc házban, mert sokan tudják.*

**Török Gergő:** *Pedig a magyarországi közönség nem értékeli annyira a színpadon az erdélyi táncokat. Eltáncolhatod a legszebb vajdaszentiványi táncot, megnézik, megtapsolják, kész. Eltáncolsz egy jó szatmárit, vagy hajdúságit, vastaps végig.*

**Horváth Péter:** Mi a különbség egy hajdúsági és egy hortobágyi tánc között?

**Török Gergő:** *A hortobágyi az eszközös. Ahhoz nekem nem is kellene nő.*

**Diós Bella:** *A hortobágyiról nekem mindig egy csikós, egy pásztor jut eszembe.*

**Diós Gergő:** *Azért van átfedés a kettő között, mert egy pásztor is táncolt hajdúságit.*

**Török Gergő:** *Egyébként a Hortobágy az nem Hajdúság?*

**Horváth Péter:** Határeset, mert tartozott mindkettőhöz.

**Török Gergő:** *Most meg Hajdú-Bihar megye.*

**Horváth Péter:** Ha beszélünk hajdúsági táncokról, akkor miért nem beszélünk bihariról? Martin György is sok helyre eljutott, néhány helyre pedig az adott történelmi, politikai helyzetben nem tudott, ellenben ő Bihart, abból a kevés anyagból, amiből besorolhatta, abból ő a Dél-Alföldre sorolta, és azt mondta, hogy ott van vége a felső-tiszai tánc kultúrájának, ahol már nincs verbunk. Ennek egyébként ellentmond az, hogy Derecskén ugyanúgy van verbunk, és ugyanúgy Bihar és Hajdúság határán van. Egyébként egy olyan területről van szó, ami nem csak településhatáronként átmeneti zóna, hanem ugyanúgy, mint a Szilágyság, Bihar is egy partiumi terület, ha akarom magyar, ha akarom nem magyar, ha akarom alföldi, ha akarom, délvidéki. De ettől függetlenül hajdúságról beszélünk, pedig Bihar sokkal nagyobb terület, mint a Hajdúság.

**Diós Gergő:** *Szerintem ezt köszönjük meg Trianonnak. Az elcsatolás miatt utána azzal a területtel a magyarság miatt is foglalkozott volna – mert nem is tudott -, az emberek, akik át akartak jönni átjöttek, abban az időben, ők jobbnak látták felejteni, ami ott történt. A román politika, meg az akkori vezetés. Az meg azon volt minden áron, hogy elrománosítsa ezt a területet.*

**Török Gergő:** *Gyimes, Moldva, Kalotaszeg, Szilágyság.*

**Diós Gergő:** *A partiumi részt – vagy biharit, ahogy te fogalmaztál – azt nagyjában elkerülték. Nagyon kevés volt az a néprajzkutató, vagy tánckutató, vagy népzene kutató, aki kifejezetten a bihari részre ment volna rá. És ezért van ennyire kevés anyag.*

**Török Gergő:** *Igazából az, hogy a Dél-Alföldhöz van hozzácsatolva, az kényszerből van. Mert hova legyen?*

**Horváth Péter:** Ez ugyanolyan átmeneti zóna, mint a Szilágyság.

**Török Gergő:** *Simán lehetne önálló, akármilyen néven.*

**Horváth Péter:** A cikkemben azt vettem alapul, hogy a Dél-Alföld annyira nem nevezhető interetnikus átmeneti zónának, ugyanúgy, ahogy a Felső-Tiszavidék, sem, ellenben Bihar az pont az. Éppen azért lehetne azt mondani, hogy akár egy Közép-Tisza vidéki – nevezzük Biharinak ...

**Diós Gergő:** *Ez mind a betelepítésnek köszönhető. Az elrománosításnak.*

**Horváth Péter:** Az ott egy interetnikus zóna, egy nagy átmeneti térrész, ahol magyarok, románok vagy együtt, vagy egymás mellett élnek/éltek, mert ez településenként változott. Vagy magyar település, vagy román település, vagy is-is, vagy nem szeretik egymást, vagy együtt tudnak élni, és magyar oldalról nézve valahol mindig el szokták mondani, hogy Köröstárkánynál van az alföldi tánc típusoknak a legvége Biharban, de ugyanez elmondható román oldalról is, hogy Méhkeréken meg román táncok vannak, ami pedig most Magyarországhoz tartozik. Tehát itt egy óriási fedés van. Egy nagy keveredés, egymás mellett élés, és éppen amiatt, hogy meghúzták a határokat, ez egy törést okozhatott a bihari gyűjtésben, meg abban is, hogy mi most valamilyen bihari táncanyaggal rendelkezünk.

(Megjegyzés: Elégedett hümmögés, kutyaugatás, ami – jobb híján – válasznak is tekinthető.)

**Horváth Péter:** Milyen előnyöket és hátrányokat láttok a mai táncházmozgalomban? Akár helyi, mikepércsi, vagy debreceni, de lehet országos szinten is.

**Törökné Vajda Judit:** *Lehet itt hivatkozni – ahogy szoktak is – a nemzeti identitástudat kialakítására, erősítésére...*

**Török Gergő:** *Mire vonatkozik a kérdés? A mai helyzetre, vagy a mai helyzetet összehasonlítva, mondjuk a 20 évvel ez előttivel? Mert ha csak az előnyeit nézem, akkor kezdetben más volt, de már egy jó pár évtizede ugyanaz.*

**Törökné Vajda Judit:** *Régen az utca emberének is próbálták csinálni a táncházakat, most meg már a táncosoknak való alkalom, ahol szórakozhatnak.*

**Török Gergő:** *Az a baj, hogy mi nem tudjuk kívülállóként szemlélni ezt a mozgalmat, pedig néha azt kellene. Mert ha tőlem valaki megkérdezi, én mindig azt válaszolom, hogy nem csak a táncházmozgalom, hanem az egész néptáncmozgalom most annyira felkapott, pedig közben meg nem az.*

**Diós Gergő:** *Egy rétegek az. De csak annak a rétegek. És sokan divatból csinálják.*

**Törökné Vajda Judit:** *És van, akinek sport. Elmegyünk minősülünk, minél nagyobb eredményt érjünk el. Olyan, mint egy verseny.*

**Török Gergő:** *Mi meg az élsportolók. És az a baj, hogy nehéz eldönteni: ez most baj, vagy nem baj.*

**Törökné Vajda Judit:** *Nekem baj.*

**Diós Gergő:** *Én sem tartom ezt a legegyszerűsebb dolognak. Nem arra megy rá, hogy továbbvigye, vagy erősítse azt az öntudatot, magában, meg a nemzetben is, hanem arra, hogy kipipáljon egy versenyt, egy antológiát.*

**Törökné Vajda Judit:** *És az is baj, hogy akik ott vannak, ott fent, azoknak ez a lényeg. És az ő kezükben lenne az, amiről most beszélünk. Hogy a kistelepüléseken, meg népszerűsíteni, meg az utca emberének népszerűsíteni, meg nemzetközi kapcsolatok, mindez az ő kezükben lenne, de őket ez kevésbé érdekli.*

**Török Gergő:** *Ennek ellenére, hogy én mindig ezt válaszolom, hogy hú, reneszánsza van a néptáncnak, de ha jobban megnézzük, mégsem.*

**Törökné Vajda Judit:** *Technikailag van reneszánsza. Tánctechnika, a kivitelezés, a viseletek, ahogy megjelenik a színpadon.*

**Török Gergő:** *Ez a néptáncosokon belülre vonatkozik, én meg az egész magyarságról beszélek. Ugyanúgy nagyon szűk az a réteg, akinek fogalma van arról, hogy mi az a néptánc, most teljesen mindegy, hogy verseny- vagy amatőr szinten, de még így is szűk az a réteg. Ha az utcán megkérdezel 10 embert, abból 9-nek fogalma sincs. De lehet, hogy mind a 10.*

**Horváth Péter:** *Pedig a néprajztudomány szerint ez mozgatja meg a legnagyobb tömeget.*

**Törökné Vajda Judit:** *A Néprajz Tanszéken nincs egy néptáncos könyv a néprajzos könyvtárban.*

**Török Gergő:** *Egyszer próbáljuk ki: menjünk végig Debrecenben a Piac utcán, bár biztos, hogy nem lesz reprezentatív, és kérdezzük meg: tudja-e, hogy mi az a rábaközi dus? Talán a Rába-közt még tudják, de lesz, aki megkérdezi: dus, vagy dúúúú?*

**Horváth Péter:** *Akkor el lehet mondani, hogy maga a néptánc, ami a falusi kultúra velejárója volt, ma már városi túlélő, hiszen a városokban vannak működőképes néptáncsoportok, talpon tud maradni, és egy szubklutúrává válik?*

**Törökné Vajda Judit:** *Nagyon jó úton haladunk. Sőt. Egyre inkább egy vékony városi réteg, amelyik erre fogékony. És sajnos a művészeti iskolák sem tudják már úgy vinni, mert nincs rá pénz. Jobban mondva nem adnak rá pénzt.*

**Horváth Péter:** *És hogy lehetne ezen a helyzeten javítani?*

**Törökné Vajda Judit:** *Ez már politika, hogy mire van pénz.*

**Horváth Péter:** *És a pénz mellett mire lenne még szükség?*

**Török Gergő:** *Szerintem nem pénzkérdés.*

**Törökné Vajda Judit:** Szerintem meg is-is. Ha csak azt nézed, hogy nem tudod a gyerekeket elvinni egy versenyre, mert nem adnak rá pénzt.

**Török Gergő:** De miért akarod versenyre vinni őket?

**Törökné Vajda Judit:** Akkor fesztiválra. Rosszul fogalmaztam. Oda, ahol találkozhatnak más gyerekekkel, más csoportokkal és akkor már rögtön, ha nem is nemzetközi, de kapcsolat.

**Diós Bella:** Vagy egy tábor. De az is pénz.

**Horváth Péter:** És a pénz mellett mi az, amin még lehetne javítani, hogy működjön, akár egy olyan kis településen, mint Mikepércs?

**Diós Bella:** A mentalitásbeli dolgokon. Például, ha egy szülő nem áll mögötte, vagy a gyerek ezt otthon nem szívja magába, hogy ez fontos, és jó dolog.

**Török Gergő:** Mikepércs ezen a téren nem is igazán panaszkodhat.

**Horváth Péter:** Milyen távlati lehetnek Mikepércsen a felnőtt, vagy az alapfokú művészeti iskola csoportjainak? Akár rövid, vagy akár hosszabb távú tervek. Mit szeretnétek megvalósítani?

**Diós Gergő:** Én úgy gondolom, hogy azt a néhány embert, aki eddig is fogékony volt rá, meg akarja, azt nem lenne szabad elengedni. Viszont ahhoz kellene egy olyan vezetés, amelyik az igaz ügy mellé áll, és nem próbálja megakadályozni az ilyesféle tenni akarást. Azzal, hogy terembérleti díjat kérnek, vagy nem támogatja ugyanúgy, mint bármi más. Pedig van, aki erre tette fel az életét. Aki tenni akar egy kisebb közösségért, vagy a településért valamit, akkor úgy gondolom, hogy semmiféleképpen nem lenne szabad kihagyni. Viszont ha nem akarja, akkor úgy nagyon nehéz.

**Török Gergő:** Hogy én hogy is állok a művészeti iskolával? Abszolút nem biztos, hogy szeptembertől én leszek a művésztanár. Most a művészeti iskolának vagyok egy

*néptáncpedagógusa. De lehet, hogy nem én leszek, mert valahogy úgy igazítják a dolgokat, hogy én ne tudjam elvállalni. Azt nem tudom, hogy ez miért van.*

**Horváth Péter:** És ez miben mutatkozik meg?

**Törökné Vajda Judit:** *Ez nem is teljes állás. Tehát máshol még dolgoznia kell, és azzal is egyeztetni kellene az itteni órákat.*

**Török Gergő:** *Mikor mondtam, hogy én így nem tudom vállalni, azt felelték, hogy ezek szerint nem ragaszkodsz ehhez az álláshoz. Igen, az álláshoz nem, de a gyerekekhez igen, mert szeretem őket tanítani. De van persze más is. Rászervezik az órákra az úszásoktatást, de nem is egyezteték velem előre, csak bejelentették, hogy így lesz. De azért elvárták, hogy a Mikepércsi csárdást mutassuk be év végén.*

**Diós Gergő:** *Szerintem ez már néhány éve nem olyan fényes.*

**Török Gergő:** *Viszont a felnőtt csoportban meg egyre inkább úgy érzem, hogy egyre inkább érdemes csinálni, csak nem tudom, hogy hogy, mert én szívesen táncolnék együtt Kelemen Feriékkel, Vas Lajosékkal...*

**Horváth Péter:** Lenne vagy 8 pár!?

**Diós Gergő:** *Szerintem régiószinten jól működik, vagy megyei szinten is, csak hagyni kell szépen folydogálni.*

**Török Gergő:** *Ez a régió mindig is a legbiztosabb alapja volt az országban a néptáncnak Hajdú-Biharban, vagy Kelet-Magyarországon. És mégis annyi saját koreográfia. Pedig mondjál már egy olyan várost Debrecenen kívül, ahol 5 táncegyüttes van.*

**Horváth Péter:** Ezek szerint nagy az igény a néptánckultúrára, a sajátunkat azonban mégsem használjuk. Pedig vannak gyűjtések.

**Török Gergő:** *Igen, csak nem mindenki számára érhetőek el és használhatóak.*

**Horváth Péter:** Tervezitek-e hogy a jövőben hajdúsági, hortobágyi, vagy akár bihari koreográfiákat is színpadra állítsatok? Akár új koreográfiát... Ha egy táncházban azt mondják, hogy egyetlen táncanyagot kérhetsz, akkor nem hajdúságít fogsz kérni. Pedig állítólag a kedvenced?

**Törökné Vajda Judit:** *Ha Erdélyből is lehet, akkor így igaz, de ha a kis-magyarországi anyag a választék, akkor természetesen a hajdúsági.*

**Diós Gergő:** *Én viszont hajdúságít kérnék.*

**Török Gergő:** *Én is erdélyit, az az igazság. Vagy kalotaszegit, vagy mezőségit.*

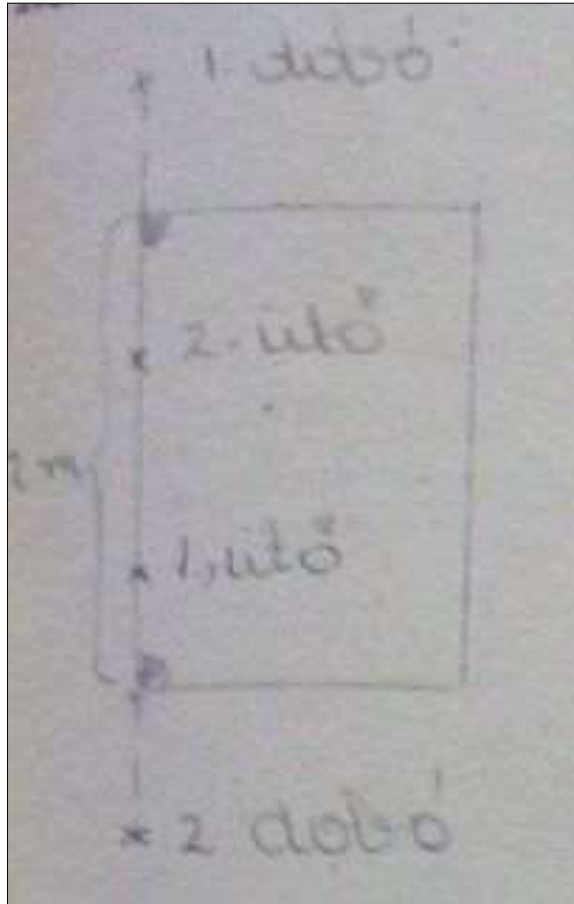
**Diós Bella:** *Én meg mindent szeretek táncolni.*

**Török Gergő:** *Amikor épphogy kinőttem a gyerekkorból, akkor tanultam Küküllő mentit és annyira megtetszett, hogy nem bírok szabadulni tőle.*

## **Mikepércsi játékok**

Egy ember a falhoz állt és egy másik befogta a szemét. A többiek a hátára ugrottak annak, amelyik nem látott. Az illetőnek pedig ki kellett találnia, hogy ki volt a hátán, ez volt a csacsiugratós játék. Olyan is előfordult, hogy két fiú levette a csizmáját. Aztán hol az egyik, hol a másik dőlt hanyatt egy pokrócon. Egymást váltogatva nagyot ütöttek a csizmaszárral a másik hátsójára. Aki tovább bírta és nagyobb tudott ütni az volt a győztes... Nagyobb, 8-12 éves lányok néha a fiúkkal együtt is cicáztak, de olyan játék is volt, hogy eldugtak egy gyűrűt. Ezt a gyűrűt pedig valószínűleg meg kellett valakinek találnia, bár erre nem tért ki az adatközlő. Ilyenkor azt énekelték, hogy „Megy a gyűrű vándorútra...”

Kátya(t)laptát is játszottak (35. ábra). Ez egy labdajáték volt, amelyet általában négyen játszottak egy 10-12 méteres pályán. A pálya két végébe egy-egy lyukat vájtak. Mindkét csapatban volt egy dobó- és egy ütőjátékos. A rongylabda eldobása után az ütőjátékos elütötte a labdát, majd a dobójátékosnak el kellett kapnia azt. Az nyerte a mérkőzést, aki hamarabb a lyukba tudta helyezni a rongylabdát.

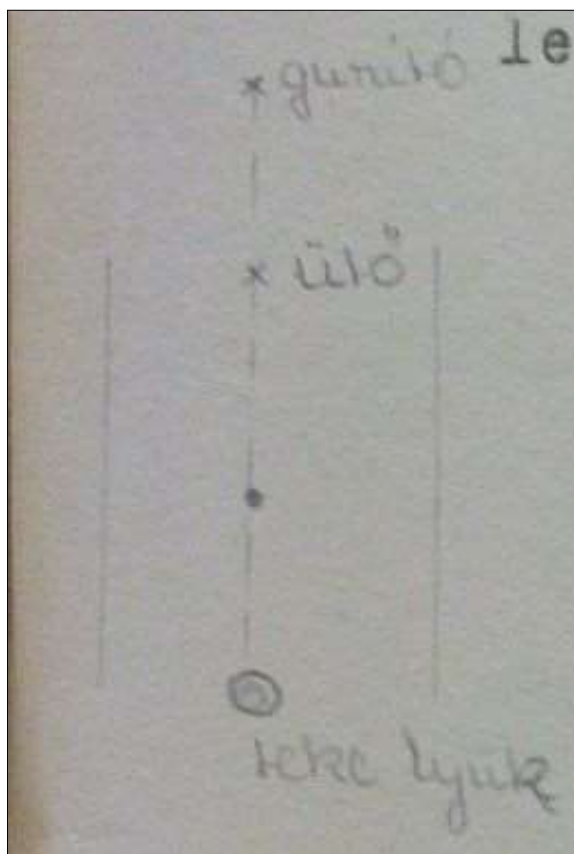


35. ábra – Kátya(t)lapta játék

Tekéztek is az itt lakók (36. ábra). Volt, hogy csapatban játszották húszan, harmincan is akár. Ebben az esetben fele-fele arányban álltak egymással szemben az ütők és a gurítók. Ha az ütők közül valaki rontott, az kiesett, és egy gurítót vettek át a helyére. A játék célja az volt, hogy a két csapat kicserélődjön. Ha nem alkottak csapatokat, akkor a pálya szélén állt egy fiú bottal a kezében. A háta mögött állt az a játékos, aki elgurította a szőlőtőkéből készült golyót.

*„Az ütő, a botos fiúnak úgy kellett megütni a tekét, hogy az ütéssel egy időben a botot is eleressze, s a teke a pálya végén levő lyukba találjon.”*<sup>415</sup>

<sup>415</sup> NM. K. 9824. Vegyes Néprajzi gyűjtés. Gyűjtő: Fazekas Mihály Gimnázium Néprajzi szakköre. Kasza Pál, Béres Csaba, Bellen Tibor. 1955-56. Adatközlők: Kelemen Sándor dp. 62 éves és Kerekes Sándorné (özv.) 73 éves dp. 22. old. Megjegyzés: A dp. jelzés jelentése nem azonosított.



36. ábra – Tekzés

## Mikepércsi népdalok, balladák, hallgatók és nóták<sup>416</sup>

### Játékokhoz köthető dalok

Hej koszorú koszorú  
Teljes szegfű jószagú  
Vannak benne virágok,  
Mint szakasztott zöldágok.  
Cifri-pici levelek  
Mind úgy bele illenek.  
Ezt anyámnak fontam én,  
Neve napja éjjelén.<sup>417</sup>

---

<sup>416</sup> Megjegyzés: A Sárádon gyűjtött népdalokat külön közöljük

\*\*\*

Hej koszorú koszorú,  
Szép színű és jó szagú,  
Teli kertem zsályával,  
Rózsa, szegfű, mályvával. <sup>418</sup>

\*\*\*

Hej koszorú, koszorú,  
szép színű és jó szagú.... <sup>419</sup>

\*\*\*

Ej tulipán, tulipán, szép színű és szép virág,  
Vannak benne levelek, mind úgy bele illenek... <sup>420</sup>

\*\*\*

Nyisd ki babám kapudat,  
Hadd kerüljem váradat,  
Rózsafának illatja,  
Én szívemet áthatja. <sup>421</sup>

---

<sup>417</sup> DMNA. 2620-94. Gyűjtő: Béres Csaba. A gyűjtés feltehetően 1957-ben történt. Adatközlő: Galambos Sándor. 6. old. Megjegyzés: A debreceni Fazekas Mihály Gimnázium Néprajzi Szakkörének gyűjtései között a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárában NM. K. 10010-on szerepel.

<sup>418</sup> NM. K. 17253. Mikepércs, Paraszti életrajz. Gyűjtő: Várkonyi Sz. Imre ref. lelkész. 1971. Adatközlő: Id. Kelemen László. 6. old.

<sup>419</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 8. old.

<sup>420</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 8. old.

<sup>421</sup> DMNA. 2620-94. Gyűjtő: Béres Csaba. A gyűjtés feltehetően 1957-ben történt. Adatközlő: Galambos Sándor. 6. old. Megjegyzés: A debreceni Fazekas Mihály Gimnázium Néprajzi Szakkörének gyűjtései között a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárában NM. K. 10010-on szerepel.

\*\*\*

Gólya gólya gelice mivel jöttél haza,  
Síppal, dobbal, nádi hegedűvel. <sup>422</sup>

### Balladák

Haj de széles haj de hosszú az az út  
amelyiken Barna Jancsi elindult.  
Barna Jancsi lefeküdt a nagy fűbe,  
Komájának kést nyomott a szívébe.

Véres lett a Barna Jancsi ruhája.  
Majd kimossa piros barna babája,  
Mosd ki babám ezt az inget fehérre,  
Hadd menjek a csendbiztos úr elébe.

Csendbiztos úr szívem nyomja a bánat,  
Egy leányért megöltem a komámat,  
Hogy tudtad azt Barna Jancsi megtenni,  
Egy lányért a komádat megölni.

Az erdőbe most faragják azt a fát,  
Amelyikre Barna Jancsit akasztják,  
Fújja a szél fekete göndör haját,  
más öleli piros barna babáját. <sup>423</sup>

---

<sup>422</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

<sup>423</sup> DMNA. 372-70. Betyár balladák. A gyűjtő és az adatközlők nem ismertek.

\*\*\*

II: Bécsi erdő zárva van,:II  
II: Rózsa Sándor fogva van :II

II: Még vasárnap délután :II  
II: Vígan sétált az utcán :II

II: Belépett a kocsmába :II  
II:Három csendőr utána :II

II: Édesanyja így hívja :II  
II: Sándor fiam jer haza :II

II: Nem mehetek én haza :II  
II: Vérbe fürdök én még ma :II

II: Édesanyám kedvesem :II  
II: Van-e ingem szennyeselem :II

II: Ha nincs ingem szennyeselem :II  
II: Hoztam egyet véresen :II

II: Vigye ki a Tiszára :II  
II: Mossa ki azt tisztára, A fia halálára. :II<sup>424</sup>

---

<sup>424</sup> DMNA. 372-70. Betyár balladák. A gyűjtő és az datközlők nem ismertek.

\*\*\*

Harangoznak délre, de nem az ebédre,  
Most viszik el Bogár Imrét az ítélő székre.

Feláll a székre, felsóhajt az égre,  
Én Istenem mit vétettem, hogy ide kerültem.

Megöltem egy kocsist 60 Forintjáért  
Bebettem a Tiszába piros pej lováért.

Tisza be nem vette, partjára kitette,  
Arra járt egy halászlegény, ladikjába tette.

El is vitte messze, Kolozsvár megyébe,  
Kolozsvári temetőbe szépen eltemette.

Kolozsvári lányok, szedjetek virágot,  
Szedjetek a kocsis legény sírjára virágot

A bakonyi csárda, ki van világítva,  
Arra jár el Bogár Imre kilenced magával.

Kocsmárosné lánya, van e söre bora,  
Van nékem jó söröm, borom betyárok számára.

Nem vagyunk betyárok, csak rabló zshiványok,  
Szegényeket gazdagítunk, gazdagokat fosztunk.<sup>425</sup>

---

<sup>425</sup> DMNA. 372-70. Betyár balladák. A gyűjtő és az datközlők nem ismertek.

## Hallgatók

Leszakittyák ibolyát a szagáir,  
Elveszik a csunya jányt a jussáir,  
Mid is olyan a mostani vőlegény,  
Szíp a kislány, de mégsem kell ha szegény.

Hej de nehéz a szerelmet titkolni,  
Tövis közül piros rózsát kiszedni,  
Kiszedném, de megszúrja a kezemet,  
Kit szeretek az az enyim nem lehet.<sup>426</sup>

\*\*\*

Sötét erdő sűrűjébe kakukk madár hallik,  
A szívembe a hangjától úgy belenyílallik.  
Kakukk madár mondd meg nekem,  
Hány évig él a kedvesem,  
Kakukk madár 100-at is kiálltott.

Hazug vagy te kakukk madár, hazug a te szavad.  
Nem hallottad a faluba kinek harangoznak.  
Száz évig él a kedvesem azt mondtad te róla,  
A száz évből nem múlt még el, nem telt még el egy nap se azóta.<sup>427</sup>

---

<sup>426</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 8. old.

<sup>427</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 9. old.

## Népdalok - Nóták

„Esik a fergeteg, ázik a köpönyeg,  
eresszél be babám, mert megvesz a hideg.”<sup>428</sup>

\*\*\*

„Cifraszűröm ázik,  
Kispej lovam ázik,  
Jeges a kantárszár,  
Gyenge karom fázik.”<sup>429</sup>

\*\*\*

„Mikor a bakának el kell masírozni,  
Minden kiskapuba megáll káromkodni,  
Szidja a németet, átkozza a vargát,  
Miért szabott a bakának, rövid szárú csizmát.”<sup>430</sup>

\*\*\*

„Este van, este van  
De nem minden lánynak,  
Csak annak a lánynak,  
Kihez sokan járnak.

---

<sup>428</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70-el. illetve NM. K. 6665-el és 10317-el is. Adatközlő: egyértelműen nem azonosítható, feltételezhetően Kozma István volt az elbeszélő. 2. old.

<sup>429</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70-el. illetve NM. K. 6665-el és 10317-el is. Adatközlő: egyértelműen nem azonosítható, feltételezhetően Kozma István volt az elbeszélő. 2. old.

<sup>430</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70-el. illetve NM. K. 6665-el és 10317-el is. Adatközlő: egyértelműen nem azonosítható, feltételezhetően Kozma István volt az elbeszélő. 2-3. old.

Én hozzám is járnak,  
De nem minden este,  
Szerdán, szombaton,  
Meg vasárnap este.”<sup>431</sup>

\*\*\*

„Mikor Görgei Nagyléta alatt hallgatta,  
Hogy a muszka Nagy Sándort zaklatta,  
Hej, ha mán akkor ü jó lett vóna,  
Azt a csatát nem hallgatta vóna.”<sup>432</sup>

\*\*\*

Végig mentem a kis Piricsi sziles nagy utcán,  
Kétfelőlről piros rózsabimbó hajlott rám.  
Leszakasztom a legszebbik, a legszebbik rózsabimbóját,  
Szombat este abbul kötök a babám kalapjára bokrétát.

Három fehér szőlőtőke meg egy fekete,  
Gyere ide barna kislány ülj az ölembe.  
Nem ülök én az öledbe, nem is nézek a két szemedbe,  
Van mán nékem szép szeretőm, szüret után el is vesz az engem.”<sup>433</sup>

---

<sup>431</sup> DMNA. 1179-70. Udvarlás, leánykérés, házasságot megelőző szokások Mikepércsen. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: Megegyezik DMNA. 519-70-el. illetve NM. K. 6665-el és 10317-el is. Adatközlő: egyértelműen nem azonosítható, feltételezhetően Kozma István volt az elbeszélő. 3. old.

<sup>432</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 6. old.

<sup>433</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 9. old.

\*\*\*

Felszántatom, felszántatom a kispiricsi temetőt,  
vetek bele vetek bele a lovamnak legelőt.  
Minden fűszál minden fűszál hosszú szénát teremjen,  
Minden anya idesanya barna kislányt neveljen.<sup>434</sup>

\*\*\*

Lagosszárú a csizmám  
Ülj az ölembe babám, Ülj az ölembe babám,  
Ülj ide az ölembe, hadd nézzek a szemedbe,  
Ibolyakék szemedbe.  
Azt izente a babám,  
Soha többet nem néz rám, soha többet nem néz rám,  
Ha nem szeret én se őt, találok én szeretőt,  
Minden ujjamra kettőt.<sup>435</sup>

\*\*\*

Haragszik a pusztabíró becsületem sérti.  
Nem is kérdi miért jöttem, csak a lányát félti.  
Nem jöttem én csikó lopni bíró udvarába,  
Miért van a bíró úrnak kökényszemű lyánya.<sup>436</sup>

---

<sup>434</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 10. old.

<sup>435</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 10. old.

<sup>436</sup> DMNA. 401-70. Táncok lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 10. old.

\*\*\*

Kék ibolya búnak hajtja a fejét,  
Ha az égből nem öntözik a tövét,  
Te legyél a kék ibolya én legyek a gyöngyvirág,  
Csókolj meg hát kisangyalom én legyek a te babád. <sup>437</sup>

\*\*\*

Jaj de sokat áztam fáradtam,  
Mikor házasodni akartam  
Nem találtam kedvemre valót  
Csak az a szeretőm aki vót. <sup>438</sup>

\*\*\*

Lányok, lányok nektek nyílik a rózsa,  
Menyecskének a savanyú ugorka.  
Akkor lesz a menyecskékre, csuhaj, jó világ,  
Hogyha nyílik a savanyú ugorka virág. <sup>439</sup>

\*\*\*

Házasodtam egyszer, házasodtam kétszer de hiába.  
Rosz asszonynál rosszabb, rossz asszonynál rosszabb, de még rosszabbra találtam.  
Egész éjjel be nem áll a pofája,  
Ugat mint a hét vármegye kutyája,  
Szita, rosta, kéreg, majd megöl a méreg, de hiába.

---

<sup>437</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 11. old. Megjegyzés: Menyasszonykontyolásnál is mindig ezt a lassú csárdást énekelték.

<sup>438</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Sütő Imre 17. old.

<sup>439</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István 18. old.

Férjhez mentem egyszer férjhez mentem kétszer de hiába,  
Rosz embernél rosszabb, rossz embernél rosszabbra találtam.  
Éjfél tájban hazajön a kocsmából, legszebb szava asszony mars k a házból.  
Szita, rosta, kéreg, majd megöl a méreg, de hiába. <sup>440</sup>

\*\*\*

„Piros bort ittam az este...” <sup>441</sup>

\*\*\*

Császárkörtéj nem vadalma,  
Árvábul lesz jó katona,  
Árvábul lesz jó katona,  
Mert nincs annak pártfogója.

Ha én bús gerlice vónék,  
Babám ablakára szállnék,  
Mindig csak azt turbékolnám,  
Ébren vagy-e kedves babám.

Ébren vagyok nem aluszom,  
Csak terólad gondolkozom,  
Így jár aki szeretőt tart,  
Nem alussza meg a hajnalt. <sup>442</sup>

---

<sup>440</sup> DMNA. 401-70. Tánccok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István 18. old. Megjegyzés: A férfiak és a nők énekelték ezt a dalt felváltva a csigacsinalóban.

<sup>441</sup> DMNA. 401-70. Tánccok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kelemen László 19. old. Megjegyzés: Csigacsinalóban is járták a csárdást. Azelőtt volt a síróeste. Nem sírtak akkor, hanem mulattak. Amikor mentek a vőlegényes háztól a menyasszonyos házhoz a sirató estére, akkor dalolták ezt a nótát.

<sup>442</sup> DMNA. 401-70. Tánccok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István 19. old.

\*\*\*

„Édesanyám minnek adott férjhez,  
Mért is adott idegen legénynek,  
Én az uram nem szeretem,  
Gyászba borult az életem örökre.”<sup>443</sup>

\*\*\*

Kedves idesanyám eressen el a bálba.  
Ott lesz az én babám talpig ráncos gatyába.  
Ráncos a gatyája, kék a szeme, szemöldöke csalfa fekete.<sup>444</sup>

\*\*\*

Hej de Mikepércsi temetőnek drót a kerítése,  
Az én babám oda van temetve,  
Énnékem is oda van vágyásom,  
Mert meguntam az életem ezen a világon.

Ucca, ucca, ucca, ucca, Mikepércsi ucca,  
A jó Isten gyászba borította,  
Borítsa be az egész világot,  
Mert nem adott a honvédnek hosszú szabadságot.

Ucca, ucca, ucca, ucca, Mikepércsi ucca,  
Utóljára végig megyek rajta,  
Utóljára megállok egy háznál,  
A szeretőm kisangyalom ráncos kapújánál.<sup>445</sup>

---

<sup>443</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István. 20. old.

<sup>444</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István. 20. old. Megjegyzése: Lányoknak való nóta.

<sup>445</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés:

\*\*\*

Porzik, porzik a Mikepércsi utca, mikor végig megyek rajta.  
Nyílik, nyílik a babám ablaka, mikor betekintek rajta.  
Nyisd ki babám ablakaidat, hallgasd meg a panaszaimat,  
Mert a katonának sok a panasza, nincsen aki meghallgassa. <sup>446</sup>

\*\*\*

Leszakadt a cifra szűröm kötője,  
Mivel takarlak be rózsám estére,  
Megírik még majd a bakar,  
Lesz még szűröm, hogy betakarlak véle. <sup>447</sup>

\*\*\*

Piros kukorica száll, harmadjára,  
Kapálatlan maradtál,  
Piros, szőke kisleány,  
Én felőlem öleletlen csókolatlan maradtál. <sup>448</sup>

\*\*\*

Kis keretemben igaz-e babám,  
Tearózsát ültettem igaz-e babám,  
Este reggel igaz-e babám,  
Könnyeimmel öntöztem igaz-e babám.

---

megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István. 20. old.

<sup>446</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István. 21. old.

<sup>447</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

<sup>448</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

Megártott a tövinek,  
Tearózsa gyenge leveleinek,  
Jaj de boldog lehet az a lány,  
Ki meg hisz egy leginnek igaz-e babám. <sup>449</sup>

\*\*\*

Azt a kutya mindenit a világnak,  
Mir nevezett el engemet betyárnak,  
Nem loptam én senki lovát sem ökrét,  
Csak, hogy szerettem a más felesígit. <sup>450</sup>

\*\*\*

Csipkés a szőlő levele,  
Vártalak rózsám az este,  
Váratlanul jöttél hozzám,  
Áldjon meg az Isten rózsám, tekints rám.

Megesküdtem én a búval,  
Szomorkodom éjjel nappal,  
Fére tüllem gyászos vendíg,  
Majd nekem is megvirrad még valaha. <sup>451</sup>

\*\*\*

---

<sup>449</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

<sup>450</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

<sup>451</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

Barázdában szípen szól a pacsirta,  
Ezt a levelet is a rózsám írta,  
Könnyes szemmel ezt olvastam belőle,  
Ha csak lehet, ha csak lehet halál választ el tőle. <sup>452</sup>

\*\*\*

Nagy hó fűvás van,  
Nagy hó fűvás van,  
Nagy hó fűvás van az árokba,  
Szerelmes vagyok a lányokba.

Éni s megiszom,  
Kend is megissza,  
Nem lehet az ember fából  
Ki kell rúgni a hámfából. <sup>453</sup>

\*\*\*

Már ezután nem hiszek a leginnek,  
Két színe van mint a nyárfa levélnek,  
Látod leginy merre vezet az utad,  
Eregy erre vagy emerre ha már erre meguntad. <sup>454</sup>

\*\*\*

---

<sup>452</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

<sup>453</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

<sup>454</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

Elveszett az ökröm füredi erdőbe,  
A csizmám is elnyűtt a sok keresésbe,  
A csizmám is elnyűtt a sok keresésbe.

Ne keresd galambom, mert be van az hajtva,  
Füredi erdőben szól a csengő rajta,  
Füredi erdőben szól a csengő rajta.

Ismerem a csengőt, volt is a kezembe,  
Szent György vásárákor tettem az ökrömre,  
Szent György vásárákor tettem az ökrömre.<sup>455</sup>

## Sárándi, népdalok balladák, hallgatók és nóták

### Játékokhoz köthető dalok

Csiga biga gyere ki,  
Ig a házad ide ki,  
Jönnek a tatárok,  
Sós kútba tesznek,  
Onnan is kivesznek  
Malom alá tesznek  
Ott meg összetörnek.<sup>456</sup>

---

<sup>455</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

<sup>456</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

## Népdalok - Nóták

Libeg-lobog a fejemen a keszkenő, a keszkenő,  
Akár merre járok csak maga a szeretőm, a szeretőm.  
Ezt veszek, azt veszek a nyáron,  
Itt leszek, ott leszek nem bánom.

Így is, úgy is, jövő őszre, őszhöz esztendőre,  
Veled megyek eskütőre.

Így is, úgy is, jövő őszre, őszhöz esztendőre,  
Veled megyek eskütőre <sup>457</sup>

\*\*\*

Nincsen pízem elkártyáztam, mind elittam az este,  
Amit adott ez a barna menyecske.  
Jó az Isten majd elhozza, sej, majd elhozza az estét,  
Megölelem, megcsókolom azt a barna menyecskét. <sup>458</sup>

\*\*\*

Ágrúl ágra nád tetőrül kútágasra száll a sas,  
Engemet egy barna kislány csalogat,  
Ne csalogasd barna kislány ezt az árva, sej, keseredett szívemet,  
Tenáladnál szebb is jobb is csalogatott engemet. <sup>459</sup>

---

<sup>457</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek. Megjegyzés: Mondták úgy is, hogy eskütőre.

<sup>458</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek. Megjegyzés: A források szerint az ezt követő dalszöveggel egyező volt e népdalnak a dallama.

<sup>459</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek. Megjegyzés: A források szerint az előző dalszöveggel egyező volt a e népdal dallama.

\*\*\*

Felkötöm, a rézsarkantyúm már én innen elmegyek,  
Kökényszemű barna kislány már én innen elmegyek,  
Adjon az ég oly szeretőt, aki téged majd elvesz,  
Mert mikor én házasodok, Isten tudja mikor lesz.<sup>460</sup>

### Híres betyárok nyomában...

A Dr. Béres András: Híres betyárok nyomában című művéhez készült jegyzetek anyagából kiderült, hogy mintegy 116 népdalt írt össze saját és mások gyűjtéséből, még azon kívül, ami nyomtatásban megjelent. A kiadásban nem ismertetett énekek azonban töredékesek, vagy különféle változatban ismétlődnek, illetve a kotta is hiányzik mellőlük, emiatt pedig a ritkább, ismeretlen dallamokat igencsak nehézkes beazonosítani. Azonban egy ismertebb hajdúsági dal több eddig hiányzó versszakát sikerült visszaazonosítanom, amit még Kálmán Péter Cucás, a Szeredás népzenei együttes vezetője sem ismert.<sup>461</sup>

Rongyos csárda két oldalán ajtó,  
Oda ugrik pej paripán Patkó,  
Csaplárosné, így kezdi meg a szót,  
Látott-e már egy lovon hét patkót?

**Nem láttam én hisz az nem is lehet,  
Egy lovon hét patkó miként lehet,  
Hiszen csak négy lába van egy lónak,  
Hol van helye még három patkónak?**<sup>462</sup>

---

<sup>460</sup> DMNA. 37/6. Hajdúsági népdalok, Mikepércs-Sáránd. Ecsedi István hagyatéka. Gyűjtötte: Vigvári Lajos I. osztályos tanuló. Adatközlők nem ismertek.

<sup>461</sup> Dr. Béres András Híres betyárok nyomában című művéhez készült jegyzetek anyagából mintegy 116 népdal került elő, amelyeket az 1950-60-as években írt össze saját és mások gyűjtéséből. Jelenlegi fellelhetősége: Debreceni Déri Múzeum Néprajzi osztály, Béres András hagyatékának 46-49 dobozaiban. 116. old.

<sup>462</sup> Részlet Dr. Béres András Híres betyárok nyomában című művéhez készült jegyzetek anyagából mintegy 116 népdal került elő. Amelyeket az 1950-60-as években írt össze saját és mások gyűjtéséből. Jelenlegi

Ha nem látott jöjjön ki, majd láthat,  
Négyet visel e gyönyörű állat,  
Az ötödik magam a nyeregbe,  
Kettő meg a csizmámra van verve.

### **Mikepércsi vőfélyszövegek**

Mikor a legény esküdött, megkérte a barátját, hogy legyen a vőfélye és hívogassa meg vendégeit. Ez vasárnap történt. Ekkor a vőlegényes házhoz hívták a nagyvőfélyt. Ebéd után elindult a menyasszonyos házhoz és beköszönt Úgy kezdte, hogy:

Kedves vőlegényünk küldött engem ide,  
Általam az ő menyasszonyát kéreti,  
hogy az igaz hitnek elmondására,  
szerdán délelőtt 11 órára, jelenjen meg vele  
az Isten házába.

Kedves vőlegénye nékem arra adta szavát,  
hogyha szépen megkérem az ő menyasszonyát,  
Hivogató pálcát fog kezembe adni,  
lobogó pántlikát a mellemhez tűzni.  
Felkérem tehát vőlegényünk nevében,  
hogy ezen jelekkel díszítsen fel szépen.

Ezek után a vőfély megkapta a névsort, így már tudta, hogy kihez kell elmenni, hívogatni. A házaknál ezeket a szövegeket mondták.

Ez érdeemes házba bátorsággal léptem,  
Mivel Kelemen Lászlónak követője lettem.

---

fellelhetősége: Debreceni Déri Múzeum Néprajzi osztály, Béres András hagyatékának 46-49 dobozaiban. 116. old. Megjegyzés: A Bakator zenekar 2013-ban megjelent népzenei kiadványában „Túl a Tiszán...” című hajtásos összeállításában a kutatás során előkerült Dr. Béres Andás által gyűjtött és Horváth Péter által visszaazonosított elfeledett népdal szakaszt beépítette repertoárjába, így plántálva azt vissza a vidék népdal-anyagára fogékony közösség tudatába.

Meghajtom magamat alázatossággal,  
A ránk bízott dolgot végzem bátorsággal.

\*\*\*

Kijelentem tehát szívemnek szándékát,  
Miért kerestem fel e háznak gazdáját.  
Tisztelettel tudatja általam Kelemen László uram,  
és kedves neje, hogy szeretettel fiuk, Lászlónak, az ő szíve  
választottjával Lénárt Margittal az ő egybekelési házasságuk  
szerdán délelőtt 11 órákor az Isten házában meg  
fog történni, melyre tisztelettel meghívja.  
Tessenek eljönni vacsorára,  
Étel ital bőven lesz számokra.  
Kézről kézre fog járni a telt pohár,  
Vígán mondjuk, legyen boldog az új pár.

Régebben kisvőfély is volt, de ők nem szóltak,

„...az csak kutyakergető volt.”<sup>463</sup>

A hívogatás után visszament a vőfély a gazda házához és azt mondta neki:

A rámbízott dolgokat híven mind elláttam,  
Semmi ellentmondást sehol nem találtam.  
Ád is az Úristen ide sok vendéget,  
Azok közé pedig szép jó békességet.  
Segítse az Isten a háznépét erre,  
Hogy elkészüljenek a rendelt időre.<sup>464</sup>

---

<sup>463</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kelemen László 16. old.

A lakodalomban voltak maskurák is. Beöltöztek lánynak, menyecskének, drótosnak, bekenték magukat korommal. Egyiknek-másiknak fokhagyma koszorúból volt a haja. A nagyvőfély megáldotta őket. Ekkor a masurák sorba álltak, úgy hallgatták végig az áldást.

Kurvából, latorbul álló felekezet,  
Látom, hogy szép számmal megérkeztetek,  
A fene ett vón meg otthon benneteket.  
A szemetek odvába kötcsön a madár és a cinke,  
Az apátok hajlékában ett vón meg a fene.  
Husotokat a kerékagyra rakják,  
Bürötöket majd a zsidók vállán a kutyák ugasák.  
Az akasztófa, ha eljön majd végtire,  
A Bali Mihály markát keverjitek össze (ő volt a hóhér)  
Húzzatok egy nótát azt se kedvetekre.  
A fene egyen el benneteket örökre.

Szabadtánc után éjfélkor elvitték a menyasszonyt kontyolni. Ekkor verset mondott a nagyvőfély a menyasszony nevében.

„Tekintsetek reám, hogy mily pórul jártam,  
Minden szabadságot magamtól elzártam.  
Ezt a kedves órát régtől fogva vártam,  
Amiképpen jártam, magam úgy akartam.

Szaporodj kívánom, terjedj ki messzire,  
A te familiád kívánt örö mire.”

„Most már násznagy uram nem mondok egyebet,  
Tessék násznagy uram, fogjon vele kezét.”<sup>465</sup>

---

<sup>464</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kelemen László 16-17. old.

<sup>465</sup> DMNA. 401-70. Táncok, lakodalmi szokások Mikepércsről. Gyűjtő: Béres András 1955. Megjegyzés: megegyezik NM. K. 6029-el. Elbeszélte Kozma István 23-24. old.









## Az értekezésben szereplő táblázatok és képek jegyzéke

1. táblázat – A földrajz és néprajztudományok eltérő metódusrendszere a kutatás tárgyának viszonyában .....	20
2. táblázat – Térségi szintek a társadalomban .....	39
3. táblázat – A globális kultúra és a hozzájuk kötődő identitás általános térségi szintjei .....	40
1. ábra – A magyar néptáncok három nagy dialektusterülete .....	61
2. ábra – A magyar néptánckincs táji tagolódásának vázlata – aldialektusterületek .....	62
3. ábra – Bihar vármegye kulturális kistérségei a Magyar Néprajzi Atlaszok tükrében Borsos Balázs 2011-ben megjelent műve alapján .....	68
4. ábra – A Közép-Tiszántúl közigazgatási térképe Hajdú vármegye 1876-os kialakítása előtt és után .....	70
5. ábra – Hajdú vármegye kulturális kistérségei a Magyar Néprajzi Atlaszok tükrében. Borsos Balázs 2011-ben megjelent műve alapján .....	71
6. ábra – Az Alföld és Partium hipotetikus kulturális határvidéke .....	73
7. ábra – Kismarjai kétbotos tánc. 1951. illetve Érsemjéni kétbotos tánc. 1991. ....	84
8. ábra – Az Érvidek hipotetikus lehatárolása .....	95
9. ábra – Mikepércs az 1950-es években .....	99
10. ábra – Sütő Imre cifraszűrben, az 1950-es években .....	102
11. ábra – Hajnalzug – Cigányzug és a szabadban megrendezett bálók rekonstruált színtere .....	104
12. ábra – Sütő Imre és Kozma István verbunkos tánca .....	126
13. ábra – Mikepércs házassági kontaktushálózata 1867-1906 között .....	133
14. ábra – Verbunk I. ....	141
15. ábra – Verbunk I. ....	141
16. ábra – Verbunk II. ....	142
17. ábra – Verbunk II. ....	142
18. ábra – Verbunk II. ....	142
19. ábra – Csárdás I. ....	143
20. ábra – Csárdás I. ....	143

21. ábra – Csárdás II. ....	143
22. ábra – Csárdás III. ....	144
23. ábra – Verbunk III. és Csárdás IV. ....	144
24. ábra – Csárdás V. ....	145
25. ábra – Csárdás VI. és Verbunk IV. ....	145
26. ábra – A mikepércsi Guinness-rekord felülnézetből ....	148
27. ábra – Mikepércsi zenészek az 1950-es években ....	163
28. ábra – Hagyományos női viselet Mikepércsen ....	165
29. ábra – Egy mikepércsi házaspár az 1910-20-as évek körül ....	166
30. ábra – A mikepércsi Guinness-rekord ....	185
31. ábra – Diós Bella és Diós Gergő mikepércsi szabadtánca ....	197
32. ábra – Archív filmekben rögzített táncanyagok településenként ....	254
33. ábra – Filmrészlet restaurálás előtt és után. Ft. 113. Kismarja ....	259
34. ábra – Dr. Béres András fiatalkori portréja ....	314
35. ábra – Kátya(t)lapta játék ....	348
36. ábra – Tekézés ....	349
37. ábra – Mikepércsi életkép az 1950-es években, háttérben a református templommal. A Déri Múzeum digitális fotótárából. A felvételt Béres András készítette ....	370
38. ábra – A debreceni Főnix Néptáncegyüttes tagjai viseletben, a mikepércsi református templom előtt. A fénykép a szabadtánc-kísérlet előtt készült 2011-ben. A felvételt Tömöri Barbara készítette ....	370
39. ábra – Mikepércsi falukép az 1950-es években. A Déri Múzeum digitális fotótárából A felvételt Béres András készítette ....	370
40. ábra – A tépei bíró (a kép bal szélén) a kutatott környékre jellemző viseletben, bőgatyában. 1870-80-as évek körül. Gyönyörű József Sárándi lakos családi fotótárából ....	371
41. ábra – A sárándi bíró (a kép jobb szélén) a kutatott környékre jellemző viseletben, bőgatyában. 1870-80-as évek körül Gyönyörű József Sárándi lakos családi fotótárából ....	371
42. ábra – Diós Gergő mikepércsi viseletben, Sütő Imre Derecskén készült cifraszűrjében. Előlnézet. A felvételt Horváth Péter készítette 2012-ben ....	371

43. ábra – Diós Gergő mikepércsi viseletben, Sütő Imre Derecskén készült cifraszűrjében. Hátulnézet. A felvételt Horváth Péter készítette 2012-ben .....	371
44. ábra – Mike Sándor és Kelemen Lajos legények tánca. A Déri Múzeum digitális fotótárából a 11392-es számon. A felvételt Dr. Béres András készítette 1955. március 12-én .....	372
45. ábra – Mike Sándor és Kelemen Lajos legények tánca. A Déri Múzeum digitális fotótárából a 11395-ös számon. A felvételt Dr. Béres András készítette 1955. március 12-én .....	372
46. ábra – Mike Sándor és Kelemen Lajos legények tánca. A Déri Múzeum digitális fotótárából a 11396-os számon. A felvételt Dr. Béres András készítette 1955. március 12-én .....	372
47. ábra – Kozma István verbunkos tánca. A Déri Múzeum digitális fotótárából a 11411-es számon. A felvételt Dr. Béres András készítette 1955 március 11-14. között .....	372
48. ábra – Idősebb Kelemen Lajos? és ? verbunkos tánca. A Déri Múzeum digitális fotótárából a 13433-as számon. A felvételt Dr. Béres András készítette 1955. március 12-én .....	373
49. ábra – Idősebb Kelemen Lajos? és ? verbunkos tánca. A Déri Múzeum digitális fotótárából a 13430-as számon. A felvételt Dr. Béres András készítette 1955. március 12-én .....	373
50. ábra – A debreceni Főnix Néptáncgyűttes tagjai a mikepércsi szabad tánccal kísérelt közben 2011-ben. A felvételt Tömöri Barbara készítette .....	373